

Džems Džojs
Dablīnci

DŽEJMS DŽOJS

DABLINCI

SESTRE

Ovoga puta nije mu bilo spasa: treći put se oduzeo, Noćima sam prolazio pored kuće (bio je raspust) i posmatrao osvetljeno okno prozora: noćima je bilo osvetljeno na isti način, slabašno i ravnomerno. Da je mrtav, mislio sam, video bih treperenje sveća na spuštenim zastorima jer sam znao da se dve sveće uvek pale uz glavu pokojnika. Često mi je govorio: Neću još dugo na ovom svetu, a ja smatrao te reči besmislenim. Sada sam znao da su bile istinite. Svake noći, zagledan u prozor, tiho sam ponavljao reč paraliza. Ta reč mi je uvek čudno zvučala, kao reč gnomon u Euklidu¹ ili reč simonija² u katehizisu. Ali sad mi je zvučala kao ime nekog zloćudnog i grešnog bića. Ispunjavala me strahom, pa ipak sam čeznuo da se približim i vidim njeno smrtonosno dejstvo.

Stari Koter sedeo je kraj vatre i pušio kad sam sišao na večeru. Dok mi je ujna sipala kašu u tanjir on reče, kao da se vraća na neku svoju raniju opasku: Ne, ne bih rekao da je bio baš... ali bilo je nečeg nastranog... bilo je nečeg mračnog u njemu. Reći ću vam svoje mišljenje...

Počeo je da pučka na lulu, očigledno se pripremajući da razradi to svoje mišljenje.

Dosadna matora budala! Kada smo ga upoznali, umeo je da bude prilično zanimljiv, pričao nam je o kondenzaciji i rashladnim spiralama; ali ubrzo mi je dosadio, i on i njegove beskrajne priče o pecari.

— Imam ja svoju teoriju o tome, reče. Mislim da je to bio jedan od onih... čudnih slučajeva... Ali teško je reći...

Nastavio je da pučka ne otkrivši nam svoju teoriju. Ujak opazi kako zurim pa mi reče:

— Eto, ode tvoj stari prrjatelj, baš tužna vest za tebe.

— Ko? rekoh.

— Otac Flin.

— Zar je umro?

— Gospodin Koter kam je upravo rekao. Prošao je pored njegove kuće.

Ziao sam da me posmatraju pa produžih da jedem kao da me sve to i ne zanima. Ujak počeo da objašnjava starom Koteru.

— Dečko i on bili su veliki prijatelji. Znae, stari ga je mnogo čemu naučio; kažu da je polagao velike nade u njega.

— Neka se Bog smiluje njegovoj duši — pobožno reče ujna.

¹ Misli se na termin za sunčani sat u udžbeniku geometrije. — Prev.

² Trgovina verskim relikvijama, oproštaj greha za novac i sl. — Prev.

Stari Koter je piljio u mene. Osećao sam kako me proučava svojim sitnim okruglim crnim očima ali nisam hteo da mu udovoljim i dignem pogled s tanjira. Vratio se svojoj luli i na kraju prostački pljunuo u rešetku kamina.

— Ne bih voleo kad bi se moja deca, reče, previše bavila takvim čovekom.

— Kako to mislite, gospodine Koter? — upita ga Ujna

— Mislim da je to loše za decu, — reče stari Koter. Po meni, dečaka treba pustiti da jurca i igra se sa svojim vršnjacima a ne da bude... Jesam li u pravu, Džek?

— Slažem se, reče ujak. Neka sam nauči da se snalazi u životu. To je ono što uvek govorim ovom monahu: izađi, kreći se. Kad sam ja bio deran, svakog bogovetnog jutra kupao sam se hladnom vodom, zimi i leti. To me i sad drži. Obrazovanje je lepa stvar, ne kažem... Gospodin Koter bi mogao da se posluži parčetom ovčijeg buta, obrati se on ujni.

— Ne, ne, nemojte zaista, reče stari Koter.

Ujna donese pečenje iz ostave i spusti ga na sto.

— Ali zašto mislite da to nije dobro za decu, gospodine Koter? upita ona.

— To je loše za decu, reče stari Koter, jer su podložna uticajima. Kad deca vide takve stvari, znaš, to deluje na njih...

Napunio sam usta kašom bojeći se da ne iskalim svoj gnev. Dosadni stari kreten crvenog nosa!

Kasno sam zaspao te noći. Iako sam bio ljut na starog Kotera što je govorio o meni kao o detetu, lupao sam glavu da odgonetnem značenje njegovih nedovršenih rečenica. U mraku sobe činilo mi se da opet vidim olovno-sivo lice oduzetog. Navukao sam pokrivač preko glave i pokušao da mislim na Božić. Ali sivo lice me i dalje progonilo. Mrmljalo je, i ja shvatih da želi nešto da mi poveri. Osetio sam kako mi duša tone u neku prijatnu i grešnu sferu; tu sam ga ponovo sreo: čekao me. Počeo je da mi se ispoveda prigušenim glasom a ja sam se pitao zašto se neprestano smeši i zašto su mu usne tako vlažne od pljuvačke. Ali onda se setih da je umro oduzet i osetih kako se i ja nemoćno smešim kao da trgovca relikvijama oslobađam njegovih greha.

Ujutru posle doručka otišao sam do male kuće u Grejt Britn Stritu. Bila je to skromna radnja pod neodređenom firmom Galanterija. Galanteriju su uglavnom činile dečje čizmice i kišobrani; radnim danom u izlogu je obično stajao oglas Presvlačimo kišobrane. Sada se oglas nije video jer su kapci bili zatvoreni. Za zvekir na vratima bila je privezana mašna od flora. Dve siromašne žene i mali raznoslač telegrama čitali su objavu prikačenu na flor. I ja pridoh i pročitah:

1. jula 1895.

Prečasni Džems Flin (bivši paroh crkve sv. Katarine, Mit Strit), star šezdeset i pet godina.

Čitajući objavu uverih se da je mrtav i zasmeta mi što me je to sputalo. Da nije umro otišao bih u malu mračnu sobu iza radnje i zatekao ga kako sedi u fotelji kraj vatre, utonuo u zimski kaput. Možda bi mi ujna dala paketić burmuta za njega i taj bi ga poklon prenuo iz omamljujućeg dremeža. Uvek sam ja praznio paketić u njegovu crnu burmuticu: ruke su mu toliko drhtale da bi bar polovinu burmuta prosuo po podu. Čak i kad je dizao veliku drhtavu šaku ka nosu, oblačci praha propadali su mu kroz prste na reverse kaputa. Možda je baš od stalnih prašenja burmutom njegova stara sveštenička odora pozelenela i izbledela, jer nije bilo nikakve vajde od crvene maramice, većito tamne od mrlja burmuta nakupljenih tokom sedmice, kojom je pokušavao da otrese popadalo trunje.

Želeo sam da uđem i pogledam ga, ali nisam imao hrabrosti da pokucam. Polako sam se udaljio sunčanom stranom ulice, čitajući usput pozorišne plakate u izlozima. Čudio mi je bilo što ni ja ni taj dan nismo u žalosti i čak me pogodilo kad u sebi otkrih osećanje slobode, kao da me je njegova smrt nečeg razrešila. To me iznenadilo jer, kao što je ujak rekao prethodne večeri, on me je mnogo čemu naučio. Školovao se u Irskom seminaru⁴ u Rimu i naučio me da pravilno izgovaram latinski. Pričao mi je o katakombama i Napoleonu Bonaparti i tumačio mi značenje crkvenih obreda i raznih odora koje sveštenici nose. Ponekad se zabavljao postavljajući mi teška pitanja kao: šta bi trebalo uraditi u određenoj situaciji, ili jesu li gresi smrtni ili oprostivi, ili su samo mane. Njegova pitanja pokazala su mi koliko su složeni i, tajanstveni određeni crveni obredi, koji su mi se uvek činili jednostavnim. Dužnosti sveštenika u odnosu na tajnu pričešća i ispovesti izgledale su mi tako ozbiljne da sam se čudio kako je iko ikad imao hrabrosti da ih prihvati; i nije me iznenađilo kad mi je rekao da su crkveni oci napisali knjige debele kao Poštinski imenik i štampane sitno kao sudski oglasi u novinama, da bi razjasnili sva ta zamršena pitanja. Često nisam umeo da odgovorim, ili bih rekao nešto glupo i neodređeno, na šta bi se on samo nasmešio i dva-triput klimnuo glavom. Ponekad bi me naveo da recitujem delove mise koju sam zbog njega naučio napamet; i, dok sam brbljao, on se zamišljeno smešio i klimao glavom, povremeno trpajući golemu količinu burmuta u jednu pa u drugu nozdrvu. Kad se osmehivao, otkrio bi velike požutele zube, izbacivši jezik preko donje usne — navika zbog koje sam se u početku našeg druženja osećao neprijatno, pre nego što sam ga bolje upoznao.

Dok sam tako hodao po suncu, setio sam se reči starog Kotera i pokušao da se prisetim šta se dalje dogodilo u snu. Upamtio sam dugačke plišane zavese i neku starinsku viseću lampu. Osećao sam da sam bio negde daleko, u nekoj zemlji čudnih običaja - u Persiji, pomislih... Ali kraj tog sna nisam upamtio.

Predveče, ujna me je povela u posetu porodici umrlog. Sunce je već zašlo, ali u prozorskim oknima okrenutim zapadu ogledala se velika skupina tamnozlatnih oblaka. Nani nas dočeka u predvorju; s obzirom da je bilo neprilično da joj više na uvo, ujna se samo rukova s njom. Starica upitno pokaza na gornji deo kuće i, pošto ujna klimnu glavom, ona s mukom poče da se penje uskim stepeništem ispred nas, njena pognuta glava jedva je nadvisivala ogradu. Na prvom odmorištu zastade i, ohrabrujući nas, mahnu rukom ka otvorenim vratima pokojnikove sobe. Ujna uđe a starica, videvši da oklevam, ponovo mahnu rukom.

Udoh na prstima. Soba je, kroz čipkani rub zastora, bila obasjana prašnjavom zlatnom svetlošću u kojoj su sveće izgledale kao bleđi plamičci. On je ležao u kovčegu. Nani prva kleknu kraj nogu kreveta a za njom i nas dvoje. Pretvarao sam se da se molim ali nisam mogao da priberem misli: smetalo mi je staričino mrmljanje. Zapazio sam kako joj je suknya nemarno zakopčana i kako su potpetice njenih suknenih papučica s jedne strane potpuno izlizane. Uobrazio sam da se stari sveštenik osmehuje ležeći u kovčegu.

³ Rest in peace (eng.) - Nek počiva u miru. - Prev.

⁴ Jezuitska ustanova, osnovana 1628. g. — Prev.

Ali ne. Kad smo se uspravili i prišli uzglavlju kreveta, videh da nema osmeha na njegovom licu. Ležao je tu, krupan i dostojanstven, odeven kao za propoved, njegove velike šake labavo su držale putir. Lice mu je bilo veoma grubo, sivo i masivno, s crnim šupljim nozdrvama, obraslo retkim sedim maljama. U sobi se osećao težak miris cveća.

Prekrstili smo se i izašli. U maloj sobi u prizemlju zatekli smo Elizu kako svečano odevena sedi u njegovoj fotelji. Napipao sam put do stolice u uglu sobe, na kojoj sam obično sedeo, a Nani priđe kredencu i iznese bocu šerija i nekoliko čaša. Stavila je sve na sto i ponudila nas da uzmemo po čašicu vina A onda, na znak svoje sestre, natočila je šeri u čaše i poslužila nas. Navaljivala je da uzmem i keks, ali sam odbio jer sam mislio da ću praviti suviše buke dok ga budem jeo. Izgledala je pomalo razočarana što sam odbio i tiho otišla do sofe gde je sela pored svoje sestre. Čutili smo: svi smo zurili u prazno ognjište.

Ujna je čekala da Eliza uzdahne i onda reče:

— Ah, eto, otišao je u bolji svet.

Eliza ponovo uzdahnu i potvrdno klimnu glavom. Ujna opipa dršku svoje čaše, zatim otpi malo.

— Da li je mirno...? upita.

— O, sasvim mirno, gospođo, reče Eliza. Ne zna se ni kad je izdahnuo. Imao je divnu smrt, bogu hvala.

— I sve je...?

Otac O'Rork bio je kod njega u utorak, miropomazao ga i pripremio i sve.

— Znači, znao je?

— Bio se pomirio sa sudbinom.

— I izgleda smiren, reče ujna.

— To je rekla i žena koja je došla da ga okupa. Rekla je da izgleda kao da je zaspao, tako smiren i spokojan. Ko bi pomislio da će biti tako lep mrtvac.

— Da, zaista, reče ujna.

Ona ponovo otpi iz čaše i dodade:

— U svakom slučaju, gospođice Flin, mora da je velika uteha za vas. što ste učinile sve što je bilo u vašoj moći. Obe ste bile veoma dobre prema njemu, mora se priznati.

Eliza poravna haljinu preko kolena.

— Siroti Džems! reče. Bog nam je svedok da smo učinile sve što smo mogle, ovako sirote — starale smo se da ni u čemu ne oskudeva za vreme bolesti.

Nani je bila naslonila glavu na uzglavlje sofe i činilo se kao da će zaspati.

— Eto i sirota Nani, reče Eliza pogledavši je, sasvim je iscrpljena. Toliko smo posla imale, nas dve, dok smo našle ženu da ga okupa i onda ga uredile, pa kovčeg, pa dok smo sredile za službu u kapeli. A ne znam šta bismo da nije bilo oca O'Rorka. On nam je doneo sve ovo cveće i ova dva svećnjaka iz kapele i dao oglas za Frimens Dženeral i pobrinuo se za sva dokumenta potrebna za groblje i za osiguranje sirotog Džemsa.

— Baš lepo od njega, reče ujna.

Eliza zatvori oči i lagano zaklima glavom.

— Ah, niko nije kao stari prijatelji, reče. Kad je svemu kraj, ko će da se pobrine za naše telo?

— Istina, reče ujna. Sada kad je otišao u večno blaženstvo sigurna sam da neće zaboraviti ni vas ni vašu dobrotu prema njemu.

— Ah, siroti Džems! reče Eliza. Nikad nam nije bio na teretu. U kući se nije čuo više nego što se i sad čuje. Ipak, znam da ga više nema i zato...

— Tek kad sve prođe onda će vam nedostajati.

— Znam, reče Eliza. Neću mu više donositi njegovu šolju buljona, niti ćete mu vi, gospođo, slati burmuta. Ah, siroti Džems!

Zastala je kao da se vraća mislima u prošlost a onda poverljivo reče:

— Znae, primetila sam da se nešto čudno dešava s njim u poslednje vreme. Kad god bih mu donela supu, našla bih ga zavaljenog u fotelji, otvorenih usta, s molitvenikom koji je pao na pod.

Ona stavi prst na nos i namršti se, zatim produži:

— Ali bez obzira na sve, stalno je govorio da će se jednog lepog dana pred kraj leta izvesti kočijom, samo da opet vidi staru kuću u kojoj smo svi rođeni, dole u Ajrištaunu, i da će mene i Nani povesti sa sobom. Kada bismo samo uzeli jednu od onih modernih kočija što ne dižu buku, o kojima mu je pričao otac O'Rork onu s reumatičnim⁵ točkovima samo na jedan dan, govorio je, preko kod Džonija Raša, i povezli se sve troje zajedno u neko nedeljno veče. Samo je o tome mislio... Siroti Džems!

— Neka se Gospod smiluje njegovoj duši! — reče ujna.

Eliza izvadi maramicu i obrisala oči. Onda je vrati u džep i zagleda se u prazno ognjište.

Uvek je bio tako savestan, reče. Dužnosti sveštenika bile su preteške za njega. Osim toga, u životu ga je, štono kažu, pratio maler.

— Da, reče ujna. Bio je razočaran čovek. To se videlo.

⁵ Umesto pneumatičnim. — Prev..

U maloj sobi nastade tišina i ja to iskoristih da priđem stolu i okusim svoj šeri, pa se tiho vratih na stolicu u uglu. Eliza je potpuno utonula u neke svoje misli. S razumevanjem smo čekali da prekine ćutanje i, posle duge pauze, ona progovori:

— Onaj putir koji je razbio... Tako je sve počelo. Naravno, kažu da to nije bilo strašno, da je bio prazan, mislim. Ali ipak... Kažu da je dečak koji ga je nosio bio kriv. Ali siroti Džems se tako uzrujao, neka mu se Bog smiluje!

— Znači, to je? reče ujna. Čula sam nešto...

Eliza klimnu.

— To mu je pomutilo um, reče. Posle toga se povukao u sebe, ni s kim nije razgovarao i počeo je sam da luta naokolo. Tako je jedne noći bio potreban nekim ljudima i nigde nisu mogli da ga nađu. Svuda su tražili ali ga nisu našli. Tada crkvenjak predloži da pogledaju u kapeli. I tako su uzeli ključeve i otvorili kapelu pa su crkvenjak i otac O'Rork i još jedan sveštenik ušli sa svetiljkom... I šta mislite: bio je tamo, sedeo je sam u mračnoj ispovedaonici, sasvim budan, i kao da se sam za sebe tiho smejao...

Iznenada je ućutala, kao da osluškujе. I ja oslušnuh; ali u kući se ništa nije čulo: znao sam da stari sveštenik i dalje leži u svom kovčegu kao što smo ga videli, dostojanstven i surov u smrti, s praznim putirom na grudima.

Eliza nastavi:

— Potpuno budan i kao da se za sebe smeje... A onda, naravno, kad su to videli, pomislišе da s njim nije baš sve u redu...

SUOČENJE

Džo Dilon je uveo Divlji zapad kod nas. Imao je malu zbirku starih brojeva Junion Džeka, Plaka i Hafpeni Marvela¹. Svake večeri posle škole skupljali smo se u njegovom dvorištu i igrali se Indijanaca. On i njegov debeli mlađi brat Danguba Leo branili su stajski tavan a mi smo pokušavali da ga osvojimo na juriš; vodili smo i bitke na travi. Ali, koliko god se dobro borili, nikada nismo osvojili tavan niti dobili bitku i svi naši okršaji završavali su se pobedničkim plesom Džoa Dilona. Njegovi roditelji bili svakog jutra na misu u Gardiner Strit i u predvoiju kuće ostajao je blagi miris gospođe Dilon. Ali način na koji se on igrao bio suviše žestok za nas, jer smo bili mlađi i stidljiviji. Izgledao je kao pravi Indijanac dok je poskakivao dvorištem, sa starim mufom za čajnik na glavi, udarao pesnicom o limeni poklopac i vikao: Ja! jaka, jaka, jaka!

Niko nije mogao da poveruje kad je rečeno da se opredelio za sveštenički poziv. Ipak, bila je to istina. Nemir koji nas je obuzeo izbrisao je duhovne i telesne razlike među nama. Udružili smo se, neki odvažno, neki u šali, a neki gotovo iz straha: među ovim poslednjima, nevoljnim Indijancima, koji su se bojali da ne izgledaju kao štreberi ili slabići, bio sam i ja. Avanture iz knjižica o Divljem zapadu bile su strane mojoj prirodi, ali bar su pružale mogućnost bekstva.

Više sam voleo neke američke detektivske priče u kojima su se tu i tamo pojavljivale lepe i razuzdane devojke. Iako nije bilo ničeg lošeg u tim pričama, koje su ponekad imale i književnih pretenzija, one su po školi kružile u tajnosti. Jednog dana, kad je otac Batler propitivao četiri stranice iz rimske istorije, otkrio je kod trapavog Lea Dilona svesku Hafpeni Marvela⁶.

— Ova stranica ili ova stranica? Ova stranica. Ustani, Dilone! Tek što je dan... Nastavi! Koji dan? Tekšto je dan svanuo... Jesi li naučio? Šta ti je to u džepu?

Svima nam je srce uzdrhtalo kad je Leo Dilon predao tu sveščicu i svi smo poprimili nevin izraz lica. Otac Batler je listao svesku mršteći se.

— Kakvo je to smeće? rekao je. Poglavica Apaša! Zar to čitate umesto da učite istoriju Rima? Neću da vidim ovakve koještarije u koledžu⁷! Čovek koji je to pisao sigurno je neko bedno škrabalo koje radi takve stvari za čašu pića. Iznenaduje me da obrazovani dečaci kao vi čitaju tako nešto. Razumeo bih da ste... učenici državne škole. Dilone, iskreno ti savetujem, zagrej stolicu ili...

Ovaj prekor izrečen tokom trezvene školske nastave prilično je poljutjao slavu Divljeg zapada u mojim očima, a zburnjeno zajapureno lice Lea Dilona probudilo je deo moje savesti. Ali čim bih izmakao sputavajućem uticaju škole, ponovo sam čeznuo za divljim uzbuđenjima, za bekstvom koje kao da su obećavale sve te hronike bezakonja. Naši večernji okršaji dosadili su mi na kraju koliko i jutarnja školska kolotečina, jer sam želeo da doživim prave avanture. Ali prave avanture, mislio sam, ne događaju se ljudima koji sede u kući: treba ih tražiti napolju.

Letnji raspust bio je na pragu kad sam rešio da prekinem dosadu školskog života bar na jedan dan. Sa Leom Dilonom i dečakom po imenu Mahoni isplanirao sam da izostanemo iz škole. Svaki od nas uštedeo je po šest penija. Trebalo je da se nademo u deset ujutru na Kanal mostu. Mahonijeva starija sestra obećala je da će mu napisati opravdanje a Leo Dilon je rekao da će ubediti brata da kaže kako se razboleo. Dogovorili

⁶ Petparački romani A. Harmsvorta. - Prev.

⁷ Belvederski koledž, jezuitska škola u Dablinu. — Prev

smo se da odemo Pristanišnim putem sve do brodova, zatim da se prevezemo feribotom i otpešačimo do Kuće golubova.⁸ Leo Dilon je strahovao da ne sretnemo oca Batlera ili nekog iz koledža, ali Mahoni je pitao, sasvim razumno, šta bi otac Batler radio u Kući golubova. To nam je povratilo samopouzdanje: okončao sam prvi čin zavere tako što sam prikupio po šest penija od njih dvojice, istovremeno im pokazavši svojih šest penija. Predveče, dok smo obavljali poslednje pripreme, svi smo bili pomalo uzbuđeni. Rukovali smo se, uz smeh, i Mahoni reče:

— Vidimo se, drugari.

Te noći sam loše spavao. Ujutru sam bio prvi na mostu jer sam najbliže stanovao. Sakrio sam knjige u visoku travu pored jame za smeće na kraju dvorišta gde niko nije zalazio i požurio obalom kanala. Bilo je blago sunčano jutro prve nedelje juna. Seo sam na kamenu ogradu mosta diveći se svojim lakim platnenim cipelama koje sam brižljivo očistio prethodne večeri i posmatrao poslušne konje kako tegle pun tramvaj poslovnih ljudi uzbrdo. Granje visokog drveća duž šetališta živo je treperilo svetlozelenim listićima kroz koje su sunčevi zraci koso padali na vodu.

Granit mosta postao je topliji i ja počeh da ga gladim rukama u ritmu neke pesmice koju sam pevušio u sebi. Bio sam veoma srećan.

Sedeo sam tako desetak minuta kad ugledah Mahonijevo sivo odelo kako se približava. Došao je uzbrdo, nasmejan, i popeo se do mene na most. Dok smo čekali, izvadio je pračku koja mu je štrčala iz unutrašnjeg džepa i pokazao mi neke inovacije koje je izveo na njoj. Pitao sam ga zašto ju je poneo i on mi reče da je poneo da malo zeza ptice. Mahoni je često govorio u žargonu, a oca Batlera nazivao je Fossil. Čekali smo još četvrt sata, ali ni traga Leu Dilonu. Mahoni na kraju skoči s ograde i reče:

— Idemo. Znao sam da će Debeli da ucvika.

— A njegovih šest penija... ? rekoh.

— Prokockao ih je, reče Mahoni. Bolje za nas: imamo po glavu i po umesto jedne glave.

Išli smo Nort Strendom sve do fabrike vitriola a onda skrenuli desno Pristanišnim putem. Mahoni počeh da izigrava Indijanca čim smo izašli na otvoreno. Pojurio je grupu musavih devojčica, vitlajući pračkom, a kada dva musava dečaka iz viteštva počeh da nas gađaju kamenjem, predložio je da ih napadnemo. Prigovorio sam da su dečaci suviše mali pa smo produžili, a odrpana četa vikala je za nama: Pelenaši! Pelenaši!⁴ misleći da smo protestanti jer je tamnoputi Mahoni imao srebrnu značku kriket kluba na kapi. Kad smo stigli do čeličane počeh da se igramo opsade, ali nije išlo jer je bilo potrebno najmanje troje. Iskalili smo se na Leu Dilonu nazivajući ga kukavicom i zamišljajući kako će da nastrada u tri sata kod g. Rajana.

Došli smo nadomak reke. Dugo smo lunjali bučnim ulicama omeđenim kamenim zidovima, posmatrajući rad dizalica i mašina dok su vozači pretovarenih kola vikali na nas da se maknemo s puta. Bilo je podne kada smo stigli na dokove i, kako nam se učinilo da svi radnici ručaju, kupili smo dva velika peciva sa suvim groždem i seli da ih pojedemo na neke metalne cevi pored reke. Uživali smo u prizoru dablinskog prometa — tegljači koji su se izdaleka najavljivali kolutovima papejastog dima, mrka flota ribarskih brodova iza Ringsenda, veliki beli jedrenjak koji su iskrcavali na suprotnom keju. Mahoni reče da bismo kao od šale pobegli jednom od tih velikih lađa na more pa sam i ja, zagledan u visoke jarbole, video ili

⁸ Električna centrala u dablinskom zalivu; golub je simbol Svetoh Duha u hrišćanstvu. — Prev.

zamislio geografiju kojom su me oskudno hranili u školi kako se postepeno prvetvara u stvarnost pred mojim očima. Škola i kuća kao da su nestajale a njihov uticaj na nas iščezavao.

Prešli smo feribotom preko reke Lifi, u društvu dva radnika i malog Jevrejina s torbom. Bili smo ozbiljni, gotovo svečano raspoloženi, ali u jednom trenutku oči nam se susreše i mi se nasmejismo. Kad smo pristigli na obalu, posmatrali smo iskrcavanje gracioznog jedrenjaka sa tri jarbola koji smo prethodno videli s drugog keja. Neki posmatrač nam reče da je to norveški brod. Otišao sam do krme i pokušao da odgonetnem natpis na njoj ali nisam uspeo pa iz nekih nejasnih pobuda počeh da zagledam strane mornare da bih video ima li neki od njih zelene oči... Oči mornara bile su plave, sive i čak crne. Jedini mornar čije bi se oči mogle nazvati zelenim bio je visok čovek koji je zabavljao gomilu na keju veselo uzvikujući svaki put kad bi daske pale:

— To! To!

Kad smo se zasitili ovog prizora odlutali smo u Ringsend. Postalo je sparno; u izlozima bakalnica ležao je izbleđeli bajati keks. Kupili smo malo keksa i čokolade koje smo neumorno jeli cunjavući prljavim ulicama u kojima su živeli ribari. Nismo mogli da nađemo mlekaru pa smo ušli u jedan mali dućan i kupili po bocu soka od malina. Osvežen, Mahoni pojuri neku mačku, ali ona pobeže u otvoreno polje. Obojica smo bili prilično umorni i, kad smo stigli do polja, odmah pođosmo ka strmoj uzvišici s koje smo mogli da vidimo reku Doder.

⁴ Pogrdan naziv za protestante o kojima je širena fama da krađu bebe kako bi ih vaspitavali u protestantskom duhu. - Prev

Bilo je već kasno i bili smo suviše umorni da bismo produžili do Kuće golubova. Trebalo je da se vratimo kući pre četiri kako naša avantura ne bi bila otkrivena. Mahoni je tužno gledao u svoju praćku i morao sam da predložim da se vratimo vozom pre nego što mu se lice ponovo razvedri. Sunce je zašlo iza nekih oblaka i prepustilo nas jalovim mislima i ostacima hrane.

U polju nije bilo nikoga osim nas. Ležali smo neko vreme na obronku, ćuteći, a onda ugledah čoveka kako nam se približava s drugog kraja polja. Lenjo sam ga posmatrao žvaćući jednu od onih zelenih travki uz pomoć kojih devojke proriču budućnost. Polako se približavao obronkom. Jednu ruku držao je na boku a u drugoj štap kojim je ovlaš tapkao po travi. Na sebi je imao neugledno zelenkastocrno odelo a na glavi onu vrstu šešira koji smo mi zvali nokšir. Pepeljastosivi brkovi davali su mu starački izgled. Prošavši kraj naših nogu, letimično nas je pogledao i produžio. Gledali smo za njim i videli kako se nakon pedesetak koraka okreće i vraća istim putem. Išao je veoma sporo ka nama, neprestano tapkajući štapom po tlu, tako sporo da pomislih kako traži nešto u travi.

Stao je kad je stigao do nas i poželeo nam dobar dan. Uzvratili smo mu i on lagano i veoma pažljivo sede kraj nas na obronak. Počeo je da govori o vremenu, rekao da će leto biti veoma toplo i dodao da su se godišnja doba mnogo promenila od vremena kad je on bio dečak - davno je to bilo. Onda reče da je đačko doba nesumnjivo najsrećnije vreme u svačijem životu i kako bi sve dao da ponovo bude mlad. Bilo nam je pomalo dosadno da slušamo o tim stvarima pa smo ćutali. On zatim počeo da govori o školi i knjigama. Pitao nas je da li smo čitali poeziju Tomasa Mura ili dela ser Valtera Skota i lorda Litona. Pravio sam se da sam čitao svaku knjigu koju je pomenuo pa on na kraju reče:

— Ah, vidim da si knjiški moljac kao i ja. A on dodade, pokazujući na Mahonija koji nas je gledao širom otvorenih očiju — on je drugačiji; njega zanima sport.

Rekao je da kod kuće ima sva dela ser Valtera Skota i sva dela lorda Litona i kako mu nikad ne dosadi da ih iznona čita. Naravno, reče, ima nekih dela Lorda Litona koja dečaci ne treba da čitaju. Mahoni ga upita

zašto dečaci ne treba da ih čitaju. To pitanje me začunulo i naljutilo jer sam se bojao da će čovek pomisliti da sam glup kao Mahoni. Ali čovek se samo nasmeši. Video sam da ima velike rupe između žutih zuba. Onda nas upita koji od nas dvojice ima više devojaka. Mahoni kao od šale reče da ima tri cure. Čovek me upita koliko ih ja imam.

Odgovorio sam da nemam nijednu. Nije mi verovao i reče kako je ubeđen da imam curu. Čutao sam.

— Recite nam, drsko reče Mahoni čoveku, koliko ih vi imate?

Čovek se nasmeši kao i pre i reče da je imao mnogo cura kad je bio naših godina.

— Svaki dečak, reče, ima neku curicu.

Takav stav učinio mi se neobično slobodan za čoveka njegovih godina. U dubini duše mislio sam da je to što je rekao o dečacima i devojkama sasvim u redu. Ali nije mi se svidelo kako on to govori i pitao sam se zašto je uzdrhtao jednom ili dvaput kao da se nečeg uplašio ili kao da su ga iznenada prošli žmarci. Dok je tako pričao, zapazio sam da ima pravilan naglasak. Počeo je da nam priča o devojkama, govorio je kako lepu i meku kosu imaju i kako su nežne njihove ruke i da nisu sve devojke tako dobre kao što izgledaju kad ih čovek bolje upozna. Ništa mu nije slađe, reče, nego da gleda mlade i lepe devojke, njihove lepe bele ruke i divnu meku kosu. Stekao sam utisak da ponavlja nešto što je naučio napamet ili da njegova svest, opčinjena nekim rečima sopstvenoga govora, lagano kruži istom putanjom. Povremeno je govorio kao da samo ukazuje na činjenicu koja je svakom poznata, a onda nastavljao prigušenim glasom kao da nam odaje tajnu koju ne bi hteo da iko drugi čuje. Ponavljao je i ponavljao svoje rečenice, varirajući ih i zaokružujući monotonim glasom. Zurio sam i dalje ka podnožju strmine, slušajući ga.

Nakon dužeg vremena on prekide svoj monolog. Polako je ustao i rekao kako mora da nas ostavi na minut-dva, i ja sam, ne skrenuvši pogled, video kako se polako udaljava. I dalje smo ćutali. Posle nekoliko minuta začuh Mahonijev uzvik:

— Gle! Vidi šta radi!

Kako nisam odgovorio niti podigao pogled, Mahoni ponovo uzviknu:

— Gle... matori je ćaknut!

— U slučaju da nas pita kako se zovemo, rekoh, ti budi Marfi a ja Smit.

Ništa više nismo rekli jedan drugom. Još uvek sam premišljao da li da odem ili ne kad se čovek vratio i ponovo seo kraj nas. Tada Mahoni ugleda mačku koja mu je ranije utekla, pa skoči i poče da je goni preko polja. Čovek i ja posmatrali smo poteru. Mačka je opet pobegla i Mahoni poče da baca kamenje ka zidu na koji se uspenjala. Na kraju je odustao i samo je besciljno lutao udaljenom ivicom polja.

Nakon nekog vremena čovek mi se obrati. Reče da je moj drugar vrlo neotesan dečak i upita da li ga često šibaju u školi. Hteo sam ogorčeno da mu uzvratim kako mi nismo učenici državne škole da bi nas šibali, kao što se on izrazio, ali ništa nisam rekao. Počeo je da razrađuje temu kažnjavanja dečaka. Činilo se da njegova svest, ponovo opčinjena onim što je govorio, lagano počinje da kruži novom putanjom. Govorio je da takve dečake treba šibati i to dobro šibati. Kad je dečak grub i neposlušan nema boljeg leka od poštenog šibanja. Packa ili šamar nisu dovoljni: ono što takvom dečaku treba jeste jedno lepo toplo šibanje. Bio sam

iznenađen takvim razmišljanjem pa nehotice pogledah naviše, u njegovo lice. Suočio sam se s pogledom dva kao staklo zelena oka koja su zurila u mene ispod nabranog čela. Ponovo sam oborio pogled.

Čovek produži svoj monolog. Kao da je zaboravio onu pređašnju slobodoumnost. Ako ikad naiđe na dečaka koji priča s devojka ili ima curu, reče, takvog će šibati i šibati; to će ga naučiti da ne razgovara s devojka. A ukoliko dečak ima curu i priča laži o tome, tako bi ga šibao kako još nijednog dečaka nisu šibali. Rekao je kako bi to voleo više nego išta na ovom svetu. Opisivao mi je kako bi šibao takvog dečaka kao da mi otkriva neki detaljno razrađeni obred. Mnogo bi to voleo, ponovi, više nego išta na ovom svetu; i njegov glas, dok me je monotono uvodio u taj obred, postao je gotovo srdačan, kao da me moli za razumevanje.

Čekao sam dok nije ponovo prekinuo monolog. Onda naglo ustadoh. Da ne bih odao svoju uzrujanost, otezao sam nekoliko trenutaka pretvarajući se da vezujem pertlu a onda, rekavši da moram da idem, pozdravih se. Lagano sam krenuo uz obronak, ali srce mi je tuklo od straha da će me on ščepati za gležnjeve. Kad sam stigao na vrh obronka okrenuh se i, ne gledajući u njega, viknuh preko polja:

- Marfi!

Glas mi je imao prizvuk usiljene hrabrosti i obuze me sgid zbog ove bedne izmišljotine. Morao sam ponovo da uzviknem to ime i tek tada me Mahoni ugleda i odgovori mi. Kako mi je samo srce tuklo dok je trčao preko polja k meni! Trčao je kao da mi dolazi u pomoć. I ja osetih kajanje; jer, u dubini duše, uvek sam ga pomalo prezirao.

ARABIJA

Nort Ričmond, slepa ulica, bila je uvek mima osim kad su iz škole Hrišćanske braće⁹ puštali dečake. Dvospratna nenastanjena kuća, izdvojena od okolnih zgrada, zatvarala je slepi kraj ulice. Ostale kuće u ulici, svesne pristojnog života unutar njih, zurile su jedna u drugu tamnim ravnodušnim licima.

Bivši stanar naše kuće, sveštenik, umro je u salonu koji je gledao u vrt. U dugo zatvorenim sobama osećao se ustajali vazduh a ostava iza kuhinje bila je zakrčena starim odbačenim papirima. Tu sam našao nekoliko broširanih knjiga izvijenih i vlažnih stranica: Opat Valtera Skota, Pobožni pričesnik i Memoari Vidoka. Voleo sam ovu poslednju jer je imala požutele listove. U zapuštenom vrtu iza kuće bilo je stablo jabuke i nekoliko raštrkanih žbunova; pod jednim od njih našao sam zarđalu pumpu za bicikl bivšeg stanara. On je bio vrlo plemenit sveštenik; sav svoj novac ostavio je raznim ustanovama, a nameštaj iz kuće svojoj sestri.

Došli su krtki zimski dani i smrkavalo se pre nego što bismo stigli da pojedemo ručak. Kad bismo se našli na ulici, kuće su već bile mračne. Ljubičasti nebeski svod nad nama postajao je sve tamniji, a ulične svetiljke dizale su ka njemu slabašne plamičke svojih fenjera. Hladan vazduh nas je bockao i mi smo se igrali dok nam se tela ne bi zažarila. Naši uzvici odjekivali su tihom ulicom.

Igra nas je odvlačila u mračne blatnjave prolaze iza kuća, gde smo protrčavali kroz špalir divljaka iz stračara, sve do mračnih mokrih dvorišta u kojima je zaudaralo iz jama za smeće, i do mračnih štala teškog vonja gde je kočijaš timario konja ili zveckao optočenim amovima. Kad bismo se vratili na ulicu, svetlost kuhinjskih prozora obasjavala je prostor. Ako bismo ugledali mog ujaka kako nailazi iza ugla, krili smo se u senci sve dok ne bi ušao u kuću. A kad bi Menganova sestra izašla na stepenice da ga pozove na čaj, motrili smo je iz senke kako gleda niz ulicu. Čekali smo da vidimo hoće li ostati ili će ući u kuću i, ako bi ostala, izlazili smo iz senke i pokunjeno prilazili Menganovoj kapiji. Ona nas je čekala, njena figura ocrtavala se u svetlosti koja je dopirala kroz poluotvorena vrata. Brat bi je uvek zadirkivao pre nego što bi poslušao, a ja sam stajao kraj ograde i gledao u nju. Haljina joj se njihala pri pokretima tela a meka pletenica poskakivala tamo-amo.

Svakog jutra ležao sam na podu dnevne sobe i motrio na njenu kapiju. Zastor je bio spušten do samog prozorskog okvira tako da niko nije mogao da me vidi. Kad bi stupila na stepenice, srce bi mi poskočilo. Jurnuo bih u predvoije, dograbio knjige i hrlio za njom. Ni za trenutak nisam gubio iz vida njenu tamnu priliku i, kad bismo se primakli mestu gde nam se putevi razilaze, ubrzavao sam hod i prolazio pored nje. To se ponavljalo svakog jutra. Nikad nisam progovorio više od nekoliko nevažnih reči s njom, pa ipak je njeno ime bilo kao neki zov za moju mladalačku krv.

Njen lik pratio me čak i na mestima lišenim svake romantike. U subotnje večeri, kad je ujna išla u kupovinu, morao sam da je pratim i nosim joj pakete. Išli smo bleštavo osvetljenim ulicama gde su nas gurali pijani ljudi i piljarice, usred radničkih psovki i prodornih litanija prodavaca što su stražarili kraj bačvi punih svinjskog droba, praćeni nazalnim glasovima uličkih pevača koji su pevali hodite-svi-amo¹⁰, pesmu o O'Donovanu Rosi, ili neku baladu o nevoljama naše rodne zemlje. Svi ti zvuci slivali su se u jedinstveno osećanje: zamišljao sam kako sa sigurnošću nosim svoj putir kroz mnoštvo dušmana. Povremeno sam tiho ponavljao njeno ime u čudnim molitvama i hvalospjevima koje ni sam nisam razumevao. Oči su mi često bile pune suza (nisam znao zašto) i na mahove kao da mi je iz srca navirala bujica u grudi. Malo sam

⁹ Katolička škola za siromašnu decu i siročad. — Prev.

¹⁰ Come all you gallant Irishman and listen to my song — početne reči pesme o poznatom irskom nacionalisti iz 19. veka. — Prev.

razmišljao o budućnosti. Nisam znao da li ću joj se ikad obratiti, ni, ako se i obratim, kako da joj otkrijem svoje smušeno obožavanje. Ali moje telo bilo je kao harfa a njene reči i pokreti kao prsti koji lete po žicama.

Jedne večeri otišao sam u salon u kome je umro sveštenik. Bilo je mračno kišovito veče i u kući je vladala potpuna tišina. Kroz razbijeno okno čuo sam kišu kako pada po tlu, neprekidno rominjanje sićušnih kipi po raskvašenim lejama. Negde ispod mene svetlucala je udaljena svetiljka ili osvetljeni prozor.

Sva moja čula kao da su žudela da se pritaje i, osećajući da ne mogu da se obuzdam, stiskao sam dlan o dlan, sve dok nisu uzdrhtali, šapćući bezbroj puta: O, ljubavi! O, ljubavi!

Na kraju, obratila se ona meni. Kad mi je uputila prve reči toliko sam se zbunio da nisam znao šta da joj odgovorim.

Pitala me hoću li da posetim Arabiju¹¹? Zaboravio sam šta sam odgovorio: da ili ne. Biće to divan bazar, rekla je; volela bi da može da ode tamo.

— Pa zašto ne možeš? upitah.

Dok je govorila, okretala je srebrnu narukvicu oko zglavka. Ne može da ode, reče, zato što te nedelje ima duhovne vežbe¹² u zavodu. Njen brat i druga dva dečaka tukli su se oko svojih kapa, a ja stajao sam kraj ograde. Držeći se za jedan šiljak nagnula je glavu k meni. Svetlost uličnog fenjera ispred našeg ulaza padala je na oblu belinu njenog vrata, obasjavala je kosu na njemu i njenu ruku na ogradi. Svetlost je padala po jednoj strani njene haljine otkrivajući beli rub podsuknje, vidljiv zbog njenog nehajnog držanja.

— Blago tebi, rekla je.

— Ako odem, rekoh, doneću ti nešto.

Koliko je bezbrojnih ludosti uzburkalo moje misli na javi i u snu posle te večeri! Želeo sam da preskočim dosadne dane do bazara. Frktao sam na školske zadatke. Noću u spavaćoj sobi i danju u školskoj klupi, njen lik se uvlačio između mene i stranice koju sam se upinjao da pročitam. Slogovi reči Arabija odzvanjali su kroz tišinu u kojoj je bujala moja duša, opčinjavajući me čarolijom Istoka. Tražio sam dozvolu da u subotu uveče odem na bazar. Ujna je bila iznenađena, nadala se da to nisu neka masonska posla.

U školi sam odgovarao na nekoliko pitanja. Video sam kako se lice moga učitelja menja iz ljubaznog u strogo; nadao se da nisam poteo da lenčarim. Bio sam nemoćan da priberem svoje zabludele misli. Jedva da sam imao strpljenja za ozbiljan rad, koji mi se, stojeći sada između mene i moje želje, činio kao dečja igra, ružna monotona dečja igra.

U subotu ujutru podsetio sam ujaka da bih želeo uveče da odem na bazar. Uzmuvaio se bio oko čiviluka tražeći četku za šešir i kratko mi odgovorio:

— Da. dečko, znam.

¹¹ Dvorana u Dublinu u kojoj se održavao dobrotvorni bazar. — Prev.

¹² Povlačenje od svetovnog života, posvećivanje meditaciji i molitvama. — Prev.

Stajao je u predvoiju pa nisam mogao da odem u dnevnu sobu i legnem kraj prozora. Izašao sam iz kuće loše raspoložen i polako krenuo ka školi. Vazduh je bio nemilosrdno oštar i već tada počeo da me mori neka zla slutnja.

Kad sam se vratio kući za večeru, ujak još nije bio stigao. Ali bilo je rano. Zurio sam neko vreme u sat i, kad njegovo kucanje počeo da me razdražuje, izašao iz sobe. Popeo sam se stepeništem na sprat. U visokim hladnim praznim sumornim odajama osetio sam olakšanje i pevušeći šetkao od sobe do sobe. S prozora sam video drugare kako se igraju na ulici. Njihovi uzvici dopirali su oslabljeni i nejasni do mene i, priljubivši čelo o hladno staklo, gledao sam u mračnu kuću u kojoj je ona živela. Stajao sam tako možda čitav sat, ne videći ništa osim prilike u tamnoj odeći koju je satkala moja mašta, dok joj ulična svetiljka obasjava oblinu vrata, ruku na ogradi i rub podsuknje.

Kad sam sišao, zatekao sam gđu Merser pored kamina. To je bila stara alapača, udovica vlasnika zalagaonice, koja je skupljala stare poštanske marke u neke dobrotvorne svrhe. Morao sam da istrpim ogovaranje uz čaj. Večera je pomerena više od sat, ali ujak se nije pojavljivao. Gđa Merser je ustala da pođe: izvinjavala se što ne može više da čeka, ali već je prošlo osam i ona ne voli da bude tako kasno napolju jer joj noćni vazduh škodi. Kad je otišla, počeo da hodam gore-dole po sobi, stežući pesnice. Ujna reče:

— Bojim se da ćeš večeras morati da odložiš taj svoj bazar.

U devet sati začuh da ujak otključava ulazna vrata. Čuo sam kako priča sam sa sobom i kako se čiviluk zatresao pod teretom njegovog kaputa. Jasni su mi bili ti zvuci. Kad je bio usred večere, zatražih mu novac za bazar. Bio je zaboravio.

— Ljudi su sad u krevetu i već spavaju, reče.

Nisam se osmehnuo. Ujna mu odbrusi:

— Zašto mu ne daš novac i neka ide? Već dovoljno dugo te čeka.

Ujak reče da mu je jako žao što je zaboravio. Dodao je da veruje u staru izreku Rad bez zabave dosadne rađa glave. Pitao me kuda ću i, kad mu ponovih, upita me znam li Arapinov oproštaj s atom. Kad sam izlazio iz kuhinje on se spremao da odrecituje ujni uvodne stihove pesme.

Stezao sam srebrnjak u šaci hitajući niz Bakingam Strit prema stanici. Prizor ulica osvetljenih bleštavim plinskim svetlom i zakrčenih kupcima podseti me na svrhu moga putovanja. Seo sam u vagon treće klase u potpuno pustom vozu. Nakon nesnosnog stajanja, voz lagano krenu sa stanice. Vukao se između oronulih zgrada i preko svetlucave reke. Na stanici Vestlend Rou gomila ljudi nagrnu na vrata vagona, ali kondukteri ih potisnuše rekavši im da je to poseban voz za bazar. Ostao sam sam u praznom vagonu. Posle nekoliko minuta voz se zaustavio kraj improvizovanog drvenog perona. Izašao sam na ulicu i na osvetljenom brojčaniku nekog sata video da je deset minuta do deset. Preda mnom je bila velika zgrada i na njoj magično ime.

Nisam mogao da nađem ulaz za šest penija i, uplašen da će se bazar zatvoriti, žurno sam prošao kroz okretaljku pruživši šiling čoveku umornog izgleda. Našao sam se u velikoj dvorani s galerijom. Gotovo svi štandovi bili su zatvoreni i veći deo dvorane bio je u mraku. Bila je tišina kao u crkvi posle mise. Nesigurno sam se uputio ka središnjem delu dvorane. Nekoliko ljudi skupilo se oko štandova koji su još bili otvoreni. Ispred zavese na kojoj je šarenim svetlećim slovima pisalo Kafe Šantan dva čoveka brojala su novac na srebrnom poslužavniku. Slušao sam zveket novčića u padu.

Jedva svestan zašto sam se našao tu, prišao sam jednom štandu i stao da razgledam porcelanske vaze i cvećem oslikane servise za čaj. Na ulazu u štand neka devojka je pričala i smejala se s dvojicom mladića. Zapazio sam njihov engleski naglasak i rasejano slušao njihov razgovor.

— O, nikad ja to nisam rekla!

— E, jesi!

— O, ne, nisam!

— Zar nije rekla?

— Jeste. Čuo sam je!

— O, to je... laž!

Opazivši me, devojka mi priđe i upita me želim li da kupim nešto. Ton njenog glasa nije ohrabrivao, kao da sa mnom razgovara samo zato što mora. Zbunjeno pogledah u velike amfore koje su stajale kao istočnjački stražari s obe strane mračnog ulaza u štand i promrmljah:

— Ne, hvala vam.

Devojka je malo pomerila jednu amforu i vratila se mladićima. Nastavili su da razgovaraju o istoj temi. Jednom ili dvaput pogledala je preko ramena u mene.

Ostao sam pred njenim štandom iako sam znao da je to besmisleno, ne bi li moje interesovanje za njenu robu izgledalo stvarnije. Onda sam se polako okrenuo i pošao sredinom dvorane. Pustio sam da dva penija padnu na novčić od šest penija u mom džepu. Čuo sam glas s kraja galerije koji doviknu da su svetla pogašena. Gornji deo dvorane utonu u potpuni mrak.

Zagledan naviše u tamu videh sebe kao biće koje je taština zavela i narugala mu se; i moje oči planuše od muke i gneva.

IVILIN¹³

Sedela je kraj prozora i gledala kako sumrak osvaja ulicu. Glavu je naslonila na zavese, udišući miris prašnjavog kretona. Bila je umoma.

Prošlo je nekoliko ljudi. Čovek iz zgrade na kraju ulice vraćao se kući; čula je bat njegovih koraka po betonskom pločniku, zatim škriput po stazi posutoj šljakom ispred novih crvenih zgrada. Nekada je tamo bila poljana gde su se oni svake večeri igrali s decom iz kraja. Onda je neki čovek iz Belfasta kupio poljanu i sagradio kuće — ne male tamne kuće kao što su njihove, već svetle zgrade od cigle, sjajnih krovova. Deca iz ulice uvek su se zajedno igali na toj poljani - Devinovi, Votersovi, Dansovi, mali bogalj Keog, ona i njena braća i sestre. Ernest se nikad nije igrao: bio je već veliki. Njen otac ih je svojim glogovim štapom često terao s poljane, ali obično je mali Keog čuvao stražu i javljao kad bi video da otac dolazi. Pa ipak, kao da su bili prilično srećni u to vreme. Otac tada nije bio tako loš, osim toga, i majka je bila živa. Davno je to bilo: oni i njena braća i sestre odrasli su; majka je umrla. I Titi Dan je umro, a Votersovi su se vratili u Englesku. Sve se menja. Sada će i ona otići kao i ostali, napustiće svoj dom.

Dom! Gledala je sve te prisne stvari po sobi, stvari s kojih je tolike godine svake nedelje brisala prašinu, pitajući se otkud sva ta prašina na ovom svetu. Možda nikad više neće videti te bliske predmete od kojih ni sanjala nije da će se ikad rastati.

Pa ipak, za sve ove godine nije saznala ime sveštenika čija je požutela fotografija visila na zidu iznad pokvarenog harmonijuma, pored šarene litografije sa zavetom Blaženoj Mariji Margareti Alakok. On je bio školski drug njenog oca. Kad god bi otac nekome pokazao fotografiju, dodao bi:

— On je sad u Melburnu.

Pristala je da ode, da napusti svoj dom. Da li je to pametno? Pokušala je da razmotri dobre i loše strane te odluke. U svojoj kući imala je bar hranu i krov nad glavom; bila je okružena ljudima koje je znala čitavog života. Svakako, mnogo je morala da radi, kako u kući tako i na poslu. Šta li će o njoj pričati u trgovini kad čuju da je pobešla s momkom? Možda će samo reći da je glupača i dati oglas da popune njeno mesto. Gospođica Gaven će se radovati. Oduvek je imala pik na nju, pogotovo kad je neko u blizini.

— Gospođice Hil, zar ne vidite da ove gospođe čekaju?

— Življe malo, gospođice Hil, molim vas.

Neće proлити mnogo suza što ostavlja trgovinu.

Ali u njenom novom domu, u dalekoj nepoznatoj zemlji, sve će se promeniti. Ona će biti udata - ona, Ivin. Ljudi će se s poštovanjem ophoditi prema njoj. Neće postupati s njom kao s njenom majkom. Čak i sada, iako je prešla devetnaestu, osećala je ponekad strah od očeve naprasitosti. Znala je da je od toga dobila lupanje srca. Kad su bili deca nikad je nije tukao kao Harija i Ernesta, zato što je bila devojčica; ali kasnije je počeo da joj pretili i govori šta bi joj sve učinio da nije uspomene na njenu pokojnu majku. A sad nije bilo nikog da je zaštiti.

Ernest je umro, a Hari, koji je radio kao dekorater po crkvama, gotovo uvek je bio negde na putu. Osim toga, redovna prepirka oko novca subotom uveče počela je neizrecivo da je zamara. Uvek je davala svu svoju zaradu — sedam šilinga — i Hari je slao koliko može, ali muka je bilo izvući i jednu paru od oca.

¹³ Mala Eva, Evica. — Prev.

Govorio je kako ona rasipa novac, kako nema mozga, kako on neće da daje svoj teško zarađeni novac da bi ga ona bacala po ulici, i još štošta drugo, jer je obično bio prilično zao subotom uveče. Na kraju bi joj dao novac i pitao je ima li ona uopšte nameru da išta kupi za nedeljni ručak. Onda bi kao bez duše trčala u kupovinu, stežući svoj crni kožni novčanik dok se gurala kroz gomilu, i vraćala se tek kasno uveče pod teretom namirnica. Mnogo je radila, održavala je kuću i starala se da dvoje mlađe dece koja su bila prepuštena njenoj brizi redovno idu u školu i redovno ručaju. Bio je to težak rad, težak život — ali sada kad je trebalo da ode, nije joj se činio tako mrzak.

S Frenkom će upoznati neki drugi život. Frenk je baš dobar, tako je muževan i otvoren. Ona treba da otputuje s njim noćnim brodom za Buenos Aires, gde će mu postati žena i živeti u kući koja čeka na nju.

Kako dobro pamti trenutak kad ga je prvi put videla; boravio je u jednoj zgradi na glavnoj ulici gde je često odlazila. Kao da je to bilo pre samo dve-tri nedelje. Stajao je pred kapijom zabačenog kačketa a razbarušena kosa padala mu je po preplanulom licu. Ubrzo su se i upoznali. Sačekivao ju je svake večeri pred trgovinom i pratio je do kuće. Vodio je da vidi Cigančicu¹⁴ i bila je ponosna kad je sela s njim u ložu gde nikad ranije nije bila.

On je jako voleo muziku i pomalo je pevao. Ljudi su znali da njih dvoje izlaze i, kad je pevao o devojci zaljubljenoj u mornara, ona bi se uvek prijatno zbunila. U šali ju je nazivao Popins¹⁵. U prvo vreme bilo joj je samo uzbudljivo što ima momka, zatim ga je zavolela. Pričao joj je o dalekim zemljama. Počeo je taj život kao mali na palubi, za funtu mesečno, na brodu linije Alen koji je plovio za Kanadu. Nabrajao joj je imena brodova na kojima je bio i razne službe koje je obavljao. Plovio je kroz Magelanov moreuz i pričao joj o strašnim Patagoncima. Skrasio se u Buenos Airesu, rekao je, i došao u zavičaj samo na odmor. Naravno, otac je doznao za njihovu vezu i zabranio joj da ga i dalje vidi.

— Znam ja te mornare, rekao je.

Jednog dana se posvađao s Frenkom i od tada je morala tajno da se sastaje sa svojim dragim.

Ulica je utonula u mrak. Belina dva pisma u njenom krilu postala je nejasna. Jedno je bilo za Harija, drugo za oca. Ernest joj je bio najdraži, ali volela je i Harija. Primetila je da je otac ostario u poslednje vreme; ona će mu nedostajati. Ponekad je znao da bude veoma drag. Ne tako davno, kad je jedan dan ležala bolesna, čitao joj je priču o duhovima i ispekao joj tost. Nekom drugom prilikom, kad je majka još bila živa, svi su otišli na izlet, na Haut Hil. Sećala se kako je otac stavio majčin šešir na glavu da zasmeje decu.

Vreme je prolazilo a ona i je dalje sedela kraj prozora, glave naslonjene na zavesu, i udisala miris prašnjavog kretona. Daleko s ulice dopirao je zvuk vergla. Zнала je tu melodiju. Čudno da je čuje baš te večeri, da je podseti na obećanje koje je dala majci, obećanje da će držati kuću dokle god bude mogla. Setila se poslednje noći majčine bolesti; ponovo se u mislima našla u zagušljivoj mračnoj sobi s druge strane predsoblja a spolja je dopirala neka setna talijanska melodija. Verglašu su naredili da ode i dali mu pola šilinga. Sećala se kako je otac umarširao u bolesničku sobu rekavši:

— Prokleti Talijani! Čak ovamo stižu!

¹⁴ Opera irskog kompozitora Balfa, po Servantesovoj noveli. — Prev.

¹⁵ Bulkica. — Prev.

Dok je tako sanjarila, žalosna vizija majčinog života pogodi je u sam živac njenog bića - taj život svakodnevnih žrtava koji se završio konačnim ludilom. Uzdrhtala je kad je opet čula majčin glas kako s idiotskom upornošću ponavlja:

— Derevaun Seraun! Derevaun Seraun!¹⁶

Najednom ustade obuzeta strahom. Pobeći! Mora pobeći! Frenk će je spasti. On će joj pružiti život, možda i ljubav. I ona želi da živi. Zašto da bude nesrećna? Ima pravo na sreću. Frenk će je zagrliti, objumiti je. On će je spasti.

* * *

Stajala je u ustalasaloj gomili na pristaništu kod Nort Vola. On ju je držao za ruku i znala je da joj nešto govori, da neprestano priča o putovanju. Pristanište je bilo puno vojnika sa smeđim prtljazima. Kroz širok izlaz hale ona na trenutak ugleda crni trup broda, ukotvljenog pored keja, s osvetljenim oknima na boku. Ništa nije govorila. Osećala je da su joj obrazi bleđi i hladni i, zbunjena i očajna, molila se bogu da je uputi, da joj kaže šta je njena dužnost. Brodska sirena se dugo i bolno oglasi u magli. Ako pođe, sutra će biti daleko na moru, s Frenkom, ploviće ka Buenos Airesu. Karte su bile kupljene: Zar može da odustane posle svega što je učinio za nju? Od očaja oseti mučninu i samo je micala usnama u nemoj usrdnoj molitvi.

Zvuk zvona odjeknu u njenom srcu. Ona oseti kako je on hvata za ruku:

— Dođi!

Sva mora sveta uzburkaše se oko njenog srca. On ju je vukao u njih: utopiće je. S obe ruke uhvatila se za gvozdenu ogradu.

— Dođi!

Ne! Ne! Ne! Nemoguće je. Njene šake mahnjito su stezale gvožđe. Opoljena morima, ona kriknu u očaju.

— Ivlin! Ivi!

Poleteo je ka rampi i zvao je da pođe s njim. Vikali su mu da se ukrca ali on je i dalje zvao. Okrenula mu je svoje blede lice, pasivna, kao bespomoćna životinja. U njenim očima nije bilo ni ljubavi ni pozdrava ni prepoznavanja.

¹⁶ Svako uživanje okončava bol. (irsk.) — Prev.

POSLE TRKE

Automobili su hrlili prema Dublinu, klizili su poput kugli krivinama Neis Rouda Na samom vrhu brega kod Inčikora gomila ljudi posmatrala je kako vozila hitaju ka cilju, i kako kroz ovaj tesnac siromaštva i mrtvila Evropa širi svoje bogatstvo i poslovnost. S vremena na vreme, gomila bi klicala sa zahvalnošću potištenih ljudi. Njihove simpatije bile su na strani plavih automobila — automobila njihovih prijatelja Francuza.

Francuzi su, štaviše, i bili pravi pobednici. Njihov tim je uspešno završio trku: zauzeli su drugo i treće mesto, dok se za vozača nemačkog automobila, koji je prvi stigao na cilj, proneo glas da je Belgijanac. Stoga su sva plava vozila dočekivana dvostrukom dobrodošlicom čim bi stigla na vrh, a na svaki uzvik dobrodošlice uzvraćeno je osmesima i naklonima onih u automobilu. U jednome od tih skladno napravljenih vozila nalazila se grupa od četiri mladića čije je raspoloženje u tom trenutku prevazilazilo poslovičnu veselost galskog duha: naime, ova četvorica mladih ljudi bili su gotovo pijani od sreće. Bili su to: Šarl Segin, vlasnik automobila, Andre Rivijer, mladi električar, poreklom Kanađanin, Vilona, kršni Mađar, i elegantno doterani mladić po imenu Dojl. Segin je bio dobro raspoložen zato što je, neočekivano, unapred dobio izvesne porudžbine (spremao se da osnuje preduzeće za izradu motora u Parizu) a Rivijer zato što je trebalo da bude upravnik u tom preduzeću; ova dva mladića - pri tom i rođaci - bili su, naravno dobro raspoloženi i zbog uspeha francuskih automobila. Vilona je bio dobre volje zato što je dobro ručao, a bio je i optimista po prirodi. Četvrti član društva, međutim, bio je suviše uzbuđen da bn bio stvarno srećan.

Bio je to momak od oko dvadeset šest godina, mekih, svetlosmeđih brkova i nevinih sivih očiju Njegov otac, koji je život počeo kao napredni nacionalista, rano je promenio svoje poglede. Počeo je da zarađuje kao mesar u Kingstaunu, a kad je otvorio radnje u Dublinu i predgrađima, dobro se obogatio. Imao je sreće da uspostavi veze s policijom te je, na kraju, postao toliko bogat da ga je dablinska štampa proglasila kraljem trgovaca. Sina je poslao u Englesku, da se školuje u velikom katoličkom koledžu, a potom na univerzitet u Dublinu, da studira pravo. Džimi nije baš vredno učio i neko vreme je potpuno skrenuo s pravog puta. Imao je novaca i bio je omiljen; vreme je provodio čas u krugu muzičara, čas među vozačima. Onda su ga poslali na jedan semestar u Kembridž da malo upozna život. Otac je, gundajući, ali potajno ponosan na ispade svoga sina, platio njegove dugove i vratio ga kući. Segina je upoznao u Kembridžu. Znali su se samo površno ali Džimiju je pričinjavalo veliko zadovoljstvo da se druži s nekim ko je video toliko sveta i za koga se govorilo da je vlasnik najvećih hotela u Francuskoj. Takvu osobu — slagao se s time i njegov otac — vredni poznavati, čak i da nije tako divan kompanjon kakav je Segin bio. Vilona je bio zabavan, takođe — sjajan pijanista — ali, na žalost, siromašan. Automobili, s dobro raspoloženim mladićima, veselo produžiše put. Rođaci su sedeli na pred njim sedištima, Džimi i Mađar iza njih. Vilona je bio zaista odlično raspoložen: milje su promicale, a on je neprekidno pevušio svojim dubokim basom. Francuzi su se smejali i preko ramena dobacivali lepršave reči, pa je Džimi neprekidno morao da se naginje napred ne bi li uhvatio poneku hitru doskočicu. Sve u svemu, nije mu baš bilo prijatno — morao je hitro da uhvati smisao i odmah duhovito odgovori ravno u jak vetar. Osim toga, Vilonovo pevušenje dekoncentrisalo bi svakoga; takođe i buka mogora.

Brzo kretanje kroz prostor ushiti čoveka; to čini i slava; i posedovanje novca. Bila su to tri valjana razloga za Džimijevo uzbuđenje. Toga dana mnogi prijatelji su ga videli u društvu Evropljana. Pri kontroli, Segin ga je predstavljao jednom od francuskih takmičara a kao odgovor na njegovo zbunjeno promrmljane komplimente preplanulo lice vozača udostojilo ga je nizom bleštavo belih zuba. Bilo je prijatno, nakon takve počasti, vratiti se među prost svet posmatrača koji su se gurali i dobacivali mu značajne poglede. Što se novca tiče — svota koju je imao bila je zaista pozamašna. Za Segina to možda i ne bi bila velika svota, međutim Džimi je, iako je tu i tamo grešio, ipak očuvao zdrave instinkte i dobro je znao koliko muka treba da se skupi toliko para. I upravo je svest o tome svodila njegove izdatke u granice umerenog nemara, a ako je već bio toliko svestan truda koji je ležao u novcu kad se radilo samo o nekom hiru obesti, koliko li

je tek bio svestan sada kad je trebalo da uloži veći deo svoje imovine! Bila je to za njega zaista ozbiljna stvar.

Naravno, u pitanju je bilo povoljno ulaganje, a Segin se potrudio da ostavi utisak kako samo zarad prijateljstva to malo irskog novca treba da bude uključeno u kapital preduzeća. Džimi je poštovao očevu dovrtljivost u poslovnim stvarima; uostalom, upravo je otac predložio to ulaganje — novac koji može da se napravi u biznisu s motorima meriče se džakovima. Osim toga, Segin je u svakom slučaju odavao utisak bogatog čoveka. Džimi je pokušavao da preračuna dane rada uložene u gospodsku limuzinu u kojoj je sedeo. Kako lako ide! S koliko elegancije klizi drumovima! Vožnja je svojim čarobnim prstom dodirnula prirodni puls života a ustrojstvo ljudskih nerava odvažno se nosilo s jurnjavom hitre plave životinje.

Vozili su Dej m Stritom. Saobraćaj je bio življi no obično, automobili su trubili, tramvajdžije nestrpljivo zvonile. Segin se zaustavi nedaleko od banke pa Džimi i njegov prijatelj izadoše. Grupica ljudi okupi se na trotoaru, privučena brektanjem motora. Dogovorili su se da večeraju zajedno, u Seginovom hotelu, a u međuvremenu će Džimi i njegov prijatelj, koji je odseo kod njega, otići kući da se presvuku. Automobil lagano kliznu prema Grafton Stritu a dvojica mladića počeoše da se probijaju kroz gomilu posmatrača. Uputili su se u severni deo grada, s čudnim osećanjem razočaranja, a u izmaglici letnje večeri zasvetleše prve blede svetiljke.

U Džimijevoj kući ta večera je proglašena izuzetnim događajem. Njegovi roditelji su uz ponos osećali i izvesno uzbuđenje, izvesnu žudnju, takođe, da se pokažu, da zasene sjajem, jer imena velikih stranih gradova upravo tako deluju. Uz to, Džimi je izgledao veoma dobro kad se obukao: dok je stajao u predvorju i poslednji put nameštao svoju leptir-mašnu, njegov otac oseti gotovo trgovačko zadovoljstvo što je sinu obezbedio one vrednosti koje ne može svako da kupi. Otac je stoga bio više no uobičajeno ljubazan prema Viloni izražavajući iskreno poštovanje prema stranim dostignućima; međutim, ova suptilnost domaćinova nije dopirala do Mađara. On je osećao sve veću glad.

Večera je bila odlična, izvrsna. Segin, zaključio je Džimi, ima veoma prefinjen ukus. Društvo je uvećao Rout, mladi Englez koga je Džimi viđao sa Seginom u Kembriđu. Mladići su večerali u udobnoj sobi osvetljenoj električnim svećama. Razgovarali su glasno i nisu se mnogo uzdržavali. Džimi je u svojoj razigranoj mašti zamislio kako se lepršava mladost Francuza elegantno udružuje s čvrstim okvirom Englezovih manira. Dražesna slika, pomislio je, n tačna. Divio se veštini kojom je domaćin vodio ra povor. Petorica mladića su imali različite sklonosti i raspričali su se. Vilona je, s beskrajnim poštovanjem, otkrivao pomalo iznenađenom Englezu lepote engleskog madrigala, žaleći što su stari instrumenti nestali. Rivijer je, ne baš pronicljivo, pokušavao da Džimiju objasni uspehe francuskih mehaničara. Prodorni glas Mađara gotovo da je nadglasao sve druge kad je počeo da ismeva lažni lirizam romantičarskih slikara; Segin tada povede razgovor o politici. Tu su se svi našli. U Džimiju se pod uticajem porekla probudi zamrli žar njegovog oca tako da je uspeo da otkravi čak i uzdržanog Routa. U sobi postade prevruće, a Seginu je bivalo sve teže i teže: postojala je opasnost da prepirka postane lična. Oprezni domaćin iskoristi stoga prvu priliku da podigne čašu u ime Čovečanstva i, kad je zdravica ispijena, napadno otvori prozor. Te noći grad je nosio masku prestonice. Petorica mladića odšetaše duž Stivens Grina, obavijeni bledim oblakom aromatičnog duvanskog dima. Govorili su glasno i veselo, ogrtači su im lepršali. Ljudi su im se sklanjali s puta. Na uglu Grafton Strita neki debeljko smeštao je dve zgodne dame u kola, kraj drugog debelog čoveka. Kola odoše a debeljko baci pogled ka družini.

— Andre!

— To je Farli!

Izli se prava bujica reči. Farli je bio Amerikanac. Niko nije baš sasvim shvatao o čemu je reč. Vilona i Rivijer bili su najglasniji, a svi jednako uzbuđeni. Popeše se u kočije, sabiše se nekako, uz mnogo smeha. Probijali su se kroz gužvu sada ublaženu mekim bojama, pratila ih je vesela zvonjava praporaca. Na Vestland Roudu udoše u voz a već nekoliko trenutaka kasnije, tako se Džimiju učinilo, išetaše iz kingstonske stanice. Činovnik koji je pregledao vozne karte, stariji čovek, pozdravi Džimija:

— Lepa noć, gospodine!

Bila je tiha letnja noć; luka se pružala pred njima, nalik tamnom ogledalu. Krenuše prema njoj, ruku pod ruku, pevajući pesmu *Cadet Rousell* u horu, trupkajući nogama kad god bi naišao refren:

— Ho! No! Nohe, vraiment!¹⁷

Ukrcaše se u čamac i odveslaše prema Amerikančevoj jahti. Tu ih je čekala zakuska, muzika, karte. Vilona, iskreno oduševljen, uzviknu:

— Divota!

U kabini se nalazio pijanino. Vilona zaszvira valcer za Farlija i Rivijea, ovi zaigraše - Farli kao kavaljer, Rivije kao dama. Usledio je improvizovani

kadril, mladići su izmišljali korake. Kakva zabava! I Džimi reši da se uključi, bio je to pravi život, napokon. Onda Farli, gotovo bez daha, viknu: Dosta! Sluga unese laku večeru, mladići sedošu da jedu, tek reda radi. Ali su pili, naravno: to je tako boemski! Ispijali su zdravice za Irsku, Englesku, Francusku, Mađarsku, za Ameriku. Džimi je održao govor, dugačak govor, Vilona je uzvikivao: Čujmo! Čujmo! svaki put kad bi ovaj zastao. Kad je konačno završio, dobio je velik aplauz. Bio je to dobar govor. Farli ga je tapšao po leđima i grohotom se smejao. Kakvi veseli mladići! Kako je to bilo dobro društvo!

Karte! karte! Sto je raščišćen. Vilona se neprimetno vrati pijaninu i poče da improvizuje. Ostali su igrali igru za igrom, spremno se prepustivši novoj pustolovini. Nazdraviše dami herc i dami karo. Džimiju je bilo žao što nema publike: dosetke su pljuštale sa svih strana. Igralo se u visoke uloge, novčanice počеше da kruže. Džimi nije tačno znao ko dobija, ali bio je siguran da je on taj koji gubi. Ali bila je njegova greška što nije vodio računa o kartama i što su drugi morali da računaju koliko im duguje. Kakvi žestoki momci, ali on je ipak želeo da se igra uskoro završi: bilo je već kasno. Onda neko nazdravi jahti Lepotica Njuporta, potom neko predloži još jednu partiju s velikim ulogom, za kraj.

Klavir utihnu; mora da je Vilona izašao napolje, na palubu. Igra je bila žestoka. Zaustaviše se pred sam kraj partije da nazdrave, za sreću. Džimi shvati da će se igra odlučiti između Routa i Segina. Kakvo uzbuđenje! I Džimi je bio uzbuđen. Bilo mu je jasno da je na gubitku. Koliko li je proigrao? Muškarci skočiše na noge da bace poslednje štihove, svi su u glas govorili, gestikulirajući. Dobio je Rout. Kabina se zatrese od njihovog klicanja, zatim pokupiše karte. Počеше da računaju koliko je ko dobio. Farli i Džimi bili su najveći gubitnici.

Džimi je znao da će se kajati ujutro, ali u toj, trenutku se radovao odmoru, tamnom nepomaku sna koji će prekriti njegovu ludost. Oslonio se laktovima o sto i spustio glavu među ruke brojeći otkucaje bila na slepoočnicama. Vrata kabine se otvoriše i on ugleda Mađara u pramenu sivkastog svetla:

¹⁷ Nohe, vraiment! (franc.) — Nego šta! — Prev.

— Svanulo je, gospodo!

DVA ZAVODNIKA

Toplo sivo avgustovsko veče spustilo se na grad i ulicama je strujao blag topao vazduh kao sećanje na leto. Radnje su bile pozatvarane za nedeljni odmor a ulicama je vrvela šarena gomila sveta. Na vrhovima visokih stubova sijale su svetiljke kao svetlucave perle i obasjavale živu masu pod sobom, koja je neprestano menjala oblik i nijanse ispunjavajući topli sivi večernji vazduh nepromenljivim i trajnim žamorom.

Dva mladića spuštala su se sa Ratlend trga. Jedan od njih je upravo završavao svoj dugi monolog. Onaj drugi, koji je hodao ivicom trotoara, a ponekad usled bezobzirnosti svog drugara morao da se spusti i na samu ulicu, sa zanimanjem je slušao tu naizgled zabavnu priču. Bio je zdepast i rumen. Kačket mu je bio zabačen na teme, a izrazi lica, dok je pratio razvoj priče, smenjivali su se kao talasi, izranjajući iz uglova očiju, usana i nosa. Čitavo telo grčilo mu se pod naletom hripavog smeha. Oči su mu svetlucale od lukavog zadovoljstva i svaki čas je pogledao u svog drugara. Jednom ili dvaput namestio je kišni mantil koji mu je bio prebačen preko ramena po ugledu na kakvog toreadora. Njegove pantalone, bele patike i nehajno zabačen kišni mantil bili su oličenje mladosti. Međutim, telo mu je u struku bilo zaobljeno, kosa retka i proseda a lice mu je, čim bi se bujica grimasa sprala s njega, izgledalo opustošeno.

Pošto se uverio da je priča završena, punih pola minuta se nečujno smejaio. Zatim reče:

— Zaista!... Ovo je vrhunac!

Živost mu je iščilela iz glasa i on, da bi pojačao snagu svojih reči, šaljivo dodade:

— Ovo je jedinstven, neponovljiv i, ako mogu tako da kažem, recherche vrhunac!

Nakon toga učuta i uozbilji se. Jezik mu je otežao jer je celo to popodne govorio u kafani u Dorset Stritu. Većina ljudi smatrala je Lenehana krpeljom, ali uprkos takvome glasu, zahvaljujući njegovoj lukavosti i rečitosti, prijatelji ga nisu izbegavali. Hrabro je umeo da priđe nekom društvu za šankom i onda se okretno premešta tako da uvek bude u vidokrugu, dok ga na kraju ne bi uključili u razgovor. Bio je zabavna danguba, opremljen ogromnim brojem priča, viceva i doskočica. Uz to, nije bilo te neljubaznosti koja bi njega pogodila. Niko nije znao kako sastavlja kraj s krajem ali njegovo ime maglovito se pominjalo u vezi s kladenjem.

— I gde si je pokupio, Korli? upita on.

Korli hitro obliznu gornju usnu.

— Znaš kako ti je to, reče, idem ti ja jedne noći Dej m Stritom kad spazim žensku ispod Voterhaus sata, pridem, kažem dobro veče, znaš već. Pođemo, prošetamo se kraj kanala i ona mi ispriča da radi kao služavka u nekoj kući u Bagot Stritu. Te noći je zagrlim i malo stisnem. I, čoveče, odmah tu ugovorimo za sledeću subotu. Otišli smo u Donibruk, odvedem je tamo na neko poljanče. Ispričala mi kako se pre zabavljala s nekim mlekađzijom. . . Ma, čoveče, da ne veruješ. Svake noći mi donosila cigarete i plaćala tramvaj u oba pravca. A jedne poći donela mi dva strašna tompusa. Znaš kakav duvan, to je taj matori u kući pušio. . . Plašio sam se da ne zatrudni. Ali zna ta da se čuva.

— Možda se nada da ćeš da se oženiš njom.

— Rekao sam joj da sam bez posla, reče Korli. I da sam radio u Pimu¹⁸. Ma ne zna ni moje pravo ime. Lukav sam ja, ne bih joj to kazao. Uz to, ona misli da sam ti ja neki viši sloj, znaš.

Lenehan se ponovo nečujno nasmeja.

— Od svih dobrih priča koje sam čuo, reče, ova je vrhunska, bez premca.

Korli svojim držanjem pokaza da ceni taj kompliment. Geganjem svog krupnog tela natera prijatelja da nekoliko puta poskoči sa trotoara na ulicu i natrag. Korlijev otac je bio policijski inspektor i on je nasledio očevo držanje i hod. Držao je ruke uz telo, hodao kruto i klimao glavom s jedne strane na drugu. Imao je veliku, okruglu i masnu glavu; znojila se stalno, bez obzira na temperaturu a njegov nahereni okrugli šešir ličio je na glavicu crnog luka izraslu iz druge glavice. Uvek je zurio pravo preda se, kao da je na paradi, a kada je hteo da osvrne za nekim na ulici, okretao se čitavim telom iz kukova. Trenutno je bio bez posla i bazao je po gradu. Gde god bi iskrasao neki posao, našao bi se prijatelj da se zauzme za njega.

Često se mogao videti kako šeta s policajcima u civilu i nešto ozbiljno s njima razgovara. Znao je naličje svih događaja i voleo da o svemu da svoj sud. Večito je govorio ne slušajući onog pored sebe. A njegove priče mahom su bile o njemu samom: šta je on nekome rekao i šta mu je taj odgovorio, i kako ga je on na kraju poklopio. Kad je prepričavao ove razgovore svoje ime je izgovarao gutajući prvo slovo kao što to čine Italijani.

Lenehan ponudi svom prijatelju cigaretu.

I dok su se dvojica mladića provlačila kroz gomilu, Korli se s vremena na vreme okretao da se nasmeši kakvoj devojci, dok Lenehan nije skretao pogled sa velikog bledog meseca okruženog dvostrukim prstenom. Pomno je pratio kako se siva večernja koprena navlači na mesečevo lice. Najzad reče:

— Pa... šta misliš, Korli, očekuješ da ćeš uspeti, a?

Korli značajno zažmuri na jedno oko umesto odgovora.

— Da li je ona spremna na to? sumnjičavo upita Lenehan. Sa ženama se nikad ne zna.

— Ova je spremna, reče Korli. A i ja, druškane, znam kako da joj podidem. Zagrejala se ona za mene.

— Ti si, što se kaže, pravi Don Žuan, reče Lenehan. I to, bogami, pravi pravcati.

Blagim podsmehom ublažio je svoje ulizičko ponašanje. Da bi spasao obraz stekao je naviku da laska tako da se to može shvatiti i kao rujanje. Ali Korli za takve finese nije imao sluha.

— Ništa bolje od dobre služavke, izjavi on. Budi ubeđen u to.

— Ti si ih bar sve probao, reče Lenehan.

— Znaš, u početku sam izlazio s devojkama, reče Korli otvarajući srce, s devojkama kojima sve plaćaš. Čoveče, i te kako sam ih izvodio, ili nekud tramvajem pa plaćaj karte ili na neki koncert ili u pozorište pa

¹⁸ Velika trgovina u Dublinu. — Prev.

im kupuj čokoladu, bombone, tako neke poklončice. Dosta sam trošio na njih, dodade ubedljivim glasom kao da je svestan da mu se ne veruje. Ali Lenehan mu je verovao: ozbiljno je klimao glavom.

— Poznato mi je to, jalova posla.

— I bogu hvala da sam se izvukao iz toga, reče Korli.

— Isti slučaj, reče Lenehan.

— Samo, bila je jedna, reče Korli.

Jezikom je ovlažio gornju usnu. Oči mu zasijaše na tu uspomenu, i on se kao zamišljeno zagleda u blede mesec koji je sada bio gotovo skriven.

— Ta je bila... moćna ženska, izjavi sa žaljenjem.

Ponovo začuta. Onda dodade:

— Sada je u prometu. Video sam je u Erl Stritu, bila je u kolima s neka dva tipa.

— To je garant tvoje maslo, reče Lenehan.

— Bilo ih je i pre mene, filozofski reče Korli. Ovoga puta Lenehan mu nije poverovao. Odmahnu glavom i osmehnu se.

— Korli, nemoj meni tu priču da prodaješ, reče.

— Kunem se! reče Korli. Sama mi je rekla.

Lenehan se napravi da je potresen.

— Podli prevarante! reče.

Dok su prolazili pored ograde Triniti koledža Lenehan poskoči s trogoara i pogleda gore na sat.

— Prošlo dvadeset minuta, reče.

— Vremena na pretek, reče Korli. Čekaće ona. Uvek je pustim da malo sačeka.

Lenehan se tiho nasmeja.

— Vala, Korli, umeš ti s njima, reče.

— U dušu ih znam, priznade Korli.

— Ali reci mi ozbiljno, ponovo upita Lenehan, jesi li siguran da će ti uspeti? Znaš, škakljiva je ta stvar. One su ti vražje stegnute u tome. A?... Šta misliš?

Bistrim sitnim očima tražio je potvrdu na Korlijevom licu.

Korli nekoliko puta odmahnu glavom kao da od sebe tera neku dosadnu mušicu, pa se namršti.

— Uspeće, reče. Prepusti to meni.

Lenehan nije više ni zucnuo. Nije želeo da iznervira svog prijatelja i da ga ovaj možda otera dođavola i kaže da mu njegov savet nije potreban. Treba imati malo takta. Korlijevo lice se međutim ponovo razvedri. Njegove su misli išle drugim tokom.

— Ona ti je fina pristojna cura, s poštovanjem reče. Eto, takva je ona.

Išli su Nasau Stritom, potom skrenuše u Kilder Strit. Na ulici, nedaleko od stepeništa kojim se ulazilo u klub, stajao je neki harfista i svirao malom krugu slušalaca. Nemarno je prebirao po žicama povremeno dižući pogled da osmotri lice pridošlice, a tu i tamo je s istim umorom dizao pogled ka nebu. Njegova harfa nije marila za to što joj je navlaka spala i činila se podjednako zamorena pogledima stranaca kao i rukama svog gospodara. Jedna ruka svirala je u basu melodiju Tiho, o Mojl, tiho dok je druga posle svakog takta prelazila preko žica za više tonove. Duboki i puni zvuci melodije plavili su ulicom.

Praćeni ovom tužnom muzikom njih dvojica prodoše bez reči. Kada su stigli do Stivens Grina, predoše preko ulice. Tu ih buka tramvaja, svetlost i gužva oslobodiše ćutanja.

— Eno je! reče Korli.

Na uglu Hjum Strita stajala je mlada žena. Imala je plavu haljinu, na glavi beli mornarski šeširić. Stajala je na ivici trotoara klataći suncobran u ruci. Lenehan živnu.

— Čekaj, Korli, samo da je šacnem, reče.

Korli iskosa pogleda u prijatelja a lice mu se razvuče u neprijatan kez.

— Ti bi da mi konkurišeš? upita.

— Dovraga! drčno će Lenehan. Ne tražim da me predstaviš. Hoću samo da je osmotrim. Neću je pojesti.

— A... da je osmotriš? ljubaznije reče Korli. E pa... znaš kako: ja ću da odem do nje i da je zagovaram, a ti prođi pored nas.

— Dobro! reče Lenehan.

Korli je već prebacio nogu preko lanca na ogradi kad ga Lenehan pozva.

— A posle? Gde ćemo se naći?

— U pola jedanaest, odgovori Korli prebacivši i drugu nogu.

— Gde?

— Na uglu Merion Strita. Tim putem se vraćamo.

— Srećno ti bilo, oprostí se Lenehan.

Korli ništa ne reče. Odšetao je preko ulice njišući glavom s jedne strane na drugu. U njegovom stasu, laganom koraku i batu njegovih čizama bilo je nečeg osvajačkog. Prišao je mladoj ženi i bez pozdrava počeo da razgovara s njom. Ona još brže zamaha suncobranom vrteći se i sama polukružnim zaokretima na štiklama. Dok je on nešto govorio unoseći joj se u lice, ona se jednom ili dvaput nasmeja i obori glavu. Lenehan ih je neko vreme posmatrao. Onda na izvesnom odstojanju prođe pored ograde i ukoso pređe ulicu. Kada se primakao uglu Hjum Strita zapahnu ga jak parfem i on brzim nervoznim pogledom osmotri mladu ženu. Bila je u svom najboljem izdanju. Njena plava suknja od serža bila je stegnuta u struku crnim kožnim kaišem. Stomak joj je bio pritisnut velikom srebrnom šnalom kaiša, u koju se uvukao tanak materijal bele bluže. Nosila je kratku crnu jaknu sa sedefastom dugmadi, oko vrata istanjenu crnu peijanu ešarpu. Kragnica od tila na bluzi bila je brižljivo nameštena a na grudi je prikanila veliku kitu crvenog cveća okrenutu nadole. Lenehan sa zadovoljstvom odmeri njeno zdepasto jedro telo. Pucala je od zdravlja, ono joj je blistalo na licu, debelim, rumenim obrazima i bestidnim plavim očima. Crte lica bile su joj grube, nozdrve široke, a iz zadovoljno iskeženih usta štrčala su dva prednja zuba. Lenehan u prolazu podiže kapu a Korli tek nakon desetak sekundi otpozdravi u vazduh. To je učinio tako što je neodređeno podigao ruku i odsutno pomerio šešir na glavi.

Lenehan odšeta do hotela Šelburn pa se zaustavi da ih sačeka. Posle nekog vremena vide ih kako mu se približavaju i, kad skrenuše nadesno, on lakim korakom u svojim belim patikama krenu za njima idući jednom stranom Merion trga. Hodao je polako, podešavajući svoj korak prema njihovom, i posmatrao Korlijevu glavu koja se svaki čas okretala ka mladoj ženi kao neka velika lopta koja se okreće na osovini. Držao ih je na oku sve dok se ne popeše u tramvaj za Donibruk; onda se okrenu i vrati se putem kojim je došao.

Sada kad je bio sam, lice mu je izgledalo starije. Veselost ga je izgleda napustila; prolazeći pored ograde Djukovog parka poče prstima da prelazi preko šipki. Pokreti mu se uskladiše s melodijom koju je harfista svirao. Njegova stopala u mekim patikama lupkala su u ritmu melodije dok su zaludni prsti posle svakog takta prebiralí preko rešetaka skalú varíjacija.

Bezvoljno je šetao po Stivens Grinu, zatim se spusti niz Grafton Strit. Pogledom je mrzovoljno zapažao mnoge detalje na ljudima u gužvi kroz koju je prolazio. Sve ono što je trebalo da ga privuče činilo mu se trivijalno, a na pozivajuće poglede nije odgovarao. Znao je da bi morao mnogo da priča, da izmišlja i da zabavlja, a njegov mozak i grlo bili su previše suvi za takav napor. Mučilo ga je pomalo i to kako da ubije sate do ponovnog susreta s Korlijem. Nije uspeo da smisli ništa pametnije osim da nastavi šetnju. Kada je došao do ugla Ratlend trga skrenu nalevo i oseti olakšanje našavši se u mračnoj tihoj ulici čiji je tmurni izgled više odgovarao njegovom raspoloženju. Najzad zastade pred izlogom nekog bednog lokala na kome je belim slovima bilo ispisano Bar sa osvežavajućim pićima. U izlogu su bila dva natpisa: Pivo od đumbira i sok od đumbira. Tu je takođe bila izložena i šunka, na velikom plavom tanjiru, a na drugom nekakav kolač sa šljivama. Neko vreme je ozbiljno posmatrao izloženu hranu a onda se oprezno obazre po ulici, i brzo uđe u lokal.

Bio je gladan, jedino što je od doručka pojeo bila su dva dvopeka koja je na jedvite jade dobio od dva mrzovoljna kelnera. Seo je za nezastrt drveni sto naspram dve radnice i jednog automehaničara. Posluživala je neka neugledna devojka,

— Pošto je tanjir graška? upita.

— Peni i po, gospodine, reče devojka.

— Dajte mi tanjir graška, reče on, i flašu piva od dumbira.

Grubo je to izgovorio kako bi time porekao svoj otmen izgled, jer je po njegovom ulasku usledila pauza u razgovoru. Lice mu se zajapurilo. Da bi izgledao opuštenije, on zabaci kačket i nalakti se na sto. Mehaničar i dve radnice ispitivački su ga neko vreme posmatrali pre nego što nastaviše razgovor, sada prigušenim glasovima. Devojka mu donese tanjir vrućeg graška začinjenog biberom i sirćetom, viljušku i pivo. Pohlepno je jeo i hrana mu je tako prijala da se potrudio da zapamti to mesto. Pošto je pojeo sav grašak, on provede još neko vreme pijuckajući pivo i razmišljajući o Korlijevoj avanturi. Zamisljao je dvoje ljubavnika kako šetaju nekom mračnom ulicom; čuo je Korlijev dubok i energičan glas kako deli komplimente, i pred oči mu ponovo izađe prezriv osmeh na usnama mlade žene. Zbog svega toga još bolnije oseti siromaštvo sopstvenog novčanika i duha. Bio je umoran od potucanja, dovijanja, od trikova i intriga. U novembru će napuniti trideset i jednu godinu. Zar nikada neće naći dobar posao? Zar se nikada neće skućiti? Mislio je kako bi lepo bilo sestri kraj toplog kamina ili za sto sa dobrom večerom. Već je dovoljno dugo bazao ulicama s prijateljima i devojka. Znao je koliko vrede i ti prijatelji i te devojke. Iskustvo ga je ispunilo gorčinom prema celom svetu. Ipak, još uvek ga nije sasvim napustila nada. Osećao se bolje pošto je jeo, manje je bio umoran od sopstvenog života, manje poraženog duha. Još uvek bi mogao da se skrasi u nekom prijatnom kutku i da živi srećno, samo kad bi naišao na neku dobru priprostu devojku s malo ušteđevine.

Platio je dva i po penija aljkavoj konobarici i izašao iz lokala da nastavi lutanje. Otišao je do Kejpel Strita pa odšetao do Gradske većnice. Tu je skrenuo u Dejm Strit. Na uglu Džordž Strita sreo je dva prijatelja i zastao da popriča s njima. Bilo mu je drago što može malo da postoji i odmori se od sveg tog hodanja. Prijatelji ga upitaše da li je video Korlija i šta ima novo. On im odgovori da je ceo dan proveo s Korlijem. Prijatelji su malo šta imali da kažu. Praznih pogleda posmatrali su prolaznike i ponekad nešto kritički komentarisali. Jedan od njih reče da je pre jedno sat vremena video Meka u Vestmorland Stritu. Na to Lenehan uzvraća da je s Mekom bio prethodne večeri u Eganovom baru. Mladić koji je video Meka u Vestmorland Stritu umita da li je istina da je Mek dobio neke pare na bilijaru. Lenehan o tome ništa nije znao, reče samo da im je u Eganovom baru piće platio Holohan.

U petnaest do deset napusti prijatelje i pođe Džordž Stritom. Kad je stigao do Gradske pijace, skrenu nalevo i nastavi Grafton Stritom. Mladih je bilo sve manje i on je u prolazu čuo kako se nekoliko grupica međusobno pozdravlja poželevši jedni drugima laku noć. Otpešaćio je sve do Medicinskog fakulteta; uto na satu izbi deset. Žustro je krenuo severnom stranom Grin parka bojeći se da bi Korli mogao ranije da se vrati. Kada je stigao do ugla Merion Strita, namesti se u senci ulične svetiljke, izvadi jednu od cigareta koje je čuvao i pripali je. Naslonio se na stub svetiljke i motrio u pravcu iz kog je očekivao Korlija s devoikom.

Misli ponovo počеше da se roje. Razmišljao je da li će Korli uspeti, da li ju je već pitao ili će to ostaviti za kraj. Preživljavao je sve muke i uzbuđenja prijateljevog položaja, kao i svog sopstvenog. Setio se kako je Korli lagano okretao glavu na jednu pa na drugu stranu i ta slika ga malo umiri; bio je siguran da će Korli uspeti. Najednom mu pade na pamet da je Korli možda već ispratio devojku nekim drugim putem i tako mu umakao. Pogledom je pretraživao ulicu: ni traga od njih. A mora da je prošlo dobrih pola sata otkako je pogledao na sat na Medicinskom fakultetu. Da li bi mu Korli uradio tako nešto? Pripalio je poslednju cigaretu i nervozno je pušio. Naprezao je oči kad god bi se na drugoj strani trga zaustavio tramvaj. Sigurno su otišli kući nekim drugim putem. Papir na cigareti se raspuknu i on je uz psovku baci na ulicu. Odjednom ih ugleda, prilazili su mu. Sav blažen zurio je u njih i, ne pomerajući se od stuba pokušavao je da po njihovom hodu nasluti rezultat. Brzo su hodali: mlada žena hitrim sitnim koracima, Korli kraj nje krupnim. Izgledalo je da ne razgovaraju. Crna slutnja ubode ga kao vrh nekog oštrog predmeta. Znao je da to Korliju neće poći za rukom, znao je da je to jalov posao.

Skrenuli su u Bagot Strit i on smesta pođe za njima, prešavši na drugu stranu ulice. Kad su stali, i on zastade. Razgovarali su nekoliko trenutaka pa se mlada žena spusti stepenicama u dvorište jedne kuće. Korli ostade nedaleko od stepeništa. Prođe nekoliko minuta. Onda se vrata trema polako i oprezno otvoriše.

Pojavi se jedna žena, strča niz kućno stepenište i zakašlja se.

Korli se okrete i pođe k njoj. Njegovo široko telo je zakloni za tren, zatim ona ustrča stepeništem nazad u kuću. Vrata se zatvoriše, a Korli brzim koracima krenu ka Stivens Grinu.

Lenehan požuri za njim. Pade nekoliko kapi kiše. Shvatio ih je kao upozorenje: osvrnu se ka kući u kojoj je nestala mlada žena pa, uverivši se da ga niko ne gleda, nestrpljivo pretrča preko ulice. Dahtao je od brzog trčanja i uzbuđenja.

Onda viknu:

— Alo, Korli!

Korli se okrete da vidi ko ga zove pa produži.

Lenehan potrča za njim nameštajući jednom rukom mantil na ramenu.

— Alo, Korli! ponovo viknu.

On sustiže prijatelja i znatiželjno mu se zagleda u lice. Ništa tu nije mogao da pročita.

— Pa? Je l' uspelo?

Sigli su do ugla Eli Strita. I dalje ćuteći Korli skrenu nalevo i zađe u sporednu ulicu. Lice mu je bilo strogo i nepomično. Lenehan mu je išao za petama, dahćući. Bio je zbunjen, i preteći ton izbi iz njegovog glasa:

— Zar ne možeš meni da kažeš? Jesi li probao?

Korli stade kraj prve svetiljke i zagleda se natmureno preda se. Onda važnim pokretom ispruži ruku prema svetlosti i smešeci se otvori šaku pred očima svog pulena. Na njegovom dlanu blistao je mali zlatnik.

PANSION

Gospođa Muni je bila mesareva kći. Bila je diskretna i odlučna žena. Udala se za pomoćnika svoga oca i otvorila mesaru u blizini Spring Gardensa. Ali čim mu je tast umro, g. Muniju krenu nizbrdo. Propio se, počeo da krade novac iz kase, zaglibio se u dugove. Nije imalo svrhe terati ga da se okane pića: kršio bi svako obećanje posle nekoliko dana. Nabavljao je loše meso, zlostavljao ženu u prisustvu mušterija i tako upropastio posao. Jedne noći nasrnuo je na nju satarom pa je morala da prespava kod suseda.

Otada više nisu živeli zajedno. Ona je otišla svešteniku, dobila razvod braka i stekla pravo da se stara o deci. Mužu nije htela da da ni novaca ni hrane a ni smeštaj u kući; i tako, bio je prinuđen da se zaposli kao sudski službenik. On je bio jadni, zgureni mali pijanac bleđa lica, belih brčića i belih obrva, ucrtanih iznad sličnih očiju, koje su bile protkane ružičastim žilicama i zakrvavljene; po ceo dan je sedeo u sudskim prostorijama čekajući da ga nečim zaposle. Gđa Muni, koja je povukla ono preostalog novca iz posla oko mesare i otvorila pension u Hardvik Stritu, bila je krupna i markantna žena. U njen pension navraćali su turisti iz Liverpula i sa ostrva Men i, ponekad, zabavljači iz varijetea. Stalni stanari bili su gradski činovnici. Gđa Muni je svoju kuću vodila veštom i pouzdanom rukom, znala je kad treba da izda sobu na veresiju, kada da klijentima progleda kroz prste a kada da bude stroga. Svi mlađi stanari u pensionu zvali su je Gospođa.

Mlađi stanari gđe Muni plaćali su petnaest šilinga nedeljno za stan i hranu (ne računajući pivo uz večeru). Imali su slične ukuse i zajednička interesovanja i zbog toga su međusobno bili veoma prisni. Vodili su rasprave oko toga ko ima više šansi na konjskim trkama: favoriti ili autsajderi. Džek Muni, Gospodin sin, koji je bio činovnik nekog mešetara sa Flit Strita, važio je za nezgodnog tipa. Voleo je da se služi prostim vojničkim rečnikom i kući se obično vraćao u sitne sate. Kad god bi sreo svoje poznanike imao je šta da im ispriča i uvek je bio siguran da će tu biti nešto interesantno za njega, bar kad su u pitanju konji ili igračice iz varijetea. Uz to, bio je vešt u pesničenju i umeo je da peva šaljive pesmice. Subotom uveče društvo se obično skupljalo u prednjem salonu gđe Muni. Zabavljači iz varijetea izvodili bi neku od svojih tačaka a Šeridan je svirao valcere i polke ili ih pratio na klaviru. I Poli Muni, Gospođina kći, takođe bi nešto pevala. Pevala je:

Ja sam... cura nestašna.

Nemoj da se pretvaraš:

Znaš ti dobro ko sam ja.

Poli je bila vižljasta devetnaestogodišnja devojka; imala je svetlu meku kosu i mala punačka usta. Njene sivkastozelene oči svetlucale su pri razgovoru, što joj je davalo izgled male perverzne madone. Gđa Muni je kćer prvo zaposlila kao daktilografkinju u trgovini žitom, ali ju je vratila kući kad je sudski službenik, koji je izašao na zao glas, svakodnevno stao da dolazi u kancelariju i moli da mu dopuste da razgovara s ćerkom. Poli je bila veoma živahna i majka zato odlučila da joj poveri brigu o samcima u pensionu. Osim toga, mladići vole da im neka devojka bude u blizini. Poli je, naravno, flertovala sa mladićima ali je gđa Muni, koja je bila promućuran sudija, dobro znala da oni samo ubijaju vreme: niko od njih nije mislio ozbiljno. A kako je to potrajalo, gđa Muni počela da razmišlja o tome da vrati Poli za pisaću mašinu; međutim, primetila je da se nešto događa između Poli i jednog od mladića. Držala ih je na oku ne progovarajući ni reč.

Poli je znala da je pod prismotrom, pa ipak majčino uporno ćutanje nije moglo biti pogrešno shvaćeno. Između majke i ćerke nije bilo otvorene saradnje niti sporazuma ali, mada je u kući već počelo da se govorka o tome, gđa Muni se još uvek nije mešala. Poli je počela da se ponaša pomalo neuobičajeno a mladić je

zbog nečega postao očigledno uznemiren. Najzad, kada je ocenila da je pravi trenutak nastupio, gđa Muni se umeša. Ona se prema moralnim problemima odnosila kao kasapin prema mesu; u ovom slučaju već je donela odluku.

Bilo je vedro nedeljno jutro ranog leta, vreo dan na pomolu, ali duvao je svež povetarac. Svi prozori pansiona bili su otvoreni i čipkaste zavese lagano su se nadimale prema ulici ispod dignutih šalona. Zvonik crkve sv. Đorđa uporno je zvonio a vernici su pojedinačno ili u grupama prelazili mali trg pred crkvom odajući skrušenim ponašaniem i molitvenicima u rukama kuda su se uputili. Doručak je u pansionu već bio završen, sto u trpezariji još je bio pun tanjira sa žutim ostacima jaja i parčićima slanine. Gđa Muni je sedela u trščanoj naslonjači i posmatrala Meri, služavku, kako rasprema sto. Naložila joj je da skupi mrve i komadiće hleba za poparu, koja je spremna svakog utorka. Kad je sto bio pospremljen, parčići hleba skupljeni a šećer i puter stavljeni pod ključ, ona poče da se priseća razgovora koji je prethodne večeri vodila s Poli. Sve je bilo baš onako kao što je podozrevala: otvoreno je postavljala pitanja a Poli otvoreno odgovarala. Naravno, obema im je bilo pomalo neprijatno. Gđi Muni zato što nije želela da novost primi previše bezbrižno niti da progleda Poli kroz prste, a Poli je bilo neprijatno ne samo zbog aluzija one vrste zbog kojih joj je uvek bilo neprijatno, nego i zato što nije želela da se pomisli kako je svojom lukavom naivnošću naslutila nameru koja se krila iza majčinog ćutanja.

Gđa Muni mahinalno baci pogled na mali pozlaćeni časovnik na kaminu i u istom času, prenuvši se iz sanjarenja, shvati da su zvona na crkvi sv. Đorđa prestala da zvone. Bilo je jedanaest i sedamnaest: imaće dovoljno vremena da sa g. Doranom stvar istera na čistac i da zatim stigne na kratku podnevnu misu u Malboro Strit. Bila je sigurna da će pobediti. Prvo i prvo, javno mnjenje će sigurno biti na njenoj strani: ona je uvređena majka. Dopustila mu je da živi nod njenim krovom uverena da je častan čovek, a on je jednostavno zloupotrebio njeno gostoprinstvo. Imao je trideset četiri ili trideset pet godina i nije mogao da se pravda mladošću; još manj e neiskustvom jer je bio čovek koji je već štošta preživeo. Jednostavno — iskoristio je Polinu mladost i nedužnost: to je bilo očigledno. Pitanje je samo čime će se iskupiti.

Neka nadoknada mora postojati u takvim slučajevima. Lako je muškarcu: nakon uživanja on nastavlja svojim putem kao da se ništa nije dogodilo; devojka mora da snosi posledice. Neke majke bile bi zadovoljne određenom sumom novca koja bi zataškala takvu stvar: znala je za takve slučajeve. Ali ona to neće. Za nju je postojala samo jedna nadoknada za gubitak časti njene ćerke: ženidba.

Pre nego što je poslala Meri gore u sobu po g. Dorana još jednom je pobrojala sve adute. Bila je sigurna u svoju pobedu. On je ozbiljan mlad čovek a ne neki lupež ili galamdžija, kao ostali. Njen zadatak bio bi mnogo teži da je to bio g. Šeridan ili g. Midi ili Bantam Lajons. Bila je sigurna da njemu ne bi odgovaralo da se stvar iznosi u javnost. Svi stanari pansiona znali su već ponešto o ovome; neki su i izmišljali pojedinosti. Uz to, već trinaest godina je zaposlen kod jednog katolika u velikom vinski-trgovinskom preduzeću i kad bi se stvar pročula možda bi izgubio radno mesto. Ali, ako bi se složio, sve bi moglo dobro da se završi. Znala je da je sposoban a pretpostavljala je da ima i neku ušteđevinu.

Prošlo je skoro pola sata! Pridigla se i pogledala se u velikom zidnom ogledalu. Bila je zadovoljna odlučnim izrazom svog krupnog rumenog lica pa pomisli na neke majke koje je poznavala a koje nikako nisu mogle da se reše svojih kćeri.

G. Doran je tog nedeljnog jutra bio veoma zabrinut. Dvapat je već pokušao da se obrije ali mu je ruka bila tako nesigurna da je morao da odustane. Bio je zarastao u riđu bradicu od tri dana a morao je svaki čas da skida naočari, koje su se maglile, i da ih briše maramicom. Sećanje na jučerašnju ispovest bilo je uzrok njegove muke: sveštenik je iščepkao sve besmislene detalje i na kraju je tako preuveličao njegov greh da je bio skoro zahvalan što mu je pružena prilika da izlaz iz neprilike pronade u iskupljenju. Greh je počinjen. Šta mu drugo preostaje osim da se oženi, ili da pobjegne? Nije mogao da se pravi lud. O tome će se sigurno

govorkati pa će i njegov poslodavac nešto načuti. Dublin je tako mali grad; sve se sazna. Oseti kako mu srce ludački poskoči skoro do grla kad u svojoj raspaljenoj mašti začu starog g. Leonarda kako hripavim glasom viče: Pošaljite mi odmah gospodina Dorana!

I da se sve duge godine njegove službe rasprše ni u šta! Da sva njegova revnost i marljivost budu odbačeni! On se, naravno, istutnjio u mladosti; gordio se slobodoumljem i poricao postojanje Boga pred društvom, na javnim mestima. Ali sve je to bila prošlost i s tim je bilo svršeno... tako reći. Još uvek je svake sedmice kupovao Rejnoldsove novine¹⁹ ali je izvršavao sve verske dužnosti i devet desetina godine živeo ispravnim životom. Imao je i dovoljno novaca da se skrasi — nije u tome bio problem. Ali njegova porodica će gledati Poli s visine. Pre svega zbog njenog osramoćenog oca a onda — i pansion njene majke počeo je da stiče izvestan glas. Osećao je da je naseo. Zamišljao je svoje prijatelje kako pričaju o aferi i smeju se. Ona ipak jeste priprosta; ponekad kaže: Vid'la sam i Da sam samo bila znala.

Ali zar bi mu gramatika bila važna da je zaista voli? Nije mogao da se odluči treba li da je voli ili prezire zbog onoga što je učinila. Naravno, i on je to učinio. Ali instinkt ga je terao da ostane slobodan, da se ne ženi. Kad se jednom oženiš, to je kraj, kažu.

Dok je tako bespomoćno sedeo na ivici kreveta u majici i pantalonama, ona lagano pokuca na vrata i uđe. Sve mu je rekla, da se ispovedila majci o njima i da će majka još ovog jutra porazgovarati s njim. Zaplakala je i bacila mu se oko vrata govoreći:

— O, Bobe! Bobe! Šta da radim? Šta, pobogu, da radim?

Ubiće se, reče.

Neuverljivo ju je tešio govoreći joj da ne plače, da će sve biti u redu, da ne brine. Kroz majicu je jasno osetio uzburkanost njenih nedara.

Sve u svemu, ipak nije samo njegova krivica što se to dogodilo. Dobro se sećao, s čudnim upornim pamćenjem neženje, tih prvih, nehوتيčnih dodira, kako ga je slučajno dotakla njena haljina, dah ili njeni prsti. Kasno jedne noći, dok se spremao za spavanje, ona je stidljivo pokucala na njegova vrata. Zamolila je da pripali sveću na njegovoj, jer se njena ugasila na promaji. To je bilo veče njenog nedeljnog kupanja. Na sebi je imala nehajno raskopčan kućni ogrtač od šarenog flanela U otvorima krznjenih papuča belasala su joj se stopala a namirisana koža jasno se rumenela. Dok je učvršćivala sveću blag miris širio se iz njenih ruku i zglobova.

Kada se noću vraćao kasno, ona je bila ta koja mu je podgrevala večeru. Jedva da je znao šta jede osećajući je tu, pored sebe, samu, noću, u kući koja je spavala. A kako je samo pazila na njega! Ako je noć bila hladna, kišna ili vetrovita, obavezno ga je čekala činija punča Možda bi mogli da budu srećni zajedno...

Peli bi se na prstima zajedno uz stepenice, svako sa svećom u ruci, i na trećem odmorištu razmenili bi jedno oklevajuće laku noć. Imali su običaj i da se poljube. Dobro je pamtio njene oči, dodir njene ruke i svoj zanos...

Ali zanos prolazi. U glavi mu je odzvanjalo njeno pitanje, koje je on sada upućivao sebi: Šta da radim? Nagon neženje upozoravao ga je da ustukne. Ali greh je bio počinjen; čak mu je i osećaj časti govorio da se mora iskupati za takav greh.

¹⁹ Radikalan nedeljni londonski list. — Prev.

Dok su oni tako sedeli na ivici kreveta, Meri je došla do vrata i rekla da Gospođa želi da ga vidi u salonu. On ustade i obuče prsluk i sako, bespomoćniji nego ikad. Zatim priđe Poli da je uteši. Sve će biti u redu, neka ne brine. Ostavio ju je da plaćući sedi na krevetu i tiho uzdiše: O, Bože!

Dok je silazio stepeništem, naočari mu se tako zamagliše da je morao da ih skine i obriše. Poželeo je da proleti kroz krov i odleti negde, u drugu zemlju, gde nikada više neće čuti o svojoj nevolji, pa ipak ga je nekakva sila korak po korak gurala niza stepenice. Neumoljiva lica njegovog poslodavca i Gospođe terala su ga u propast. Pri dnu stepeništa mimoišao se s Džekom Munijem koji se peo iz ostave s dve boce piva u naručju. Hladno su se pozdravili; ljubavnikov pogled zadržao se jedan časak na debelom licu buldoga i paru debelih kratkih ruku. Kad je sišao u podnožje, okrenu se i vide Džeka kako ga posmatra s gornjeg odmorišta.

Iznenada se seti one noći kada je jedan od zabavljača iz varijetea, mali plavokosi Londonac, napravio prilično slobodnu aluziju na Poli. Zbog Džekove divljačke reakcije društvo se gotovo rasturilo. Svi su krenuli da ga smiruju. Zabavljač iz varijetea, bleđi nego obično, samo se osmehivao govoreći da nije mislio ništa loše. Ali Džek je i dalje vikao: ako iko pokuša da se na sličan način našali s njegovom sestrom, sasuce mu sve zube u grlo, tako mu svega.

Poli neko vreme ostade na ivici kreveta, plaćući. Onda obrisa oči i odšeta do ogledala. Pokvasila je kraj peškira u bokalu i osvežila oči hladnom vodom. Pogleda se iz profila i podesi šnalnu iznad uha. Onda se vrati do kreveta i sede nasuprot uzglavlja Dugo je posmatrala jastuke i to u njoj razbudi skrivene ljubavne uspomene. Ona osloni zatiljak na hladni gvozdeni okvir kreveta i utonu u sanjarenje. Na njenom licu više nije bilo nikakve uznemirenosti.

Čekala je strpljivo, gotovo vedro, bez zebnje, a njena sećanja polako ustupiše mesto nadama i vizijama budućnosti. Njene nade i vizije bile su tako zamršene da više nije ni videla bele jastuke u koje je zurila, niti se sećala da je nešto čekala.

Najzad začu da je majka doziva. Skoči i potrča ka ogradi stepeništa.

— Poli! Poli!

— Da, mama?

— Sidi dole, mila. Gospodin Doran želi da razgovara s tobom.

Tada se priseti šta je to čekala.

OBLAČAK

Pre osam godina ispratio je svog prijatelja kod Nort Vola i pozeleo mu srećan put. Galaher je uspeo u životu. To se odmah videlo - dobro skrojeno odelo od tvida, samouveren govor i držanje čoveka koji je video sveta. Malo ljudi je tako talentovano kao on, a još manje ih ostane neiskvareno uspehom. Galaher ima dobru dušu, i zaslužio je da pobedi. Velika je stvar imati takvog prijatelja.

Još od ručka Mali Čendler ni o čemu drugom nije razmišljao do o susretu s Galaherom, o Galaherovom pozivu i o velikom gradu Londonu gde Galaher živi. Zvali su ga Mali Čendler jer je, iako tek nešto niži od prosečne visine, odavao utisak sitnog čoveka. Šake su mu bile male i bele, pojava krhka, glas tih a maniri prefinjeni. Brižljivo je negovao svoju plavu svilenkastu kosu i brkove i diskretno stavljaio nekoliko kapi parfema na maramicu. Nokti su mu bili savršeno podsećeni u obliku polumeseca, a kad bi se nasmešio, ukazao bi se niz detinje belih zuba.

Dok je sedeo za svojim stolom u Kraljevskoj advokatskoj komori, razmišljao je o promenama koje su se zbile tokom proteklih osam godina. Prijatelj, koga je poznavao dok je bio niko i ništa, sada je postao poznata ličnost londonske štampe. Često je dizao pogled sa svojih dosadnih pisanija i zurio kroz kancelarijski prozor. Blaga svetlost kasno-jesenjeg zalaska sunca obasjala je travnjake i šetališta. Neugledne vaspitačice i klecavi starci kunjali su na klupama, okupani darežljivom zlatastom prašinom sunčevih zraka koji su treperili na prolaznicima i na deci koja su vrišteći trčala po šljunkovitim stazama parka. Posmatrao je taj prizor razmišljajući o životu; i (kao i uvek kad je razmišljao o životu) rastužio se. Obuzela ga je neka blaga melanholija. Osetio je težinu mudrosti koju su mu stoleća zaveštala i koja mu je sad govorila da je beskorisno boriti se protiv sudbine.

Setio se knjiga poezije na policama u svom domu. Sve te knjige kupio je još u momačkim danima n mnogih večeri, dok je sedeo u sobičku kraj hodnika, padao je u iskušenje da uzme neku od tih knjiga i pročita poneki stih svojoj ženi. Ali stidljivost bi ga uvek sputala; i tako su knjige ostajale na policama. Ponekad je ponavljao stihove u sebi i to mu je pružalo utehu.

Kad mu je isteklo radno vreme on ustade i sitničavo polažući na formu pozdravi se sa svojim kolegama. Ispod srednjovekovnog luka nad izlazom Kraljevske komore izronio je uredan i skroman i brzo krenuo niz Henrijet Strit. Zlatno sunce na zalasku slabilo je i vazduh je postajao oštar. Čopor musave dece muvao se naokolo. Stajala su ili pretrčapala ulicu, puzala stepeništima pred širom otvorenim ulaznim vratima ili kao miševi čučala na pragovima. Mali Čendler se nije obazirao na njih. Vešto se probijao kroz vrevu tog odvratnog sveta koji je živeo u senci mračnih sablasnih zdanja u kojima je nekada pirovalo staro dablinsko plemstvo. U njegovim mislima nije bilo mesta za sećanja na prošlost, bile su ispunjene radošću sadašnjeg trenutka.

Nikad ranije nije kročio u Korles²⁰, ali poznat mu je bio značaj tog imena.

Znao je da ljudi tamo odlaze posle pozorišta da jedu ostrige i piju likere; takođe je čuo da kelneri u tom restoranu govore francuski i nemački. Noću, dok bi žurno tuda prolazio, viđao je kočije kako se zauetavljaju tik pred vratima da bi iz njih izašle bogato odevene dame u pratnji svojih kavaljera i hitro nestale iza vrata restorana. Haljine su im šuštale, preko ramena su nosile skupocene ogrtače. Lica su im bila napuderisana i, kad bi dotakle tlo, dizale su skutove haljina kao uznemirene Atalante²¹. Nikad se nije osvrtao kada je prolazio pored Korlesa. Imao je naviku da ulicom uvek ide brzim korakom, čak i danju, a kad bi se noću

²⁰ Jedan od skupljih restorana u Dablinu. — Prev.

²¹ Lik iz grčke mitologije, žena lovac, koja je svoje prosee izazivala na trku; pobedio ju je Hipomenes, bacivši tri zlatne jabuke pred nju a ona se zaustavila da ih podigne. — Prev.

našao u gradu hitao je svojim putem, ispunjen strahom i uzbuđenjem. Međutim, ponekad je namerno izazivao ono što ga je plašilo. Birao je najmračnije i najuzanije ulice i hrabro stupao napred, mučen tišinom u koju su se utapali odjeci njegovih koraka, i ponekim nemim prolaznikom; a kad bi se tu i tamo začuo prigušeni smeh u daljini, zadržtao bi kao list.

Skrenuo je nadesno ka Kejpel Stritu. Igneišes Galaher u londonskim novinama! Ko bi to mogao i da zamisli pre osam godina? Pa ipak, sada kad je preispitivao prošlost, Mali Čendler se priseti mnogih nagoveštaja buduće veličine svog prijatelja. Ljudi su govorili da je Igneišes Galaher neobuzdan momak. Istina, drugovao je s razuzdanim tipovima, pio preko mere i pozajmljivao novac od svakoga. Na kraju se upleo u neki sumnjiv posao, neku novčanu transakciju; zapravo, to je bila jedna od verzija kojom se objašnjavalo njegovo bekstvo.

Ali talenat mu niko nije poricao. Oduvek je bilo nečeg... nečeg zbog čega ste se i protiv svoje volje divili Igneišesu Galaheru. Čak i kad je bio na dnu, bez prebijene pare, nije posustajao duhom. Mali Čendler se sećao (obrazi mu se blago zarumeneše od ponosa na tu uspomenu) jedne Galaherove izreke kada bi se našao u škripcu:

— Dobro momci, tek je poluvreme, rekao bi bezbrižno, kucnuo je čas da se saberem. Dajte računaljku. Eto, to vam je bio Igneišes Galaher, glavom i bradom; i, dođavola, šta ste drugo mogli nego da mu se divite.

Mali Čendler ubrza korak. Prvi put u životu osetio se nadmoćan spram ljudi pored kojih je prolazio. Prvi put se njegova duša pobunila protiv sumorne neatmenosti Kejpel Strita. Nema sumnje: ako čovek želi da uspe mora otići odavde. Ništa se u Dablinu ne može postići. Prešavši preko Gratan mosta, on pogleda niz reku na čatrlje pored keja i to izazva sažaljeuje u njemu. Izgledale su kao grupica beskućnika stisnutih jedni uz druge tu na obali reke, u starim kaputima prekrivenim prašinom i čađi, opčinjeni i zanemeli pred prizorom zalaska sunca, čekajući da ih protrese prva svežina noći i da onda ustanu i nekuda odu. Pitao se da li bi umeo da napiše pesmu u kojoj bi to prikazao. Možda bi Galaher mogao da je proturi u nekom londonskom listu. Da li bi uopšte mogao da napiše nešto originalno? Nije bio siguran šta je to želeo da izrazi, ali misao da ga je dotakao poetski trenutak oživela je u njemu neku detinju nadu. Hrabro je produžio napred.

Svaki korak nosio ga je bliže Londonu²², dalje od njegovog trezvenog, neumetničkog života. Neko udaljeno svetlo zatreperi u njegovoj duši.

Nije on prestareo — tek su mu trideset i dve. Moglo bi se reći da njegova ličnost upravo dostiže punu zrelost. Ima toliko raznovrsnih raspoloženja i utisaka koje bi hteo da izrazi stihovima. Sve ih oseća u sebi. Pokušao je da odvagne svoju dušu i proceni da li je to pesnička duša. Melanholija jeste dominantna crta njegovog karaktera, pomisli on, ali to je melanholija začinjena naizmeničnim naletima vere i pomirenosti i čiste radosti. Kad bi umeo da izrazi sve to u knjizi pesama, možda bi ljudi bili voljni da to čuju. Slavan nikad neće postati: to mu je jasno. Neće pokrenuti mase ali možda će se dopasti uskom krugu srodnih duša. Engleski kritičari će, može biti, prepoznati u njemu sledbenika keltske škole. po melaholičnom tonu njegovih pesama; uz to, njegove pesme biće pune aluzija. Počeo je čak da smišlja izraze i rečenice iz prikaza njegove knjige. G. Čendler je darovit pesnik lakog i elegantnog stiha... Tuga i čežnja prožimaju ove pesme... Keltski ton. Šteta što njegovo ime ne zvuči irskije. Mogada bi bilo dobro da ispred svog ubaci majčino

²² Kraljevska komora, gde je Mali Čendler bio zaposlen, nalazila se severno od Korlesa pa je zato, idući ka njemu, bio i bukvalno i u duhovnom smislu sve bliže Londonu. — Prev.

devojačko prezime: Tomas Malon Čendler, ili, još bolje: T. Malon Čendler. Porazgovaraće s Galaherom o tome.

Tako se zaneo u sanjarije da je prošao pored restorana pa je morao da se vraća. Kad se primakao Korlesu malopredašnji strah ponovo ga obuze i on neodlučno stade pred vratima. Najzad ih otvori i uđe.

Svetlost i buka u baru zaustaviše ga i za trenutak ostade da stoji na ulazu. Osvrtao se oko sebe pogleda zasenjenog sjajem mnogobrojnih crvenih i zelenih vinskih čaša. Učini mu se da je bar prepun ljudi i oseti da ga svi radoznalo posmatraju. Bacio je brz pogled levo i desno (blago se mršteći da ostavi utisak kako je došao po ozbiljnom zadatku), ali kad mu se pogled razbistri shvati da se niko nije ni okrenuo da ga pogleda; a naslonjen na šank, široko raskoračenih nogu, stajao je Igneišes Galaher.

— Zdravo, Tomi, junačino stara, stigao si! Šta ćemo? Šta bi ti popio? Ja ću viski: ovde je bolji nego tamo preko. Sodu? Mineralnu vodu? Ni ja. Kvari ukus... Garcon, dečko, donesi dva viskija... Pa, kako guraš otako smo se rastali?

Bože, kako smo ostarili! Primećuješ li na meni znake starenja, a? Kosa se na temenu malo istanjila i osedela, je l' da? Igneišes Galaher skide šešir i otkri svoju veliku, kratko podšišanu glavu. Lice mu je bilo bledo, podbulo i glatko izbrijano. Oči, plavičastosive, ublažavale su nezdravo bledilo lica i zajedno s jarkonarandžastom kravatom privlačile pogled. Između očiju i kravate dugačke usne delovale su bezoblično i bezbojno. On sagnu glavu i samosažaljivo opipa istanjenu kosu na temenu. Mali Čendler odmahnu glavom. Igneišes Galaher stavi opet šešir.

— Novinarski život satire čoveka. Jednako žuriš, juriš, trčiš za pričom a ponekad je i ne nađeš; a opet, uvek moraš da imaš nešto novo. Dođavola i korektori i stampari, neću da mislim na njih dok sam ovde. Ne znaš koliko mi je drago što sam svratio u stari kraj. Odmor čoveku mnogo znači. Preporodio sam se otkako sam se iskrcao u stari prljavi Dablin...

— Izvoli, Tomi. Vodu? Reci koliko.

Mali Čendler je voleo da pije dosta razblažen viski.

— Ne znaš ti šta je za tebe dobro, momče, reče Igneišes Galaher. Ja viski pijem čist.

— Ja po pravilu vrlo malo pijem, skromno uzvratu Mali Čendler. Tu i tamo po koju čašicu kad se nađem s nekim iz stare družine, i to je sve.

— E pa, dobro, veselo reče Igneišes Galaher. U naše zdravlje, i za staro vreme i staro prijateljstvo! Kucnuše se čašama i nazdraviše jedan drugom.

— Sreo sam se danas s nekima iz stare družine, reče Igneišes Galaher. O'Hara ne izgleda dobro. Šta se sa njim dešava?

— Ništa, reče Mali Čendler. Propao je.

— Ali Hogan se fino uvalio, zar ne?

— Da, on je u vladinoj komisiji.

— Sreo sam ga jedne noći u Londonu, bio je prilično raspojasan... Siroti O'Hara! Piće, pretpostavljam,

— I druge stvari, kratko reče Mali Čendler.

Igneišes Galaher se nasmeja.

— Tomi, reče on, ti se ni za dlaku nisi promenio. Isti si onaj ozbiljni momak koji je meni držao bukvicu nedeljom izjutra dok sam patio od mamurluka i odebljalog jezika. Trebalo bi da malo procunjaš po svetu. Zar nigde nisi išao, čak ni neko kraće putovanje?

— Bio sam na Ostrvu Men, reče Mali Čendler.

Igneišes Galaher se nasmeja.

— Ostrvo Men! reče on. Idi ti u London ili u Pariz; u Pariz pre svega. To bi ti vredelo.

— Jesi li bio u Parizu?

— Ne jednom. Prošao sam ga uzduž i popreko.

— Zar je zaista tako lep kao što ljudi pričaju? upita Mali Čendler.

Otpio je gutljajčić iz svoje čaše dok je Igneišes Galaher svoju hrabro ispio do dna.

— Lep? reče Galaher zastavši da ispita tu reč i oseti ukus pića u ustima. Znaš, i nije toliko lep. Pa dobro, lep je... Ali ono pravo je pariski život, to je glavna stvar. Nema veselijeg, življeg, uzbudljivijeg grada od Pariza. . .

Mali Čendler ispi svoje piće i, pomučivši se, uspe da uhvati kelkerov pogled. Naručio je drugu turu.

— Bio sam i u Mullen Ružu, nastavi Igneišes Galaher pošto je barmen pokupio čaše. U svim boemskim kafeima. Kakav provod! Ali nije to za pobožnog momka kao što si ti, Tomi.

Mali Čendler je ćutao dok se barmen nije vratio s dve nove čaše; onda lagano kucnu čašu svoga prijatelja i uzvрати zdravicu. Bio je pomalo razočaran. Galaherov naglasak i način izražavanja nisu mu se svideli. Bilo je nečeg prostačkog u njegovom prijatelju što on ranije nije primećivao. Možda je to samo posledica žpovota u Londonu u svoj toj gužvi i takmičarskoj atmosferi u novinarstvu. Njegov stari šarm i dalje je izbijao ispod ovih razmetljivih manira. A, na kraju krajeva, Galaher je proživio, video sveta. Mali Čendler se sa zavišću zagleda u svog prijatelja.

— Sve je u Parizu veselo, reče Igneišes Galaher. Tamo se veruje da u životu treba uživati. Zar ne misliš da su u pravu? Ako želiš da se zaista provedeš, treba da odeš u Pariz. Uz to, oni jako vole Irce. Kad su čuli da sam iz Irske, čoveče, hteli su da me poiedu.

Mali Čendler otpi nekoliko gutljajčića iz svoje čaše.

— Reci mi, upita, je li istina da je Pariz tako... nemoralan, kao što se priča?

Galaher se prekrsti desnom rukom.

— Nemorala ima svuda, reče. Naravno da ćeš u Parizu naći golicavih stvari. Otidi na neki od studentskih balova, na primer. Kakva je tu burna atmosfera, ako ti se tako nešto dopada, kad se cocottes razulare. Znaš ko su one, pretpostavljam?

— Čuo sam za njih, reče Mali Čendler.

Igneišes Galaher ispi viski i odmahnu glavom.

— Ah, možeš da pričaš šta god hoćeš. Nema žene kao što je Parižanka, po eleganciji, po držanju.

— Znači — jeste nemoralan grad? produži Mali Čendler s bojažljivom upornošću. Mislim, u poređenju s Londonom ili Dablinom?

— London! reče Igneišes Galaher. London, Pariz, ista priča. Pitaj ti Hogana, sinko. Pokazao sam mu ja malo London kada smo se ono sreli. On bi ti otvorio oči... Slušaj, Tomi, nemoj da praviš punč od tog viskija, pojačaj ga malo.

— Ne, zaista...

— Ma, hajde, neće te ubiti još jedna čašica. Šta ćemo? Još jednu turu istoga?

— Pa... dobro.

— Francois, daj opet isto. . . Hoćeš da pripališ, Tomi?

Igneišes Galaher izvadi tabakeru. Dvojica prijatelja pripališe cigare pa su pušili u tišini čekajući da im stigne piće.

— Reći ću ti šta ja mislim, reče Igneišes Galaher izranjajući nakon nekog vremena iz oblaka dima koji ga je zaklonio — uvrnut je ovaj svet. Ti pričaš o nemoralnosti! Ja sam čuo za slučajeve, ma šta pričam — lično znam slučajeve... takvog nemorala...

Igneišes Galaher je zamišljeno pućkao cigaru a onda, smirenim glasom istoričara počeo da skicira svom prijatelju neke od slika razvratu koji je uzeo maha u inostranstvu. Ukratko mu je izložio poroke mnogih prestonica i, po svemu sudeći, bio je sklon da titulu najporočnijeg grada dodeli Berlinu. O nekim stvarima nije pouzdano znao (čuo je za njih od prijatelja), ali neke je lično iskusio. I nikog nije štedeo bez obzira na rang ili zvanje. Otkrio mu je mnoge zakulisne radnje koje se odvijaju u nekim verskim ustanovama u Evropi i opisao pojave koje su trenutno u modi u visokom društvu; završio je detaljnom pričom o jednoj engleskoj vojvotkinji - za koju je lično garantovao da je istinita. Mali Čendler je bio zaprepašćen.

— Tako ti je to, reče Igneišes Galaher, a mi u starom dobrom Dablinu o takvim stvarima ni čuli nismo.

— Mora da je tebi ovde jako dosadno, reče Mali Čendler, posle svih tih gradova koje si obišao?

— Pa, reče Galaher, za mene je pravi odmor da dođem ovde. A najzad, što kažu ljudi, ovo je moj rodni kraj, zar ne? Mora srce da ti zadrhti kad se u njega vratiš. To ti je ljudska priroda... Nego, pričaj ti malo o sebi. Hogan mi reče da si... okusio blagodeti bračnog života. Pre dve godine, a?

Mali Čendler porumene i nasmeši se.

— Da, reče. Prošlog maja bila je godina dana kako sam se oženio.

— Nadam se da nije prekasno da sad čestitam, reče Igneišes Galaher. Nisam ti znao adresu, inače bih to uradio na vreme.

Pružio je ruku i Mali Čendler je prihvati.

— Pa, Tomi, reče, želim i tebi i tvojima sve najbolje, stari družo, gomilu para i da poživiš sve dok te ja ne ukokam. I to ti želim kao iskreni stari prijatelj. Znaš to valjda?

— Znam, reče Mali Čendler.

— A podmladak? upita Igneišes Galaher.

Mali Čendler ponovo porumene.

— Imamo jedno dete, reče.

— Sin ili ćerka?

— Dečak.

Igneišes Galaher snažno potapša prijatelja po leđima.

— Bravo, nisam ni sumnjao u tebe, Tomi.

Mali Čendler se nasmeši, zbunjeno pogleda u čašu i ujede se za donju usnu sa svoja tri dečje bela prednja zuba.

— Nadam se da ćeš doći jedno veče kod nas, pre nego što otputuješ. Mojoj supruzi bilo bi veoma drago da te upozna. Možemo malo i da sviramo i. . .

— Mnogo ti hvala, družo stari, reče Igneišes Galaher, žao mi je što se nismo ranije našli. Ali, sutra putujem.

— Onda, možda večeras. . . ?

— Strašno mi je žao, stari moj. Znaš, ja sam ti ovde s još jednim tipom, pametan neki momak, i ugovorili smo partiju karata za večeras. Eto, da nije toga. . .

— Onda, u tom slučaju. . .

— Ali, ko zna? obazrivo reče Igneišes Galaher. Možda sledeće godine ponovo malo skoknem ovamo, sad kad sam probio led. To bi za mene bilo pravo zadovoljstvo.

— Odlično, sledeći put moraš nas posetiti. Dogovoreno, a?

— Da, to je dogovor, reče Igneišes Galaher. Sledeće godine, ako dođem, parole d'honneur.

— I da potvrdimo, reče Mali Čendler, hajd' još po jednu turu.

Ignišes Galaher izvadi veliki zlatni sat i pogleda na njega.

— Da to bude poslednja? reče. Znaš, imam taj sastanak.

— Da, svakako, reče Mali Čendler.

— Onda, dobro, reče Ignišes Galaher, da popijemo još po jedan deoc an dorius - to je valjda domaće ime za mali viski.

Mali Čendler naruči piće. Rumenilo koje mu je pre toga izbilo na licu, zadržalo se. Crveneo je na svaku sitnicu, a sad je osećao vrelinu i uzbuđenje. Tri viskija udarila su mu u glavu a Galaherova jaka cigara ga je ošamutila: imao je osetljiv organizam, nenaviknut na alkohol. Cela ta avantura, susret s Galaherom posle osam godina, to što sad sedi s njim u Korlesu usred buke i bleštavog svetla, to što sluša njegove priče i tako bar nakratko učestvuje u njegovim putešestvijima i uspesima — sve je to poremetilo ravnotežu njegove osetljive prirode. Bolno je osećao kontrast između sopstvenog života i života svoga prijatelja, i to mu se učini nepravednim. Galaher je i po rođenju i po obrazovanju bio ispod njega. Bio je siguran da bi mogao da postigne mnogo više od svega što je njegov prijatelj postigao, ili što će ikad postići, nešto značajnije od petparačkog žurnalizma, samo kad bi mu se pružila prilika. Šta je to što ga sprečava? Ta nesrećna bojažljivost! Poželeo je da se na neki način dokaže, da se potvrdi kao zreo muškarac. Prozreo je šta stoji iza Galaherovog odbijanja njegovog poziva.

Galaher na njega, kao i na Irsku, gleda pokroviteljski i s visine, i smatra da im čini čast svojom posetom. Barmen im donese piće. Mali Čendler gurnu jednu čašu prijatelju, drugu drčno uze sebi.

— Ko zna? reče pošto su podigli čaše. Sledeće godine kad dođeš, možda ću imati zadovoljstvo da poželim sreću i dug život gospodinu i gospođi Galaher.

Ignišes Galaher značajno zažmiri preko ivice čaše, ispijajući svoje piće. Kad je popio, odlučno cmoknu ustima, spusti čašu i reče:

— Nema šanse, stari moj. Prvo ću da se istutnjim i da se nagledam sveta pa onda glavu u jaram, ako to ikad učinim.

— Jednom ćeš to ipak učiniti, mirno reče Mali Čendler.

Ignišes Galaher se okrete ceo, sa svojom narandžastom kravatom, prema njemu, i pogleda ga plavosivim očima.

— Misliš?

— Staviceš glavu u jaram, uporno ponovi Mali Čendler, kao i svi ostali ako nađeš pravu devojku.

Rekao je to blago naglašenim tonom, i bilo mu je jasno da se odao; ali, iako mu se obrazi još jače zarumeneše, nije ustuknuo pred prodornim pogledom svoga prijatelja Galaher ga je posmatrao nekoliko trenutaka, onda reče:

— Ako se to ikad dogodi, možeš se kladiti u sve što imaš da tu neće biti nikakve sentimentalnosti i romantike. Ja sam rešio da se ženim zbog miraza. Ta će imati debeo račun u banci, bez toga ništa od posla.

Mali Čendler odmahnu glavom.

— Čoveče božji, silovito će Galaher, razumeš li ti šta ja govorim? Dovoljno je da sutra izgovorim jednu reč i imaću i ženu i pare. Ne veruješ? Dobro, ja svoje znam. Ima na stotine, ma šta pričam, na hiljade bogatih Nemica i Jevrejki koje se valjaju u parama, i koje samo čekaju. . . Živi bili pa videli, stari moj. Samo ti gledaj, znam ja kako se igra ta igra. Kad nešto naumim, ja to i uradim. Videćeš.

On hitro prinese čašu ustima, ispi piće i glasno se nasmeja. Onda zamišljeno pogleda preda se i mirnijim tonom reče:

— Ali, ne žurim se. To može da sačeka. Zasad nemam želju da se vežem za jednu ženu.

Mljackao je kao da ispituje neki ukus i onda napravi kiselo lice.

— To se sigurno ubajati, reče.

* * *

Mali Čendler je sedeo u sobi i držao dete u naručju. Da bi uštedeli novac nisu držali služavku već je Anina mlađa sestra, Monika, dolazila jedan sat ire podne i sat uveče da pomogne. Ali Monika je odavno otišla. Bilo je četvrt do devet. Mali Čendler je zakasnio na čaj a povrh toga zaboravio je da Ani kupi kafu. Naravno, ona je bila smrknuta i nabusito mu je odgovarala. Rekla je da može i bez čaja, ali kako se primaklo vreme kad se radnja iza ugla zatvara, odlučila je da sama ode i kupi čaj i funtu šećera. Spretno mu je smestila usnulo dete u ruke i rekla:

— Drži ga. Pazi da ga ne probudiš.

Na stolu je stajala mala lampa s belom porcelanskom kuglom, njena svetlost obasjavala je fotografiju u rožnatom ramu. Bila je to Anina fotografija. Mali Čendler je posmatrao fotografiju i njegov pogled se zaustavi na tankim stisnutim usnama. Na sebi je imala bledoplavu letnju bluzu koju joj je jedne subote doneo na poklon. Koštala je deset šilinga i jedanaest penija; koliko ga je samo muke i nervoze stajala ta bluza! Koliko se napatilo tog dana dok je čekao pred prodavnicom da se razide gužva, pa onda stajao pred tezgom na koju je prodavačica gomilala ženske bluze dok se on trudio da izgleda opušteno, pa dok je plaćao na kasi i zaboravio da uzme jedan peni kusura pa ga je blagajnica zvala i, konačno, dok je pokušavao da prikrije rumenilo time što je, izlazeći iz prodavnice tobože proveravao da li je paket dobro uvezan. Kad je doneo bluzu kući, Ana ga je poljubila i rekla da je vrlo lepa i moderna; ali kad je čula cenu bacila je bluzu na sto i rekla da je čista prevara uzeti tolike pare za to. Prvo je htela da je vrati, ali kad je obukla oduševila se, naročito krojem rukava, poljubila ga i rekla da je jako ljubazno od njega što je mislio na nju.

Hm!...

Hladno je gledao u oči na fotografiji i one mu hladno uzvратиše pogled. One su lepe i samo lice je lepo. Ali on na njemu vidi neku zlobu. Zašto je to lice tako bezizražajno i damsko? Prisebnost tih očiju ga razdraži. One su ga odbijale i prkosile mu; u njima nema strasti, nema ushićenja. Mislio je na ono što mu je Galaher pričao o bogatim Jevrejicama. Te njihove tamne, orijentalne oči, pomisli, kako su one strasne, pune pohotne čežnje!... Zašto se on oženio ovim očima na fotografiji?

To pitanje ga uplaši i on se nervozno osvrte po sobi. Video je istu sitničavost i u lepom nameštaju koji je kupio na otplatu. Nameštaj je Ana izabrala i on ga je podsećao na nju. Usiljeno pristojan i lep. Neka tupa ogorčenost protiv sopstvenog života probudi se u njemu. Zar ne bi mogao da pobjegne iz ove kućice? Da li je za njega prekasno da pokuša da živi hrabro kao Galaher? Da li bi mogao da ode u London? Ali taj nameštaj treba još otplaćivati. Kad bi samo mogao da napiše knjigu i da je štampa, to bi mu možda otvorilo put.

Na stolu pred njim ležala je knjiga Bajronovih pesama. Pažljivo je otvori levom rukom da ne bi probudio dete i počeo da čita prvu pesmu u knjizi:

Utihli su vetrovi u smiraj sumraka,

Ni Zefir već šumom ne hodi,

Dok na Margaretin grob ja svraćam,

I cvećem voljeni prah zasipam.

Zastao je. Oseti ritam stihova oko sebe u sobi. Kako je to melanholično! Da li bi i on umeo tako da piše, da stihom izrazi melanholiju svoje duše? Toliko je stvari koje bi hteo da opiše: na primer, onaj osećaj od pre nekoliko sati na Gratan mostu. Kad bi samo mogao da se vrati u to raspoloženje...

Dete se probudi i počeo da plače. On se okrenu od knjige i pokuša da ga smiri; ali ono nije htelo da se smiri. Počeo da ga ljuljuška u naručju, ono je sve jače plakalo. Zaljulja ga brže dok je pogledom pratio drugu strofu:

U tesnoj raki prah njen sadpočiva.

Tajprah beše nekad...

Ne vredi. Ne može da čita. Ništa ne može da učini. Detinji plač probadao mu je uši. Ništa ne vredi, ništa! On je zarobljenik sopstvenog života. Ruke počeo da mu se tresu od besa i on najednom, unevši se detetu u lice, dreknu:

— Dosta!

Dete za trenutak ućuta, zgrči se od straha, a onda stade da vrišti. On skoči sa stolice i počeo brzo da hoda gore-dole po sobi s detetom u naručju. Ono je tužno jecalo, zacenjivalo se pa ponovo udaralo u plač. Tanki zidovi sobe odzvanjali su od vriske. On opet pokuša da ga umiri ali ono još grčevitije zajeca. Pogledao je u zgrčeno i drhtavo lice deteta pa se prepade. Izbroja sedam neprekidnih jecaja i izbezumljen od straha privi dete na grudi. Šta ako umre!...

Vrata se naglo otvoriše i mlada žena utrča sva zadihana.

— Šta je? Šta je? povika.

Dete se, čuvši majčin glas, zaceni od jecaja.

— Ništa nije, Ana... ništa... Počelo je da plače.

Ona baci paketiće na pod i dogradi dete iz njegovih ruku.

— Šta si mu to uradio? viknu gledajući ga s mržnjom.

Mali Čendler izdrži načas njen pogled i srce mu se sledi kad vide tu mržnju u njenim očima. Poče da muca:

— Ništa nisam... Ono . . . počelo je da plače. Nisam znao... Ništa mu nisam uradio... Šta?

Ne obazirući se na njega, ona stade da korača gore-dole po sobi, stežući dete u naručju i tepajući mu:

— Dete mamino! Detence mamino! Ti si se uplašilo, malo moje?... Dobro, dobro, srce moje malo!

Dobro je!... Jagnj ence!... Mamino j agnj ence!... Dobro j e!

Mali Čendler oseti kako mu obrazi gore od stida, i povuče se sa svetlosti lampe. Slušao je kako jecaji deteta postaju sve tiši i tiši; i suze pokajanja navreše mu na oči.

PREPISI

Zvono mahnito zazvoni i kad gđica Parker pride govomoj cevi, besan glas dreknu sevemoirskim naglaskom:

— Pošaljite mi Faringtona!

Gđica Parker se vrati pisaćoj mašini i reče muškarcu koji je pisao za stolom:

— Gospodin Alejn vas zove gore.

Čovek progunda sebi u bradu Đavo ga odneo! i odgurnu stolicu da bi mogao da ustane. Uspravljen, bio je visok i veoma krupan. Imao je mlohavo lice boje vina, svetle obrve i brkove; oči su mu bile pomalo buljave a beonjače mutne. On podiže pregradu pa teškim korakom izađe iz kancelarije, prošavši pored klijenata.

S naporom se popeo stepenicama do drugog sprata, gde je na jednim vratima stajala mesingana pločica s natpisom g. Alejn. Tu je zastao dahćući od napora i muke, te pokuca. Kreštavi glas povika:

— Napred!

Čovek uđe u kancelariju g. Alejna. Istog trena g. Alejn, čovečuljak s naočarima zlatnog okvira na glatko obrijanom licu, naglo podiže glavu iznad hrpe spisa. Glava mu je bila tako ružičasta i ćelava da je ličila na veliko jaje koje počiva na hartijama. G. Alejn nije gubio ni časa:

— Faringtone? Šta ovo znači? Zašto uvek moram da se žalim na vas? Mogu li da znam zašto niste napravili prepis ugovora između Bodlija i Kirvana? Rekao sam vam da mora biti gotov do četiri sata.

— Ali, gospodin Šeli je rekao, gospodine...

— Gospodin Šeli je rekao... Budite ljubazni pa slušajte ono što ja govorim a ne ono što gospodin Šeli kaže. Uvek nađete neki izgovor da zabušavate. Upozoravam vas, ako prepis ne bude gotov do večeras, prijaviću to gospodinu Krozbiju. . . Je l' vam jasno?

— Jeste, gospodine.

— Je l' jasno?... I još nešto! Govorio zidu ili vama, svejedno je! Utuvite jednom zauvek da za ručak imate pola sata, a ne sat i po. Koliko li samo jela uzimate, da mi je znati... Jeste li me razumeli?

— Da, gospodine.

G. Alejn ponovo pognu glavu nad hrpom akta. Čovek je netremice gledao u sjajnu lobanju koja je upravljala poslovima firme Krozbi i Alejn, procenjujući koliko je krhka. Grč besa načas mu stegnu grlo, zatim minu ostavljajući za sobom oporo osećanje žeđi. Prepoznao je taj osećaj i shvatio da te večeri mora dobro da se napije. Polovina meseca je prošla; možda bi mu g. Alejn mogao dati nalog za avans, samo kad bi na vreme završio prepis ugovora. Stajao je mirno, netremice zureći u glavu na hrpi papira. G. Alejn iznenada počeo da prevrće papire i nešto traži. Potom, kao da do tada nije bio svestan čovekova prisustva, ponovo naglo podiže glavu i reče:

— I? Zar ćete čitav dan tu stajati? Pobogu, Faringtone, vi baš olako shvatate stvari!

— Čekao sam da vidim. . .

— E pa lepo, ne morate čekati da vidite. Vratite se dole i nastavite svoj posao.

Čovek teškim koracima krenu; kad je bio na vratima, g. Alejn ponovo viknu za njim da će prijaviti g. Krozbiju ako ugovor do večeri ne bude prepisan.

Vratio se svom stolu u donjoj kancelariji i izbrojao listove koje je još trebalo prepisati. Dohvati pero i umoči ga u mastilo, ali je samo tupo zurio u poslednje reči koje je prepisao: Ni u kom slučaju neće navedeni Bernar Bodli biti... Veče se spuštalo i za koji tren upaliće se svetiljke: tada će moći da piše. Oseti da mora utoliti žeđ. Ustade od stola, podiže pregradu i izađe iz pisarnice. Na izlazu, glavni pisar ga upitno pogleda.

— Samo načas, gospodine Šeli, reče on pokazujući prstom kuda ide.

Glavni pisar skrenu pogled ka čiviluku i videvši da su svi šeširi na broju, ne reče ništa. Čim se nade na odmorištu, čovek izvuče iz džepa karirani kačket, natuče ga na glavu i strča niz rasklimatane stepenice. Od uličnih vrata odšunja se pored zgrada do ugla i onda hitro ulete u jedan ulaz. Konačno se našao na bezbednom, u mračnoj točionici O'Nilove krčme. Onda proviri kroz prozorčić na šanku i lica crvenog kao tamno vino ili tamno meso doviknu:

— 'Ajde, Pat, budi dobar, daj nam čašu crnog piva.

Konobar mu donese čašu crnog piva. Čovek je ispi i zatraži kim²³. Spustio je peni na šank i, ostavivši konobara da pipajući traži po tami, išunja se iz bara isto onako krišom kao što je i ušao.

Februarski sumrak utapao se u tamu i gustu maglu a svetiljke u Justas Stritu već su bile upaljene. Čovek je sve do ulaza u zgradu hodao uz same zidove kuća pitajući se može li na vreme da završi prepisivanje. Na stepenicama ga zapahnu prodoran miris parfema gđice Delakur: očigledno je stigla dok je on bio kod O'Nila. Gurnuo je kačket u džep i ušao u kancelariju praveći se da je rasejan.

— Gospodin Alejn vas je zvao, strogo reče glavni pisar. Gde ste bili?

Čozek pogleda dva klijenta koji su stajali kraj šaltera kao da hoće da stavi do znanja da ga njihovo prisustvo sprečava da odgovori. Pošto su oba klijenta bili muškarci, glavni pisar se na to samo nasmeja.

— Znam ja tu vašu igru, reče. Pet puta dnevno, to je ipak malo... Bolje da požurite i odnesete gospodinu Alejnu kopije naše prepiske po predmetu Delakur.

Od ovakvog obraćanja u prisustvu stranaka, trčanja uza stepenište i piva koje je na brzinu ispio, on se sav zbuni i, kad sede za sto da potraži predmet koji su mu zatražili, shvati koliko je beznadežno pokušavati da završi prepis ugovora do pet sati. Spuštala se tamna vlažna noć i on je žudeo da je provede u barovima, da pije s prijateljima pod bleštavim lampama, uz zveckanje čaša. Izvadi prepisku Delakur i izađe iz kancelarije. Valjda gospodin Alejn neće primetiti da nedostaju dva poslednja pisma.

Prodoran miris osećao se sve do kabineta g. Alejna. Gđica Delakur je bila sredovečna žena jevrejskog izgleda. Pričalo se da g. Alejn simpatije ili nju ili njen novac. Često je navraćala u kancelariju, i dugo se zadržavala. Sad je sedela kraj njegovog stola u oblaku parfema, gladila dršku kišobrana i klimala velikim

²³ Da bi neutralisao zadržavanje alkohola. — Prev.

crnim perom šešira. G. Alejn je okrenuo svoju stolicu spram nje i desnu nogu nemarno prebacio preko levog kolena. Čovek spusti predmet na sto i nakloni se s poštovanjem, ali ni g. Alejn ni gđica Delakur ne obratiše pažnju na njegov pozdrav. G. Alejn lupku prstom po episu, pa ga lako gurnu k njemu kao da kaže: U redu je, možete ići.

Čovek se vrati u kancelariju na donjem spratu i ponovo sede za sto. Ukočeno je zurio u nedovršenu rečenicu: Ni u kom slučaju neće navedeni Bernar Bodli biti... i pomisli kako je čudno što tri poslednje reči počinju istim slovom. Glavni pisar poče da požuruje gđicu Parker govoreći joj da nikako neće stići da na vreme otkuca pisma za poštu. Čovek je nekoliko minuta slušao kuckanje mašine a onda se lati posla da završi prepis. Ali u glavi mu se mutilo i misli mu odlutaše u sjaj i žagor kafane. Veče je bilo kao stvoreno za tople punčeve. Nastavi da prepisuje, ali kad sat otkuca pet, preostalo mu je još četrnaest stranica. Dodavola! Ne može da završi na vreme. Došlo mu je da naglas opsuje, da žestoko opali pesnicom po nečemu. Toliko se razbesneo da umesto Bernar Bodli napisa Bernar Bernar, pa je morao da počne iznova, na čistom listu.

Oseti se dovoljno snažnim da sam slisti celu kancelariju. Telo mu je žudelo da nešto učini, da izjuri napolje i na nečemu iskali svoj bes. Razbasneše ga sva poniženja u životu... Može li privatno da zamoli blagajnika za ovans! Ne, od njega nema vajde, ama baš nikakve — ne bi mu dao avans... Znao je gde će naći momke: Leonarda, O’Halorana i Nouzi Flina. Barometar njegove osetljive prirode bio je spreman za dobru pijanku.

Toliko se zaneo maštanjem da su dva puta morali da ga pozovu pre nego što se odazavao. G. Alejn i gđica Delakur stajali su pred pregradom a svi pisari okrenuti kao da nešto iščekuju. Čovek ustade od stola. G. Alejn osu bujicu pogrda i reče da dva pisma nedostaju. Čovek odvrti da ništa ne zna o tome, da je načinio veran prepis. Bujica žestokih i grubih pogrda se nastavi tako da se čovek jedva uzdrža da ne spusti pesnicu na glavu čovečuljka pred sobom.

— Ne znam ništa o ta dva pisma, tupavo reče.

— Vi — ne - znate - ništa. Naravno da ne znate ništa, reče g. Alejn. Recite mi, dodade, a pogledom potraži odobravanje dame pokraj sebe; zar vam ličim na budalu? Mislite li da sam potpuno poblesavio? Čovek skrenu pogled s daminog lica na malu jajastu glavu, pa opet pogleda damu. Gotovo pre nego što postade svestan toga, jezik mu proiade prave reči:

— Smatram, gospodine, reče, da nije zgodno postavljati mi takvo pitanje.

Pisarima zastade dah. Svi su bili zapanjeni (sam tvorac dosetke ništa manje od ostalih), a gđica Delakur, krupna prostodušna osoba, poče široko da se osmehuje. G. Alejn pocrvene poput divlje ruže, usne počеше da mu podrhtavaju besom natuljka. Mahao je pesnicom tik pred čovekovim licem tako da je izgledalo kao da vibrira ručica kakve električne mašine.

— Barabo bezobrazna! Barabo bezobrazna! Srediću ja vas! Videćete! Izvinićete se zbog ovog bezobrazluka ili ćete smesta leteti iz firme! Najuriću vas, kažem vam, ili ćete mi se izviniti!

Stajao je na ulazu preko puta kancelarijske zgrade i vrebao da li će blagajnik izaći sam. Svi činovnici izadoše, i najzad izađe i blagajnik s glavnim pisarom. Nema vajde od razgovora s njim kad je u društvu glavnog pisara. Znao je da je i inače u prilično gadnom položaju. Bio je prinuđen da se pokorno izvini g. Alejnu zbog drskosti a znao je kakav će sad osinjak kancelarija postati za njega. Seti se kako je g. Alejn proganjao malog Pika dok ga nije oterao iz kancelarije da bi ugurao svog nećaka. Oseti neki divlji bes, žed i želju da se osveti: ljut je bio na sebe i na sve druge. G. Alejn mu neće dati ni časka mira; život će mu biti pravi pakao. Ovog puta baš je napravio budalu od sebe. Zar nije mogao da drži jezik za zubima? Ali od samog početka se nisu podnosili, on i g. Alejn, još od onog dana kad ga je g. Alejn čuo kako imitira njegov

severnoirski govor da bi zabavio Higinza i gđicu Parker. Tada je to počelo. Mogao je možda da pozajmi novac od Higinza, ali Higinz zacemento nikad nema ništa pri sebi. Kao čovek koji mora da izdržava dve kuće, naravno da nije mogao...

Ponovo je osetio kako mu krupno telo prosto žudi za utehom gostionice. Poče da drhti od hladnoće i magle i zapita se ne bi li mogao da se očee od Pata u O'Nilovoj gostionici. Ne može da se očee za više od šilinga — a šiling mu ništa ne čini. Ipak, mora negde da nađe novac, i poslednju paru je potrošio na pivo a uskoro će biti prekasno da igde nabavi novac. Iznenada, dok se poigravao lancem od sata seti se zalagaonice Teri Kelija u Flit Stritu. To je prava ideja! Kako se toga ranije nije setio?

Brzo je prošao uzanim prolazom iored zgrade advokatske komore mrmljajući da svi oni sad mogu da idu dođavola jer će se večeras provesti kao nikad.

Prodavac u zalagaonici reče Pet šilinga! ali primalac robe ponudi mu šest; na kraju stvarno dobi šest šilinga. Veselo je izašao iz zalagaonice poređavši u šaci novčiće u valjak između palca i prstiju. Pločnicima Vestmorland Strita tiskali su se mladi ljudi i žene koji su se vraćali s posla, a odrpani derani trčali su tamo-amo izvikujući naslove večernjih izdanja novina. Čovek je hodao kroz gomilu osmatrajući taj prizor s ponosom i zadovoljstvom i stručno merkajući mlade službenice. U glavi mu je brujalo od jeke tramvajskih sirena i fijuka trola, a nozdrvama je već nanjušio kolutava isparenja toplog punča. Hodao je i zamišljao reči kojima će događaj prepričati momcima.

— I tako, ja ga samo pogledam — hladno, znate već, pa pogledam nju. Onda opet pogledam njega — bez žurbe, znate. Smatram da nije zgodno postavljati mi takvo pitanje, kažem ja.

Nouzi Flin je sedeo na svom uobičajenom mestu u uglu kod Dejvija Berna i, kad sasluša priču, počasti Faringtona pivom i reče da ništa duhovitije nije čuo. Farington mu na to uzvрати pićem. Posle nekog vremena pristigoše O'Haloran i Padi Lenard te Farington i njima ispriča. O'Haloran sve počasti vrućim viskijem i ispriča kako je on ljutito odvratio glavnom pisaru kad je radio kod Kalana u Faunes Stritu. No kako je njegov odgovor bio u stilu otmenih pastira u Eklogama²⁴ morao je priznati da njegova dosetka nije bila tako duhovita kao Faringtonova. Na ovo Farington reče momcima da isprazne čaše i poruče novu turu.

Baš kad su naručivali pića, uđe niko drugi do Higinz! Naravno, morao je da im se pridruži. Momci ga nagovoriše da im ispriča svoju verziju, što on veoma živo učini pošto ga je prizor pet čašica vrućeg viskija silno razveselio. Svi su zaurrali od smeha kad pokaza kako je g. Alejn mahao pesnicom pred Faringtonovim licem. Onda je imitirao Faringtona i dodao: A moj vam je heroj bio hladan kao led, dok je Farington posmatrao društvo svojim teškim mutnim pogledom, smešeći se i povremeno isisavajući donjom usnom zalutale kapljice pića iz brkova.

Kad su ispili turu, začutaše. O'Haloran je imao novaca ali se činilo da druga dvojica nemaju ni prebijene pare. Tako celo društvo sa žaljenjem napusti gostionicu. Na uglu Djuk Strita, Higinz i Nouzi Fdin oteturaše se nalevo dok ostala trojica okrenuše nazad u grad. Po hladnim ulicama sipila je kiša, pa kad stigoše do Balast ofisa, Farington predloži da svrate u Škotsku kafanu. Bar je bio krcat ljudima, čula se galama i zveckanje čaša. Tri čoveka se proguraše pored bednih prodavaca šibica na ulazu i napraviše mali krug na kraju šanka. Počeše da prepričavaju zgone. Lenard ih je predstavio mladiću po imenu Veters, koji je nastupao u Tivoliju²⁵ kao akrobata i putujući zabavljač. Farington svima naruči piće. Veters reče da bi popio čašicu irskog viskija i jedag apolinaris²⁶. Farington, koji je imao jasne pojmove šta je šta, upita momke da

²⁴ To jest, veoma blag, u duhu pastirskih ekloga iz Vergilijevih Bukolika. - Prev.

²⁵ Dablinski mjuzik-hol. — Prev..

²⁶ Penušavo piće. — Prev.

li bi i oni popili apolinaris, ali oni rekoše Timu da im samo zagreje pića. Razgovor skrenu na pozorište. O'Haloran naruči turu, potom Farington naruči još jednu a Veters se pobuni da su preterali u irskoj gostoljubivosti.

Obeća da će ih odvesti iza pozornice i upoznati ih s nekim zgodnim devojkama. O'Haloran reče da će on i Lenard poći ali da Farington neće jer je oženjen. Farington svojim mutnim pogledom šeretski osmotri društvo pokazavši da shvata da ga zadirkuju. Veters ih nagovori da popiju po čašicu na njegov račun i obeća im da će se s njima naći kasnije, kod Maligana, u Pulbeg Stritu.

Kad se Škotska kafana zatvorila, odoše kod Maligana. Ušli su u zadnji salon i O'Haloran svima naruči po vruć viski. Svi su već bili pomalo pripiti. Farington je baš naručivao novu turu kad se pojavi Veters. Ovoga puta, na Faringtonovo veliko olakšanje, on uze čašu svetlog piva. Novaca je ponestajalo ali ga je još bilo dovoljno da nastave da piju. Uskoro udoše dve mlade žene s velikim šeširima i mladić u kariranom odelu i sedoš za obližnji sto. Veters ih pozdravi i reče društvu da su oni iz Tivolija. Farington je svaki čas zaustavljao pogled na jednoj od mladih žena. U njenom držanju bilo je nečeg upadljivog. Oko šešira joj je bila omotana velika plava marama od muslina, vezana u mašnu ispod brade. Imala je svetložute rukavice koje su dosezale do laktova. Farington je s divljenjem zurio u punačku ruku kojom je pravila dražesne pokrete. Kad mu posle nekog vremena ona uzvratila pogled, još ga više zadiviše njene krupne tamnosmeđe oči. Pogledala ga je napadno, iskosa, i izraz tih očiju ga je očarao. Ona ga pogleda još nekoliko puta i kad je njeno društvo izlazilo iz prostorije očešala se o njegovu stolicu pa izgovorila, londonskim naglaskom: O, pardon! Posmatrao je kako odlazi iz prostorije nadajući se da će se osvrnuti i pogledati ga, ali se razočarao. Proklinjao je što nema novaca, proklinjao je sve ture koje je platio a posebno sve viskije i apolinaris Vetersu. Ako išta mrzi, to je grebator. Toliko se ražestio da je izgubio nit razgovora svojih prijatelja.

Kad mu se Pali Lenard obrati, shvati da razgovaraju o podvizima snage. Veters je pokazivao društvu svoje bicepse i toliko se hvalisao da ona dvojica pozvaše Faringtona da osvetla nacionalnu čast. Farington zasuka rukav i pokaza društvu svoju mišicu. Momci osmotriše i uporediše te dve ruke pa se složiš da ova dvojica treba da odmere siagu. Raščistiše sto i dva čoveka naslokiše laktove na njega čvrsto se uhvativši za ruke. Kad Lenard kaže: Počinji! trebalo je da svako od njih pokuša da drugome obori ruku na sto. Farington se činio veoma ozbiljan i odlučan.

Borba otpoče. Veters lako, za tridesetak sekundi, obori protivniku ruku na sto. Faringtonovo kao vino tamnocrveno lice još više se zajapuri od gneva i poniženja što ga je pobedio takav žutokljunac.

— Ne naslanjajte se telom na ruku. Borite se fer, reče.

— Ko se ne bori fer? zapita ovaj.

— Idemo ponovo. Na dve dobijene.

Nadmetanje opet započe. Faringtonu sada iskočiše žile na čelu a bledilo Vetersova lica pređe u boju maka. Ruke i šake podrhtavale su im od napora. Posle poduže borbe Veters opet protivniku lagano obori ruku na sto. Posmatrač tiho zapljeskaše. Kelner, koji je stajao kraj stola, klimnu riđom glavom u pravcu pobednika i s glupavom prisnošću reče:

— Ah, to je veština!

— Šta ti, dođavola, znaš o tome? besno upita Farington ustremivši se na čoveka. — Ne guraj labrnju gde joj nije mesto.

— Ššš! reče O'Haloran kad opazi razjaren izraz na Faringgonovom licu. Plaćamo račun, momci. Još po čašicu i krećemo.

Na uglu O'Konelovog mosta stajao je namrgođeni čovek čekajući da ga mali tramvaj za Sandimaunt odveze kući. Kipteo je od prigušene srdžbe i želje za osvetom. Osećao se ponižen i ozlojeđen. Nije bio čak ni pijan; u džepu su mu ostala samo dva penija. Proklinjao je sve na svetu. U kancelariji se upropastio, sat založio, sve pare potrošio; da se bar napio! Ponovo počeo da oseća žeđ; čeznuo je da opet bude u toploj zagušljivoj gostionici. Izgubio je ugled snažnog čoveka pošto ga je to puko dete dva puta pobedilo. Srce mu je tuklo od besa, a kad pomisli na ženu s velikim šeširom koja ga je okrnula i rekla Pardon! bes ga bezmalo uguši.

Iz tramvaja siđe u Šelborn Stritu pa svoje krupno telo skloni u senku zida kasarne. Mrzeo je što se vraća kući. Uđe na sporedna vrata, nađe kuhinju praznu a vatru gotovo ugašenu. Dreknu na sprat:

— Ada! Ada!

Supruga mu je bila omalena žena suvonjava lica koja je muža kinjila kad je bio trezan, a on nju kad je bio pijan. Imali su petoro dece. Jedan dečaćić strča niz stepenice.

— Ko je to? upita čovek zureći u, mrak.

— Ja sam, tata.

— Ko si ti? Čarli?

— Ne, tata. Tom.

— Gde ti je majka?

— Otišla je u crkvu.

— Lepo, boga mi. . . Je l' se setila da mi ostavi večeru?

— Jeste, tata. Ja...

— Upali lampu. Kako to ostavljaš kuću u mraku? Jesu li ostala deca legla?

Čovek se svom težinom svali na stolicu dok je dečak palio lampu. Zatim počeo da podražava jednoličan govor svog sina, govoreći više za sebe: U crkvu. U crkvu moliću lepo! Kad se lampa upali, tresnu pesnicom o sto i dreknu:

— Šta ima za večeru?

— Ja ću... ja ću ti skuvati večeru, tata, reče mališan.

Čovek pomamno skoči i upre prstom ka vatri.

— Zar na toj vatri? Pustio si da se vatra ugasi! Bogamu, naučiću te ja da se to drugi put ne dogodi!

On zakorači ka vratima i dočepa štap koji je stajao iza njih.

— Naučiću te pameti što si vatru zapustio! reče zavrćući rukav da bi mogao dobro da zamahne.

Dečak zajeca O, tatice! pa cvileći poče da beži oko stola; čovek pođe za njim i uhvati ga za kaputić. Dečak unezvereno pogleda oko sebe ali videvši da ne može pobeći pade na kolena.

— Sad ćemo videti hoćeš li idući put pustiti da se vatra ugasi! reče čovek udarajući ga snažno štapom. Evo ti, na, štene jedno!

Dečak zacvile od bola kad ga štap ošinu po butini. Sklopio je ruke, glas mu je preplašeno podrhtavao.

— O, tatice! zavapi. Nemoj da me biješ, tatice! I ja ću... Ja ću očitati Zdravo Marija za tebe...

Očitaću Zdravo Marija za tebe, tatice, samo nemoj da me biješ... Očitaću Zdravo Marija...

PRAH

Upravnica joj je dozvolila da izađe nim žene dobiju čaj, i Marija je željno iščekivala svoj većemji izlazak. Kuhinja je bila čista i uredna: kuvarica reče da se u velikim bakarnim kazanima možeš ogledati. Vatra je veselo plamsala a na jednom od pomoćnih stolova stajala su četiri velika praznična kolača. Činilo se da nisu sečeni, ali kad bi se prišlo, videlo se da su izrezani na podjednako dugačke debele kriške i da su spremni da se razdele uz čaj. Marija ih je svojom rukom isekla.

Marija je bila baš mala rasta ali imala je veoma izdužen nos i bradu. Govorila je pomalo kroz nos, uvek blagim glasom: Da, draga, ili Ne, draga. I uvek su je zvali kad se žene posvađaju zbog korita i uvek joj je polazilo za rukom da ih pomiri. Jednoga dana upravnica joj reče:

— Marija, prava si mirotvorka!

Zamenica upravnice i dve članice uprave čule su taj kompliment. A Džindžer Muni je često pričala šta bi sve uradila onoj mutavoj zaduženoj za peglanje da nije Marije. Mariju su svi voleli.

Žene će dobiti čaj u šest sati tako da će moći da ode pre sedam. Od Bolsbridža do Pilara dvadeset minuta, od Pilara do Dramkondre dvadeset minuta, i još dvadeset da kupi stvari. Stići će pre osam. Izvadi novčanik sa srebrnim kopčama i iznova pročita reči Poklon iz Belfasta. Veoma joj je drag, zato što joj ga je Džo doneo pre pet godina, kada su on i Alfi išli u Belfast za Duhove. U novčaniku su bila dva srebrnjaka i nekoliko bakarnih novčića, Ostaće joj celih pet šilinga kad plati tramvajsku kartu, kako će lepo provesti več, sva deca će pevati! Samo da Džo ne dođe kući pripit. Tako se promeni kad i čašicu popije.

Često ju je nagovarao da dođe i živi s njima, ali ona je osećala da bi im bila na smetnji (iako je Džoova žena prema njoj tako ljubazna), a i navikla se na život u perionici. Džo je dobar čovek. Odgajila je njega i Alfija, Džo je često govorio:

— Mama je mama, ali Marija je moja prava mati.

Pošto se porodica razišla, momci su joj našli mesto u perionici Dablin pod svetiljkata, i tu joj se svidelo. Do tada je imala veoma loše mišljenje o protestantima ali sada je mislila da su to vrlo fini ljudi, pomalo tihi i ozbiljni, ali ipak ljudi s kojima se može lepo živeti. Uz to, imala je i biljke u staklenoj bašti i volela da ih neguje. Imala je divnu paprat i begonije i svakome ko bi došao da je poseti davala je poneki pelcer. Jedno joj se kod njih nije svidalo — parole po zidovima; ipak, s upravnicom se lepo moglo raditi, bila je tako uglađena.

Kad joj kuvarica reče da je sve spremno, Marija ode u triezariju i poteže veliko zvono. Uskoro žene počese, da pristižu, po dve-tri, brišući o skute šake koje su se pušile i navlačeći rukave bluza preko crvenih ruku s kojih se dizala para. Smestiše se uz svoje velike šolje, u koje kuvarica i gluvonema žena nališe vreo čaj već pomešan s mlekom i šećerom iz velikih konzervi. Marija je nadgledala deljenje kolača i pobrinula se da svaka žena dobije svoje četiri kriške. Mnogo su se smejale i šalile. Lizi Fleming reče da će Marija zacemento pronaći prsten, a ona je morala da se nasmeje i kaže da ne želi ni prsten ni muškarca, iako je Lizi to ponavljala svake godine uoči Svih Svetih. Kad se nasmejala, sivkastozelene oči zasvetlucaše joj razočaranjem i stidom a vrh nosa joj bezmalo dotaknu vrh brade. Tada Džindžer Muni diže šolju i nazdravi Mariji, a sve druge žene zalupaše šoljama po stolu, te dodade da joj je žao što nema ni gutljaja piva da ispije zdravicu. Marija se opet nasmeja toliko da joj se vrh nosa i brada bezmalo dodirnuše, a maleno telo samo što joj se ne iskida od smeha. Znala je da je Muni dobronamerna, iako ima, naravno, shvatanja proste žene.

Kako se Marija obradovala kada su žene završile s čajem a kuvarica i gluvonema žena počele da iznose sudove i pribor! Ušla je u svoju malenu spavaću sobu i setivši se da sutradan ide na jutarnju misu pomerila kazaljku budilnika sa sedam na šest. Onda je skinula radnu suknju i radne čizmice i na krevet položila svoju najbolju suknju, a praznične cipele pored nogu kreveta. Presvukla je i bluzu i dok je stajala pred ogledalom seti se kako se kao devojka nedeljom ujutro oblačila za misu. S čudnom nežnošću pogleda maleno telo koje je onda tako često doterivala. Uprkos godinama, još je nalazila da je lepo i punačko.

Kad je izašla, ulice su svetlucale od kiše pa pomisli da je dobro što je obukla i staru smeđu kabanicu. Tramvaj je bio krcat pa je morala da sedne na pomoćno sedište na kraju kola, naspram svih ljudi, a nogama je jedva dodirivala pod. Pretresala je u glavi šta će sve da uradi; pomisli koliko je bolje ne zavisiti ni od koga i imati para u džepu. Nadala se da će lepo provesti več. Bila je sigurna da hoće i nije mogla da ne pomisli kako je šteta što Alfi i Džo ne govore. Sada se samo svađaju a kao dečaci bili su najbolji prijatelji. Ali takav je život.

Iz tramvaja je izašla kod Pilara i vešto se provukla kroz gužvu. Ušla je u Daunsovu poslastičarnicu ali je bilo tako puno ljudi da je dosta vremena prošlo pre nego što su je poslužili. Kupila je tuce raznih kolača, po peni komad, te napokon izašla natovarena velikom kesom. Upita se šta još da kupi: htela je da kupi nešto zaista lepo. Biće da imaju puno jabuka i oraha. Teško joj je bilo da odluči šta da kupi, a samo je kolača mogla da se seti. Reši da uzme komad kolača sa grožđicama, ali Dauns nije imao dovoljno nadeva od badema pa ode u radnju u Henri Strit. Tu se dugo premišljala šta da uzme, pa je utegnuta mlada prodavačica iza tezge, koja se očito malo ljutnula zbog toga, upita da to možda ne želi da kupi svadbenu tortu. Marija pocrvene i osmehnu joj se, ali ona sve to primi vrlo ozbiljno i najzad odreza poveći komad kolača sa grožđicama, zamota ga i reče:

— Dva šilinga i četiri penija, molim.

Pomisli da će morati sve vreme da stoji u tramvaju za Dramkondru, jer se činilo da je nijedan od mladića ne primećuje, ali joj jedan stariji gospodin ipak ustupi mesto. Bio je krupan i nosio krut, smeđ šešir. Imao je četvrtasto crveno lice i prosede brkove. Ona pomisli da taj gospodin izgleda kao pukovnik, te koliko je učtiviji od mladih ljudi koji su samo zurili preda se. Gospodin zapodenu razgovor s njom, o Svim Svetima i o kišnom vremenu. Reče kako pretpostavlja da je njena torba puna lepih stvari za dečicu i da je pravo da uživaju dok su mlada. Marija se složi s njim smernim klimanjem glave i kašljucanjem. Ljubazan je bio prema njoj pa mu se zahvali i nakloni kada je izlazila na stanici kod mosta na kanalu, a on joj uzvрати naklonom, skinu šešir i ljubazno se osmehnu. I dok je išla uzbrdo pognuvši glavicu zbog kiše, pomisli kako je lako poznati džentlmena, čak i kad popije koju čašicu.

Svi uskliknuše: Evo Marije! kada je stigla u Džoovu kuću. Džo se već vratio s posla a sva deca bila su u prazničnoj odeći. Iz susedstva su došle dve velike devojčice i igre su već uveliko počele. Marija dade kesu s kolačima najstarijem dečaku, Alfiju, da ih razdeli, a gđa Doneli joj reče da je vrlo ljubazna što je donela tako veliku kesu kolača, te naredi svoj deci da kažu:

— Hvala, Marija.

Marija na to reče da je donela nešto posebno tati i mami, nešto što će im se svakako svideti, i poče da traži kolač s grožđicama. Potraži ga u kesi iz Daunsove poslastičarnice, a onda po džepovima kišne kabanice, pa na čiviluku, ali ga nigde nije našla. Onda upita decu da neko od njih nije pojeo kolač — razume se omaškom — ali deca rekoše da nisu, s grimasom kao da ne vole da jedu kolače ako će pri tom neko da ih optužuje za krađu. Svako nađe svoje rešenje te zagonetke, a gđa Doneli reče da je jasno da je Marija kesu ostavila u tramvaju. Marija se uzruja i porumene od stida i razočaranja, setivši se kako ju je gospodin prosedih brkova

zbunio. Na pomisao da joj je propalo to malo iznenađenje, i na novac koji je praktično bacila, dođe joj da zaplače.

No Džo reče da to nije važno i posadi je kraj vatre. Bio je vrlo ljubazan prema njoj. Ispričao joj je sve što se tog dana događalo na poslu, naročito kako je promućurno odbrusio šefu. Marija ne shvati zašto se toliko smeje zbog svog odgovora, ali reče da šef mora da je velika prznica. Džo na to odgovori da i nije tako loš kada umeš s njim, da je to pristojan čovek ako mu ne ideš uz dlaku. Gđa Doneli zasvira na klaviru pa deca zaigraše i zapevaše. Onda devojčice iz susedstva razdeliše orahe. Niko nije mogao da nađe krckalicu pa se Džo zbog toga umalo ne naljuti: upita kako očekuju da Marija lomi orahe bez krckalice. Ona na to reče da ne voli orahe i da se ne muče zbog nje. Džo joj onda ponudi bocu piva a gđa Doneli dodade da u kući ima i portoa, ako bi to više volela. Marija odgovori da bi radije da je ne nutkaju, ali Džo je bio uporan.

Marija na kraju popusti pa sedoše kraj vatre da pričaju o starim vremenima. Ona zausti da kaže koju dobru reč o Alfiju, ali Džo uzviknu neka ga bog ubije ako i jednu reč ikad progovori s bratom, na šta Marija rede da joj je žao što je to uopšte i spomenula. Gđa Doneli ga ukori da je sramota što o svom nairođeniiem tako govori, Džo odvrati da mu Alfi nije nikakav brat, pa umalo ne izbi svađa. Tada Džo reče da ipak neće da gubi nerve zato što je ovo pretpraznično veče, pa reče ženi da otvori još koju bocu piva. Devojčice iz susedstva započеше neke prigodne igre pa se uskoro svi ponovo oraspoložiše. Mariju je radovalo što su deca tako vesela a Džo i njegova žena tako raspoloženi. Devojčice su stavile posudice na sto pa povele decu, jedno po jedno zavezanih očiju, do stola. Jedno od njih dohvati molitvenik, druga tri vodu. Kad jedna od devojčica iz susedstva dobi prsten i porumene, gđa Doneli joj pripreti prstom, kao da hoće da kaže: Sve znam o tome. Tada deca navališe da Mariji vežu oči i odvedu je do stola da vide šta će ona dobiti. Dok su joj vezivali oči, ona ponovo počе da se smeje i smeje, tako da joj se vrh nosa i vrh brade gotovo dotakoše.

Odvedoše je do stola u smehu i šali i ona ispruži ruku kako joj rekoše. Mahnu rukom tamo-amo po vazduhu pa je spusti u jednu od posudica. Pod prstima opipa nešto vlažno i iznenadi se što niko ništa ne govori, niti joj skida povez s očiju. Nekoliko sekundi je vladao tajac a potom nastade veliko komešanje i šaputanje. Neko reče nešto o bašti i konačno gđa Doneli veoma ljutito jednoj od devojčica: da to odmah baci, da to nije igra. Marija shvati da je ispalo pogrešno i da mora nanovo. Ovoga puta dohvati molitvenik.

Posle toga gđa Doneli odsvira deci škotski ples gđice Meklaud a Džo nagovori Mariju da popije čašu vina. Uskoro se svi opet razveseliše. Gđa Doneli reče da će Marija stupiti u manastir pre nego što ta godina istekne jer je dobila molitvenik. Marija pomisli da Džo nikada nije bio tako ljubazan kao te večeri, tako je bio pun lepih reči i sećanja. Reče da su svi tako dobri prema njoj.

Decu najzad obuze zamor i pospanost, Džo zamoli Mariju da otpeva neku kratku pesmu pre nego što počе, jednu od onih starih pesama. Gđa Doneli dodade: Pa hajdete, Marija, molimo vas, tako da je morala da ustane i priđe klaviru. Gđa Doneli zamoli decu da se utišaju i saslušaju Marijinu pesmu. Onda odsvira uvodne tonove i reče: Sad Marija! a Marija, jako pocrvenevši, zapeva tankim drhtavim glasom. Pevala je Usnih da živim²⁷ a kad je trebalo da otpeva drugu strofu opet otpeva prvu:

*Usnih da živim u mramornim dvorima sa vazalima i slugama uza se, da sam ponos i dika svim Ijudima
međ tim zidinama.*

Bogatstva sam imala neizmerna, i dično ime predaka, ali usnila sam, radosna, da me voliš kao nekada.

Ali niko ne pokuša da joj kaže da je pogrešila. Kada je završila, Džo je bio veoma dirnut. Reče da za njega ništa nije kao stara vremena, i da nema muzike koja može da se meri s muzikom sirotog starog Balfa, ma

²⁷ U to doba popularna arija iz opere M. Balfa Cigančica. — Prev.

šta drugi rekli, a oči mu toliko zasuziše, da nije mogao naći šta je tražio, pa na kraju zamoli ženu da mu kaže gde je vadičep.

BOLAN SLUČAJ

G. Džems Dafi živeo je u Čeplizodu zato što je želeo da bude što dalje od grada čiji je stanovnik bio, i zato što je smatrao da su sva druga predgrađa Dablina neugledna, skorojevička i pomodna. Stanovao je u staroj sumornoj kući, u sobi s pogledom na napuštenu pecaru i plitku reku²⁸ na kojoj je podignut Dublin. Na visokim zidovima njegove sobe nije bilo slika niti je na podu bilo tepiha. G. Dafi je sam kupio svaki komad nameštaja u toj sobi: crni gvozdeni krevet, gvozdeni umivaonik, četiri stolice od trske, čiviluk, kantu za ugalj, žarač i mašice, kao i četvrtasti radni sto s dva pregratka. Biblioteka od belog drveta nalazila se u niši. Krevet je bio presvučen belom posteljinom a na podu je bio crno-crveni ćilim. Malo ručno ogledalo visilo je iznad umivaonika, a na kaminu je preko dana, kao jedini ukras, stajala lampa s belim abažurom. Na belim drvenim policama knjige su bile poređane po veličini, odozdo prema gore. Sabrana dela Vordsvorta nalazila su se na donjoj polici, a primerak Mejnutskog katehizisa²⁹ povezan kao sveska, na kraju najviše police. Pribor za pisanje uvek je stajao na stolu. U stolu je ležao rukopis prevoda Hauptmanove drame Mihael Kramer, na kome su crvenim mastilom bila ispisana scenska uputstva, kao i mali svežanj listića spojenih bakarnim spajalicama.

Na tim listićima bi s vremena na vreme bila zapisana poneka misao a, u trenutku ironije, na prvu stranu je prilepljena reklama Pilule protiv žuči. Pri podizanju kapka stola širio se blag miris - miris novih olovki od kedrovine i bočice s lepkom ili nagnjile jabuke koja je tu možda ostavljena i zaboravljena.

G. Dafi užasavao se svega što bi moglo da nagovesti telesnu bolest ili duševno rastrojstvo. Srednjovekovni lekar rekao bi da je Saturn³⁰ njegova planeta. Lice na kome se čitala celokupna priča njegovog života bilo je tamno poput dablinskih ulica. Na duguljastoj i prilično velikoj glavi rasla je suva crna kosa, a žučkasti brkovi samo su donekle prekrivali nelepa usta. Strogom izrazu lica doprinosile su i jagodice; međutim, nije bilo ničeg strogog u očima koje su, gledajući svet ispod žučkastih obrva, odavale čoveka uvek spremnog da podrži dobro u drugima, ali često biva razočaran. Živeo je nekako udaljen od sopstvenog tela, sumnjičavo sa strane gledajući na svoje postupke. Stekao je neobičnu naviku da povremeno sastavlja autobiografske zabeleške u kojima je subjekt bio u trećem licu a predikat u prošlom vremenu. Nikada nije davao milostinju prošnjacima; hod mu je bio čvrst, uvek je nosio debeo štap od leskovog drveta.

Dugo godina radio je kao blagajnik u jednoj privatnoj banci u Bagot Stritu. Svakoga jutra odvezio se iz Čeplizoda tramvajem. U podne je svraćao da prezalogaji kod Den Barka: flaša svetlog piva i tanjirić biskvita od marante³¹ U četiri je bio slobodan. Ručavao je u jednoj gostionici u Džordž Stritu, gde se osećao bezbedan od dablinske zlatne mladeži, i gde su cene bile pristojne.

Večeri je mahom provodio svirajući na gazdaričinom klaviru ili lutajući po okolini. Ljubav prema Mocartu ponekad bi ga odvela u operu ili na koncert: jedino rasipanje novaca koje je sebi dozvoljavao. Nije imao ni drugova ni prrjatelja, ni crkve ni vere. Živeo je svoj unutarnji život bez ikakvog dodira sa svetom, posećivao rodbinu za Božić i ispraćao ih na groblje kad bi umrli. Ispunjavao je ove dve društvene obaveze i poštovao njihov tradicionalni značaj, ali ni u čemu drugom nije priznavao običaje koji uređuju građanski život. Dozvoljavao je sebi da ponekad pomisli kako bi pod izvesnim okolnostima mogao da opljačka banku u kojoj je radio, ali popoggo se te okolnosti nikada nisu pojavile, njegov život je tekao jednolično — poput dosadne priče. Jedne večeri u Rotundi³² našao se kraj dve dame. Slabo posećena i tiha dvorana

²⁸ Reka Lifi. — Prev.

²⁹ Mejnut - grad nedaleko od Dablina; čuven zbog katoličkog koledža. — Prev.

³⁰ Po shvatanju da je čovek rođen u znaku Saturna melanholične naravi. — Prev.

³¹ Maranta — južnoamerička biljka. — Prev.

³² Pozorište i koncertna dvorana u Dublinu. — Prev.

nagoveštavala je mučan neuspeh. Dama koja je sedela do njega osvrnu se nekoliko puta po polupraznoj sali i reče:

Kakva šteta što je tako malo ljudi večeras! Nije lako pevati pred praznim stolicama.

Iskoristio je onu primedbu da započne razgovor. Bio je iznenađen njenom otvorenošću. Dok su razgovarali, pokušavao je da zauvek upamti njen lik. Kad je saznao da je devojkica pored nje njena kći, zaključio je da je dama godinu-dve mlađa od njega. Njeno lice, koje mora da je nekad bilo lepo, sačuvalo je inteligentan izraz. Imala je ovalno lice, izražajnih crta. Oči su joj bile tamnoplave, pogled miran i postojan. U tom pogledu kao da je bilo nečeg prkosnog ali je to bivalo pomućeno naizgled namernim skupljanjem zenica, što je otkrivalo njenu veoma osetljivu prirodu.

Zenice bi se potom širile, i tom poluotkrivenom prirodom ponovo bi nadvladala razboritost, samo bi njen kratki kaput od astragana, pod kojim su se nazirale pune grudi, još jače istakao prkos.

Sreo ju je ponovo nekoliko nedelja kasnije, na koncertu u Erlsfort Terasu i, kad je pažnja njene kćeri odlutala, ugrabio je priliku da prisnije porazgovara s njom. Jednom ili dvaput pomenula je svoga muža, ali u tome nije bilo nikakvog upozorenja.

Zvala se gđa Siniko. Čukundeda njenog muža bio je poreklom iz Leghorna. Muž joj je bio kapetan trgovačkog broda koji je plovio između Dablina i Holandije; imali su jedno dete.

Kada ju je i po treći put slučajno sreo, smogao je hrabrosti da zakaže sastanak. Došla je. Bio je to prvi od mnogih susreta; uvek su se nalazili uveče i birali su najmirnije delove grada za svoje šetnje.

G. Dafi, koji se gnušao pomisli da išta radi u potaji, a uvidevši da su prisiljeni da se krišom sastaju, natera je da počne da ga poziva svojoj kući. Kapetan Siniko je ohrabrivao te posete misleći da je reč o ruci njegove kćeri. On je tako iskreno izbrisao svoju ženu sa spiska sopstvenih zadovoljstava da nije ni pomišljao da bi iko drugi mogao da se zanima za nju. Kako je muž često bio na putu a kći izlazila zbog časova klavira koje je davala, g. Dafi je imao nebrojeno prilika da uživa u društvu gđe Siniko. Ni on ni ona nisu nikad ranije imali sličnih avantura, niti im je padalo na pamet da u tim susretima ima ičeg nepriličnog. Malo-pomalo, njihove misli se prepletoše. Pozajmljivao joj je knjige, ulivao ideje, delio svoj intelektualni život s njom. Ona je sve to prihvatila.

Ponekad je ona kao odgovor na njegova razmišljanja otkrivala ponešto iz svog života. Gotovo s majčinskom nežnošću navodila ga je da se potpuno otvori: postala je njegov ispovednik. Pričao joj je kako je nekada prisustvovao sastancima Irske socijalističke partije gde se, okružen prostim radnicima u nekom potkrovlju osvetljenom čiljavom petrolejkom, osećao usamljen. Kad se partija raspala na tri frakcije, od kojih je svaka imala svog vođu i svoje potkrovlje, prestao je da odlazi na sastanke. Tvrdio je da su radnici bili suviše bojažljivi; jedino što ih je zanimalo bile su nadnice. Shvatio je da oni čvrsto stoje na zemlji i da ne podnose jasno mišljenje, koje je plod nečega što oni nemaju — slobodnog vremena. Nema izgleda, tvrdio je, da dođe do socijalne revolucije u Dablinu bar u nekoliko narednih stoleća.

Pitala ga je zašto ne beleži svoja razmišljanja. Čemu? podsmešljivo je upitao. Da bi se nadmetao s frazerima nesposobnim da ostanu dosledni sopstvenim mislima duže od minuta? Da bi sebe izložio kritici zaglupljenih mediokriteta koji brigu o moralu poveravaju policiji, a lepe umetnosti impresarijima?

Često je odlazio i u njen mali letnjikovac van Dablina; tamo su proveli mnoge večeri sami. Malo-pomalo, kako su im se misli sve više preplitale, oni počеше da razgovaraju i o svakodnevnim stvarima. Njeno prijateljstvo delovalo je kao toplo tle na egzotičnu biljku. Često je puštala da ostanu u tami, ne paleći lampu.

Mračna skrovita soba, njihova odvojenost od sveta, muzika koju su čuli i pošto bi utihnula, sve to približilo ih je jedno drugom. On je od toga bivao plemenitiji, karakter mu je postajao blaži a osećanja počеше da prodiru u njegov duhovni život. Ponekad bi uhvatio sebe kako osluškuje zvuk sopstvenog glasa. Činilo mu se da će se u njenim očima uzdići do anđeoskih visina; ali što je više vezivao vatrenu prirodu svoje prijateljice za sebe, sve češće je čuo nepoznat, bezličan glas, u kome je prepoznao sopstveni, koji je uporno govorio o neumitnoj usamljenosti duše. Ne možemo da damo sebe, govorio je taj glas: pripadamo samo sebi. Ovi razgovori završavaju se jedne noći kad ona, očigledno veoma uzbuđena, iznenada strasno privi njegov dlan uz svoj obraz.

G. Dafi je bio više no iznenađen. Razočaralo ga je što je tako primila njegove reči. Nije je posetio čitavu nedelju; onda joj je napisao pismo s molbom da se nađu. Pošto nije želeo da na njihov poslednji razgovor utiče narušeno prijateljstvo, našli su se u maloj poslastičarnici u blizini gradskog parka. Iako je bilo hladno jesenje popodne, šetali su parkom čitava tri sata. Rešiše da se više ne viđaju; svaka veza, tvrdio je on, jeste veza tuge. Čuteći su izašli iz parka i krenuli prema tramvaju; iznenada ona počе tako strašno da drhti da joj on, uplašen od nekog novog ispada, brzo reče doviđenja i ostavi je. Nekoliko dana kasnije primio je paket u kome su bile njegove knjige i note.

Prošle su četiri godine. G. Dafi se vratio svom jednoličnom životu. Soba je i dalje bila ogledalo njegovog pribranog duha. Na držaču za note u sobi u prizemlju bilo je nekoliko novih muzičkih komada, na policama dve Ničeove knjige: Tako je govorio Zaratustra i Vesela nauka. Sada je retko zapisivao misli na papirima koji su i dalje ležali u stolu. Dva meseca nakon poslednjeg razgovora s gđom Siniko zapisao je: Ljubav između dva muškarca nemoguća je zato što među njima ne sme da dođe do seksualnog odnosa, a prrijateljstvo između muškarca i žene nemoguće je jer između njih mora da dođe do seksualnog odnosa. Prestao je da ide na koncerte da je ne bi sreo. Umro mu je otac, mlađi ortak povukao se iz posla. A on je i dalje svakoga jutro odlazio u centar grada tramvajem, i svake večeri se vraćao kući, pošto bi umereno večerao u Džordž Stritu i pročitao novine umesto dezerta.

Jedne večeri, baš kad je ustima prinosio komad usoljene govedine s kupusom, ruka mu ostade u vazduhu. Pogled mu je zastao na članku u večernjim novinama koje je čitao oslonivši ih na bokal s vodom. Spustio je zalogaj na tanjir i pažljivo pročitao člapak. Onda ispi čašu vode, odgurnu tanjir, presavi novine i ponovo počе da čita članak. Na kupusu počе da se hvata beli sloj masnoće. Kelnerica priđe i upita ga da li nešto nije u redu s jelom. On reče da je jelo veoma dobro i s mukom proguta nekoliko zalogaja. Onda plati i izađe.

Brzo je hodao kroz novembarski suton ravnomerno tunkajući leskovim štapom po tlu; iz džepa tesnog mornarskog kaputa virio mu je žučkasti krajičak Mejla. Na pustom nutu koji vodi od Parkgejta prema Čeplizodu on uspori korak. Nije više tako jako tukao štapom po tlu, a dah mu se, nepravilan i gotovo glasan, ledio u hladnom vazduhu. Kada je stigao kući otišao je pravo u spavaću sobu, izvadio novine iz džepa i počeo da čita pri slaboj svetlosti koja je dopirala kroz prozor. Nije čitao naglas, ali su mu se usne micale kao u sveštenika koji čita molitve *Secreto*.³³

U članku je pisalo:

SMRT JEDNE GOSPOĐE NA STANICI SIDNI PARED BOLAN SLUČAJ

Danas je u Gradskoj bolnici u Dublinu zamenik islednika (u odsustvu g. Lavereta) izvršio uviđaj na telu gđe Emili Siniko, stare četrdeset tri godine, koja je sinoć nastradala na stanici Sidni Pared. Istraga je pokazala da je pokojnu gospođu, u trenutku kada je pokušala da pređe prugu, oborila lokomotiva putničkog

³³ *Secreto* (lat.) — Za sebe. — Prev.

voza koji je u deset časova dolazio iz Kingstauna, nanevši joj ozlede po glavi i desnoj strani tela, od čega je izdahnula.

Džems Lenon, mašinovođa, izjavio je da na železnici radi već petnaest godina. Čuvši zvižduk vozovođe on je pokrenuo voz, ali ga je nakon sekund-dve zaustavio pošto je čuo glasne povike. Voz se kretao polako.

P. Dan, nosač na stanici, izjavio je da je baš u trenutku kada se voz spremao da krene ugledao ženu koja je očigledno htela da pređe prugu. Potrčao je k njoj i viknuo, ali pre no što je stigao do nje, odbojnik lokomotive je dohvatio i oborio na zemlju.

Porotnik: Videli ste gospođu u trenutku pada?

Svedok: Da.

Policijski islednik Kroli je izjavio da je pokojnicu našao kako očigledno mrtva leži na peronu. Naredio je da telo prenesu u čekaonicu, dok ne dođu kola hitne pomoći.

Policajac br. 57 Epotvrdio je gore navedeno.

Dr Halpin, pomoćni hirurg u Gradskoj bolnici u Dablinu, rekao nam je da je pokojnica imala slomljena dva donja rebra i ozbiljnu kontuziju desnog ramena. Prilikom pada ozledila je desnu stranu glave. Ozlede nisu bile takve prirode da bi kod zdrave osobe prouzrokovale smrt. Smrt je, po njegovom mišljenju, usledila verovatno kao posledica šoka i iznenadnog prestanka rada srca.

Gospodin H.B. Paterson Finli je, u ime železničke kompanije izjavio svoje duboko žaljenje zbog nesreće. Kompanija je uvek Ireduzimala sve što je u njenoj moći da spreči prelazak pruge mimo nadvožnjaka ili postavljanjem upozorenja na svakoj stanici. Pokojnica je imala običaj da prelazi prugu kasno noću sa perona na peron, a uzevši u obzir i izvesne druge okolnosti ovog slučaja on smatra da niko sa železnice nije kriv. Kapetan Siniko iz Leovila, Sidni Pared, muž nokoine, takođe ie dao iskaz. Potvrdio ie da ie pokojnica bila njegova supruga. On nije bio u Dablinu u trenutku nesreće, upravo je stigao iz Roterdama. U braku su bili dvadeset i dve godine i živeli su srećno do otprilike dve godine kad je njegova supruga postala neumerna u svojim navikama. Gđica Meri Siniko izjavila je da je već izvesno vreme njena majka imala običaj da izlazi noću da bi kupila piće. Ona je često pokušavala da je urazumi i nagovarala je da se priključi Ligi Trezvenih. Kući je stigla čitav sat nakon nesreće. Sud je doneo odluku u skladu sa nalazom lekara i oslobodio je Lenona bilo kakve krivice. Zamenik islednika rekao je da je to jedan od najbolnijih slučajeva i izjavio je da se duboko saoseća sa kapetanom Siniko i njegovom ćerkom. Zahtevao je od železnice da predupredi svaku mogućnost nesreće poput ove. Niko ne snosi krivicu.

G.Dafi podiže pogled sa novina i zagleda se kroz prozor, u neveseli noćni pejzaž. Reka je neuhajno tekla kraj puste pecare, s vremena na vreme palilo se poneko svetlo u kućama duž puta. Kakvog li kraja! Čitava priča o njenoj smrti uzrujala ga je, a uzrujala ga je i pomisao da je nekad razgovarao s njom o stvarima koje je smatrao svetim. Smičile si mu se otrcane fraze, lažno saosećanje, reči novinara koj i je pristao da prikrije detalje njene banalne, vulgarne smrti. Nije ona unizila samo sebe; unizila je i njega Osetio je strašnu dubinu njenog poroka, svu njegovu bedu i smrad. Prijateljica njegove duše! Prisetio se svih onih teturavih bednika koji nose limenke i boce da im barmeni natoče piće. Mili bože, kakvog li kraja! Očigledno, ona je bila nesposobna za život, bez imalo čvrste volje, lak plen loših navika, jedna od onih ruina na kojima je sazdana civilizacija. Ali, zar je mogla da padne tako nisko! Zar je moguće da se toliko prevario? Setio se kako se tresla one večeri i pridao je tome grublji smisao no ikada ranije. Prvi put je, bez teškoće, dao sebi za pravo što je tada onako postupio.

Bivalo je sve mračnije, njega preplaviše uspomene i u jednom trenutku učini mu se da ga njena ruka dotiče. Šok koji mu je prvo stegao stomak, sad mu je dočepao i nerve. Brzo je obukao kaput, stavio šešir i izašao. Na pragu ga dočeka hladnoća; uvlačila se u rukave kaputa. Kada je stigao do gostionice kraj mosta u Čeplizodu, reši da uđe i naruči vreli punč.

Gostioničar ga ponizno usluži ali se nije usudio da započne razgovor. Pet ili šest radnika sedelo je i raspravljalo o vrednosti imanja nekog gospodina u grofoviji Kilder. Pili su lagano iz ogromnih krigli, pušili, pljučkali s vremena na vreme po podu i razmazivali ispljuvke svojim teškim čizmama. G. Dafi je zurio u njih a da ih nije ni video ni čuo. Posle nekog vremena oni izađoše i on naruči još jedan punč. Dugo se bavio njime. U gostionici je bilo tiho. Gostioničar je, naslonjen na šank, čitao Herald i zevao. S vremena na vreme pustom ulicom bi protutnjao tramvaj.

Dok je tako sedeo i ponovo proživljavao dane koje je proveo s njom, dok su se smenjivale dve predstave koje je o njoj imao, on shvati da je ona zaista mrtva, da više ne postoji, da je postala uspomena. Odjednom oseti nelagodnost. Pitao se šta je drugo mogao da učini. Nije mogao da i dalje igra komediju obmane s njom; nije mogao ni da otvoreno živi s njom. Uradio je onako kako mu se činilo najbolje. Zašto bi on bio kriv? Sada kad je više nema, on shvati koliko mora da je bila usamljena sedeći tako iz noći u noć u onoj sobi. I njegov će život biti pust, sve dok i on ne umre, ne prestane da postoji, postane uspomena — ukoliko ga se iko bude sećao.

Negde posle devet on izađe iz gostionice. Noć je bila hladna i tmurna. Kroz prvu kapiju ušao je u park i hodao kraj ogolelog drveća. Hodao je turobnim stazama, onim kojima su šetali pre četiri godine. Činilo mu se da je i ona tu negde kraj njega, u mraku. Na trenutke mu se činilo da joj čuje glas, osetio bi njenu ruku na svojoj. Zastade i poče da osluškuje. Zašto joj je uskratio život? Zašto ju je osudio na smrt? On oseti kako se njegovo moralno biće ruši.

Kada je stigao na vrh Magazin Hila, zastao je da baci pogled na reku i Dablin koji je u hladnoj noći svetlucao u daljini crvenkastim blagim svetlima. Pogled mu kliznu niz padinu i pri dnu, u senci zida kojim je park opasan, ugleda dve prilike, opružene. I ta ljubav, kupljena, skrivena, ispuni ga očajem. Razdirala ga je svest o krutoj ispravnosti sopstvenog života; oseti da je izgnan iz sveta životnih radosti. Izgleda da ga je jedno ljudsko biće volelo a on joj je porekao pravo na život i sreću; osudio je na beščašće, na sramotnu smrt. Znao je da ga ona dva stvora koja leže dole gledaju i da žele da ode. Niko ga ne želi; on je izgnan iz sveta životnih radosti. Ponovo pogleda prema sivoj treperavoj reci što vijuga prema Dablinu. Daleko preko reke teretni voz je vijugajući napuštao stanicu Kingsbridž, kao neki crv s plamenom glavom što se teško, s mukom probija kroz noć. Voz se lagano izgubi iz vida; on je, međutim, i dalje čuo lokomotivu i teški huk koji kao da ie ponavljao slogove nienoa imena.

Vratio se istim putem kojim je došao, ritmična huka lokomotive odjekivala mu je u ušima. Počeo je da sumnja u stvarnost onoga što mu je sećanje govorilo. Zastao je pod drvetom i pustio da ritam zamre. Nije više mogao da je oseti kraj sebe u tami niti je njen glas dopirao do njegovog uha. Ostao je tako nekoliko minuta, osluškujući. Ali, ne ču ništa: noć je bila savršeno tiha. Oslušnu opet: savršeno tiha. On oseti da je sam.

BRŠLJANOV³⁴ DAN U PROSTORIJAMA ODBORA

Stari Džek zgmu žar komadom kartona i pažljivo ga rasporedi po beličastoj hrpi uglja. Čim je prekrpio ugalj lice mu utonu u mrak ali, pošto ponovo poče da duva u žar, njegova izdužena senka pojavi se na suprotnom zidu a lice mu lagano izroni iz tame. Bilo je to lice staračko, vrlo koščato i zaraslo u bradu. Vodnjikave plave oči treptale su zbog vatre a vlažna usta povremeno su se otvarala i zatvarala, uz nehотиčno mljackanje. Kad se ugalj zažario, on odloži karton uza zid, uzdahnu i reče:

— Sad je bolje, gospodine O’Konor.

Gospodin O’Konor, prosed mlad čovek čije je lice bilo nagrđeno brojnim crvenkastim pečatima i bubuljicama, upravo je zavijao cigaretu; ali kad mu se starac obrati, on odsutno razvi papirić. Zatim isto tako odsutno opet krenu da zavija cigaretu, i posle kraćeg razmišljanja odluči da lizne papirić.

— Reče li gospodin Tierni kad će se vratiti? upita on piskavim glasom.

— Nije rekao.

G. O’Konor stavi cigaretu u usta i poče da pretražuje džepove. Izvadio je svežanj predizbornih listića.

— Naći ću vam šibicu, reče starac.

— Neka, i ovo će poslužiti, reče g. O’Konor.

Izabrao je jedan od listića i pročitao tekst odštampan na njemu:

OPŠTINSKI IZBORI izborni rejon Kraljevska berza

G. Ričard Dž. Tierni, staratelj socijalno ugroženih, moli vas usrdno za vaš glas i uticaj na predstojećim izborima u rejonu Kraljevska berza.

G. O’Konora angažovao je agent g. Tiernija da prikuplja glasove u jednom delu izbornog rejona ali, pošto je vreme bilo loše a njegove cipele propuštale vodu, dobar deo dana proveo je uz vatru u prostorijama odbora u Viklou Stritu, s Džekom, starim nastojnikom. Sedeli su tako otkad je posle ionako kratakog dana pao mrak. Bio je šesti oktobar, turobno i hladno napolju.

G. O’Konor otcepi parče listića i, zapalivši ga, prinese ga cigareti. Dok je to radio plamen osvetli mrki sjajni list bršljana u reveru njegovog kaputa. Starac ga je pažljivo posmatrao a onda, dok je njegov drug pušio, ponovo uze komad kartona i poče polako da raspiruje vatru.

— E, da, nastavi on, nije lako znati na koji način odgojiti decu. Eto, ko bi rekao da će on ispasti ovakav! Slao sam ga Hriščanskoj braći³⁵ i činio za njega sve što sam mogao, a on, eto, ide okolo i pijanči. Pokušao sam da od njega napravim čestitog čoveka.

³⁴ Bršljanov list — simbol Irske parlamentarne partije; osnovao ju je Čarls Parnel (1846-1891), tražila je nezavisnost Irske od Engleske. — Prev.

³⁵ Rimokatolički red svetovnjaka, osnovan 1684; bavili se odgajanjem i školovanjem siromašnih. - Prev.

Umorno je odložio karton.

— Samo, sad sam star, inače bih ja promenio pesmu. Dohvatio bih štap pa preko leđa, i tukao bih ga dok mi je snage u rukama — kao što sam već toliko puta i činio. Ali majka, znate, ona ga je razmazila, malo-pomalo...

— To je ono što kvari decu, reče g. O'Konor.

— Da znate da je tako, reče starac. A o zahvalnosti da i ne govorim. Uzvrćaju vam samo bezobrazlukom. Čim vidi da sam malo cugnuo, odmah stane da mi popuje. Šta je to s ovim svetom kad sinovi tako razgovaraju s očevima?

— Koliko mu je godina? upita g. O'Konor.

— Devetnaest, reče starac.

— Zašto ga negde ne zaposlite?

— Eh! Šta sve nisam pokušao s tom pijanom bitangom otkad je napustio školu! Neće moći tako, kažem mu. Ima da nađeš neki posao. Međutim, još je gore kad dobije posao. Odmah sve propije.

G. O'Konor s razumevanjem zaklima glavom a starac učuta i zagleda se u vatru. Neko otvori vrata i viknu:

— Hej! Šta je ovo, masonski skup?

— Ko je to? upita starac.

— Šta radite u mraku? upita glas.

— Ti si, Hajnze? upita g. O'Konor.

— Ja sam. Šta radite u mraku? ponovi g. Hajnz primakavši se vatri.

Bio je to visok i vitak mladić s retkim žučkastim brčićima. Kragna njegovog kaputa bila je podignuta a s oboda šešira visile su sićušne kapi kiše.

— Kako ide, Met? upita on g. O'Konora.

G. O'Konor zatrese glavom. Starac ustade od kamina i spotičući se po sobi donese dve sveće pa ih jednu za drugom zapali na vatri i stavi na sto. Svetlost obasja praznu sobu i vatra izgubi svoju živahnu boju. Židovi su bili goli izuzev jednog predizbornog proglaša. Nasred sobe stajao je mali sto i na njemu hrpa papira.

G. Hajnz se nasloni na kamin i upita:

— Da li ti je platio?

— Još nije, reče g. O'Konor. Molim Boga da nas večeras ne ostavi na cedilu.

G. Hajnz se nasmeja.

— O, platiće ti. Budi bez brige, reče.

— Valjda će požuriti ako ozbiljno shvata posao, reče g. O’Konor.

— Šta ti misliš, Džek? podrugljivo upita g. Hajnz starca.

Starac se vrati na svoju stolicu pored vatre i reče:

— U svakom slučaju, para ima. Nije kao onaj drugi krparoš³⁶.

— Koji drugi krparoš? upita g. Hajnz.

— Kogan, s prezirom reče starac.

— Kažeš to zato što je Kogan radnik? Kakva je razlika između jednog dobrog i poštenog zidara i gostioničara — a? Zar radnik nema jednako pravo da bude u gradskom veću kao i svako drugi - da, čak i veće pravo nego oni laktaši koji se samo klanjaju svakom tipu s titulom ispred imena? Nije li tako, Met? g. Hajnz upita g. O’Konora.

— Mislim da si u pravu, reče g. O’Konor.

— Kogan je pošten čovek, nije karijerist. On se kandidovao da bi zastupao radničku klasu. A onaj za koga vi radite samo želi da se domogne položaja.

— Svakako da i radnička klasa treba da ima svog predstavnika, reče starac.

— Radnika više muštraju, reče g. Hajnz, nego što ga plaćaju. A rad zapravo stvara sve. Radnik ne juri na sve strane debele položaje za svoje sinove i rođake. Radnik neće srozati u blato čast Dablina da bi udovoljio nemačkom monarhu³⁷.

— Kako to misliš? upita starac.

— Zar ne znaš da spremaju dobrodošlicu kralju Edvardu ako naredne godine dođe ovamo? A zašto bismo se mi ponizno klanjali stranom kralju?

— Naš čovek neće glasati za tu dobrodošlicu, reče g. O’Konor. On se kandiduje po nacionalnoj listi.

— Misliš? reče g. Hajnz. Pričekaj samo pa ćeš videti. Znam ga ja. Stari lisac Diki Tierni.

— Boga mu, možda si u pravu, Džo, reče g. O’Konor. Bilo kako bilo, voleo bih da se pojavi s parama.

³⁶ Na engleskom — tinker. Misli se na Irce koji su bili loši radnici i nisu imali stalno mesto boravka već su putovali Irskom i čergarili. - Prev.

³⁷ Odnosi se na engleskog kralj Edvarda VII, koji je imao nemačke krvi, i održavao tesne veze s Nemačkom. — Prev.

Tri čoveka učutaše. Starac poče da zgrće žar. G. Hajnz skide šešir, lupnu ga, onda spusti kragnu kaputa i na reveru se ukaza bršljanov list.

— Da je ovaj čovek³⁸ živ, reče pokazujući na list, ne bismo mi razgovarali ni o kakvoj dobrodošlici.

— Tačno, reče g. O'Konor.

— Uhaj, bogovska su to vremena bila! reče starac. Puna zamaha!

Ponovo začutaše. Tada na vrata nahrupi žustar čovečuljak zapašena nosa i sleđenih ušiju. Hitro priđe vatri, trljajući ruke kao da hoće da istera vamice iz njih.

— Ništa od para, momci, reče on.

— Evo, sedite, gospodine Henči, reče starac primaknuvši mu stolicu.

— Neka, Džek, ne trudi se, reče g. Henči.

On odsečno klimnu glavom g. Hajnzu i sede na stolicu koju mu je starac ustupio.

— Jesi li obišao Ondžijer Strit? upita on g. O'Konora.

— Da, reče g. O'Konor tražeći po džepovima podsetnik.

— Jesi li svratio do Grajmsa?

— Jesam.

— I? Šta kaže?

— Ništa ne obećava. Rekao je: Nikome neću reći kako ću da glasam. Ali mislim da je s njim u redu.

— Zašgo to misliš?

— Pitao me ko su kandidati; rekao sam mu. Pomenuo sam oca O'Burka. Mislim da će biti u redu.

G. Henči poče da šmrkće i da strahovitom brzinom trlja ruke nad vatrom. Onda reče:

— Za ime boga, Džek, donesi malo uglja. Mora da je ostalo još malo.

Starac izađe iz prostorije.

— Ne valja, reče g. Henči tresući glavom. Pitao sam onog bednog cipelara, a on će: Znae, gospodine Henči, kad posao bude valjano obavljen, neću vas zaboraviti, budite uvereni. Podli mali krparoš! Ma, kako bi i mogao biti drukčiji?

³⁸ Misli se na Parnela. - Prev.

— Šta sam ti rekao, Met? reče g. Hajnz. Stari lisac Diki Tierni.

— O, lisac je on koliko mu naredi, reče g. Henči. Nema slučajno onako sitne svinjske oči. Prokleta mu duša! Zar ne može da plati kao čovek, nego: E znate, gospodine Henči, moram da govorim sa gospodinom Faningom. . . Potrošio sam već dosta novca. Podli mali cipelar pakla! Izgleda da je zaboravio vremena kad je njegov bedni stari otac držao onu starinarnicu u Meri Lejnu.

— Ma je li to istina? upita g. O’Konor.

— Bogami jeste. Zar ti to dosad nisi čuo? Muškarci su tamo odlazili nedeljom izjutra, pre nego što se barovi otvore da kupe prsluk ili pantalone - nije nego! A bedni otac Dikija lisca uvek je držao crnu flašu ispod tezge. Shvataš li sad? Eto, to je! Tu je naš Diki izučio zanat.

Starac se vrati s nekoliko komadića uglja koje razbaca po žaru.

— Lep mi je to posao, reče g. O’Konor. Kako očekuje da radimo za njega ako neće da nas plati?

— Ja vam tu ništa ne mogu pomoći, reče g. Henči. I sam očekujem poverioce pred vratima kad se vratim kući.

G. Hajnz se nasmeja i odgurnuvši se ramenima od kamina poče da se sprema za polazak.

— Biće sve u redu kad stigne kralj Edi, reče. Pa, momci, odoh sad. Vidimo se. U zdravlje!

Polako je izašao iz prostorije. Ni g. Henči ni starac ne rekoše ništa, samo g. O’Konor, koji je zlovoljno zurio u vatru, iznenada viknu baš kad su se vrata zatvarala:

— Zdravo, Džo!

G. Henči sačeka nekoliko časaka a onda pokaza glavom u pravcu vrata.

— Kažite mi, reče on preko vatre, otkud ovaj druškan ovde? Šta je hteo?

— Eh, siroti Džo! reče g. O’Konor i baci opušak u vatru, ni njemu nije lako.

G. Henči silovito kinu i išmrknu se tako obilno da skoro ugasi vatru koja se na to oglasi prkosnim šištanjem.

— Ako ćete moje lično i iskreno mišljenje, reče on, mislim da je iz suparničkog tabora. Ako mene pitate, on špijunira za Kogana. Samo se ti promovaj okolo i pokušaj da saznaš kako im ide. Neće u tebe posumnjati. Shvatate?

— O, siroti Džo je poštenjačina, reče g. O’Konor,

— Njegov otac je bio pošten i ugledan čovek, složi se g. Henči. Siroti stari Leri Hajnz! Mnogo je dobra on učinio u svoje vreme! Ali bojim se da naš drugar nije baš čisto zlato. Dođavola, mogu da razumem da je bez prebijene pare ali ne razumem to što se češe o druge. Zar nema ni trunke muškosti u sebi?

— Ja ga neću tako lepo primiti ako ponovo dođe, reče starac. Nek radi za svoje, ali neka ne špijunira okolo.

— Ne znam, neodlučno reče g. O'Konor vadeći cigaret-papir i duvankesu. Mislim da je Džo Hajnz valjan čovek. Pored toga, lepo piše. Sećate se one stvari što je napisao? . .

— Neki od tih brđana i fenijanaca³⁹ su mi, znate, i previše pametni, reče g. Henči. Reći ću vam šta najiskrenije mislim o tim sitnim ribama. Pola njih radi za Zamak⁴⁰.

— Nikad se ne zna, reče starac.

— Ma, ja vam tvrdim, reče g. Henči. To su policijski plaćenici... Ne kažem da je baš Hajnz... Ne, dođavola, on je ipak iznad toga... Ali ima jedan bedni zrikavi plemić — znate na kog rodoljuba ciljaj?

G. O'Konor klimnu.

— Ima i jedan direktni potomak majora Sira⁴¹, ako hoćete! O, rodoljub bez premca! Taj bi prodao svoju zemlju za srebrnjak — ah, i vukao bi se na kolenima i zahvaljivao svemoćnom Hristu što ima domovinu koju može da proda.

Začu se kucanje na vratima.

— Napred! reče g. Henči.

Na pragu se pojavi osoba koja bi sudeći po izgledu mogla biti ili siromašni sveštenik ili siromašni glumac. Zdepasto telo bilo je utegnuto u crnu odeću a pošto mu je uz vrat bila dignuta kragna kratkog ofucanog kaputa, na kojoj su se od vatre presijavala dugmad, nemoguće je bilo reći nosi li sveštencički ili građanski okovratnik. Imao je okrugao šesir od tvrdog crnog filca. Njegovo lice, blistavo od kiše, izgledalo je kao navlažen žuti sir; samo su mu se jagodice rumenele. On neočekivano širom otvori dugačka usta, od razočaranja, i u isti mah razrogači svetloplave oči, od zadovoljstva i iznenađenja.

— O, otac Keon! reče g. Henči skočivši sa stolice. Vi ste? Uđite!

— O, nemojte, nemojte! brzo reče otac Keon napućivši usne kao da se obraća kakvom detetu.

— Zar nećete da uđete i sednete?

— Ne, ne, ne! reče otac Keon, izgovarajući to odmerenim blagim baršunastim glasom. Neću vas uznemiravati! Je li gospodin Fanning ovde?

— Naći ćete ga kod Crnog orla, reče g. Henči. Ali, uđite i sedite, bar na čas.

— Ne, ne, hvala. Imam neki poslić s njim... reče otac Keon. Hvala vam, zaista.

Povukao se s praga a g. Henči, dograbivši jednu od sveća, krenu ka vratima da mu osvetli stepenište.

³⁹ Irski nacionalisti koji su se krajnje nasilnim sredstvima borili za otcepljenje Irske od Engleske. — Prev.

⁴⁰ Zamak: glavni administrativni centar Irske, rezidencija lorda-namesnika koga postavlja engleska vlada. — Prev.

⁴¹ Henri Čarls Sir, gradonačelnik Dablina, proengleski nastrojen. Aktivno učestvovao u gašenju ustanka 1798. — Prev..

— O, nemojte da se trudite, molim vas!

— Ali stepenište je tako mračno.

— Ne, ne, vidim... Zaista ste ljubazni.

— Je li sad u redu?

— Da, hvala. . . Hvala.

G. Henči se vrati sa svećom i spusti je na sto. Ponovo sede kraj vatre. Neko vreme su ćutali.

— Reci mi nešto, Džone, reče g. O’Konor opet pripalivši cigaretu predizbornim listićem.

— A?

— Šta je on, u stvari?

— Pitaj me nešto lakše, reče g. Henči.

— Čini mi se da su Faning i on vrlo prisni. Često sede zajedno kod Kavanaha. Da li je on uopšte sveštenik?

— Hm, verujem da jeste... Mislim da je on ono što zovu crnom ovcom. Nemamo mnogo takvih, hvala bogu! Ali ima ih nekoliko... On je neki nesrećnik...

— A od čega živi?

— I to je vrlo nejasno.

— Je li vezan uz neku kapelu ili crkvu ili ustanovu ili...

— Ne, reče g. Henči. Mislim da putuje za svoj račun... Nek mi Bog oprosti, dodade, ali kad se pojavio, pomislio sam da nam stiže gomila piva.

— Ima li uopšte šanse da stigne neko piće? upita g. O’Konor.

— I ja sam presušio, reče starac.

— Pitao sam onog bednog cipelara tri puta, reče g. Henči, da l’ bi nam poslao gajbu piva. Poslednji put kad sam mu se obratio bio je naslonjen na tezgu i zaneo se u razgovor s Oldermanom Kaulijem.

— Zašto ga ipak nisi podsetio? upita g. O’Konor.

— Pa, nisam hteo da upadam dok je razgovarao s Kaulijem. Čekao sam da mu uhvatim pogled, pa sam rekao: Znae, ono što smo pominjali. . . Ništa ne brinite, gospodine X!, odgovorio je. Kako da ne! Siguran sam da je kepec potpuno zaboravio na to.

— Ma nešto se kuva u ovom rejonu, zamišljeno reče g. O’Konor. Video sam juče njih trojicu kako se sve u šesnaest nešto domundavaju na uglu Safok Strita.

— Znam ja te njihove sitne računice, reče g. Henči. Danas ako hoćeš da postaneš gradonačelnik moraš gradskim ocima da obećaš novac. Tek onda će te izabrati. E, bože. bože! Ozbiljno pomišljam da i sam postanem gradski otac. Šta mislite o tome? Jesam li prikladan za taj posao?

G. O’Konor se nasmeja.

— Ako je reč o novcu. . .

— Izvezem se iz gradske većnice, poče g. Henči, sa svim svojim parazitima, a iza mene stoji Džek s napuderisanom perikom, a?

— A ja da ti budem lični sekretar, Džone.

— Da. A otac Keon lični sveštenik. Kakva bi to zabava bila!

— Vere mi, gospodine Henči, reče starac, vi biste imali više stila nego mnogi od njih... Pre neki dan razgovaram sa starim Kigenom, vratarom. Kako ti se sviđa novi gazda, Pate? pitam ga. Nema više onoliko gozbi, kažem. Ma kakvih gozbi! kaže on. Gazda zna za gozbu samo kad ga negde pozovu. I znate li šta mi je još rekao? E, vere mi, to mu nisam poverovao.

— Šta? uglas će g. Henči i g. O’Konor.

— Reče mi: Šta misliš o gradonačelniku Dablina koji naručuje samo pola kile kotleta za ručak? Zar je to život na visokoj nozi? kaže. Je l’ moguće! rekoh. Samo pola kile kotleta, kaže on, stiže u gradsku većnicu. E! kažem, kakvi su to ovi današnji ljudi?

U tom času na vratima se opet začu kucanje i proviri neki dečko.

— Šta je? reče starac.

— Od Crnog orla, reče dečak ulazeći postrance pa na pod spusti korpu iz koje se začu zveckanje boca. Starac mu pomognu da premesti boce iz korpe na sto i prebroja ih. Dečak zatim obesi korpu o rame i upita:

— Ima li neka flaša?

— Kakva flaša? upita starac.

— Nećeš li nas pustiti da ih prvo ispraznimo? upita g. Henči.

— Rečeno mi je da tražim prazne flaše.

— Navrati sutra, reče starac.

— Ej, mali! reče g. Henči, trkni do O’Farela i zamoli ga da nam pozajmi vadičep, kaži da je za gospodina Henčija. I da ćemo mu odmah vratiti. Ostavi korpu ovde.

Dečak izađe a g. Henči radosno poče da trlja ruke govoreći:

— E, pa, nije on baš tako loš. Ipak je od reči.

— Nema krigli, reče starac.

— Ne smeta, Džek, reče g. Henči. Mnogi sjajni momci su i pre nas pili iz flaša.

— U svakom slučaju, bolje išta nego ništa, reče g. O'Konor.

— Nije on loš tip, reče g. Henči, jedino što mu Faning duguje pare. On je i dobronameran, znaš, na svoj šičardžrjski način.

Dečak se vratio s vadičepom. Starac otvori tri boce i pruži vadičep dečku, kad g. Henči reče:

— Hoćeš i ti jednu bocu, mali?

— Ako dozvoljavate, gospodine, reče dečko.

Starac gundajući otvori još jednu bocu i pruži je dečaku.

— Koliko imaš godina? upita ga.

— Sedamnaest, reče dečko.

I pošto starac učuta, dečak uze bocu, reče g. Henčiju: U vaše zdravlje, gospodine, ispi pivo, vrati bocu na sto i obrisa rukavom usta. Onda uze vadičep i opet postrance izađe promrmljavši nešto kao pozdrav.

— Tako se počinje, reče starac.

— Početak poroka, reče g. Henči.

Starac im razdeli boce koje je otvorio i svi ih istovremeno nagnuše. Pošto otpiše, svaki ponaosob ne mičući se s mesta spusti bocu na kamin i zadovoljno odahnu.

— Pa, danas sam obavio dobar posao, reče g. Henči nakon nekog vremena.

— Zaista, Džone?

— Da. Sredio sam mu dve sigurne stvari u Davson Stritu, Krofton i ja. Među nama rečeno, znate, Krofton

— on je naravno, valjan čovek — ali kao agitator nije ni za šta. Ni psa ne bi ubedio. Samo stoji i zija u ljude dok ja govorim.

Dva čoveka uđuše u prostoriju. Jedan je bio veoma debeo i njegovo plavo odelo od serža kao da je pucalo po šavovima na njegovom debelom telu. Lice mu je bilo krupno i podsećalo na lice mladog vola, s tim izbuljenim plavičastim očima i prosedim brkovima. Drugi čovek, koji je bio mnogo mlađi i krhkiji, imao je usukano izbrijano lice. Nosio je dignutu kragnu i polucilindar sa širokim obodom.

— Zdravo, Kroftone! reče g. Fenči debelom. Mi o vuku. . .

— Otkud vam piće? upita mladić. Je l' se krava otelila?

— O, naravno, Lajons iz cuga opaža piće, reče g. O'Konor smejući se.

— Tako vi, momci, agitujete, reče g. Lajons, a Krofton i ja napolju po kiši i hladnoći jurimo glasače?

— Šta, đavo da vas nosi, reče g. Henči, ja za pet minuta skupim više glasova nego vi za nedelju dana.

— Otvori dve flaše piva, Džek, reče g. O'Konor.

— Kako? reče starac, nemamo vadičep.

— Čekaj, čekaj! reče g. Henči i hitro ustade. Jeste li ikad videli ovaj trik?

On uze dve boce sa stola, odnese ih do vatre i položi postrance na ploču u ognjištu. Onda ponovo sede uz kamin i otpi još jedan gutljaj iz svoje boce. G. Lajons sede na ivicu stola, zabaci šešir na potiljak i poče da klagi nogama.

— Koja je moja flaša? upita.

— Ova, momče, reče g. Henčr.

G. Krofton sede na sanduk i zagleda se u drugu bocu na ploči. Čutao je iz dva razloga. Prvi razlog, dovoljan sam za sebe, bio je što nije imao šta da kaže; drugi razlog bio je što je svoje drugare smatrao nižim od sebe. Bio je agitator konzervativca Vilkinsa, ali kad su konzervativci povukli svog čoveka i, izabravši od dva zla manje, podržali kandidata nacionalista, Kroftona su angažovali da radi za g. Tiernija. Nakon nekoliko minuta začu se žudno očekivano pok! i čep izlete iz boce g. Lajonsa. G. Lajons skoči sa stola, ode do vatre, uze svoju bocu i vrati se do stola.

— Upravo im rekoh, Kroftone, reče g. Henči, da smo danas dobili nekoliko vrednih glasova.

— Koga to? upita g. Lajons.

— Eto, kao prvo Parksa, kao drugo Atkinsona i onda Varda iz Dovson Strita. Dobar stari dasa, pravi otmeni gospodin, stari konzervativac! Ali zar nije vaš kandidat nacionalista? pita. On je častan čovek, kažem. Podržava samo ono što je od koristi ovoj zemlji. Plaća veliki porez, rekoh. Vlasnik je mnogih kuća u gradu a poseduje i tri poslovne zgrade pa mu je naravno stalo do toga da porezi ne budu visoki. On je častan i ugledan građanin, kažem, brine se o socijalno ugroženim, i ne pripada nijednoj partiji, ni dobroj ni lošoj ni nezavisnoj! Eto, tako njima treba govoriti.

— A šta ie s dobrodošlicom kralju? upita g. Laions, pošto ie potegao iz boce i coknuo usnama.

— Slušajte, reče g. Henči. Ovoj zemlji, kao što rekoh i starom Vardu, treba kapital. Kraljev dolazak znači priliv novca u zemlju. Građani Dablina će od toga imati koristi. Pogledajte samo sve te neiskorišćene fabrike kraj pristaništa! Zamislite koliki bi to bio novac kad bi samo proradile stare grane industrije, mlinovi, brodogradilišta i fabrike. Treba nam kapital.

— Ali pazi, Džone, reče g. O'Konor. Zašto bismo priređivali doček engleskom kralju? Zar i sam Parnel⁴²...

— Parnel je mrtav, reče g. Henči. Evo, ja to ovako vidim: ovaj druškan najzad dolazi na presto pošto ga je majka držala po strani dok nije osedeo⁴³. On je svetski čovek, i ima dobre namere s nama. Dobar je i pristojan momak, ako mene pitate, nikakvu glupost još o njemu nisam čuo. Ovako je rekao samom sebi: Moj stari nikad nije išao da vidi te divlje Irce. Isusa mu, hoći ću ja lično da vidim kakvi su. Hoćemo li mi da uvredimo čoveka kad dolazi ovamo u prijateljsku posetu? A? Zar nije tako, Kroftone?

G. Krofton klimnu glavom.

— Ali, najzad, reče g. Lajons svadljivo, život kralja Edvarda, znaš, nije baš⁴⁴...

— Šta je bilo — bilo je, reče g. Henči. Lično ga veoma poštujem. On je jedan običan probisvet kao vi ili ja. Voli čašu groga i verovatno je pomalo ženskaroš, i dobar sportista. Dođavola, zar mi Irci ne znamo za fer plej?

— Sve je to lepo i krasno, reče g. Lajons. Ali uzmi sad Parnelov slučaj⁴⁵.

— Zaboga, reče g. Henči, pa tu nema nikakve sličnosti.

— Hoću da kažem, reče g. Lajons, da mi imamo svoje ideale. Zašto bismo sad priređivali doček takvome čoveku? Misliš li da je, posle onoga što je uradio, Parnel bio pravi čovek da nas vodi?

I zašto bismo onda to isto činili za Edvarda Sedmog?

— Danas je Parnelova godišnjica, reče g. O'Konor, i nemojte da prizivamo zlu krv. Sada kad je mrtav i kad ga više nema, svi ga poštujemo - čak i konzervativci, dodade, okrenuvši se g. Kroftonu.

Pok! zakasneli čep izlete iz boce g. Kroftona. G. Krofton ustade sa sanduka i ode do vatre. Vraćajući se s plenom on dubokim glasom reče:

— Naš deo kuće poštuje ga jer je bio džentlmen.

— U pravu si, Kroftone! vatreno potvrdi g. Henči. On je bio jedini čovek koji je mogao da drži na uzici onaj čopor divljih zveri. Mirujte, psi! Lezite, džukele! Tako je s njima postupao. Napred, Džone! Uđi! uzviknu on spazivši g. Hajnza u dovratku.

G. Hajnz polako uđe.

⁴² Parnel je 1885. pozvao sve "patriotski nastrojene Irce" da bojkotuju posetu Edvarda VII, tada još princa. - Prevl.

⁴³ Edvard VII je postao kralj u šezdesetoj godini. — Prevl.

⁴⁴ Misli se pa mnogobrojne ljubavne afere u kojima se pominjalo njegovo ime, pa je čak bio i pozivan na sud da svedoči u vezi s varanjem na kartama u domu nekog Vilsona. — Prevl.

⁴⁵ Parnelova politička karijera bila je upropašćena kad je kapetan O'Si, jedan od njegovih bliskih saradnika, podneo tužbu za razvod od svoje žene, navodeći da je u nedozvoljenim odnosima sa Parnelom. Javno mnjenje se listom okrenulo protiv njega, kao i katolička crkva. Parnel se ipak oženio Kiti O'Si, da bi tri meseca kasnije umro od zapaljenja pluća. — Prevl.

— Otvori još jednu flašu piva, Džek, reče g. Henči. O, zaboravio sam da nemamo vadičep! Dodaj mi da je stavim kraj vatre.

Starac mu pruži bocu i on je položi na ploču.

— Sedi, Džo, reče g. O’Konor, baš pričamo o Šefu⁴⁶.

— Da, da! reče g. Henči.

G. Hajnz sede na sto pored g. Lajonsa, ali ne reče ništa.

— U svakom slučaju, reče g. Henči, jedan od njih nije ga se odrekao. Boga mi, Džo, na tebe mislim! Ne, Isusa mi, ostao si uz njega kao pravi muškarac!

— Ej, Džo, iznenada reče g. O’Konor. Pokaži nam ono što si napisao - sećaš se? Imaš li kod sebe?

— O, da! reče g. Henči. Jesi li čuo to, Kroftone? Slušaj sad, sjajna stvar.

— ’Ajde! reče g. O’Konor. Raspali, Džo.

Činilo se da g. Hajnz nije odmah shvatio o čemu je reč, ali nakon kratkog razmišljanja reče:

— A, to... Ali, to je stara stvar.

— Na sunce s pesmom, čoveče! reče g. O’Konor.

— Pst, pst, reče g. Henči. Idemo, Džo!

G. Hajnz je još malo oklevao. Onda u tišini skide šešir, stavi ga na sto i ustade. Činilo se da u sebi ponavlja pesmu. Nakon prilično duge pauze najavi:

PARNELOVA SMRT 6. oktobar 1891.

Nakašljao se nekoliko puta i počeo da recituje:

Mrtav je. Naš neokrunjeni kralj je mrtav.

O, Irska, tuguj u bolu i jadu Jer mrtav je on kog banda okrutna Današnjih licemera sruši.

Usmrti ga kukavički čopor Koji on iz blata uzdiže.

A irske nade i irski sni Na lomači monarha raspršiše se.

U palati, brvnari il’ kolevci Gde god irsko srce bije Svud je tuga — nema onog ko bi Sudbinu da irsku skuje.

⁴⁶ Misli se na Parnela. — Prev

On bi Irsku proslavio I razvio slavno naš bajjak zeleni,
Državnike njene, barde i ratnike Uzdigao pred očima sveta.
Snivao je (avaj, san to beše!)
O Slobodi: al' stremeći Idealu tom, izdaja ga Otrgla od onog što je voleo.
Sram na nitkovske i kukavne ruke Što na svoga udariše Boga
I poljupcima izdaše ga rulji Laskavih popova — ne prijateljima.
Nek sramota večna prati Sećanje na one koji se drznuše Da ukaljaju svetlo ime Onog ko ih je prezirao.
On pade ko što padaju moćni,
Plemenit, neustrašiv do kraja,
I smrt sad ga sjedini S junacima irskim iz prošlosti.
Kavge zvuk nek ne ometa mu san!
U miru on počiva: ljudski jad,
Ambicije, ne podstiču ga više Vrh slave da dosegne.
To su hteli: srušiše ga Al Irska, čuj: duh će njegov Ustat, ko Feniks iz pepela,
U osvit novoga dana.
Dan taj carstvo slobode nam donosi,
I Irska mora u taj dan Nazdravljajući radosti Nazdraviti bolu svom - sećanju na Parnela.

G. Hajnz ponovo sede na sto. Nastao je tajac a onda usledi gromoglasan aplauz; čak je i g. Lajons pljeskao. Aplauz potraja neko vreme. Kad je prestao, slušaoci u tišini potegoše iz svojih boca Pok! Čep iskoči iz boce g. Hajnza, ali g. Hajnz ostade da sedi na stolu, sav rumen i gologlav. Činilo se da nije čuo ovaj poziv.

— Vanredno, Džo! reče g. O'Konor vadeći papirić i duvankesu, ne toliko što mu se pušilo koliko da prikrije uzbuđenje.

— Šta misliš o tome, a, Kroftone? uzviknu g. Henči. Nije li sjajno? A?

G. Krofton reče da je to veoma uspela pesma.

MAJKA

G. Holohan, pomoćnik sekretara organizacije Aire Abu⁴⁷ već gotovo mesec dana išao je Dablinom uzduž i popreko, ruku i džepova punih prljavih papirića, i ugovarao seriju priredbi. Jedna mu je noga bila kraća i prijatelji su ga zato zvali Hopa Holohan. Neprestano je hodao tamo-amo, satima stajao na uličnim uglovima, raspravljao se i nešto beležio. Na kraju je ipak gđa Kerni bila ta koja je sve sredila.

Gospođica Devlin je postala gđa Kerni iz inata. Školovala se u jednom elitnom zavodu⁴⁸ gde je učila francuski i muziku. Po prirodi je bila zatvorena i kruta u ophođenju pa u školi nije stekla mnogo prijateljica. Kad joj je došlo vreme za udaju, slali su je u razne kuće i svuda su njena muzikalnost i prefinjeno ponašanje izazivali divljenje. Ograđena hladnim zidom svoje nadarenosti, čekala je prosca koji bi taj zid srušio i ponudio joj veličanstven život. Ali mladići koje je upoznavała bili su obični i ona ih nije ohrabivala. Svoju romantičnu žudnju pokušavala je da utoli kljukajući se u potaji velikim količinama rahat-lokuma. Ipak, kad se približila graničnim godinama za udaju i kad je postala predmet ogovaranja svojih poznanica, učutkala ih je udavši se za g. Kernija, proizvođača obuće sa Ormond keja⁴⁹.

Bio je mnogo stariji od nje. Vodio je samo ozbiljne razgovore povremeno mrmljajući reči u svoju veliku smeđu bradu. Posle godinu dana braka gđi Kerni postade jasno da je takav čovek prikladniji od neke romantične duše, ali ona sama nikad se nije odrekla svojih romantičnih ideja. On je bio trezven, štedljiv i pobožan; išao je u crkvu svakog prvog petka, ponekad s njom, češće sam. Ali ona nikad nije popustila u svojoj veri i bila mu je dobra žena. U društvu u nekoj tuđoj kući on bi i na najmanji njen mig ustao i počeo da se pozdravlja, a kad bi njega mučio kašalj, ona bi mu pokrivala stopala prekrivačem od papeija i kuvala mu jak punč od ruma. Sa svoje strane, on je bio uzoran otac. Uplaćivao je svake nedelje malu svotu u jednu banku i tako obema ćerkama obezbedio miraz od po stotinak funti kad su napunile dvadeset i četiri godine. Stariju kćer Ketlin poslao je u ugledan zavod, gde je učila francuski i muziku, a kasnije joj je plaćao i školarinu na akademiji. Svake godine u julu gđa Kerni bi našla zgodnu priliku da se pohvali nekoj prijateljici:

— Moj dobri čovek vodi nas u Skeriz na nekoliko nedelja.

Ako nije bio Skeriz, bio je Haut ili Grejstouns⁴⁸.

Kad je irski preporod⁵⁰ uzeo maha, gđa Kerni je rešila da iskoristi irsko ime⁵¹ svoje kćeri i pozvala u kuću učitelja irskog jezika. Ketlin i njena sestra počele su da prijateljicama pišu razglednice na irskom, a ove su im odgovarale takođe na irskom.

Onih nedelja kad je g. Kerni s porodicom išao u crkvu, na uglu Katedralske ulice okupljalo bi se posle mise malo društvanca. Sve su to bili prijatelji Kernijevih — prijatelji po muzinkoj ili nacionalističkoj liniji. I kad bi jedni drugima prepričali sve moguće i nemoguće tračeve, svi bi istovremeno pružili ruke jedni drugima i smejali se spletu tolikih ruku a onda poželeli jedni drugima zbogom, na irskom. Uskoro poče sve češće da se govori o Ketlin Kerni. Pričalo se da je vrlo nadarena muzičarka i vrlo draga devojka i da je, povrh svega, pobornik jezičkog preporoda. Gđa Kerni je zbog toga bila veoma zadovoljna. I zato nije bila iznenađena

⁴⁷ Zrela Irska. — Ironija Džojsova očevidna je. Irske pisce preporoda nikad nije shvatao kao zrele, već naprotiv - kao naivno-sentimentalne. — Prev.

⁴⁸ Krajem XIX i početkom XX v. u Irskoj se bilo uobičajilo da se devojke školuju u katoličkim manastirima. — Prev.

⁴⁹ Popularna irska odmarališta i banje. - Prev.

⁵⁰ Irski preporod počeo je da se širi krajem XIX i početkom XX veka, i geslo pod kojim se razvijao bilo je Irska Ircima. Razvijao se kao suprotnost engleskoj kulturi. — Prev.

⁵¹ Ketlin — ime iz irskih saga, tradicionalni simbol Irske. — Prev.

kad je jednog dana g. Holohan došao do nje i predložio da njena ćerka svira pratnju na klaviru na četiri velike priredbe koje će Udruženje prirediti u Staroj koncertnoj dvorani. Uvela ga je u salon, ponudila ga da sedne i iznela buteljku i srebrnu činiju s biskvitima. Svim srcem i dušom predala se ovome poduhvatu, davala savete i primedbe; konačno je ugovor napravljen; po njemu je Ketlin trebalo da kao pratilac na klaviru za četiri velike priredbe dobije osam gvineja.

Kako je g. Holohan bio početnik u tako delikatnim stvarima kao što je raspoređivanje tačaka na programu i sastavljanje plakata, gđa Kerni mu je pomagala. Pokazala se veoma veštom. Znala je koja imena umetnika treba ispisati velikim slovima a koja malim. Znala je da prvi tenor ne bi voleo da nastupa posle skeča g. Midija. Da bi publici održala pažnju, ubacila je sumnjive tačke između proverenih stvari. G. Holohan ju je svakog dana posećivao da zatraži kakav savet. Ona je uvek bila ljubazna i spremna da pomogne — prisna, u stvari. Stavila bi bocu preda nj i rekla:

— Izvolite, poslužite se, gospodine Holohan!

I dok se on posluživao, kazala bi:

— Ne bojte se! Ne bojte se, biće sve u redu!

Sve je teklo glatko. Gđa Kerni kupila je komad prekrasnog ružičastog šarmeza kod Tomasa Brauna, da ga umetne u prednji deo Ketlinine haljine. To je koštalo, ali ima prilika kad je ovakav trošak opravdan. Kupila je tuce ulaznica po dva šilinga za završnu priredbu, i poslala ih onim poznanicima koji drukčije najverovatnije ne bi ni došli. Mislila je na sve i, zahvaljujući njoj, sve što je trebalo učiniti, bilo je učinjeno.

Priredbe su bile planirane za sredu, četvrtak, petak i subotu. Kad je gđa Kerni u sredu uveče stigla s ćerkom u Staru koncertnu dvoranu, štošta joj se nije svidelo. Nekoliko mladića sa svetloplavim značkama⁵² na sakoima dokono su stajali u predvorju; nijedan od njih nije imao večernje odelo. Prošla je s ćerkom pored njih a letimičan pogled kroz otvorena vrata dvorane razjasni joj uzrok lenjosti razvodnika. U prvi mah pomisli da je došla u pogrešno vreme. Ne, bilo je dvadeset do osam.

U garderobi iza bine predstaviše joj sekretara udruženja, g. Ficpatrika. Ona se osmehnu i pruži mu ruku. Bio je to omalen čovek tupog izraza lica. Primetila je da je nehajno nakrivio svoj meki smeđi šešir i da oteže pri govoru. U ruci je držao program i, dok su razgovarali, izvakao je njegov krajičak. Izgledalo je da on olako shvata neuspeh. G. Holohan je svaki čas ulazio u garderobu i izvštavao o stanju na blagajni. Umetnici su među sobom nervozno razgovarali, s vremena na vreme bacali pogled na ogledalo i uvijali i odvijali svoje note. Oko pola devet malobrojni posetioci u dvorani počеше da traže da priredba počne. G. Ficpatrik uđe u garderobu, tupo se osmehnu i reče:

— E pa, dame i gospodo, mislim da treba da otvorimo bal.

Njegov vrlo otegnut poslednji slog gđa Kerni nagradi prezirnim pogledom i okrenu se kćeri da je ohrabri:

— Jesi li spremna, mila?

Čim joj se ukaza prilika, ona pozva na stranu g. Holohana i upita ga šta sve to znači. G. Holohan nije znao šta sve to znači. Reкао je da je odbor pogrešio što je isplanirao četiri priredbe: to je ipak previše.

⁵² Članovi Galskog sportskog udruženja, osnovanog 1884, čiji je glavni cilj bio razvitak sporta u Irskoj. — Prev.

— A i ovi umetnici! reče gđa Kerni. Naravno, daju sve od sebe, ali nisu baš neki.

G. Holohan priznade da umetnici uistinu nisu baš najbolji ali odbor je, reče, odlučio da prve tri priredbe prođu kako prođu, a da najtalentovanije umetnike ostavi za subotu uveče. Gđa Kerni ne reče ništa, no kako su se na pozornici redale osrednje tačke a ono malo posetilaca stalo da se osipa, ona poče da se kaje što se uopšte izlagala trošku. Nešto joj se tu uopšte nije sviđalo a tupi osmesi g. Ficpatrika veoma su je nervirali. Ipak, ništa nije govorila, čekala je da vidi kako će se sve okončati. Priredba se završi oko deset i svi se brzo razidoše kućama.

Priredba u četvrtak naveče bila je bolje posećena, ali gđa Kerni odmah spazi da je dvorana puna papirića. Publika se ponašala nedolično, kao da prisustvuje nekoj probi. Izgledalo je da se g. Ficpatrik lepo zabavlja: ni na kraj pameti mu nije bilo da ga gđa Kerni ljutito posmatra zbog njegovog vladanja. Stajao je uz rub zavese, povremeno provirivao na binu i smejavao se s dvojicom prijatelja koji su sedeli u uglu balkona. U toku večeri gđa Kerni doznade da je priredba za petak otkazana i da se odbor sprema da prevrne i nebo i zemlju ne bi li za subotu obezbedio punu dvoranu. Kad je to čula, pojuri za g. Holohanom. Zaustavila ga je upravo dok je šepao ka nekoj mladoj dami noseći joj čašu limunade i upita ga da li je to tačno. Da, bilo je tačno.

— Ali, naravno, to neće uticati na naš dogovor, reče ona. Ugovor predviđa četiri priredbe.

Činilo se da je g. Holohan u žurbi: reče joj da se obrati g. Ficpatriku. Gđa Kerni se sad zaista zabrinu. Pozvala je g. Ficpatrika sa bine i rekla mu da je njena ćerka potpisala ugovor za četiri priredbe i da, s obzirom na ugovor, treba da primi prvobitno dogovoreni honorar, bilo da udruženje organizuje četiri priredbe ili ne. G. Ficpatrik, koji nije odmah shvatio o čemu je reč, izgledao je nemoćan da to razreši, samo reče da će problem izneti pred odbor. Obrazi gđe Kerni zadrhtaše od gneva i ona se teškom mukom uzdrža da ne upita:

— A ko vam je taj odbor, moliću lepo?

Ali znala je da tako nešto ne bi pristajalo jednoj dami, i zato oćuta.

U petak ujutru na glavne dablinske ulice poslali su dečaci sa svežnjevima letaka. U večernjim izdanjima svih novina data je upadljiva reklama kojom se poklonicima muzike skreće pažnja na veliki događaj što se sprema za naredno veče. Iako je to gđu Kerni malo umirilo, pomislila je da bi dobro bido poveriti mužu nešto od svojih sumnji. On je pažljivo saslušao i reče da bi možda pomoglo da i on pođe s njom u subotu uveče. Složila se. Poštovala je svog muža isto kao što je poštovala i Glavnu poštu: kao nešto veliko, pouzdano i čvrsto; pa iako je znala da nije mnogo nadaren, cenila je apstraktnog muškarca u njemu. Bilo joj je drago što je predložio da pođu zajedno. Razmišljala je o tome šta valja činiti.

Dode i veče velike priredbe. Gđa Kerni, s mužem i ćerkom, stiže u Staru koncertnu dvoranu tri četvrt sata pre vremena. Na nesreću, padala je kiša. Gđa Kerni dade ćerkinu haljinu i note na čuvanje g. Kerniju i krenu zgradom u potragu za g. Holohanom i g. Ficpatrikom. Nijednog nije mogla da pronade. Upita razvodnike da li je došao neko od članova odbora i posle mnogo muka jedan razvodnik dovede joj omalenu ženu, gđicu Birn, kojoj gđa Kerni objasni da traži sekretare i da bi želela da razgovara s njima. Gđica Birn očekivala ih je svakog časa i upita može li ona nešto da pomogne. Gđa Kerni ispitivački odmeri njeno staračko lice koje je bilo nabrano u izraz pouzdanja i oduševljenja, i odgovori:

— Ne, hvala!

Ženica se nadala da će dvorana biti dupke puna. Zurila je napolje, u kišu, dok melanholija vlažnih ulica ne zbrisa s njenog smežuranoh lica pređašnje pouzdanje i oduševljenje. Onda lako uzdahnu i reče:

— Eh, dobro! Učinili smo sve što smo mogli, bog nam je svedok.

Gđa Kerni je morala natrag u garderobu.

Umetnici su pristizali. Bas i drugi tenor već su bili došli. Bas, g. Dagan, bio je vitak mladić retkih brkova. Bio je sin portira i kao dečak pevao je produžene bas note u akustičnom predvoju neke kancelarije u gradu, gde je njegov otac radio. Od ovog bednog položaja probio se do položaja umetnika prvog reda. Nastupao je u velikim operama. Jedne večeri, pošto se neki operski pevač razboleo, uskočio je u ulogu kralja u operi Maritana u Kvins pozorištu. Snažno i osećajno otpevao je svoju rolu i bio toplo pozdravljen sa galerije; ali, na nesreću, pokvario je dobar utisak jer je rukom nehotice nekoliko puta obrisao nos. Bio je skroman i ćutljiv. Izgovarao je vi tako meko da ga gotovo niko nije čuo i nikad nije pio ništa jače od mleka, zbog glasa. G. Bel, drugi tenor, bio je plavokos omalen čovek koji se svake godine nadmetao za nagrade na Fejš Koilu⁵³. Prilikom četvrtog pokušaja dobio je bronzanu medalju. Bio je izuzetno nervozan i izuzetno ljubomoran na ostale tenore i prikrivao je tu nervoznu ljubomoru napadnim družejubijem. Godilo mu je da svet sazna kako je svaki koncert za njega velika muka. Zato, čim je spazio g. Dagan, on mu priđe i upita ga:

— I vi nastupate?

— Da, odgovori g. Dagan.

G. Bel se nasmeja svom sapatniku, pruži mu ruku i reče:

— Da se rukujemo!

Gđa Kerni prođe pored ove dvojice i ode do pozornice da osmotri dvoranu. Sedišta su se brzo popunjavala i prijatan žamor strujao je dvoranom. Ona se vrati i poče poverljiv razgovor s mužem. Razgovarali su, očigledno, o Ketlin jer su često bacali poglede ka njoj a ona je čavrljala sa prijateljicom po nacionalističkoj liniji, gđicom Hili, kontraaltom.

Tada neka nepoznata usamljena žena bledog lica ušeta u prostoriju. Žene se radoznalo zagledaše u njenu izbledelu plavu haljinu koja je visila na mršavom telu. Neko reče da je to madam Glin, sopran.

— Pitam se gde li su je samo iskopali, reče Ketlin gđici Hili. Sigurna sam da nikad nisam čula za nju. Gđica Hili je morala da se osmehe. Uto i g. Holohan došepa u garderobu i dve ga devojkje upitaše ko je nepoznata. G, Holohan reče da je to madam Glin iz Londona. Madam Glin se izdvojila u uglu prostorije, ukočeno pred sobom držala rolnu nota i samo je s vremena na vreme menjala pravac svog unezverenog pogleda. Senka je skrila njenu izbledelu haljinu ali se zato osvetoljubivo uvukla u udubinu iza ključne kosti. Žamor u dvorani postade glasniji. Prvi tenor i bariton stigoše zajedno. Obojica su bili dobro odeveni, krupni i samozadovoljni, i među izvođače uneše dah luksuza.

⁵³ Muzičko takmičenje u Dablinu. — Prev.

Gđa Kerni povede ćerku do njih i ljubazno poče razgovor s njima. Želela je da uspostavi prijateljski odnos ali, dok se upinjala da bude uljudna, oči su joj pratile g. Holohana, koji je poskakivao i šetkao tamo-amo. Kad uhvati pravi momenat, ona se izvini i pođe za njim.

— Gospodine Holohan, moram na časak da porazgovaram s vama, reče.

Otišli su u uvučeni deo hodnika. Gđa Kerni upita kad će njena ćerka biti isplaćena. G. Holohan reče da je za to odgovoran g. Ficpatrik. Gđa Kerni reče da ona nema ništa s g. Ficpatrikom. Njena ćerka potpisala je ugovor na osam gvineja i mora biti isplaćena. G. Holohan reče da se to njega ne tiče.

— Kako vas se to ne tiče? upita gđa Kerni. Zar joj niste vi lično doneli ugovor? U svakom slučaju, ako se ne tiče vas, tiče se mene a ja ću se pobrinuti da ugovor bude poštovan.

— Bolje porazgovarajte s gospodinom Ficpatrikom, hladno reče g. Holohan.

— Nemam ja ništa s gospodinom Ficpatrikom, ponovi gđa Kerni. Ja imam svoj ugovor, i potruđiću se da on bude poštovan.

Kad se vratila u garderobu, obrazi su joj bili lako zarumenjeni. U prostoriji je bilo živahno. Dva čoveka u običnim odelima zauzeli su mesta kraj kamina i ćaskali s gđicom Hili i baritonom. Bili su to glavni izveštač Frimena⁵⁴ i g. O'Meden Burk. Glavni izveštač Frimena ušao je da kaže kako neće moći da ostane na priredbi jer mora da napravi prikaz o predavanju koje neki američki sveštenik drži u gradskoj većnici. Rekao je da mu izveštaj o priredbi pošalju u kancelariju Frimena, i da će gledati da članak ubaci u list. Bio je sedokos, imao je prijatan glas i lepe manire. Držao je u ruci ugašen tompus čiji je miris još uvek lebdeo oko njega. Nije nameravao ni časa ostati, jer ga priredbe i umetnici prilično gnjave ali je i dalje stajao naslonjen na kamin. Gđica Hili stajala je pred njim, pričala i smejala se. On je bio dovoljno star da podozreva jedan od razloga njene ljubaznosti, ali i dovoljno mlad da iskoristi priliku. Toplina, prijatan miris njenog tela i boja njene kože delovali su mu na čula. Sa zadovoljstvom je bio svestan toga da se grudi koje su se tog časa dizale i spuštale pred njim, dižu i spuštaju za njega, da su njen smeh, njen prijatan miris i njeni uporni pogledi njemu namenjeni.

Kad već više nije mogao duže da ostane, on se sa žaljenjem oprostio od nje.

— O'Meden Burk će napisati članak, objasni on g. Holohanu, a ja ću se potruditi da se objavi.

— Mnogo vam hvala, gospodine Hendrih, reče g. Holohan. Znam da ćete to učiniti. Jeste li za neko piće pre nego što krenete?

— Nemam ništa protiv, reče g. Hendrik.

Dva muškarca odoše nekim krivudavim hodnicima i uz mračne stepenice, i dođoše do zabačene prostorije gde je razvodnik otvarao boce za nekoliko prisutne gospode. Tu je bio i g. O'Meden Burk, koji je to mesto otkrio po instinktu. On je bio ljubazan postariji čovek koji je svoje krupno telo, dok bi se odmarao, oslanjao na velik svilenkast kišobran. Njegovo zvučno zapadnjačko prezime⁵⁵ bilo je moralni kišobran na koji se oslanjao prilikom rešavanja svojih sitnih finansijskih problema. Bio je naširoko poštovan.

⁵⁴ Dablinski umereno konzervativni list. — Prev.

⁵⁵ Zapad označava Irsku. Ironičan odnos Džojsov prema sveirskom pokretu pojačava i slika kišobrana, za Džojsova simbol malograđanstva, ograničenosti i filisterstva. — Prev.

Dok je g. Holohan zabavljao glavnog izveštača Frimena, gđa Kerni je s takvom žestinom razgovarala s mužem da je ovaj morao da je zamoli da malo stiša glas. Razgovor ostalih u garderobi postade nategnut.

G. Bel, koji je prvi nastupao, stajao je spreman sa svojim notama ali Ketlin se nije micala. Nešto, očigledno, nije bilo u redu. G. Kerni je gledao pravo preda se i gladio bradu, dok je gđa Kerni s prigušenom žestinom šaptala nešto Ketlin na uvo. Iz dvorane je dopiralo bodrenje, pljesak i trupkanje nogu.

Prvi tenor, bariton i gđica Hili stajali su zajedno i mirno čekali, ali g. Bel je bio veoma uzbuđen jer je strahovao da će publika pomisliti kako je on taj koji kasni.

G. Holohan i g. O'Meden Burk udoše u prostoriju. G. Holohan odmah shvati tišinu. Prišao je gđi Kerni i započeo razgovor ozbiljnim tonom. Dok su razgovarali, žamor u dvorani se pojačavao. G. Holohan postade veoma rumen i uzbuđen. Govorio je mnogo i žustro, ali gđa Kerni je samo kratko odgovarala:

— Neće nastupiti. Ona mora dobiti svojih osam gvineja. G. Holohan očajno pokaza prema dvorani gde je publika pljeskala i trupkala nogama. Onda se molećivo okrenu g. Kerniju i Ketlin. Ali g. Kerni je samo sukao bradu a Ketlin gledala u pod i mrdala vrhom svoje nove cipele: krivica nije do nje. Gđa Kerni ponovi:

— Neće nastupiti dok ne dobije svoj novac.

Posle žustre prepirke g. Holohan užurbano odšepa iz prostorije. U garderobi su ćutali. Kad tišina postade neprijatna, gđica Hili se obrati baritonu:

— Jeste li gledali gospođu Kembel⁵⁶ ove sedmice?

Bariton je nije gledao ali su mu rekli da je bila dobra. Razgovor tu zape. Prvi tenor obori glavu i poče da broji karike na zlatnom lancu koji mu se protegao oko pojasa, i pritom se smeškao i nehajno mumlas ariju da bi utvrdio kako mu deluje na sinuse. S vremena na vreme svako od njih bacio bi pogled ka gđi Kerni. Žamor u publici već se pretvorio u galamu kad u prostoriju upade g. Ficpatrik, za čijim je petama šepao g. Holohan, dahćući. Pljeskanje i trupkanje bilo je sad prekidano i zvižducima. G. Ficpatrik je u ruci držao nekoliko novčanica. Izbrojao je četiri funte i gurnuo ih u šaku gđe Kerni rekavši joj da će drugu polovinu dobiti u pauzi. Gđa Kerni reče:

— Nedostaju još četiri šilinga⁵⁷.

Ali Ketlin zadiže skutove haljine i reče prvom izvođaču koji se tresao kao prut na vetru: Hajdemo, gospodine Bel. Pevač i pratnja izadoše zajedno. Galama u dvorani zamre. Nekoliko trenutaka u dvorani je bila tišina: onda se začu klavir.

Prvi deo priredbe bio je veoma uspešan, izuzev tačke madam Glin. Sirota dama otpevala je Kilejrni⁵⁸ bezbojnim grčevitim glasom, staromodnom intonacijom i izgovorom, za koje je verovala da daju otmenost njenom pevanju. Izgledala je kao osoba koju su izvukli iz neke stare pozorišne garderobe i publika sa jeftinijih mesta zbijala je šalu na račun njenog plaćnog glasa. Prvi tenor i kontraalt, međutim, digoše publiku na noge. Ketlin je odsvirala izbor irskih arija i dobila veliki aplauz. Prvi deo završio se vatrenom

⁵⁶ Pet Kembel — engleska glumica tog doba; igrala Juliju, Ofeliju, Hedu Gabler, ledi Magbet itd. - Prev.

⁵⁷ 1 gvineja iznosi 1 funtu i 1 šiling. - Prev.

⁵⁸ Balada M. Balfa (1808-1870), irskog kompozitora i operskog pevača. — Prev.

rodoljubivom pesmom koju je odrecitovala jedna mlada dama, koja je inače vodila amaterska pozorišga. Dobila je zasluženi aplauz; i, kad se to završi, muškarci izadoše na pauzu, zadovoljni.

Za sve to vreme garderoba je bila poprište uzbudljivih događaja. U jednom uglu stajali su g. Holohan, g. Ficpatrik, gđica Birn, dva razvodnika, barion, bas i g. O'Meden Burk.

G. O'Meden Burk reče da je to najskandalozniji ispad koji je ikad video. Muzička karijera gđice Ketlin Kerni u Dablinu zapečaćena je posle ovog, izjavio je. Baritona upitaše šta on misli o ponašanju gđe Kerni. On reče da ništa ne želi da kaže. Njemu je novac isplaćen i on ne želi da se ikome zamera. Međutim, reče da je gđa Kerni morala da ima obzira prema umetnicima. Razvodnici i sekretari žestoko su raspravljali o tome šta treba činiti kad dođe pauza.

— Slažem se s gospođicom Birn, reče g. O'Meden Burk. Ništa joj ne plaćajte.

U drugom uglu prostorije stajali su gđa Kerni i njen muž, g. Bel, gđica Hili i mlada dama koja je trebalo da izvede onu rodoljubivu pesmu. Gđa Kerni reče da se odbor prema njoj poneo skandalozno. Ona nije žalila ni truda ni troška a oni joj se ovako odužuju.

Mislili su da jednu devojkicu mogu da maltretiraju kako im se prohte. Ali ona će im pokazati da su se prevarili. Ne bi se usudili da se tako ponašaju da je reč o muškarcu. Ali ona će se pobrinuti da se njena kći izbori za svoja prava: neće je oni izigrati. Ako joj ne plate sve do poslednje pare, čitav Dablin će brujati o ovome. Naravno, žao joj je zbog ostalih umetnika. Ali šta je drugo mogla da učini? Okrenula se drugom tenoru a on se složi da se nisu valjano poneli prema njoj. Onda se obratila gđici Hili. Gđica Hili bi radije bila u drugoj grupi ali nije to mogla da učini jer je bila Ketlinina dobra prijateljica i Kernijevi su je često pozivali u goste.

Čim je prvi deo priredbe završen, g. Ficpatrik i g. Holohan priđoše gđi Kerni i rekoše joj da će joj preostale četiri gvineje biti isplaćene posle sastanka odbora narednog utorka i da će, u slučaju da njena ćerka ne nastupi u drugom delu priredbe, odbor smatrati da je ugovor prekršen i neće joj ništa više platiti.

— Nisam videla nikakav odbor, ljutito reče gđa Kerni. Moja ćerka ima ugovor. Mora joj biti isplaćeno još četiri funte i osam šilinga na ruke ili neće ni nogom kročiti na tu binu.

— Čudi me to od vas, gđo Kerni, reče g. Holohan. Nikad ne bih pomislio da ćete se tako poneti prema nama.

— A kako ste se vi poneli prema meni? upita gđa Kerni.

U obraze joj nazre krv: činilo se kao da će svakog časa nekog mlatnuti rukom.

— Ja samo tražim svoja prava, reče ona.

— Mogli biste bar malo pristojnije da se ponašate, reče g. Holohan.

— Ma šta mi kažete! A kad vas pitam kada će moja kći biti isplaćena ne mogu da dobijem ni pristojan odgovor.

Ona zabaci glavu i njen glas poprimi bahat ton, oponašajući ga.

— Obratite se sekretaru. Mene se to ne tiče. Ja sam ja, bla-bla-bla.

— Mislio sam da ste vi dama, reče g. Holohan i naglo se okrenu od nje.

Posle toga svi osudiše ponašanje gđe Kerni. I svi odobriše postupak odbora. Ona je stajala na vratima, mahnita od besa, raspravljala se s mužem i ćerkom i mahala rukama. Sačekala je početak drugog dela u nadi da će joj sekretari prići. Ali gđica Hili je ljubazno pristala da odsvira nekoliko tačaka. Gđa Kerni morala je da se pomeri u stranu i propusti baritona i njegovu pratnju na pozornicu. Stajala je na trenutak nepomična, kao kakva besna kamena statua i, kad joj prvi tonovi pesme zaparaše uho, ona dohvati ćerkin ogrtač i reče mužu:

— Pozovi kola!

On smesta izade. Gđa Kerni ogrnu ćerku i krenu za njim. Pri izlasku, zastade i zagleda se g. Holohanu u lice.

— Još nrsam svršrla s vama, reče.

— Ali ja jesam s vama, reče g. Holohan.

Ketlin je krotko išla za majkom. G. Holohan poče da korača gore-dole po prostoriji kako bi se smirio jer je osećao da sav gorr.

— I to mi je neka dama! reče. O, kakva dama!

— Uradio si kako valja, Holohane, reče g. O'Meden Burk, balansirajući na kišobranu u znak odobravanja.

MILOST

Dva gospodina koja su se zatekla u klozetu pokušala su da ga podignu; bio je sasvim bespomoćan. Ležao je zgrčen u podnožju stepeništa niz koje se strmoglavio. Uspeli su da ga okrenu. Sešir mu se otkotrljao nekoliko metara, a odelo mu je bilo umrljano od prašine i prosutog pića s poda na kome je ležao licem nadole. Oči su mu bile zatvorene, disanje isprekidano stenjanjem. Tanak mlaz krvi curio mu je iz ugla usta.

Ta dva gospodina i jedan kelner ponesoše ga uza stepenice i u baru ponovo položiše na pod. Za dva minuta oko njega se napravi krug ljudi. Upravnik bara upita sve prisutne ko je taj čovek i s kim je. Niko ga nije poznao, samo jedan kelner reče da je on tome gospodinu doneo čašicu ruma.

— Da li je bio sam? upita upravnik.

— Ne, gospodine. Bila su još dvojica s njim.

— Pa gde su oni?

Niko nije znao. Neko reče:

— Dajte malo vazduha Onesvestio se.

Krug posmatrača se raširi i ponovo skupi. Tamni medaljon krvi ukaza se na popločanom podu kraj čovekove glave. Upravnik, uplašen sivlom čovekovog lica, posla po policajca.

Neko mu razveza kravatu i otkopča kragnu. On na trenutak otvori oči, uzdahnu i ponovo ih sklopi. Jedan od onih koji su ga poneli uz stepenice držao je njegov ulubljeni cilindar u ruci. Upravnik je uporno pokušavao da sazna poznaje li iko povređenog i kud su nestali njegovi prijatelji. Vrata bara se otvoriše i uđe ogroman policajac. Gomila koja ga je pratila ulicom stade pred vratima, tiskajući se da vidi kroz staklo.

Upravnik požuri da ispriča sve što zna. Policajac, mlad čovek tupih i nepomičnih crta lica, je slušao. Lagano je okretao glavu nalevo i nadesno i šetao očima od upravnika do čoveku na podu, kao da proverava nije li on to žrtva kakve ujdurme. Onda skinu rukavicu, iz pojasa izvadi nekakvu sveščicu, liznu mastiljavu olovku i spremi se da sastavi zapis. Sumnjičavim glasom s provincijskim naglaskom upita:

— Ko je taj čovek? Ime, prezime i adresa?

Neki mladić u biciklističkom odelu progura se kroz krug posmatrača. Hitro kleknu kraj povređenog i zatraži vode. I policajac kleknu da pomogne. Mladić opru ruku sa čovekovih usta pa zatraži brendi. Policajac zapovednim tonom ponovi zahtev i kelner trčeći donese čašu. Sručiše brendi čoveku u grlo. Nakon nekoliko časaka ovaj otvori oči i obazre se oko sebe. Zagleda se u lica koji su ga okruživala i potom, shvativši, pokuša da se dignu.

— Da li vam je sad bolje? upita mladić u biciklističkom odelu.

— Ha, niš' mi ni'e, reče povređeni čovek pokušavajući da ustane.

Pomogoše mu da se dignu. Upravnik pomenu bolnicu, iz kruga posmatrača začuše se saveti. Na glavu povređenog čoveka staviše ulubljeni cilindar. Policajac ga upita:

— Gde stanujete?

Čovek ne odgovori, samo poče da fitilji brkove, zauzevši nehajan stav prema svom udesu. Ništa to nije, reče: eto, mala nezgoda. Jezik mu beše odebljao.

— Gde stanujete? ponovi policajac.

Čovek im reče da mu pozovu kola. Dok se o tom zahtevu raspravljalo, neki visok žustar gospodin svetla tena, u dugačkom žutom kaputu, pride iz udaljenog kraja bara Ugledavši prizor, on doviknu:

— Zdravo, Tome, družo stari! U čemu je nevolja?

— Ha, ni'e niš'a, reče čovek.

Pridošlica osmotri žalosnu priliku pred sobom pa se okrenu policajcu:

— Sve je u redu. Ja ću ga otpratiti do kuće..

Policajac dotaknu svoj šlem i odgovori:

— U redu, gospodine Pauer!

— Hajde, Tome, reče g. Pauer, hvatajući prrjetelja pod ruku. Nisi valjda slomio neku kost. A? Možeš li da hodaš?

Mladić u biciklisšćkom odelu uhvati čoveka pod drugu ruku a gomila se razdvoji da ih propusti.

— Kako te je ovo snašlo? upita g. Pauer.

— Gospodin je pao niz stepenice, reče mladić.

— V'lo sam v'm zahva'an, gospod'ne, reče povređeni.

— Nema na čemu.

— 'Oćemo d'odemo na po 'edno... ?

— Drugi put, drugi put.

Tri čoveka napustiše bar a gomila izađe na ulicu i razide se. Upravnik odvede policajca do stepeništa da se ispita mesto udesa. Složiše se kako mora da je gospodin promašio stepenicu. Gosti se vratiše šanku a kelner krenu da uklanja tragove krvi s poda.

Kad su izašli na Grafton Strit g. Pauer zviždukom dozva kočiju. Povređeni čovek ponovi što je razgovetnije mogao:

— V'lo sam v'm zava'an, gospod'ne. Nadam s' da ć'mo s'opet sresti, Ja sam Kernan.

Oštar bol koji je počeo da oseća delimično ga je otreznio.

— Nema na čemu, reče mladić.

Rukovaše se, Smestili su Kernana u kočiju i, dok je g. Pauer objašnjavao kočijašu put, on se zahvaljivao mladiću izrazivši svoje žaljenje što ne mogu zajedno da odu na po jedno piće.

— Drugom prilikom, reče mladić.

Kočija krenu u pravcu Bestmorland Strita. Dok je prolazila kraj Balast Ofisa sat je otkucavao pola deset. Oštar istočni vetar ošinu ih duvajući sa ušća reke. G. Kernan se skupi od zime. Prijatelj ga zamoli da mu ispriča kako je došlo do nezgode.

— Ne mo' u, odgovori on, je' ik mi je pov' eđen.

— Pokaži!

On se nagnu i zagleda se u Kernanova usta, ali ništa nije mogao da vidi. Kresnu šibicu i, štiteći je dlanom, ponovo se zagleda u Kernanova usta koja ovaj poslušno otvori. Njihanje kočije je primicalo i odmicalo šibicu od otvorenih usta. Donja vilica i desni bili su prekriveni zgrušanom krvi i činilo se da je slični deo jezika odgrizen. Šibica se ugasi.

— Gadno izt'leđa, reče g. Pauer.

— Ha, ni' e niš' a, reče g. Kernan zatvarajući usta i podižući okovratnik prljavog kaputa.

G. Kernan je bio trgovački putnik starog kova, koji je verovao u dostojanstvo svog poziva. Nikad se nije mogao videti u gradu bez pristojnog cilindra i gamašni. S ova dva odevna predmeta, govorio je, čovek svuda prolazi. On je nastavljao tradiciju svog Napoleona, velikog Blekvajta⁵⁹, čiju je uspomenu oživljavao kako povremenim prepričavanjem legende tako i oponašanjem.

Moderni načini poslovanja nisu ni njega pošteđeli a jedino što je uspeo da zadrži iz starih vremena bila je mala kancelarija u Krou Stritu, gde je na prozorskoj roletni bilo ispisano ime njegove firme sa adresom - London, Istočno-centralni kvart. Na kaminu ove male kancelarije bio je postrojen bataljon olovnih limenki čaja a na stolu ispred prozora četiri do pet porculanskih činijica koje su obično bile dopola ispunjene crnom tečnošću. Iz ovih činijica je g. Kernan isprobavao čajeve. Srknuo bi gutljaj i mućkao ga po ustima dok mu se nepce ne natopi, a potom bi ispljunuo u kamin. Onda bi zastao da proceni.

G. Pauer, mnogo mlađi čovek, bio je zaposlen u Kraljevskoj irskoj policiji u Dablinskom zamku⁶⁰. Putanja njegovog društvenog uspona sekla se s putanjom pada njegovog prijatelja, mada je pad g. Kernana bio ublažen činjenicom da su ga neki od prijatelja koji su ga poznavali kad je bio u svom zenitu i dalje cenili kao ličnost. G. Pauer je bio jedan od tih prijatelja. Njegovi neobjašnjivi dugovi bili su poslovični u društvu koje ga je znalo; inače je bio veseo i uglađen mladić.

Kočija se zaustavi ispred male kuće u Glasnevin Roudu i g. Kernan uz prijateljevu pomoć uđe u kuću. Žena ga smesti u krevet, g. Pauer je za to vreme sedeo dole u kuhinji i ispitivao decu u koju školu idu i šta sad

⁵⁹ Izmišljena figura irskog biznismena čija se neprincipijelnost ogleda i u njegovom prezimenu Crnobeli. - Prev.

⁶⁰ Glavni administrativni centar Irske, rezidencija lorda-namesnika koga postavlja engleska vlada. — Prev.

čitaju. Deca - dve devojčice i dečak, svesni očeve bespomoćnosti i majčine odsutnosti počеше da se magarče s njim. Iznenadilo ga je njihovo ponašanje i izražavanje, i čelo mu se zamišljeno nabra.

Posle nekog vremena gđa Kernan uđe u kuhinju i uzviknu:

— Pravo je strašilo! Gospode bože, jednom će sam sebi presuditi. Još od petka ne prestaje da pije.

G. Pauer se potrudi da joj objasni da on nije odgovoran, da se pukim slučajem našao na mestu udesa. Gđa Kernan, sećajući se kako je g. Pauer priticao u pomoć pri porodičnim svađama i često im pozajmljivao manje ali doborodošle sume, reče:

— Ne treba to ni da mi kažete, gospodine Pauer. Ja znam da ste mu vi prijatelj, ne kao neki s kojima se smuca. Oni su mu dobri samo dok ima para u džepu, da bi ga odvukli od žene i dece I to su mi prijatelji! S kim li je noćas bio, to bi' volela da znam.

G. Pauer odmahnu glavom, ali ne reče ništa.

— Tako mi je žas, nastavi ona, što nemam čime da vas poslužim. Ali ako ćete malo da posedite poslaću dete do Fogartijeve radnje, tu na čošku.

G. Pauer ustade.

— Čekali smo ga da donese novac. Ali taj se i ne seća da ima kuću.

— Nemojte tako, gospođo Kernan, reče g. Pauer, nateraćemo mi njega da okrene novi list. Porazgovaraću ja s Martinom. On je pravi čovek za te stvari. Doći ćemo jedno veče da popričamo.

Ona ga isprati do vrata. Kočijaš je cupkao gore-dole po stazi i mahao rukama da se zagreje.

— Jako je ljubazno od vas što ste ga doveli kući, reče ona.

— Nije to ništa, reče g. Pauer.

On se pope u kočiju. Pošto kočija krenu on veselo podiže šešir da je pozdravi.

— Napravićemo mi novog čoveka od njega, reče. Laku noć, gospođo Kernan!

Gđa Kernan je, zbunjena, pratila pogledom kočiju dok je ne izgubi iz vida. Onda se okrenu, uđe u kuću i izvrnu džepove svoga muža.

Ona je bila vredna i praktična sredovečna žena. Nedavno je proslavila srebrnu svadbu i obnovila prisnost s mužem: plesali su valcer dok je g. Pauer svirao. U vreme kad joj se udvarao, g. Kernan joj je izgledao kao otmena pojava: kad god je neka svadba ona i dan danas žuri pred crkvu jer pogled na mladu i mladoženju uvek u njoj budi živo i prijatno sećanje na dan kada je ona izašla iz Bogorodične crkve u Sandimauntu, naslonjena na ruku veselog jedrog čoveka, elegantno odevenog u frak i svetloplave pantalone, sa cilindrom koji je graciozno držao u drugoj ruci. Nakon tri nedelje shvatila je da je bračni život zamoran, a kasnije, kada je počeo da biva nepodnošljiv, već je postala majka. Uloga majke nije joj stvarala bogzna kakve teškoće i dvadeset pet godina ona je vešto održavala domaćinstvo i dom svoga muža. Njena dva starija sina već su se otisnula u svet. Jedan je radio u Glazgovu, u tekstilnoj radnji, drugi je bio činovnik kod nekog

trgovca čajem u Belfastu. Oni su bili dobri sinovi, redovno su pisali i ponekad slali novac. Ostala deca još uvek su išla u školu.

Sledećeg dana g. Kernan posla pismo u svoju kancelariju i ostade u krevetu. Žena mu je skuvala goveđu supu i grdila ga na sva usta. Prihvatila je njegovo često pijančenje kao tipično za to podneblje, odano ga je lečila kadgod je bio bolestan i uvek ga terala da doručkuje. Ima i gorih muževa. Otkako su sinovi porasli on nikad nije bio grub prema njoj, a znala je da, kad ga pošalje i po najmanju sitnicu, on ode čak do Tomas Strita da bi svratio na pivo.

Dva dana kasnije dodoše prijatelji da ga posete. Odvela ih je do spavaće sobe koja je odimala njegovim mirisom i namestila im stolice kraj kamina. G. Kernan, koji je tokom dana bio nabušit zbog povremenog oštrog bola na jeziku, postade ljubazniji. Uspravi se u krevetu i podupre se jastucima; boja njegovih punačkih obraza podsećala je na žar u kaminu. On se izvini gostima zbog nereda u sobi, ali istovremeno ih je gledao pomalo oholo, s ponosom veterana.

Nije ni slutio da je žrtva zavere koju su njegovi prijatelji, g. Kaningam, g. Mekoj i g. Pauer obelodanili gđi Kernan u dnevnoj sobi. Ideja je bila Pauerova ali je razrada plana bila poverena Kaningamu. Kernan je po rođenju bio protestant i, mada je venčanjem prešao u katoličku veru, dvadeset godina nije ušao ni u crkveno dvorište. Štaviše, voleo je da se tu i tamo podsmehne katoličanstvu.

G. Kaningam je bio pravi čovek za takav slučaj. On je bio Pauerov stariji kolega. Njegov vlastiti porodični život nije bio nešto posebno srećan. Ljudi su ga svim srcem sažaljevali jer se znalo da je oženjen neuglednom ženom koja je uz to neizlečivi alkoholičar. Šest puta je kućio kuću za nju a ona bi svaki put rasprodala sav nameštaj.

Svi su duboko poštovali sirotog Martina Kaningama. Bio je izuzetno razuman čovek, inteligentan i uticajan. Njegovo poznavanje ljudi i urođena promućurnost, produbljena dugim radom na sudskim slučajevima, prekaljeni su povremenim uranjanjem u vode opšte filozofije. Bio je dobro obavešten o svemu. Prijatelji su se rado povinovali njegovom sudu a uz to smatrali da likom podseća na Šekspira.

Kad su je upoznali sa zaverom, gđa Kernan reče:

— Prepuštam sve vama, gospodine Kaningam.

Nakon četvrt veka bračnog života preostalo joj je vrlo malo iluzija. Religija je za nju bila navika i nije verovala da čovek u godinama u kojima je njen muž može mnogo da se izmeni. Bila je sklona da u muževljevom udesu vidi neko čudno providenje, i da se nije plašila da će zazvučati okrutno, već bi ona toj gospodi rekla da Kernanu neće smetati to što mu se jezik malo skratio. Međutim, g. Kaningam jeste sposoban čovek, a religija je religija. Od tog plana možda da bude i koristi a, bilo kako bilo, štete ne može biti. U njenoj pobožnosti nije bilo preterivanja. Ona je zaista verovala u Sveto Srce⁶¹, što je opšte prihvaćeno kao najkorisnija katolička svetinja, i priznavala je svete obrede. Njena vera bila je omeđena njenom kuhinjom, ali ako bi trebalo, mogla bi da poveruje i u Benši⁶² pa i u Svetog Duha.

⁶¹ Sveto srce — Isusovo srce. Kult Sveto Srce, koji je osnovala monahinja Marija Margareta Alakok (17. v.) još uvek je jedan od najpopularnijih kultova katoličke crkve. Ova monahinja imala je priviđenje da joj je Hristos podario svoje srce kad ga je ona, krvavo, ugledala u njegovim otvorenim grudima. Jezuiti su podsticali širenje ovog kulta verujući da je to efektno oruđe za propagandu vere u masama. — Prev.

⁶² Irska domaća vila, predskazuje nesreću u porodici čija je zaštitnica. — Prev.

Gospoda počeo da pričaju o udesu. Kanningam reče da je znao za jedan takav slučaj. Neki sedamdesetogodišnjak je u toku epileptičnog napada odgrizao sebi komad jezika, ali taj deo je ponovo izrastao tako da niko nije ni primećivao ožiljak.

— Pa dobro, ali ja nemam sedamdeset godina, reče povređeni.

— Niko to nije ni rekao, reče Kanningam.

— Osećaš li još bolove? upita Mekoj.

Mekoj je u svoje vreme uživao izvesnu slavu kao tenor. Njegova žena, sopran, i dalje je po niskoj ceni držala deci časove klavira. Njegov život nije tekao pravolinijski, kao najkraće rastojanje između dve tačke, a u izvesnim periodima bio je prinuđen da se dovija da bi skrpio za život. Bio je činovnik na Midland železnici, reklamni agent za novine Ajriš tajms i Frimens žurnal, posrednik uz proviziju za neku firmu koja je prodavala ugalj, privatni obaveštajni agent, službenik u kancelariji šerifovog zamenika, a nedavno je postao sekretar gradskog islednika. Ova nova služba učinila je da je i profesionalno bio zainteresovan za Kernanov slučaj.

— Bolove? Pomalo, odgovori Kernan. Ali strašno mi je muka. Kao da mi se povraća.

— To je od pića, samouvereno reče Kanningam.

— Nije, reče Kernan. Mislim da sam se prehladio u kolima. Nešto mi se stalno penje u grlo, nekakav šljajm...

— Sluz, reče Mekoj.

— Stalno kao da mi se penje u grlo; od toga mi je muka.

— Da, da, reče Mekoj, to je u vezi s plućima.

On izazovno pogleda Kanningama i Pauera.

Kanningam brzo klimnu glavom, a Pauer reče:

— Eto, sve je dobro što se dobro svrši.

— Tebi sam, stari moj, veliki dužnik, reče povređeni.

G. Pauer odmahnu rukom.

— Ona dva tipa s kojima sam bio...

— A ko je to bio s tobom? upita Kanningam.

— Neki momak. Ne znam mu ime. Dovraga, kako li se zvao? Oniži tip svetle kose...

— Ikojoš?

— Harford.

— Hm, reče Kaningam.

Na takve Kaningamove primedbe ljudi bi obično učitali. Znalo se da on ima tajne izvore informacija. U ovom slučaju taj jednosložni komentar je imao moralnu pouku. Harford bi povremeno oformio društva koje je nedeljom oko podneva kretalo iz grada s ciljem da što pre stigne u neki od barova u predgrađu, gde su se krajnje ozbiljno predstavljali kao putnici-namernici⁶³. Ipak, njegovi saputnici nikad nisu zaboravljali kako se on probio u životu. Karijeru je počeo kao sumnjivi finansijer i pozajmljivao je manje sume novca radnicima uz zelenašku kamatu. Kasnije je postao ortak nekom debelem malom. g. Goldbergu U Kreditnoj banci na Lifiju. I mada je od jevrejstva usvojio samo njihov moralni kodeks⁶⁴, njegovi drugari katolici, kad god bi se bilo lično bilo posredno opekli o njegove zelenaške globe, s gorčinom su govorili o njemu kao o irskom jevreju, i to nepismenom, a u njegovom umobolnom sinu videli su božji prst kao osudu zelenaštva. U nekim drugim prilikama, međutim, sećali su se i njegovih dobrih strana.

— Pitam se kuda li se deo, reče g. Kernan.

Hteo je da pojedinosti tog događaja ostanu nejasne. Želeo je da njegovi prijatelji poveruju kako je došlo do nesporazuma između njega i g. Harforda i da su se tako mimoišli. Njegovi prijatelji, kojima je Harfordovo ponašanje u pijanstvu bilo poznato, očutaše. Pauer ponovo reče:

— Sve je dobro što se dobro svrši.

Kernan smesta promeni temu.

— Baš dobar momak, onaj lekar, reče. Da nije bilo njega...

— E, da nije bilo njega, reče Pauer, bilo bi sedam dana zatvora, i to bez prava zamene novčanom kaznom.

— Da, da, reče Kernan prisećajući se. Sad se sećam da je bio i neki policajac. Izgledao mi je kao pristojan momak. Kako se sve to uopšte desilo?

— Desilo se da si se ti uletvio, Tome, reče Kaningam ozbiljnim glasom.

— Cela istina, reče Kernan jednako ozbiljnim tonom.

— Pretpostavljam da si ti, Džek, sredio s policajcem, reče Mekoj.

Pauer nije voleo da ga oslovljavaju imenom. Mada nije previše držao do forme, nije mogao da zaboravi kako je Mekoj nedavno potegao čitav krstaški pohod u potrazi za koferima i kovčezima kako bi omogućio gđi Mekoj da završi neke izmišljene poslove u provinciji. Bio je ogorčen, i to ne toliko što je u tom poduhvatu ispao žrtva, koliko zbog toga što je cela igra bila vrlo niska. I stoga je na upućeno mu pitanje odgovorio Kernanu, kao da ga je on postavio.

⁶³ Nedeljom je u Irskoj bilo zabranjeno točenje alkohola. Od tog pravila bili su izuzeti samo putnici namernici. — Prev.

⁶⁴ Misli se na trgovački zakon zasnovan na Talmudu, odnosno na jevrejska lihvarska pravila — Prev.

Ta priča ozlojedila je Kernana. Bio je jako osetljiv na svoj građanski status, želeo je da živi sa svojim gradom uz uzajamno uvažavanje, zato se ljutio zbog i najsitnije uvrede koju bi mu naneli oni koje je nazivao seoskim tikvanima.

— Je l' zato plaćamo porez? upita on. Da bi hranili i oblačili te praznoglave geačine... Oni i nisu ništa drugo.

Kaningam se nasmeja. On je bio sudski službenik samo u sudu.

— Kako bi oni mogli da budu išta drugo, Tome? reče.

S jakim provincijskim naglaskom, i zapovednim tonom, on dreknu:

— 65, hvataj kupus!

Svi prasnuše u smeh. Mekoju, koji je na svaki način hteo da se uključi u razgovor, napravi se kao da nikad ranije nije čuo tu priču. Kaningam ispriča:

— Navodno - tako se priča — to se dešava u sabirnom centru, skupili te seoske rmpalije, tupoglavce, na vežbu. Onda ih narednik postroji uza zid s tanjirima u rukama. Priču je ilustrovao grotesknim pokretima.

— Na večeru, znate. Onda stavi šerpetinu kupusa na sto preda se i uzme kutlaču kao lopatu. Zahvati kupus kutlačom i odapne kao iz pračke na te sirote tupoglavce koji pokušavaju da ulove kupus u tanjir: 65, hvataj kupus.

Svi se ponovo nasmejaše, samo je g. Kernan i dalje bio pomalo ozlojeđen. Reče da će napisati pismo za novine.

— Ti majmuni dolaze ovamo, reče, i misle da mogu ovde da šefuju ljudima. Tebi, Martine, ne treba da objašnjavam kakvi su to ljudi.

Kaningam se delimično složi.

— Tako ti je to na ovome svetu, reče. Uvek ima i dobrih i loših.

— O, da, ima i dobrih, priznajem, reče Kernan zadovoljno.

— Bolje je kloniti ih se, reče Mekoju. To je moje mišljenje.

Gđa Kernan uđe u sobu i spustivši poslužavnik na sto reče:

— Poslužite se, gospodo.

Pauer ustade da posluži ostale i ponudi joj svoju stolicu. Ona je odbi s objašnjenjem da pegla dole i, pošto klimnu glavom Kaningamu koji je odgovori klimanjem iza Pauerovih leđa, ona krenu iz sobe. Muž je pozva:

— Zar nemaš ništa za mene, patkice?

— A, za tebe! Za tebe imam šljisku preko usta! reče ona osorno.

Muž viknu za njom:

— Ništa za svog mužića!

On to reče tako smešnim glasom napravivši usput komičak izraz lica da je posluživanje bocama crnog piva proteklo u opštem veselju.

Gosti otpiše pa spustiše čaše na sto da predahnu. Onda se Kanningam okrenu Paueru i kao uzged nabaci:

— Kažeš, u četvrtak uveče, Džek?

— Četvrtak, da, reče Pauer.

— Dobro! spremno se saglasi Kanningam.

— Možemo da se nađemo kod Molija, reče Mekoj. To bi bilo najzgodnije mesto.

— Ali ne smemo da zakasnimo, ozbiljno će Pauer, jer sigurno će biti gužve da neće moći da se uđe.

— Možemo da se nađemo u pola osam, reče Mekoj.

— Dogovoreno! reče Kanningam.

— Znači, pola osam kod Molija!

Nasta kratko ćutanje. Kernan je čekao da vidi da li će ga prijatelji uključiti u taj tajni dogovor. Onda upita:

— Šta se to sprema?

— O, ništa naročito, reče Kanningam. Neki mali dogovor za četvrtak.

— Opera, je l'? upita Kernan.

— Ne, ne, reče Kanningam izbegavajući otvoren odgovor, to je jedan mali... duhovni skup.

— O, reče Kernan.

Opet nastaje tišina. Onda Pauer otvoreno reče:

— Da ti kažem celu istinu, Tome, rešili smo da se posvetimo duhovnim vežbama⁷.

— Da, tako je, reče Kanningam. Džek i ja i Mekoj — svi smo rešili da batalimo piće.

On tu metaforu izgovori s izvesnim prostodušnim nabojem, te ohrabren sopstvenim glasom nastavi:

— Vidiš, red je da priznamo da smo svi do jednog najobičnije hulje. Kažem, svi do jednog, pa dodade s osornom velikodušnošću, okrenuvši se Paueru — Priznaj sad!

⁷ Duhovne vežbe — Povlačenje na neko vreme od svakodnevnog života, posvećivanje meditaciji i molitvama. - Prev.

— Priznajem, reče Pauer.

— I ja priznajem, reče Mekoj.

— I tako ćemo zajedno da batalimo piće, reče Kaningam.

Onda kao da mu sinu neka misao. Naglo se okrete povrednome i reče:

— Znaš, Tome, šta mi je sad palo na pamet? Mogao bi i ti da se pridružiš i onda bismo bili pravi četverac.

— Odlična ideja, reče Pauer. Nas četvorica zajedno.

Kernan je ćutao. Nije mu bilo jasno šta podrazumeva taj predlog, ali shvativši da neke duhovne sile treba da se pozabave njegovim slučajem, pomisli da zbog svog dostojanstva mora da se odupre. Već dugo nije se uključivao u razgovor, samo je slušao, sa izrazom blagog neprijateljstva, dok su njegovi prijatelji raspravljaju o jezuitima.

— Ja nemam tako loše mišljenje o jezuitima, reče on umešavši se napokon. Oni su obrazovani red. I verujem da su dobronamerni.

— Oni su najsavršeniji crkveni red, Tome, reče Kaningam s oduševljenjem. Jezuitski vrhovnik stoji odmah iza pape.

— U to nema sumnje, reče Mekoj, ako imaš neki diskretan posao da obaviš, ideš kod jezuita. To su ti uticajni momci. Ja ću vam nešto ispričati u vezi s tim...

— Jezuiti su vrlo dobra organizacija, na to će Pauer.

— Čudna je to stvar, reče Kaningam, to s jezuitskim redom. Svi ostali redovi morali su u nekom periodu da pretrpe reforme, ali jezuitski red nikad se nije menjao. Nikad nije odstupao.

— Stvarno? reče Mekoj.

— To je činjenica, reče Kaningam. Zna se iz istorije.

— I pogledaj njihovu crkvu, reče Pauer. Pogledaj njihovu pastvu.

— Jezuiti su okrenuti višim slojevima, reče Mekoj.

— Naravno, dodade Pauer.

— Da, reče Kerian. Zato su mi bliski. Za razliku od onih parohijskih sveštenika, nezalica, naduvenjaka koji..

— Sve su to valjani ljudi, reče Kaningam, svako na svoj način. Irsko sveštenstvo je poštovano u celom svetu.

— O, da, reče Pauer.

— Ne kao neka sveštenstva sa Kontinenta, reče Meko, koja ne zaslužuju svoje ime.

— Možda si u pravu, popusti Kernan.

— Naravno da sam u pravu, reče Kaningam. Ovoliko sam proživio i čega se sve nisam nagledao, pa valjda umem da procenim stvar.

Oni opet jedan za drugim otpiše. Kernan kao da je odmeravao nešto u glavi. Razgovor je na njega snažno delovao. Imao je visoko mišljenje o Kaningamu kao čoveku koji je znao da s lica proceni karakter. Počeo je da se raspituje za pojedinosti.

— O, to je prosto duhovno povlačenje, znaš, reče Kaningam. Otac Purdon služi. To je, znaš, za poslovne ljude.

— On neće biti suviše strog prema nama, Tome, reče Pauer nagovarajući ga.

— Otac Purdon? Otac Purdon? reče povređeni.

— O, mora da ga znaš, Tome, odlučno će Kaningam. Dobričina. I on ti je svetski čovek kao i mi.

— A... da, mislim da ga znam. Prilično rumen u licu, visok.

— Taj je.

— Reci mi, Martine, je li dobar propovednik?

— Ma ne... neće to biti prava služba, znaš. To će biti kao neki prijateljski razgovor, znaš, popričaćemo onako zdravorazumski.

Kernan se zamisli. Meko, reče:

— Otac Tom Burk, taj je bio sila!

— O, otac Tom Burk, ponovi Kaningam, taj je bio rođeni govornik. Jesi li ga ikada slušao, Tome?

— Da li sam ga ikada slušao! uvređeno će povređeni. I te kako! Jednom kad sam ga slušao...

— A opet, kažu da i nije bio neki veliki teolog, reče Kaningam.

— Je li moguće? reče Meko.

— O, ništa on nije grešio, znaš. Samo što ponekad, tako kažu, nije propovedao zvaničnu veru.

— A!... Bio je to sjajan čovek, reče Meko.

— Jednom sam ga slušao, nastavi Kernan, ne mogu sada tačno da se setim o čemu je bila propoved. Krofton i ja smo sedeli u zadnjem redu... sale... znate...

— Crkve, ispravi ga Kaningam.

— Da, pozadi, blizu vrata. Ne mogu sad da se setim... A, da, govorio je o papi, o pokojnom papi. Sad sam se setio. I verujte mi, bila je to veličanstvena propoved, taj stil govorništva. A njegov glas! Gospode! Kakav je glas taj čovek imao! Zatočenik Vatikana — tako ga je nazvao. Sećam se da mi je Krofton na izlazu rekao.

..

— Ali Krofton je protesgant, zar ne? upita Pauer.

— Naravno da jeste, reče Kernan, i to tvrdokoran protestant. Otišli smo kod Batlera u Mur Stritu i, kunem vam se, bio sam duboko dirnut, tako mi svega — živo se sećam njegovih reči. Kernane, reče mi on, mi se molimo pred različitim oltarima ali naša vera je ista Pomislio sam kako je to lepo rečeno.

— To su mudre reči, reče Pauer. U crkvi je uvek bilo puno protestanata kada je otac Tom držao propovedi.

— Nema mnogo razlike među nama, reče Mekoj. I mi i oni verujemo u...

Oklevao je za trenutak.

— ... u Spasitelja. Samo što oni ne veruju u papu i Bogorodicu.

— Ali, naravno, tiho i ubedljivo će Kaningam, naša religija je prava religija, stara, izvorna vera.

— U to nema sumnje, vatreno potvrdi Kernan.

Gđa Kernan pride vratima spavaće sobe i najavi:

— Evo ti još jednog gosta!

— Ko je to?

— Gospodin Fogarti.

— O, uđi! Uđi!

Bledo, ovalno lice pojavi se na svetlosti sobe. S lukom njegovih plavih opuštenih brkova bio je paralelan luk plavih obrva nad prijatno iznenađenim očima. G. Fogarti je bio skromni bakalin. Prvo je u centru držao trgovinu alkoholnim pićima koja je propala jer ga je njegovo finansijsko stanje nagnalo da se veže uz drugorazredne proizvođače žestokih pića i loše pivare. Potom je otvorio malu radnju u Glasnevin Roudu gde će se, laskao je sebi, svojim manirima umiliti domaćicama toga kraja. Bilo je zaista izvesne gracioznosti u njegovom držanju, delio je komplimentete deci i odmereno se izražavao. Imao je izvesnu kulturu.

Fogarti je doneo poklon, četvrt litra viskija izuzetnog kvaliteta. Ljubazno se raspitao o Kernanovom zdravlju, spustio poklon na sto i seo osećajući se ravnim s ostatkom društva. Kernan je cenio taj poklon utoliko više što je imao u svesti da Fogartiju još nije izmiren jedan manji račun za bakaluk. On reče:

— Nisam ni sumnjao u tebe, stari družo. Otvori to, Džek.

Pauer ponovo posluži goste. Oplaknuše čaše i on nasu pet viskija. Ovo novo okrepljenje ožive razgovor. Fogarti, koji se smestio na ivici stolice, slušao je s naročitom pažnjom.

— Papa Lav XIII, reče Kaningam, bio je jedan od lučonoša svoga doba. Njegova velika vizija, znate, bila je unija rimske i grčke crkve. To je bio njegov životni cilj.

— Često sam slušao da je bio jedan od najumnijih ljudi u Evropi, reče Pauer. Hoću da kažem, pored toga što je bio papa.

— I jeste bio, reče Kaningam, ako ne i najumniji. Njegov moto, znate, kao pape, bio je Lux upon lux.— Svetlost na svetlost⁶⁵.

— Ne, ne, reče Fogarti živahno. Mislim da tu grešite. Njegov moto bio je Lux in Tenebris, mislim da to znači — Svetlost u Tami.

— O, da, reče Mekoj, Tenebris.

— Dozvolite, reče Kaningam ubeđeno, moto je bio Lux upon Lux. A geslo njegovog prethodnika, Pija IX, bilo je Crux upon Crux — to jest, Krst na Krst, da bi se time izrazila razlika između njihova dva pontifikata.

Ovo poslednje bi prihvaćeno. Kaningam nastavi.

— Papa Lav, to znate, bio je veliki učenjak i pesnik.

— Imao je odlučno lice, reče Kernan.

— Da, reče Kaningam. Pisao je poeziju na latinskom.

— Je l' istina? reče Fogarti.

Mekoj zadovoljno okuša viski pa zatrese glavom s dvostrukim značenjem, i reče:

— Nije to šala, ja vam kažem.

— Mi to, Tome, nismo učili, reče Pauer sledeći Mekojev primer, mi smo išli u sirotinjske škole.

— Mnogi dobri ljudi išli su u jeftine škole s cepanicom pod miškom⁶⁶, poče Kernan da popuje. Stari sistem je i najbolji: jednostavno pošteno obrazovanje. Nikakve ove moderne izmišljotine...

— Tačno tako, reče Pauer.

— Bez ičeg suvišnog, dodade Fogarti.

Precizno izgovorivši te reči on ozbiljno otpi.

⁶⁵ Pogrešno. Njegov moto bio je Lumen in Ceolo (lat.) - Svetlost na nebesima. — Prev.

⁶⁶ Učenici jeftinih škola nosili su zimi po cepanicu dnevno za grejanje učionice. — Prev.

— Sećam se kako sam čitao, reče Kaningam, da je papa Lav napisao jednu pesmu o otkriću fotografije — na latinskom, razume se.

— O fotografiji! uzviknu Kernan.

— Da, potvrdi Kaningam.

I on otpi iz čaše.

— Ono, zaista, reče Meko, zar nije fotografija čudo kad ozbiljnije razmislite?

— O, svakako, Pauer će, umni ljudi umeju odmah da sagledaju veličinu nekih stvari.

— Kao što reče pesnik: Veliki umovi su vrlo blizu ludila, dodade Fogarti.

Izgledalo je da Kernana nešto muči. Pokušavao je da se priseti protestantskih teoloških učenja o nekim težim pitanjima i na kraju se obrati Kaningamu.

— Reci mi nešto, Martine, reče on. Da li je bilo papa — naravno ne ovaj naš sadašnji, niti njegov prethodnik, ali neki iz davnijih vremena — koji ... znaš ... nisu bili baš ... na nivou?

Nasta tišina. Kaningam reče:

— O, svakako, bilo je i pokvarenjaka... Ali ima jedna zaista neverovatna stvar. Nijedan od njih, čak ni najveća pijanica, ni najgori... najokoreliji razbojnik, nijedan od njih nikad nije ex cathedra⁶⁷ izgovorio ni jednu jedinu reč netačne doktrine. E, sad recite, zar to nije zapanjujuća stvar?

— Bogami jeste, reče Kernan.

— Da, zato što kad papa govori ex cathedra, objasni Fogarti, on je nepogrešiv.

— Tako je, složili se Kaningam.

— O, da, znam ja za papsku nepogrešivost. Sećam se, bio sam tada mladić... ili je to bilo...

Fogarti mu upade u reč. On dohvati bocu i posluži ostale. Videvši da neće biti dovoljno pića za sve, Meko reče da on još nije završio prvu turu. Ostali s izvesnim nećkanjem prihvatit će ponudu. Laka muzika viskija koji se uliva u čaše stvorila je ugodnu pauzu.

— Šta si ono hteo da kažeš, Tome? upita Meko.

— Papska nepogrešivost, reče Kaningam, to je najveći događaj u celoj istoriji crkve.

— Kako je to bilo, Martine? upita Pauer.

⁶⁷ ex cathedra (lat.) - (bukv.) S katedre. Po katoličkoj dogmatici kad papa propoveda ex cathedra, on je nepogrešiv.
— Prev.

Kaningam podiže dva debela prsta.

— U svetom zboru, znate, kardinala, nadbiskupa i biskupa bila su dva čoveka koja su bila protiv toga, svi ostali bili su za. Ceo konklave⁶⁸ osim ove dvojice bio je jednoglasan. Ne! Njih dvojica to nisu hteli da prihvate!

— Ha! uzviknu Mekoj.

— I to su bili nemački kardinal po imenu Doling ili Dauling ... ili. . .

— Dauling nije nemačko ime, to i vrapci znaju, reče Pauer nasmejavši se.

— U redu, taj nemački kardinal, kako god mu bilo ime, on je bio jedan; a drugi je bio Džon Mekhejl.

— Kako? viknu Kernan. Je li to Džon od Tuama?

— Jesi li siguran u to? upita Fogarti sumnjičavo. Ja sam mislio da je to bio neki Talijan ili Amerikanac.

— Džon od Tuama, ponovi Kaningam, glavom i bradom.

On otpi, ostali učiniše isto. Zatim nastavi:

— I oko toga se dokačiše: svi kardinali i biskupi i nadbiskupi iz svih krajeva sveta, s jedne strane, a s druge ova dvojica, i svadali su se da je sve prštalo, dok na kraju papa sam ne ustade i ex cathedra objavi nepogrešivost kao crkvenu dogmu. Tog istog trena Džon Mekhejl, koji se dotad svim silama borio protiv toga, ustade i riknu kao lav: Credo!

— Verujem! reče Fogarti.

— Credo! ponovi Kaningam. Time je on pokazao kakvu je veru imao. On se pokorio onoga trena kad je papa progovorio.

— A šta je bilo s Daulingom? upita Mekoj.

— Nemački kardinal nije hteo da se pokori. Napustio je crkvu.

Kaningamove reči stvorile su u mislima slušalaca veličanstvenu sliku Crkve. Njegov dubok hrapav glas ih je uzbudio dok je izgovarao te reči vere i pokornosti. Kad gđa Kernan, brišući ruke, uđe u sobu, zateče zanemelo društvo. Ona ne prekide tu tišinu, samo se nasloni na šipku kod nogu kreveta.

— Jednom sam video Džona Mekhejla, reče Kernan, i to dok sam živ neću zaboraviti.

On se okrenu ženi očekujući njenu potvrdu.

— Često sam ti pričao?

⁶⁸ Konklave — kardinalska skupština za izbor pape. — Prev.

Gđa Kernan klimnu glavom.

— To je bilo pri otkrivanju spomenika ser Džonu Greju⁶⁹. Edmund Dvejer Grej⁷⁰ drži govor, mlati praznu slamu, a kraj njega ovaj stari velikan, mrko ga gleda ispod čupavih obrva.

Kernan nakostreši obrve i spustivši glavu kao razjareni bik, preteći pogleda u svoju ženu.

— Gospode! uzviknu on vrativši prirodan izraz licu, nikada nisam video takve oči na čoveku. One su prosto govorile: Prozreo sam te ja, golube. Imao je oko sokolovo.

— Nijedan od tih Grejovih nije ni za šta, reče Pauer.

Opet zavlada ćutanje. Pauer se okrenu gđi Kernan i s iznenadnom veselošću reče:

— Pa, gospođo Kernan, mi ćemo od vašeg muža napraviti dobrog smernog i bogobojažljivog rimokatolika.

On pokretom ruke obuhvati sve prisutne.

— Svi ćemo zajedno da se posvetimo duhovnim vežbama i ispovedimo naše grehe — a Bog nam je svedok da nam je to preko potrebno.

— Ja nemam ništa protiv, reče Kernan smešeći se pomalo nervozno.

Gđa Kernan pomisli da bi bilo mudrije da prikrije svoje zadovoljstvo. Zato samo reče:

— Jadan taj sveštenik koji će morati da sluša tvoje priče.

Kernanov izraz lica se promeni.

— Ako mu se ne sviđa, odbrusi on, može da radi ... šta mu drago. Ja ću mu samo ukratko ispričati o svom jadu. Nisam ja tako loš čovek...

Kaningam spremno upade.

— Svi ćemo se odreći đavola, reče, svi zajedno, ne zaboravljajući njegova dela i njegovu razmetljivost.

— Idi od mene, Satano! reče Fogarti, smejući se i gledajući u ostale.

Pauer ništa ne reče. Oseti da je potpuno izguran iz vođstva. Ipak, na licu mu je lebdeo zadovoljan izraz.

— Jedino što moramo da učinimo, reče Kaningam, to je da ustanemo sa zapaljenim svećama u rukama i obnovimo svoja obećanja s krštenja.

— O, ne zaboravi sveću, Tome, reče Mekoju, to nikako.

⁶⁹ Irski rodoljub. Spomenik otkriven 24. juna 1879. u Dublinu. — Prev.

⁷⁰ Sin Džona Greja, takođe političar. — Prev.

— Šta? reče Kernan. Zar moram da držim sveću?

— O, svakako, reče Kaningam.

— Ma, k vragu sve, reče Kernan razdraženo, to ne prihvatam, Uradiću ostalo šta treba. Uradiću ono s tim duhovnim vežbama, ispovediću se, i... sve po spisku. Ali... bez sveća! Ne, dovraga, sveće ne dolaze u obzir!

On odmahnu glavom s komičnom ozbiljnošću.

— Čujte sad ovo! reče njegova žena.

— Sveće ne prihvatam, reče Kernan svestan da je ostavio utisak na svoju publiku, i nastavi da odmahuje glavom. Taj posao s čarobnim lampama odbijam.

Svi se od srca nasmejaše.

— Eto vama vašeg katolika! uzviknu njegova žena.

— Bez sveća! ponovi Kernan tvrdoglavo. To je isključeno!

Jezuitska crkva u Gardiner Stritu bila je gotovo puna a ljudi su i dalje neprekidno navirali na bočna vrata, odakle su, po uputstvima crkvenjaka, na vrhovima prstiju kretali prolazom da nađu slobodno mesto. Svi su bili lepo i uredno obučeni. Svetlost lampi u crkvi slivala se na skladan niz crnih odela i belih okovratnika prekinut pogdegde odelom od tvida, na tamne prošarane stubove od zelenog mermera i na turobne slike. Gospoda su sedela u klupama pantalona lako povučениh na kolenima i odloženih šešira. Sedeli su naslonjeni i zagledani u udaljeni zračak crvene svetlosti što je titrala nad oltarom.

Na klupi blizu propovedaonice sedeli su Kaningam i Kernan. Na klupi iza njih bio je Mekoj, sam, a u klupi iza njega Pauer i Fogarti. Mekoj je bezuspešno pokušao da nađe mesto zajedno s ostalima i, pošto se društvo smestilo u obliku petokrake⁷¹ on neumesno pokuša da se našali na račun toga. Pošto te šale nisu bile dobro prihvaćene, odustao je. Čak je i on bio svestan svečane atmosfere i religiozna osećanja počeo da ga prožimaju. Kaningam šapatom privuče Kernanovu pažnju na Harforda, zelenaša, koji je sedeo na izvesnom odstojanju od njih, kao i na Faninga, sekretara i najuticajnijeg u izbornom komitetu za gradonačelnika; sedeo je odmah ispod propovedaonice, pored jednog od novoizabranih rejonskih većnika. S desne strane sedeli su stari Majkl Grajms, vlasnik triju zalagaonica, i Dan Hoganov nećak koji je čekao na službu u gradskoj većnici. Sasvim napred bio je g. Hendrik, glavni izveštač Frimens žurnala, i siroti O'Karol, stari Kernanov prijatelj, koji je svojevremeno bio ugledan trgovac.

Postepeno, dok je prepoznao lica, Kernan počeo da se oseća lagodnije. Na kolenima je držao šešir koji je žena dovela u red. Jednom ili dvapug on povuče manžetne jednom rukom dok je drugom lagano ali čvrsto pridržavao obod šešira.

Pred njih stupi moćna pojava čoveka odevenog u belu mantiju, koji se s mukom peo u propovedaonicu. Istovremeno, vernici se uskomešaše — izvadili su maramice i pažljivo kleknuli na njih. Kernan učini što i ostali. Sveštenik je sad stajao uspravan u propovedaonici iznad čije ograde su se videle dve trećine njegovog tela krunisane krupnim rumenim licem.

⁷¹ Raspetog Hrista. — Prev.

Otac Purdon kleknu licem prema crvenom zračku svetlosti, i pokrivši lice rukama poče da se moli. Nakon nekog vremena on otkri lice i ustade. Vernici takođe ustadoše i ponovo sedoše u klupe. Kernan vrati šešir na koleno i s pažnjom se okrete propovedniku. Propovednik laganim pokretima pažljivo zavrnu oba široka rukava svoje mantije i polako osmotri skup lica pred sobom. Zatim reče:

Jer su deca ovoga sveta prema svom rodu mudrija od sinova svetlosti, Pa i ja vam kažem: načipite sebi prijatelje pomoću nepravednog bogatstva, da bi pas primili u večne stanove — kad ono nestane⁷².

Otac Purdon je prodomim glasom ubedljivo razlagao tekst. Taj tekst, rekao je, najteže je protumačiti od svih tekstova u Svetom pismu. To je tekst koji pri površnom čitanju može ostaviti utisak nesklada s uzvišenom moralnošću koju Isus Hristos propoveda na ostalim mestima.

Ali, reče on svojim slušaocima, njemu se čini da je upravo taj tekst posebno podesan da uputi one čija je sudbina da žive svetovnim životom a koji ipak ne žele da se posvete samo ovozemaljskim stvarima. To je tekst za poslovne ljude i školovane ljude. Svojim božanskim razumevanjem svih slabosti ljudske prirode, Isus Hristos je shvatio da ne mogu svi ljudi da žive duhovnim životom, da je ogromna većina prisiljena da živi u ovozemaljskom svetu i, do izvesne mere, za ovozemaljski svet: ovom rečenicom On je hteo da im da savet stavljajući pred njih kao religijski uzor baš one Mamonove⁷³ poklonike koji najmanje od svih mare za veru.

Govorio je svojim slušaocima da on večeras nije tu da bi ih zastrašio, niti da pred njih postavi prevelike zahteve; on je tu samo kao svetski čovek koji se obraća srodnim ljudima Došao je da se obrati poslovnim ljudima i govoriće im na poslovan način. Ako može da upotrebi tu metaforu, reče, on je tu kao njihov duhovni knjigovođa; i voleo bi za svaki od njegovih slušaoca ponaosob otvori svoje knjige, knjige svoga duhovnoga života, i vidi da li se ti računi poklapaju s njegovom savešću.

Isus Hristos nije bio strog učitelj. On je razumeo naše sitne mane, razumeo slabosti naše sirote posrnule prirode, razumeo naša životna iskušenja. Možda smo, jesmo sigurno, svi mi, s vremena na vreme bili izloženi ovozemaljskim iskušenjima; možda smo, jesmo sigurno, svi mi imali svojih padova. Ali on, reče, traži samo jedno od svojih slušalaca. A to je da časno i muževno stanu pred Boga. Ako se njihovi računi u svakoj tački poklapaju, neka onda kažu:

Dobro, proverio sam svoje račune. Sve je u redu.

Ali ako, kao što se može desiti, ima nekih neusklađenosti, neka priznaju istinu, neka budu otvoreni i neka kao pravi muškarci kažu:

Dobro, pregledao sam svoje račune. Nalazim da je ovo i ovo pogrešno. Ali, uz božju milost, ja ću to i to popraviti. Ja ću svoje račune izmiriti.

⁷² Jevandlje po Luki, 16, 8 i 9. — Prev.

⁷³ Mamon — bog obilja i bogatstva za kojima čovek žudi. — Prev.

MRTVI

Lili, nastojnikova kći, bukvalno je spadala s nogu. Tek što bi jednog gosta uvela u malu odaju iza kancelarije u prizemlju i pomogla mu da skine kaput, već bi isprekidano zvono na ulaznim vratima ponovo zazvonilo i ona bi jurila nezastrtim hodnikom i uvodila novog gosta. Sva sreća što nije morala da vodi brigu i o gospođama. Za to su se postarale gđica Kejt i gđica Džulija i za tu priliku kupatilo na gornjem spratu preuredile u žensku garderobu. Njih dve su sad gore brbljale i smejale se, svaki čas usplahireno išle jedna za drugom do vrha stepeništa, naginjale se preko ograde i zivkale Lili da je pitaju ko je stigao.

Uvek je to bio veliki događaj — godišnja zabava gospođica Morkan. Dolazili su svi koji su ih znali, rodaci, stari porodični prijatelji, članovi Džulijinog hora, poneki odrasli Kejtini đaci, pa čak i neki đaci Meri Džejn. I nikad se nije dogodilo da zabava ne uspe. Iz godine u godinu, koliko se pamti, te su zabave proticale u veličanstvenom stilu, još otkad su Kejt i Džulija, po smrti svog brata Peta, napustile kuću u Stoni Beteru i dovele jedinu svoju bratonicu Meri Džejn da živi s njima u mračnoj sumornoj kući na ostrvu⁷⁴ Ašer, gde su iznajmилe gornji sprat od g. Fulama, trgovca žitom, koji je imao kancelariju u prizemlju. Ima tome dobrih trideset godina, ako ne i više. Meri Džejn, koja je tada bila devojčica u kratkoj suknjici, sad je glavna potpora domaćinstva jer svira crkvene orgulje u Hedington Stritu⁷⁵.

Završila je akademiju i svake godine priređivala koncert svojih učenika u gornjoj sali Stare koncertne dvorane. Mnogi njenu učenici poticali su iz imućnih porodica iz Kingstauna i Dalkija. I njene tetke, mada već stare, doprinosile su domaćinstvu svojim radom. Džulija, iako već sasvim seda, još je bila vodeći sopran u crkvi Adama i Eve, a Kejt, suviše slaba da bi se mnogo kretala, držala je početnicima časove muzike na starom pijaninu u dvorišnoj sobi. Lili, nastojnikova kći, pomagala im je u kućnim poslovima. Iako su živеле skromno, polagale su na dobru ishranu: uvek sve najbolje - najkvalitetniji bifteci, najskuplji čaj i najbolje crno pivo u bocama. Lili je retko kad grešila pri kupovini pa se dobro slagala sa svoje tri gospođice. A one su bile krajnje pedantne, to je bilo sve. Nisu trpele jedino da im se odgovara na primedbe.

Naravno, te večeri su i te kako imale razloga da budu uzbuđene. A onda, već odavno je prošlo deset, a Gabrijel i njegova žena se još nisu pojavljivali. Uz to, pribojavale su se da se Fredi Malins ne pojavi pijan. Nipošto nisu želele da ga đaci Meri Džejn vide pod gasom; u takvom stanju ponekad ga nije bilo lako obuzdati. Fredi Malins, je uvek kasnio, ali pitale su se šta je to moglo da zadrži Gabrijela: zbog toga su svaki čas išle do ograde stepeništa i zapitkivale Lili jesu li Gabrijel i Fredi stigli.

— O, gospodine Konroj, reče Lili Gabrijelu kad mu je otvorila. vrata, gospođica Kejt i gospođica Džulija već su pomislile da nećete doći. Dobro večer, gosdodo Kokroj!

— Znam da jesu, reče Gabrijel, ali one zaboravljaju da su mojoj ženi potrebna tri očajno duga sata da se spremi.

Stajao je na otiraču i otrešao sneg sa kaljača a Lili povede njegovu ženu ka stepeništu i viknu:

— Gospođice Kejt, evo gospođe Konroj.

Kejt i Džulija se odmah spustiše, gegajući se mračnim stepeništem. Obe poljubiše Gabrijelovu ženu primetivši da mora da se živa smrzla i upitaše da li je Gabrijel stigao s njom.

⁷⁴ Kej, ne ostrvo, na južnoj obali reke Lifi. — Prev.

⁷⁵ U crkvi sv. Marije, koja se nalazi u toj ulici. — Prev.

— Naravno da sam stigao, tetka Kejt! Samo vi idite gore, dolazim, doviknu Gabrijel iz mraka.

Nastavio je da žustro struže kaljačama o otirač, a tri žene, smejući se, krenuše gore, ka garderobi za dame. Tanak nanos snega prekrivao mu je ramena kao pelerina i kao kapice vrhove kaljača; i pošto dugmad kaputa škripeći skliznuše kroz mrazom ukrućene rupice, iz nabora i šupljina kaputa iščile svež opojan vazduh od spolja.

— Opet veje, gospodine Konroj? upita Lili.

Uvela ga je u malu odaju i pomogla mu da skine kaput. Gabrijel se nasmeši jer je njegovo prezime izgovorila deleći ga na tri sloga, i pogleda je. Bila je vižljasta, još nedorasla devojka bleđog tena i kose boje slame. Svetlost plinske lampe u maloj odaji činila ju je još bleđom. Gabrijel ju je znao još kad je bila sasvim mala i obično sedela na najnižem stepeniku mazeći krpenu lutku.

— Da, Lili, odgovori, i mislim da će nas noćas dobro zavejati.

On pogleda naviše, u tavanicu koja je podrhtavala od trupkanja i povlačenja nogu i oslušnu za trenutak klavir, a onda spusti pogled na devojku koja je pažljivo stavljala njegov kaput na policu.

— Reci mi, Lili, srdačno će on, ideš li još u školu?

— O, ne, gospodine, odgovori ona. Sa školom je svršeno.

— E pa onda, veselo produži Gabrijel, nadam se da ćemo ti uskoro doći na svadbu, a?

Devojka ga pogleda preko ramena i s gorčinom izgovori:

— Današnji muškarci samo brbljaju i gledaju da vas iskoriste.

Gabrijel pocrvene kao da je nešto pogrešio i, ne gledajući više u nju, skide kaljače pa svojom debelom rukavicom žustro krenu da glanca lakovane cipele.

Bio je krupan, povisok mlad čovek. S njegovih obraza rumenilo se razlivalo nagore, sve do čela, gde se širilo u nekoliko nejasnih crvenkastih pečata; na glatkom licu nemirno su svetlucala dva čista stakla a blistav pozlaćen okvir naočara zaklanjao je nežne i nemirne oči. Sjajna crna kosa bila mu je razdeljena po sredini i začesljana iza ušiju, gde se lagano talasala nadole od ruba koji je utisnuo šesir.

Kad je izglancao cipele, ustade i povuče prsluk nadole čime još više utegnu svoje puno telo. Zatim hitro izvadi novčić iz džepa.

— Lili, reče, i ćušnu joj novčić u šaku, Božić je, zar ne? Evo... sitnica...

I brzo se uputi ka vratima.

— O, nemojte, gospodine! uzviknu devojka i krenu za njim. Zaista, gospodine, ne mogu to da primim.

— Božić je! Božić je! reče Gabrijel gotovo poskakujući ka stepeništu i blago odmahujući rukom.

Videvši da je već stigao do sredine stepeništa, devojka doviknu za njim:

— Pa, hvala vam, gospodine.

Čekao je pred salonom da se valcer završi i slušao šuštanje suknji i bat koraka. Još se osećao nelagodno zbog devojčinog gorkog i neočekivanog odgovora. Pokušao je da to neraspoloženje nekako odagna popravljajući manžetne i nameštajući leptir-mašnu. Onda iz malog džepa prsluka izvadi listić papira i zagleda se u teze koje je napravio za svoj govor. Dvoumio se u pogledu stihova Roberta Brauninga jer se pribojavao da ih njegovi slušaoci neće razumeti. Neki poznati citati iz Šekspira ili iz Melodija⁷⁶ delovali bi prikladnije. Trapavo trupkanje potpetica i struganje donova o pod podseti ga da se njihov kulturni nivo razlikuje od njegovog. Samo će ispasti smešan čitajući im poeziju koju oni ne mogu razumeti. Pomisliće da se razmeće svojim višim obrazovanjem. Doživeće neuspeh kod njih baš kao i maločas pred devojkom u maloj odaji. Nije našao prave reči. Sve je besmisleno, čitav njegov govor, od prvog do poslednjeg slova, potpuno promašaj.

U tome trenutku tetke i njegova žena izadoše iz garderobe. Njegove tetke bile su dve male skromno obučene starice. Tetka Džulija je bila za dlaku viša. Njena kosa, povezana preko vrhova ušiju, bila je siva; i njeno uvelo lice, s tamnim senkama, bilo je sivkasto. Iako je bila jake građe i pravog stasa, njene tupe oči i opuštena usta davali su joj izgled žene koja ne zna gde se nalazi ni kuda ide. Tetka Kejt je bila živahnija. Njeno lice, zdravije nego sestrično, bilo je uvelo i puno bora, kao smežurana rumena jabuka, a njena kosa, povezana na isti starinski način, još uvek je zadržala boju zrelog oraha.

Obe iskreno izljubiše Gabrijela. On je bio njihov sestrić miljenik, sin pokojne im sestre Elene, koja je bila udata za T. Dž. Konroja iz Port i Dok kompanije.

— Greta mi kaže, Gabrijele, da večeras kad se budete vraćali u Monkstaun⁷⁷, nećete uzeti kola, reče tetka Kejt.

— Taman posla, odgovori Gabrijel i okrenu se ženi, prošle godine smo se dobro proveli, zar ne? Zar se ne sećaš, tetka Kejt, kako se Greta tada prehladila? Prozori na kočiji klepeću tokom čitave vožnje a od Meriona istočnjak duva ko lud. Divota! Greta se baš žestoko prehladila.

Tetka Kejt se na svaku njegovu reč mrštila i klimala glavom.

— Potpuno si u pravu, Gabrijele, potpuno, reče ona. Čovek nikad ne može biti dovoljno oprezan.

— Ali da je do Grete, reče Gabrijel, ići će kući peške i po snegu, samo ako je pustiš.

Gđa Konroj se nasmeja.

— Ne slušaj ga, tetka Kejt, reče ona. On je zaista veliki brižljivko: zeleni abažuri na lampama da Tom uveče ne kvari oči, tegovi koje mora da diže, a tek to što primorava Evu da jede ovsenu kašu... Jadno dete! Ne podnosi ni da je omiriše! Ali nikad nećete pogoditi najnoviju stvar.

Ona prasnu u smeh i pogleda muža, čiji je zadivljen i srećan pogled lutao s njene haljine do njenog lica i kose. Tetke se takođe od srca nasmejaše jer je Gabrijelova brižnost bila redovan izvor šala za njih.

⁷⁶ Irske melodije engleskog pesnika irskog porekla Tomasa Mura, popularnog u to vreme u Irskoj. — Prev.

⁷⁷ Predgrađe Dablina. — Prev.

— Kaljače! reče gđa Konroj. To je najnovije. Kad god je napolju vlažno, moram da obuvam kaljače. Čak me je i večeras terao da ih uzmem, ali nisam pristala. Idući put će biti ronilačko odelo.

Gabrijel se nervozno nasmeja i potapša se utešno po mašni, dok se tetka Kejt skoro presamitila od smeha, tako je uživala u šali. Ali s tetka Džulijinog lica osmeh brzo iščeze a njene nevesele oči upraviše se ka sestriću. Posle kraćeg ćutanja ona upita:

— A šta su to kaljače, Gabrijele?

— Kaljače, Džulija! uzviknu njena sestra. Zaboga, zar ne znaš šta su kaljače? Pa nose se preko... preko cipela, zar ne, Greta?

— Da, odgovori gđa Konroj. Prave se od gutaperke. Oboje imamo po par. Gabrijel kaže da ih na kontinentu sad svi nose.

— O, na kontinentu, promrmlja tetka Džulija i klimnu glavom.

Gabrijel se namršti i reče, kao malo ljutito:

— Nije to ništa naročito ali Greti je smešno jer je ta reč podseća na Kristi Minstrels⁷⁸.

— Ali, reci mi, Gabrijele, poče tetka Kejt s puno takta. Naravno, postarao si se za sobu. Greta kaže da...

— O, da, to je sređeno, odgovori Gabrijel. Rezervisao sam sobu kod Grešama⁷⁹.

— Razume se, to si dobro učinio, reče tetka Kejt. A deca, Greta, ne brineš zbog njih?

— Ah, samo jedna noć, reče gđa Konroj. Uostalom, Besi je s njima.

— Razume se, ionovi tetka Kejt. Baš je to zgodno, imati devojkicu na koju možeš da se osloniš! A ova naša Lili, bog me ubio ako znam šta se to s njom događa u poslednje vreme. Uopšte više nije ista devojkica. Gabrijel se upravo spremao da postavi tetki neka pitanja povodom te stvari, ali ona iznenada prekinu razgovor i zagleda se u sestru koja je prišla stepeništu i naginjala se preko ograde.

— Šta je sad ovo? reče ona gotovo strogo. Kuda to Džulija ode? Džulija! Džulija! Kuda ćeš?

Džulija, koja je već sišla do prvog odmorišta, vrati se i blago najavi:

— Stigao je Fredi.

U tom trenutku aplauz i završni tuš pijaniste označiše da je valcer završen. Vrata salona se otvoriše i nekoliko parova išeta. Tetka Kejt užurbano povuče Gabrijela u stranu i šapnu mu:

— Skokni dole, Gabrijele, molim te, i vidi kako je Fredi. I ne puštaj ga ovamo ako je nakresan. Sigurna sam da je nakresan. Sigurna sam.

⁷⁸ Trupa crnačkih pevača osnovana u Njujorku 1860. god. — Prev.

⁷⁹ Kod Grešama — otmjena gostionica u Dublinu. — Prev.

Gabrijel ode do ograde stepeništa i oslušnu. Čuo je kako dve osobe razgovaraju u maloj odaji. Prepoznao je smeh Fredija Malinsa. Onda bučno siđe niz stepenice.

— Veliko je to olakšanje, reče tetka Kejt gđi Konroj, kad je Gabrijel ovde. Nekako se uvek osećam spokojnije kad je on tu... Džulija, gospođici Deli i gospođici Pauer treba malo osveženja. Divno ste igrali valcer, gospođice Deli. Bilo je zaista sjajno.

Dugajlija smežuranog lica, krutih prosedih brkova i cmpuraste kože, koji je upravo prolazio sa svojom partnerkom, reče:

— Možemo li i mi da dobijemo neko piće, gospođice Morkan?

— Džulija, kratko dodade tetka Kejt, evo i gospodina Brauna i gospođice Ferlong. Odvedi i njih, Džulija, s gospođicom Deli i gospođicom Pauer.

— Za dame nema boljeg od mene, reče g. Braun i toliko napući usne da mu se brkovi nakostrešiše a osmeh navre iz svake bore. Znae, gospođice Morkan, one me obožavaju jer...

Ali ne uspe da završi rečenicu nego, videvši da se tetka Kejt udaljila, hitro uvede tri mlade dame u sobu pozadi. Nasred sobe bila su dva četvrtasta stola postavljena jedan uz drugi, a tetka Džulija i pomoćnica poravnavali su nabore na velikom stolnjaku. Na stolu za posluživanje bili su raspoređeni tanjiri i činije, čaše i hrpe kašika, viljušaka i noževa. Gornji deo velikog klavira takođe je služio kao sto za jela i kolače. Pored malog kredenca u uglu stajala su dva mladića i pila pivo.

G. Braun dovede tu svoje šticienice i predloži im u šali da uzmu punč za dame, vruć, jak i sladak. Ali pošto one rekoše da nikad ne piju žestoka pića, on im otvori tri boce limunade. Onda zamoli jednog od mladića da se malo pomeri, dohvati buteljku i natoči sebi poštenu dozu viskija. Mladići su ga posmatrali s poštovanjem dok je kušao piće.

— Vere mi, reče smeškajući se, to mi je lekar prepisao.

Njegovo izabrano lice raširi se u osmeh a kikotanje tri gospođice nadoveza se kao melodični eho na njegovu dosetku. Njihale su se levo-desno i nervozno kretale ramenima. Najsmelija reče:

— E, sad, gospodine Braun, pa nije valjda doktor baš tako rekao.

G. Braun gucnu viski i s blagom ironijom reče:

— Znae, ja sam kao čuvena gospođa Kasidi, za koju kažu da je jednom rekla: Slušaj, Meri Grajms, ako ne uzmem, nateraj me da uzmem, jer mi se pije.

Uneo se svojim uspaljenim licem nekako suviše prisno i pritom počeo da govori prostačkim dablinskim naglaskom, tako da mlade dame, kao po dogovoru, u tišini saslušale njegovu priču. Gđica Ferlong, jedna od učenica Meri Džejn, upita gđicu Deli kako se zove onaj lepi valcer što je svirala; a g. Braun, videvši da ga ignorišu, smesta se okrenu dvojici mladića koji su, očigledno, imali više razumevanja za njega. Zajapurena mlada žena u ljubičastoj haljini banu u sobu: uzbuđeno je pljeskala rukama i uzvikivala:

— Kadril! Kadril!

Odmah za njom uđe i tetka Kejt i pozva:

— Dva kavaljera i tri dame, Meri Džejn!

— O, tu su gospodin Berdžin i gospodin Kerigan, reče Meri Džejn. Gospodine Kerigan, povedite gospođicu Pauer. Hoćete li? Gospođice Ferlong, evo i nama partnera, gospodina Berdžina. Eto, biće sve u redu.

— Tri dame, Meri Džejn, reče tetka Kejt.

Dva mladića zamoliše dame za ples a Meri Džejn se okrsnu gđici Deli:

— O, gospođice Deli, zaista je bilo lepo od vas što ste odsvirali one dve poslednje igre, ali večeras nam zaista nedostaju dame.

— Ne mari ništa, gospođice Morkan.

— Imam za vas zgodnog partnera, gospodina Bartela D'Arsija, tenora. Kasnije ću ga pozvati da nam peva. Ceo Dablin je poludeo za njim.

— Božanstven glas! Božanstven glas! reče tetka Kejt.

I pošto je na klaviru već započeo uvodni deo za prvu figuru, Meri Džejn brzo izvede svoje parove iz sobe. Tek što oni izadoše, tetka Džulija lagano ušeta u sobu osvrćući se za sobom.

— Šta se desilo, Džulija? zabrinuto upita tetka Kejt. Ko je to?

Džulija, koja je nosila gomilu salveta, okrenu se sestri i reče jaj mirno, kao da ju je pitanje iznenadilo:

— Ma samo Fredi, Kejt, i Gabrijel s njim.

I stvarno, iza nje se pojavi Gabrijel vodeći Fredija Malinsa. Ovaj je bio mlađi čovek, četrdesetih godina, Gabrijelove visine i građe, i vrlo oblih ramena. Lice mu je bilo mesnato i bledo, i rumenele su mu se samo debele ušne resice i širok nos. Imao je grube crte, zatupast nos, ispupčeno i malo čelo, a usne su mu bile isturene i otekle. Teški kapci i neuredna retka kosa davali su mu pospan izgled. Smejao se piskavo od sveg srca nečemu što je na stepenicama ispričao Gabrijelu i u isti mah trljao levo oko zglobom leve pesnice.

— Dobro večer, Fredi, reče tetka Džulija.

Fredi Malins pomalo nemarno otpozdravi gospođicama Morkan jer je, po običaju, gubio dah, a zatim, spazivši g. Brauna koji mu se smeškao iz ugla, otetura se do njega i tiho počeo da mu priča istu onu priču koju je upravo ispričao Gabrijelu.

— Pa nije baš preterao, je l' da? reče tetka Kejt Gabrijelu.

Gabrijel, koji je bio namršten, odmah se oraspoloži i reče:

— Da, jedva se primećuje.

— E, pa reci, zar nije užasan! reče tetka Kejt. A dao je reč svojoj sirotoj majci uoči Nove godine da će se okaniti pića. Nego, hajde, Gabrijele, pođimo u salon.

Pre nego što je izašla iz sobe ona dade znak g. Braunu, mršteći se i preteći kažiprstom. G. Braun joj klimnu glavom umesto odgovora i, kad je izašla, reče Frediju Malinsu:

— Slušaj, Tedi, sipaću ti sad punu čašu limunade, da se malo središ.

Fredi Malins, koji se upravo približio vrhuncu svoje priče, nestrpljivo odmahnu na tu ponudu, ali g. Braun, prethodno mu skrenuvši pažnju na neurednu odeću, natoči limunadu u čašu i pruži mu je. Leva ruka Fredija Malinsa mehanički prihvati čašu dok je desnom, takođe mehanički, popravljao odeću. G. Braun čije se lice ponovo krivilo u osmeh natoči sebi još viskija upravo kad Fredi Malins, iako još nije stigao do kraja svoje priče, prasnu u piskav kikotač smeh, spusti prepunjenu čašu koju nije ni taknuo pa stade da zglobom leve pesnice trlja levo oko i ponavlja poslednje rečenice, koliko mu je to smeh dopuštao.

* * *

Gabrijel je jedva slušao Meri Džejn dok je u potpunoj tišini salona svirala svoj komad iz Akademije, pun prelaza i teških pasaža. On je voleo muziku, ali komad koji je izvodila po njegovom mišljenju uopšte nije bio melodičan, a pitanje je da li se i ostalim slušaocima sviđao, mada su je molili da nešto odsvira. Četvorica mladića koji su na zvuk klavira izašli iz trpezarije i stali kraj vrata, posle nekoliko minuta tiho se udaljše, dvojica po dvojica. Činilo se da su jedine osobe zaista obuzete muzikom bile Meri Džejn, čije su ruke letele po dirkama ili se dizale uvis pri pauzama, kao ruke kakve sveštenice koja proklinje, i tetka Kejt, koja je stajala kraj nje i okretala listove.

Gabrijelove oči, nadražene bleskom voskom uglačanog poda ispod glomaznog lusteru, odlutaše do zida iznad klavira. Tu je visila slika scene na balkonu iz Romea i Julije a pored nje bila je slika prinčeva ubijenih u Taueru, koju je tetka Džulija izradila crvenom, plavom i mrkom vunicom, još dok je bila devojčica. Verovatno su one to naučile u školi, još kao devojčice, jer mu je jedne godine i majka za rođendan izradila prsluk od purpurnog moarea posutog malim lisičjim glavama, postavljen mrkim satenom i s okruglim ispupčenim dugmetima. Čudno je što njegova majka nije bila muzikalna, mada je tetka Kejt nju zvala naslednicom pameti u porodici Morkan. I ona i Džulija uvek su bile pomalo ponosne na svoju ozbiljnu i gospodstvenu sestru. Njena fotografija stajala je pred velikim zidnim ogledalom. Na krilu je držala otvorenu knjigu i pokazivala nešto Konstantinu koji je u mornarskom odelu ležao kraj njenih nogu. Sinovima je ona izabrala imena, jer je mnogo polagala na porodično dostojanstvo. Zahvaljujući njoj, Konstanin je sad prvi podžupnik u Balbrigianu⁸⁰, i, zahvaljujući njoj, Gabrijel je diplomirao na Kraljevskom univerzitetu. Lice mu se smrknu kad se seti njenog tvrdoglavog protivljenja njegovoj ženidbi. Izvesne uvredljive reči koje je tada izgovorila još uvek su ga pekle; jednom je Gretu nazvala seoskom namigušom, a to uopšte nije bilo istina. Upravo ju je Greta negovala sve vreme njene poslednje duge bolesti u njihovoj kući u Monkstaunu.

Znao je da će Meri Džejn uskoro završiti svoj komad, jer je ponovo svirala uvodnu melodiju sa skalama koje su se nizale posle svakog takta i, dok je čekao na kraj, zlovolja polako splasnu u njegovom srcu.

Komad se završi tremolom u visokim tonovima i završnom oktavom u dubokom basu. Dok je Meri Džejn izlazila iz sobe, crveneći i nervozno uvijajući note, pratio ju je veliki aplauz. Najjače su pljeskala ona četvorica kraj vrata, koji su izašli u trpezariju na početku, ali su se vratili na poslednji akord klavira.

⁸⁰ Grad na obali Dablinskog zaliva. — Prev.

Igrači zauzeše svoja mesta. Gabrijelova partnerka bila je gđica Ajvors, otvorena, govornjiva mlada dama pegava lica i buljavih smeđih očiju. Nosila je haljinu bez dekoltea a na kragnici joj je bio pričvršćen velik broš s irskim simbolom.

Kad zauze svoje mesto, ona odsečno reče:

— Hoću nešto da raspravim s vama.

— Sa mnom? začudi se Gabrijel.

Ona ozbiljno klimnu glavom.

— A šta to? upita Gabrijel smeškajući se njenom preozbiljnom držanju.

— Ko je E. K. ? upita gđica Ajvors i pogleda ga pravo u oči.

Gabrijel porumene p htede da se namršti praveći se da je ne razume, kad ona bez uvijanjanja reče:

— O, Ejmi, nevinašce! Otkrila sam da pišete za Dejli Ekspres⁸. Zar vas nije stid?

— Zašto bi me bilo stid? upita Gabrijel i zatrepta, pokušavajući da se osmehne.

— E pa mene je stid zbog vas, reče gđica Ajvors iskreno. Pisati za takav ološ. Nisam znala da ste Zapadni Britanac.

Na Gabrijelovom licu pojavi se izraz zbunjenosti.

Zaista je imao svoju književnu rubriku svake srede u Dejli Ekspresu⁸¹, i za to su ga plaćali petnaest šilinga. Ali, zar je zbog toga Zapadni Britanac? Knjige koje je dobijao za prikaze skoro su mu bile draže nego taj tričavi ček. Voleo je da opipava korice i lista stranice tek štampane knjige. Skoro svakog dana po završetku predavanja na koledžu lutao je kejevima i obilazio antikvare. Hikija na Bečlor šetalištu, Veba ili Mesija na Aston keju ili O' Kloisija u sporednoj ulici. Nije znao kako da odgovori na njenu optužbu. Htede da kaže da je književnost iznad politike. Ali oni su dugogodišnji prijateiji i karijere su im tekle naporedo, prvo na univerzitetu a onda i kad su postali profesori; takva pompezna fraza kod nje ne bi prošla. On zatrepta, pokuša da se osmehne i neuverljivo promrmlja da ne vidi ničeg političkog u tome što piše književne prikaze.

Kad dođe vreme da se parovi izmene još je bio zbunjen i rasejan. Gđica Ajvors ga hitro uze za ruku, prisno ga stegnu i nežno i prijateljski reče:

— Naravno, samo sam se šalila. Evo, sad se izmenjujemo.

Kad su se ponovo sastali, ona započe nešto o problemima na univerzitetu⁸², i Gabrijelu laknu. Neki njen prijatelj pokazao joj je Gabrijelov prikaz Brauningovih pesama. Tako je otkrila tu tajnu. Ali prikaz joj se mnogo svideo. Onda iznenada reče:

⁸¹ Irski konzervativni list. — Prev.

⁸² Misli se na konflikt koji je nastao povodom načina obrazovanja protestanata i katolika u Engleskoj i Irskoj. — Prev.

— O, gospodine Konroj, hoćete li ići na izlet do Aranskih ostrva ovog leta? Ostaćemo tamo čitav mesec. Biće divno na Atlantiku! Morate doći. Gospodin Klensi ide, i gospodin Kilkeli i Ketlin Kerni.

I Greti bi bilo veoma prijatno ako pođe. Ona je iz Konakta⁸³, zar ne?

— Njeni su odatle, kratko odgovori Gabrijel.

— Ali, vi ćete doći, zar ne? reče gđica Ajvors i žudno pritisnu svoj topli dlan uz njegovu mišicu.

— Zapravo, reče Gabrijel, već sam sredio da idem...

— Kuda da idete? upita gđica Ajvors.

— Pa, svake godine idem s drugarima na biciklističku turneju i tako...

— Ali kuda? upita gđica Ajvors.

— Pa, obično idemo u Francusku ili Belgiju ili možda u Nemačku, s nelagodnošću reče Gabrijel.

— A zašto idete u Francusku i Belgiju, upita gđica Ajvors, umesto da obilazite sopstvenu zemlju?

— Znae, reče Gabrijel, malo radi jezika a malo radi promene.

— Ali šta je s vašim sopstvenim jezikom - irskim? reče gđica Ajvors.

— E ako ćemo pravo, reče Gabrijel, irski nije moj jezik.

Najbliži gosti okrenuše se da čuju ovo unakrsno ispitivanje. Gabrijel nervozno baci pogled levo i desno, pokušavajući da zadrži dobro raspoloženje, iako je od muke bio sav crven u licu.

— Ali zar ne treba da obilazite svoju zemlju, nastavi gđica Ajvors, o kojoj ne znate ništa, i svoj sopstveni narod, i svoju domovinu?

— E pa, da vam pravo kažem, uzvratu joj iznenada Gabrijel, sit sam svoje zemlje, sit sam je!

— Zašto? upita gđica Ajvors.

Gabrijel joj ne odgovori, uzbuđen svojom oštrom izjavom.

— Zašto? ponovi gđica Ajvors.

Ali, pošto parovi stadoše da se ukrštaju a Gabrijel je i dalje ćutao, ona vatreno reče:

— Naravno, nemate odgovor.

⁸³ Jedna od četiri irske provincije (Manster, Konakt, Olster, Lenster). — Prev.

Gabrijel pokuša da prikrije uznemirenost sasvim se prepustivši igri. Izbegavao je njen pogled jer joj na licu primeti zlovoljan izraz. Ali kad se u dugom lancu opet susretoše, iznenadi ga čvrst stisak njene ruke. Ona ga vragolasto pogleda ispod oka i on se osmehnu. A onda, u momentu kad su se razdvajali, ona se uzdiže na prste i došapnu mu:

— Zapadni Britanac!

Kad se igra završila, Gabrijel ode u udaljeni ugao sobe gde je sedela majka Fredija Malinsa. Bila je to krupna iznemogla stara žena sede kose. Glas joj je bio isprekidan, nalik sinovljevom, i pomalo je mucala. Već su joj rekli da je Fredi stigao i da je gotovo trezan. Gabrijel je upita kako je bilo prilikom plovidbe. Živela je kod svoje udate ćerke u Glazgovu i u Dablin je dolazila jednom godišnje. Ona mu blago odgovori da je plovidba bila vrlo ugodna i da je kapetan bio izuzetno pažljiv prema njoj. Uz to ispriča kako je kuća njene ćerke u Glazgovu divna, pa poče o svim dobrim prijateljima koje tamo znaju. Dok je ona brbljala, Gabrijel je pokušavao da izbriše iz svesti i samo sećanje na neugodni događaj sa gđicom Ajvors. Da, ta devojka, ili žena, šta god da je, jeste zanesenjak, ali sve ima svoje vreme. Možda nije trebalo onako da joj odgovori. Ali otkud joj pravo da ga pred svima nazove Zapadnim Britancem, čak i u šali. Pokušala je da ga ismeje pred svima, podbadala ga i zurila u njega tim zečjim očima.

Tada ugleda svoju ženu kako mu prilazi probijajući se kroz parove koji su igrali valcer. Kad je došla do njega, šapnu mu:

— Gabrijele, tetka Kejt pita hoćeš li ti seći gusku kao i obično. Gospođica Deli će narezati šunku a ja ću iseći kolač.

— U redu, reče Gabrijel.

— Prvo će u trpezariju poslati mlade, čim se završi ovaj valcer, i bićemo sami za stolom.

— Jesi li igrala? upita je Gabrijel.

— Naravno. Zar me nisi video? Oko čega si se to prepirao s Moli Ajvors?

— Ni oko čega. Zašto? Ona je to rekla?

— Tako nešto. A ja nagovaram onog D'Arsija da nešto otpeva. Mislim da je baš uobražen.

— Nismo se prepirali, zlovoljno reče Gabrijel, samo je navaljivala da idem na izlet po zapadnoj Irskoj a ja sam rekao da neću.

Njegova žena na to malo poskoči i uzbuđeno pljesnu dlanovima.

— O, Gabrijele, pristani, uzviknu ona. Tako bih volela da opet vidim Golvej.

— Ti idi ako hoćeš, hladno odvratila Gabrijel.

Ona ga pogleda za trenutak, a onda se okrenu gđi Malins i reče:

— I to je neki muž, gospođo Malins!

Dok se ona udaljavalala provlačeći se između parova, gđa Malins, ne obazirući se na upadicu, nastavi da priča Gabrijelu o prelepim mestima u Škotskoj i o tome kako su tamo divni predeli. Njen zet ih svake godine vodi na jezera da pecaju. Njen zet je sjajan ribolovac. Jednom je upecao divnu, veliku, veliku ribu i u hotelu su im je pripremili za večeru.

Gabrijel skoro da nije čuo šta je pričala. Pošto se večera bližila, opet poče da razmišlja o svom govoru i o citatima. Kad vide Frediia Malinsa kako prilazi da porazgovara s maikom, on mu ustupi stolicu i povuče se u udubljenje kraj prozora. Prostorija je sad bila već skoro prazna a iz trpezarije je dopirao zveket tanjira i noževa. Oni koji su se još nalazili u salonu izgleda da su bili umorni od igranja i u grupicama su tiho razgovarali. Gabrijelovi vreli uzdrhtali prsti lupkali su o hladno prozorsko okno. Kako mora da je sveže napolju! Kako bi bilo prijatno šetati sam, prvo duž reke a onda kroz park! Sneg polegao po granama drveća a na vrhu Velingtonovog spomenika stoji svetlucava kapa. Koliko li je ugodnije tamo nego za stolom u trpezariji!

Ponavljao je u sebi osnovne teze svog govora: irska gostoljubivost, tužne uspomene, tri gracije, Paris, citat iz Brauninga. Ponovio je u sebi i rečenicu koju je napisao u svom prikazu: Čovek oseća da sluša muziku rastrzanu nemiom. Gđica Ajvors je pohvalila prikaz. Da li je bila iskrena? Ima li i trunke života iza sve te njene propagande? Do te večeri među njima nikad nije dolazilo do nesuglasica. Obeshrabrivala ga je i sama pomisao da će ona biti za stolom i da će ga dok bude govorio gledati svojim podrugljivim očima. Možda će joj biti čak i milo ako mu govor ne uspe. Ali jedna misao mu pade na um i ohrabri ga. Reći će, ciljajući na tetku Kejt i tetku Džuliju: Dame i gospodo, generacija koja je na izmaku možda je imala svojih mana ali je, po mome mišljenju, imala izvesnu gostoljubivost, smisao za šalu, čovečnost, koje novoj i veoma ozbiljnoj i preobrazovanoj generaciji, koja buja oko nas, izgleda mi, nedostaju. To! To ide na adresu gđice Ajvors. Šta mari što su njegove tetke samo dve neuke starice.

Žamor u sobi privuče njegovu pažnju. G. Braun se pojavi na vratima i otmeno uvede tetka Džuliju koja se, oslonjena o njegovu ruku, osmehivala oborene glave. Isprekidan praskavi aplauz pratio ih je sve do klavira i, pošto Meri Džejn sede na klavirsku stolicu a tetka Džulija, sada ozbiljna, okrenu glavu da bi joj se glas ravnomerno čuo u celoj prostoriji, pljeskanje postepeno utihnu. Gabrijel prepozna uvodnu melodiju omiljene tetka Džulijine pesme — Ukrašena za venčanje⁸⁴. Njen snažan i zvonak glas izvodio je s velikim zanosom pasaže koji ukrašavaju melodiju i, mada je pevala u veoma brzom tempu, nije ispustila ni najmanju ukrasnu notu. Pratiti njen glas a ne gledati joj u lice značilo je osećati i učestvovati u uzbuđenju brzog i sigurnog uzleta. Kad se pesma završila, Gabrijel i ostali gromko zapljeskaše, a isti takav oduševljen aplauz odjeknu i iz nevidljive trpezarije. Zvučalo je to tako iskreno da tetka Džulija lako porumene, dok je pružala ruke prema svojoj staroj kožnoj notnoj svesci, na čijim su koricama bili ugravirani njeni inicijali. Fredi Milins, koji je slušao nakrivljene glave da bi bolje čuo, pljeskao je i kad su ostali prestali i živahno nešto govorio majci, koja je ozbiljno i lagano s odobravanjem klimala. Konačno, kad se umorio od pljeskanja, naglo ustade i pohrli prema tetki Džuliji, dočepa je s obe šake za ruku i stegnu pa poče da je grese u nedostatku reči ili kad bi gubio dah.

— Baš sam govorio majci, reče on, da te nikad nisam čuo da tako pevaš, nikad. Ne, nikad ti još

glas nije bio tako lep kao večeras. Eto! Veruješ li mi? To je živa istina. Časti mi i poštenja mi moga, tako je. Nikad ti glas nije bio tako svež i tako... tako zvonak i svež, nikad!

⁸⁴ Kompozicija od Belinija. — Prev.

Tetka Džulija se vedro nasmeja, promrmlja nešto o komplimentima i pokuša da izvuče ruku iz njegovih šaka. G. Braun teatralno pokaza na nju i pokretom šoumena koji publici predstavlja svoje čudo saopšti prilikama oko sebe:

— Gospođica Džulija Morkan, moje poslednje otkriće!

Smejao se od srca na ove svoje reči kad se Fredi Malins okrete ka njemu i reče:

— Pa, Braune, ako ti to ozbiljno, mogao si i nešto lošije da pronadeš. Jer otkako ja dolazim ovamo nikad je nisam čuo da peva ni upola ovako dobro. To je živa istina.

— Ni ja, reče g. Braun. Mislim da joj se glas vanredno poboljšao.

Tetka Džulija slegnu ramenima i sa smernim ponosom reče:

— Pa, pre trideset godina glas mi i nije bio tako loš.

— Često sam joj govorila, energično reče tetka Kejt, da je u onom horu prosto-naprosto bila zapostavljena. Ali ona me nikad nije slušala.

Okrenula se kao da traži podršku ostalih protiv ovog samovoljnog deteta, dok je tetka Džulija zurila preda se a na licu joj titrao slabašan osmeh sećanja.

— Pa da, nastavi tetka Kejt, nikog ona nije htela da sluša, rintala je u tom horu i danju i noću, i danju i noću. U šest ujutru na Božić! A zbog čega?

— Pa, zar nije u slavu Boga, tetka Kejt? upita Meri Džejn okrećući se na klavirskoj stolici i osmehujući se.

Tetka Kejt se srdito okrenu bratanici i reče:

— Sve ja to znam o slavi božijoj, Meri Džejn, ali mislim da nije baš pravedno što je papa iz hora izbacio⁸⁵ sve te žene koje su tamo rintale čitav svoj život, i postavio im nad glave neke drske balavce. Pretpostavljam da papa to radi za dobrobit crkve. Ali to nije pravedno, Meri Džejn, i nije u redu.

Zaista se razgnevila i nastavila bi da i dalje brani sestru, jer joj je to bila bolna tačka, da se Meri Džejn, videći da se igrači vraćaju, nije pomirljivo umešala.

— Tetka Kejt, nemoj da uvredimo gospodina Brauna, on je druge vere.

Tetka Kejt se okrenu g. Braunu, koji se isceri na ovu aluziju o svojoj veri, i žurno reče:

— O, ja ispravnost papinog postupka ne dovodim u pitanje. Ja sam samo jedna stara glupača i ne bi mi na pamet palo da tako što učinim. Ali valjda postoji i neka najobičnija pristojnost i zahvalnost. I da sam na Džulijinom mestu, rekla bih ja tom ocu Hiliju u oči...

⁸⁵ Odluka pape Pija X, koju je doneo bez saglasnosti kardinala da žene, kao nesposobne da ispunjavaju duhovne zahteve crkvenog pevanja, ne mogu pevati u crkvenom horovima. — Prev.

— Znaš šta, tetka Kejt, reče Meri Džejn, mi smo svi zaista vrlo gladni, a kad smo gladni onda smo i orni za svađu.

— A i kad smo žedni, takođe smo orni za svađu, dodade g. Braun.

— Onda je bolje da sad večeramo, reče Meri Džejn, a posle ćemo da nastavimo raspravu.

Na odmorištu ispred salona Gabrijel nabasa na svoju ženu i Meri Džejn, koje su pokušavale da ubede gđicu Ajvors da ostane na večeri. Ali gđica Ajvors, koja je već stavila šešir i zakopčavala ogrtač, nije htela da ostane. Uopšte nije gladna i već je ostala duže nego što je nameravala.

— Samo još desetak minuta, Moli, reče gđa Konroj. Nećeš zbog toga zakasniti.

— Da malo prezalogajiš, reče Meri Džejn, toliko si igrala.

— Zaista ne mogu, reče gđica Ajvors.

— Bojim se da se uopšte nisi zabavila, beznadežno reče Meri Džejn.

— Baš naprotiv, budi bez brige, reče gđica Ajvors, ali sad me zaista moraš pustiti da idem.

— Ali, kako ćeš kući? upita gđa Konroj.

— O, pa to je dva koraka od keja.

Gabrijel je časak oklevao pa upita:

— Ako nemate ništa protiv, gospođice Ajvors, ja ću vas otpratiti, ako zaista morate da idete.

Ali gđica Ajvors je već krenula:

— Ni govora, doviknu. Zaboga, idite lepo na večeru i ne brinite za mene. Umem ja o sebi da vodim računa.

— Baš si neka smešna devojka, Moli, iskreno reče gđa Konroj.

— Beannacht libh⁸⁶, doviknu gđica Ajvors i strča niz stepenicame smejući se.

Meri Džejn je zbunjeno i zlovoljno zurila za njom dok se gđa Konroj nagnu preko ograde stepeništa osluškujući zvuk vrata Gabrijel se upita nije li on uzrok naglog odlaska gđice Ajvors. Ali nije izgledala neraspoložena: otišla je smejući se. Gledao je tupo niza stepenice.

U tom trenutku iz trpezarije se dogega tetka Kejt gotovo kršeći ruke u očaju.

— Gde je Gabrijel? doviknu. Gde je zaboga Gabrijel? Svi su tamo i čekaju da se počne a nema nikog da iseče gusku!

⁸⁶ Beannacht libh (irsk.) — Do viđenja. — Prev.

— Evo me, tetka Kejt! uzviknu Gabrijel, koji je iznenada živnuo. Spreman sam da isečem i čitavo jato gusaka, ako treba!

Debela reš pečena guska ležala je na jednom kraju stola, a na drugom kraju, na nabranom papiru posutom peršunom, stajala je velika oguljena šunka posuta prezlom i ukusno ukrašena papirnatim naborom oko kolenice. Pokraj nje bio je goveđi but začinjen mirođijom. Između ova dva suparnička kraja nizala su se u paralelnim redovima ostala jela: dva mala brdašca crvenih i žutih pihtija, plitka činija puna kremova i crvenog džema, zatim velik širok tanjir u obliku lista s peteljkom, na kome je bilo složeno rumenkasto suvo grožđe i očišćeni bademi, zatim sličan tanjir sa smokvama iz Smirne, tanjir sa kolačem čiji je vrh bio ukrašen istruganim oraščićem, činijica puna čokolada i bombona umotanih u zlatni i srebrni papir i staklena vaza u kojoj su stajali tanki strukovi celera. Nasred stola, oko posude za voće s čitavom piramidom pomorandži i američkih jabuka, stajale su kao stražari dve pljosnate starinske kristalne boce; u jednoj je bio porto, u drugoj višnjevača. Na sklopljenom pijaninu čekao je kolač na ogromnom žutom tanjiru, a iza njega, poređane po boji uniforme, u tri reda, kao vojnici, bile su boce crnog i svetlog piva i kisele vode, prva dva voda u crnim bocama sa braon i crvenim etiketama, dok su u trećem i najnižem vodu bile providne boce s ukoso nalepljenim zelenim trakama

Gabrijel odvažno zauze svoje mesto u čelu stola i, odmerivši oštricu noža, sigurnim pokretom zabode viljušku u gusku. Bio je sad opušten, znao je da je majstor za rezanje pečenja, a više od svega voleo je da se nađe u čelu kratog stola.

— Gospođice Ferlong, šta da vam pošaljem? upita. Krilo ili parče od grudi?

— Samo parčence od grudi.

— A vi, gospođice Higin?

— O, bilo šta, gospodine Konroj.

Dok su Gabrijel i gđica Deli izmenjivali tanjire sa guščijim mesom, tanjire sa šunkom i začinjenom govedinom, Lili je išla od gosta do gosta s činijom vrućih krompira umotanih u bele salвете. Bila je to zamisao Meri Džejn, koja je predložila i sos od jabuka uz gusku, ali tetka Kejt je rekla da je reš pečena guska bez ikakvog prelića za nju uvek bila sasvim dobra i da se nada da će je uvek tako jesti. Meri Džejn je posluživala svoje učenice i trudila se da dobiju najbolje komade mesa, a tetka Kejt i tetka Džulija otvarale su i donosile boce crnog i svetlog piva za gospodu a kiselu vodu za dame. Sve je pratila laka užurbanost, smeh i galama, bučni zahtevi i odbijanja, zveckanje noževa i viljušaka, praskanje zapušaća i zatvarača. Čim je završio prvu turu, Gabrijel počeo da reže i za drugi krug, ne posluživši sebe. Svi počeoše da negoduju pa je morao da im udovolji, no samo time što ispi veliki gutljaj crnog piva jer — tako se zagrejao režući gusku. Meri Džejn je mirno sedela i večerala dok su tetka Kejt i tetka Džulija tumarale oko stola, gazile jedna drugu, stajale jedna drugoj na putu i prigovarale jedna drugoj. G. Braun ih zamoli da sednu za sto, to isto učini i Gabrijel, ali one odgovoriše da za to uvek ima vremena; najzad Fredi Malins ustade, dohvati tetku Kejt i, uz opšti smeh, posadi je na stolicu.

Kad je sve lepo poslužio, Gabrijel reče osmehujući se:

— A sad, ako iko želi još malo onoga što prost svet naziva nadev, neka se javi.

Svi u jedan glas rekoše Gabrijelu da konačno i on sedne i počne da večera a Lili iznese tri krompira koja je ostavila za njega.

— Dobro, ljubazno će Gabrijel pošto otpi još jedan gutljaj. Onda, dame i gospodo, najljepše vas molim da za nekoliko trenutaka zaboravite na mene.

Seo je da večera i nije dalje učestvovao u razgovoru koji se vodio za stolom dok je Lili uklanjala tanjire. Predmet razgovora bila je operna trupa koja je u to vreme gostovala u Kraljevskom pozorištu. G. Bartel D'Arسي, tenor, tamnopusi mladi čovek s kicoškim brkovima, hvalio je na sav glas glavni alt u grupi, ali gđica Ferlong reče da je njena gluma prostačka. Fredi Malins reče da u drugom činu vodilja u kabareu Gejeti peva neki crnački poglavica i da je to jedan od najboljih tenora koji je ikad čuo.

— Jeste li ga vi slušali? upita on g. Bartel D'Arسيja preko stola.

— Ne, nehajno odgovori g. D'Arسي.

— Pitam to, objasni Fredi Malins, jer bih voleo da čujem vaše mišljenje o njemu. Mislim da ima izvanredan glas.

— Tedi zaista ume da otkrije dobre stvari, prisno objavi g. Braun svima oko stola.

— A zašto on pa ne bi imao dobar glas? oštro umita Fredi Malins. Zar zato što ie crnac?

Niko mu ne odgovori pa Meri Džejn vrati razgovor na operu. Jedna njena učenica dala joj je ulaznicu za Minjon⁸⁷. Bilo je divno, naravno, ali to ju je podsetilo na sirotu Džordžinu Barns⁸⁸. G. Braun ode još dalje u prošlost, pomenu stare talijanske trupe koje su nekad gostovale u Dablinu — Titjens, Ilma de Murzka, Kampanini, veliki Trebeli, Đulini, Reveli, Aramburo. To su bili dani! uzviknu on. Tada se u Dablinu čulo pravo pevanje. Reče još kako je poslednja galerija starog Kraljevskog⁸⁹ bila krcata iz noći u noć, i kako je jedne večeri neki talijanski tenor pet puta pevao na bis Pustite me da padnem kao vojnik, i svaki put iznova izvlačio visoki C, te kako su momci sa galerije ponekad u svom oduševljenju isprezali konje iz kočije kakve čuvene primadone i sami ih vukli ulicama do njenog hotela. Zašto više ne izvode sjajne stare opere, upita on, Dinoru ili Lukreciju Bordžiju? Zato što nema ko da ih peva, eto zato.

— Pa, nije baš tako, reče g. Bartel D'Arسي. Držim da i danas ima isto tako dobrih pevača kao nekad.

— A gde su? izazovno će g. Braun.

— U Londonu, Parizu, Milanu, vatreno reče g. Bartel D'Arسي. Mislim da je, recimo, Karuzo isto toliko dobar, ako ne i bolji od pevača koje ste pomenuli.

— Možda, reče g. Braun. Mada nisam u to baš ubeđen.

— O, dala bih sve na svetu da čujem Karuza, reče Meri Džejn.

— Za mene, reče tetka Kejt dok je glodala kost, postojao je samo jedan tenor. Mislim, po mom ukusu. Ali ne verujem da je iko od vas za njega čuo.

⁸⁷ Popularna francuska opera iz XIX veka. — Prev.

⁸⁸ Poznati škotski sopran. Umrta mlada od zapaljenja pluća. — Prev.

⁸⁹ Staro Kraljevsko pozorište, izgorelo 1890. g. — Prev.

— Ko to, gospođice Morkan? učtivo upita g. Bartel D'Arși.

— Zvao se Parkinson, reče tetka Kejt. Slušala sam ga kad je bio na vrhuncu i mislim da je imao najčistiji glas koji je ikad izašao iz ljudskog grla.

— Čudno, reče g. D'Arși. Nikad nisam čuo za njega.

— Da, da, gospođica Morkan je u pravu, reče g. Braun. Sećam se da sam slušao o starom Parkinsonu, ali to je i za mene bilo davno.

— Predivan, čist, milozvučan, baršunast engleski tenor, sa zanosom reče tetka Kejt.

Kad je Gabrijel završio večeru, na sto izneše veliki kolač. Ponovo se začu zveket viljušaka i kašika. Gabrijelova žena stavljala je parče po parče u činijice i dodavala ih gostima. Nasred stola prihvatala ih je Meri Džejn i prelivala džemom od malina i narandži ili kremom i slatkom. Kolač je bio tetka Džulijino delo i pohvale su pljuštale sa svih strana. Ona sama zamerala je da nema dovoljno lepu braon boju.

— Nadam se, gospođice Morkan, reče g. Braun, da sam bar ja dovoljno braon jer, znate, ja sam skroz-naskroz braon.

Sva gospoda za stolom, izuzev Gabrijela, pojedose pomalo kolača iz pažnje prema tetka Džuliji. Pošto Gabrijel nije jeo slatkiše, za njega je ostavljen celer. Fredi Malins takođe uze struk celera i pojede ga uz kolač. Rekli su mu da celer poboljšava krvnu sliku, a baš je u to vreme bio pod nadzorom lekara. Tada gđa Malins, koja je ćutala sve vreme večere, reče da njen sin za nedelju-dve ide na Maunt Melori⁹⁰.

Onda se za stolom povede razgovor o Maunt Meloriju, o tome kako tamo vazduh okrepljuje, kako su redovnici gostoprmljivi i kako ne traže ni pare od svojih gostiju.

— Nije valjda da čovek tamo može da ode, s nevericom reče g. Braun, i da se smesti kao u hotelu, živi u izobilju i onda ode ne plativši ništa?

— O, pa većina daje prilog pri odlasku iz manastira, reče Meri Džejn.

— Bilo bi lepo da i naša crkva ima tako nešto, iskreno reče g. Braun.

Bio je zapanjen činjenicom da redovnici nikad ne govore, da ustaju u dva izjutra i da spavaju u kovčezima. Upita zbog čega to rade.

— To je pravilo reda, odlučno reče tetka Kejt.

— Dobro, ali zašto? upita g. Braun.

⁹⁰ Na brdu Melori, na jugu Irske, nalazio se manastir monaškog reda trapista, poznatih po strogim pravilima u duhu istočne askeze. Trapisti teže duhovnom jedinstvu s Bogom i vode strog život, u molitvi, ćutanju i fizičkom radu. - Prev.

Tetka Kejt ponovi da je to pravilo, i to je sve. Izgledalo je da g. Braun još uvek ne shvata. Onda mu Fredi Malins objasni, što je bolje mogao, da redovnici pokušavaju da okaju sve grehe koje čine grešnici u spoljašnjem svegu. Ali ni to nije bilo dovoljno jasno g. Braunu, jer se isceri i reče:

— Da, ideja nije loša, ali zar im udoban krevet nije bolji od kovčega?

— Kovčeg služi, reče Meri Džejn, da ih podseća na kraj.

Pošto je razgovor zaplovio u mračne vode, ubrzo ga pokopa tišina za stolom, samo je gđa Malins prigušenim glasom rekla svom susedu:

— Valjani su to ljudi, ti monasi, veoma pobožni.

Po stolu poče da kruži suvo grožđe, bademi i smokve, jabuke i pomorandže, bombone i slatkiši, a tetka Džulija ponudi gostima porto i višnjevaču. U prvi mah g. Bartel D'Arسي odbi piće, ali kad ga njegova susedka podgurnu laktom i nešto mu došapnu, dozvoli da mu napune čašu. Kad je i poslednja čaša bila napunjena, razgovor poče da jenjava. Nastade tišina prekidana samo nalivanjem vina i pomeranjem stolica. Sve tri gospođice Morkan gledale su oborena pogleda preda se u sto. Neko se jednom ili dvaput zakašlja, onda nekoliko gostiju lagano zalupka o sto kao znak za tišinu. Sve se utiša Gabrijel odgurnu stolicu i ustade.

Lupkanje se odmah pojača da ohrabri govornika, pa naglo prestade. Gabrijel spusti svojih deset drhtavih prstiju na sto i nervozno se osmehnu prisutnima. Suočivši se s nizom lica okrenutih sebi on podiže pogled ka lusteru. Neko je u salonu svirao valcer i čulo se kako šušte suknje i u prolazu dodiruju vrata. Napolju, verovatno, ljudi stoje u snegu na keju, zure u osvetljene prozore i slušaju zvuke valcera. Tamo je vazduh čist. U daljini je park u kome je drveće prekriveno snegom. Na Velingtonovom spomeniku blista snežna kapa i baca sjaj daleko na zapad preko bele poljane Fiftin Ekrs.

On otpoče:

— Dame i gospodo!

— Večeras mi je palo u deo, kao i prošlih godina, da obavim jednu veoma prijatnu dužnost. Ali bojim se da su moje skromne govorničke moći nedovoljne za tako nešto.

— Taman posla! reče g. Braun.

— Ali, kako god bilo, ja vas molim da primite večeras dobru volju kao delo i nakratko mi poklonite vašu pažnju, a ja ću nastojati da vam rečima izrazim kakva osećanja u meni budi ovaj skup.

— Dame i gospodo. Nismo se prvi put okupili pod ovim gostoljubivim krovom, oko ove gostoljubive trpeze. I nije prvi put da smo zvanice - ili, možda je bolje da kažem, žrtve — gostoljubivosti ovih dobrih dama.

Napravio je rukom krug po vazduhu i zastao. Svi se nasmejaše i osmehnuše se tetki Kejt i tetki Džuliji i Meri Džejn, koje se zarumeneše od zadovoljstva. Gabrijel odvažnije nastavi:

— Svake godine sve jače osećam da naša zemlja nema nijedan običaj koji joj toliko služi na čast i koji bi tako ljubomorno trebalo čuvati kao što je naše gostoprimstvo. Taj običaj, koliko je meni poznato, jedinstven je među današnjim narodima (a ja sam prilično putovao po svetu). Neko će možda reći da je to kod nas pre

mana nego nešto čime treba da se dičimo. Ali neka je i tako, to je, po mom mišljenju, prinčevska mana, koju bi trebalo i nadalje da negujemo. I, bar sam u jedno siguran. Dokle god ovaj krov bude štitio spomenute dame — a ja im svim srcem želim da to bude još mnogo i mnogo godina - tradicija istinskog, srdačnog, ljubaznog irskog gostoprimitstva, koju su nam naši preci zaveštali i koju mi zauzvrat moramo zaveštati našim potomcima, živeće među nama.

Žamor odobravanja prostruja oko stola. Gabrijelu sinu kroz glavu da gđica Ajvors nije tu i da je neučtivo što je otišla. Pun samopouzdanja on nastavi:

— Dame i gospodo!

— Među nama raste novo pokolenje, pokolenje nadahnuto novim idejama i novim načelima. Ono je ozbiljno i puno nadahnuća jer su te nove ideje i to nadahnuće, čak i kad su upravljani u pogrešnom pravcu, čini mi se, u osnovi ispravni. Ali mi živimo u vremenu skeptičnom i, ako mogu tako da kažem, rastrzanom nemirima, i ponekad se pribojavam da ovo novo pokolenje, ovako obrazovano i preobrazovano, neće sačuvati te vrline čovečnosti, gostoljubivosti i dobrodušnosti koje su krasile staro doba. Dok sam slušao večeras imena svih tih velikih pevača prošlosti učinilo mi se, to moram da priznam, da živimo u nekako skučenom dobu. A oni dani zaslužuju, bez preterivanja, da se nazovu danima zamaha; pa i ako su pali u zaborav, bar se ponadajmo da ćemo na skupovima kao što je ovaj uvek o njima govoriti s ponosom i ljubavlju, i da ćemo u našim srcima čuvati uspomenu na one mrtve i nestale velikane čija slava neće biti olako ugašena.

— Čujmo, čujmo! uzviknu g. Braun.

— Pa ipak, nastavi Gabrijel, a glas mu postade blaži, uvek na ovakvim skupovima i tužnije misli promiču nam sećanjem: misli o prošlosti, o mladosti, o menama, o dragim prijateljima koji nam večeras iedostaju. Naš put kroz život zasut je mnogim takvim tužnim uspomenama; ali, ako se uvek prepuštamo samo tim mračnim mislima, nećemo smognuti snage da hrabro nastavimo svoj put među živima. Svi mi imamo dužnosti i ljubavi prema živima, koji zahtevaju, i to s pravom, da im posvetimo sva naša neumorna pregnuća.

— Zato se neću zadržavati na prošlosti. Neću dopustiti da se sumorno moralisanje večeras uvuče među nas. Ovde smo se okupili da za jedan kratak trenutak pobegnemo od vreve i jumjave svakodnevnog života. Okupili smo se ovde u duhu pravog prijateljstva i druželjublja i, u izvesnom smislu, u duhu prave camaraderie, i kao gosti — kako da ih nazovem — triju gracija muzičkog života Dablina.

Na ove reči za stolom se prolomi buran aplauz i smeh. Tetka Džulija je uzaludno pokušavala da se obavesti čas od jedne čas od druge susetke šta je to Gabrijel rekao.

— Rekao je da smo tri gracije, tetka Džulija, reče Meri Džejn.

Tetka Džulija nije razumela ali osmehujući se diže pogled ka Gabrijelu, koji nastavi u istom stilu:

— Dame i gospodo!

— Neću pokušavati da preuzmem večeras onu ulogu koju je Paris odigrao u sličnoj prilici. Neću se usuditi da izaberem jednu od njih. Bio bi to nezahvalan zadatak, koji nadilazi moje snage. Jer ako pogledam svaku od njih ponaosob, bilo našu glavnu domaćicu, čije je dobro, predobro srce postalo poslovično za sve one koji je znaju, ili njenu sestru obdarenu večnom mladošću, čije smo pevanje svi mi večeras doživeli kao

iznenađenje i otkrovenje, ili poslednju, ali ne i najmanje vrednu, našu najmlađu domaćicu, nadarenu, veselu, vrednu i uzornu bratonicu, priznajem, dame i gospodo, da ne znam kojoj bih pre dodelio nagradu.

Gabrijel pogleda svoje tetke i videvši širok osmeh na licu tetke Džulije i suze koje se pojavile u očima tetke Kejt, požuri da završi govor. Svečano diže čašu portoa, na šta svi iz društva u iščekivanju dohvatiše čaše, i glasno reče:

— Nazdravimo im svima trima zajedno. Pijmo u njihovo zdravlje, za njihovo blagostanje, dug život, sreću i napredak i neka još dugo drže časno mesto hoje su osvojile vlastitim trudom u svom zvanju, kao i poštovanje i ljubav u našim srcima.

Svi gosti ustadoše, držeći čaše i, okrenuvši se trima damama koje su sedele, zapevaše složno, s g. Braunom koji je vodio:

Jer one su silna družina,

Jer ope su silna družina,

Jer one su silna družina,

To niko poreći ne može.

Tetka Kejt je otvoreno brisala maramicom oči, a izgleda da je čak i tetka Džulija bila dirnuta. Fredi Malins je viljuškom udarao takt, pevači se okrenuše jedni drugima i, kao da se međusobno nešto dogovaraju, zapevaše posebno naglašavajući:

Sem ako ne kaže laž Sem ako ne kaže laž.

A onda, okrenuvši se još jednom prema domaćicama, nastaviše:

Jer one su silna družina,

Jer one su silna družina,

Jer one su silna družina,

To niko poreći ne može.

Sveopšte klicanje koje posle toga nastade prihvatiliše i gosti izvan trpezarije, a Fredi Malins se ponašao kao dirigent dajući takt svojom visoko dignutom viljuškom.

Oštar jutarnji vazduh uvuče se u predvorje u kome su stajali i tetka Kejt reče:

— Neka neko zatvori vrata Gospođa Malins će se smrznuti.

— Braun je napolju, tetka Kejt, reče Meri Džejn.

— Braun je svuda, prigušeno će tetka Kejt.

Meri Džejn se nasmeja tonu njenih reči.

— Da, zaista, vragolasto reče ona, veoma je pažljiv.

— Od njega se nikud nije moglo pobeći, istim tonom reče tetka Kejt, sve vreme Božića.

Tada se, i sama u dobrom raspoloženju, nasmeja i brzo dodade:

— Pa reci mu neka uđe, Meri Džejn, i zatvori vraga. Daj bože da me nije čuo.

U tom trenutku ulazna vrata se otvoriše i na pragu se pojavi g. Braun tresući se od smeha. Na sebi je imao dugačak zelen kaput sa kragnom i manžetnama od imitacije astragana, a na glavi šubaru. On uperi prst nadole, na snegom prekriveni kejt, odakle je dopirao dug prodoran zvižduk.

— Tedi će dozvati sva kola iz Dablina, reče.

Gabrijel se pojavi iz male odaje iza kancelarije, s mukom oblačeći kaput i, osvrnuvši se po predvorju, reče:

— Greta još nije sišla?

— Još se oblači, Gabrijele, reče tetka Kejt.

— Ko to gore svira? upita Gabrijel.

— Niko. Svi su otišli.

— Nisu, tetka Kejt, reče Meri Džejn. Bartel D'Arsi i gospođica O'Kalahan još su ovde.

— U svakom slučaju neko luduje na klaviru, reče Gabrijel.

Meri Džejn pogleda Gabrijela i g. Brauna stresavši se:

— Kad vas vidim tako umotane, i meni postaje hladno. Ne bih volela da sam na vašem mestu i da u ovaj čas moram da putujem.

— Nema ništa bolje, reče g. Braun, od fine brze šetnje po prirodi ili brze vožnje s dobrim, hitrim konjem između ruda.

— Nekad smo kod kuće imali veoma dobrog konja i sjajnu kočiju, s tugom reče tetka Kejt.

— Eh! Džoni, nezaboravni Džoni, reče Meri Džejn, smejući se.

Tetka Kejt i Gabrijel se takođe nasmejaše.

— Zašto, šta je tako divno u vezi s Džonijem? upita g. Braun.

— Pokojni, mnogo ožaljani Patrik Morkan, naš deda, objasni Gabrijel, koji je u svojim poznim godinama bio opštepoznat kao stari gospodin, bio je proizvođač lepka.

— E, nije baš tako, Gabrijele, reče tetka Kejt iasmejajući se, imao je fabriku štirka.

— Lepka ili štirka, svejedno, reče Gabriel. Ali stari gospodin je imao konja Džonija. I Džoni je radio u fabrici starog gospodina, gde je okretao točak u mlinu. Sve je to divno i krasno; ali sad dolazi tužni deo priče o Džoniju. Jednog lepog dana stari gospodin je pozeleo da se s otmenim svetom izveze na vojnu paradu u parku.

— Bog da mu dušu prosti, sažaljivo reče tetka Kejt.

— Amin, dodade Gabriel. I tako stari gospodin, kao što rekoh, upreže Džonija i stavi na glavu svoj najlepši cilindar i oko vrata najtvrdi okovratnik i izveze se u velikom stilu sa svog pradedovskog imanja, negde u blizini Bek Lejna, čini mi se.

Svi, čak i gđa Malins, nasmejaše se načinu Gabrielovog pričanja, a tetka Kejt reče:

— Pa nije baš tako, Gabrijele, nije on živeo u Bek Lejnu, fabrika je bila tamo.

— Sa pradedovskog imanja, nastavi Gabriel, izvezao se s Džonijem. I sve je išlo sjajno dok Džoni nije došao nadomak spomenika kralju Biliju⁹¹: a onda, ili se zaljubio u kobilu pod kraljem Bilijem ili je pomislio da je opet u mlinu, tek on udari da kruži oko spomenika.

Praćen smehom, Gabriel otkasa krug po predvorju trupkajući kaljačama.

— I tako je kružio okolo naokolo, reče Gabriel, a stari gospodin, koji je bio jedan vrlo pompezni stari gospodin, bio je grдно ozlojeđen. Napred ser! Šta je sad ovo, ser! Džoni! Džoni! Kakvo je to ponašanje? Ne shvatam ovog konja!

Urnebes smeha koji usledi posle Gabrielovog prikaza incidenta prekide glasno kucanje na ulaznim vratima. Meri Džejn pohita da otvori vrata. Fredi Malins, sa šešikom zabačenim na potiljak i ramenima zgrčenim od hladnoće, dahtao je i ispuštao paru od silnog naprezanja.

— Jedva sam našao kola, reče. I to samo jedna.

— Ne smeta, naći ćemo druga na keju, reče Gabriel.

— Pa da, reče tetka Kejt. Bolje da ne zadržavamo više gospođu Malins na promaji.

Fredi Malins i g. Braun pomogše gđi Malins da se spusti stepenicama i nakon mnogo manevrisanja smestiše je u kočiju. Fredi Malins se uspenra za njom i dugo se mučio da je smesti na sedišta; g. Braun mu je pomagao savetima. Najzad se ona udobno smestila i Fredi Malins pozva g. Brauna u kola. Počeše nešto da se dogovaraju i prepiru, a onda se i g. Braun pope. Kočijaš mu prebaci pokrivač preko kolena i sagnu se da čuje adresu. Nastade komešanje. Fredi Malins je govorio jedno a g. Braun drugo, i obojica su isturili glave kroz okna kočije. Nevolja je bila u tome gde iskrcati g. Brauna, a tetka Kejt, tetka Džulija i Meri Džejn podsticale su s praga prepirku spominjući suprotne pravce i dajući protivurečna uputstva, uz obilje smeha. Sam Fredi Malins se skoro gušio od smeha. Svaki čas je proturao glavu kroz okio i uvlačio je unutra,

⁹¹ Bili - skraćeno od Vilijem (Oranski). - Prev.

izlažući svoj šešir opasnosti, i prenosio majci kako se rasprava odvija, dok najzad g. Braun kroz sveopšti metež i smeh, ne doviknu zbunjenom kočijašu:

— Znaš li gde je Triniti koledž?

— Znam, gospodine, odgovori kočijaš.

— Onda, teraj pravac do kapije Triniti koledža, reče g. Braun, a onda ćemo ti reći kuda dalje. Je l' jasno?

— Jeste, gospodine, odgovori kočijaš.

— Kao ptica da letiš do Triniti koledža.

— Jasno, gospodine, uzviknu kočijaš.

On ošinu konja i kola zakloparaše kejom, praćena opštim smehom i pozdravima.

Gabrijel nije izašao do vrata s ostalima. Ostao je u mračnom delu predvoija i zurio gore u pravcu stepeništa. Jedna žena je stajala na vrhu prvog odmorišta, takođe u tami. Nije mogao da vidi njeno lice ali je prepoznao terakot i ružičaste krajeve njene suknje, koji su u mraku izgledali crno-beli.

Bila je to njegova žena. Stajala je naslonjena na ogradu i nešto osluškivala. Gabrijel se začudi njenoj ukočenosti pa napregnu sluh da i on čuje. Ali izuzev smeha i žagora na pragu, nekoliko akorda na klaviru i udaljenog odjeka muškog glasa koji je pevushio, ništa nije mogao da čuje.

Stajao je nepomično u tmuni predvoija pokušavajući da prepozna melodiju, jednako zureći u svoju ženu. U njenom držanju bilo je neke čari i tajanstvenosti — kao da je bila simbol nečega. Pitao se čega bi mogla biti simbol žena koja stoji u senci na stepenicama i sluša udaljenu muziku. Da je slikar, naslikao bi je u tom položaju. Njen plavi filcani šešir isticao bi zlatastomrku kosu naspram tame, a zagasiti delovi njene suknje izdvajali bi se od onih svetlijih. Nazvao bi tu sliku Udaljena muzika.

Ulazna vrata se zatvoriše; tetka Kejt, tetka Džulija i Meri Džejn krenuše predvoijem, još uvek se smejući.

— Pa zar Fredi nije nepopravljiv? reče Meri Džejn. Zaista je nepopravljiv.

Gabrijel ne reče ništa, samo pokaza prema stepenicama gde je njegova žena stajala. Pošto su ulazna vrata sad bila zatvorena, glas i zvuk klavira su se sasvim razgovetno čuli, Gabrijel podiže ruku i upozori ih da utihnu. Izgleda da je to bila neka stara irska melodija, a osećalo se da je pevač nesiguran i da ne zna reći. Glas, žaloban usled udaljenosti i pevačeve promuklosti, jedva je naglašavao ritam arije rečima koje su izražavale bol:

*O, kiša mi na uvojke lije i rosa mi vlaži put, dete mojeprozeblo u naručju mi leži...*⁹²

— Oh! uzviknu Meri Džejn. To Bartel D'Arسي peva a čitavo veče se nećkao. Nateraću ga da nam nešto otpeva pre nego što ode.

⁹² U pesmi je reč o tome kako žena koju je zaveo i napustio lord Gregori dolazi po kiši, s detetom u naručju i moli da je puste u njegovu kuću. — Prev.

— O, učini to, Meri Džejn, reče tetka Kejt.

Meri Džejn požuri kraj njih i potrča stepenicama, ali pre nego što je stigla gore pevanje prestade i začu se odsečan zvuk zatvaranja klavira.

— Kakva šteta! uzviknu ona. Silazi li on to, Greta?

Gabrijel ču kako njegova žena potvrdno odgovori i ugleda je kako se spušta k njima. Nekoliko koraka iza nje išli su g. Bartel D'Arsi i gđica O'Kalahan.

— O, gospodine D'Arsi, uzviknu Meri Džejn, zaista nije lepo od vas da tako naglo prekinete. Bile smo oduševljene slušajući vas.

— Ja sam ga čitavo veče nagovarala, reče gđica O' Kalahan, a i gospođa Konroj, ali rekao nam je da se prehladio i da ga boli grlo.

— E, gospodine D'Arsi, reče tetka Kejt, sad vidimo da je to bio samo izgovor.

— Zar ne vidite da sam promukao kao gavran? grubo reče g. D'Arsi.

I žurno uđe u malu odaju pa stade da oblači kaput. Ostali, zapanjeni njegovim neotesanim odgovorom, ostaše bez reči. Tetka Kejt se namršti i dade im znak da dignu ruke od te teme. G. D'Arsi je tamo stajao i pažljivo obmotavao šal oko vrata, mršteći se.

— Grozno je vreme, zaista, reče tetka Džulija posle izvesne pauze.

— Da, svi su prozebli, spremno dodade tetka Kejt. Svi.

— Kažu, reče Meri Džejn, da trideset godina nije bilo ovakvog snega; a jutros sam pročitala u novinama da veje po čitavoj Irskoj.

— Ja volim kad pada sneg, s tugom reče tetka Džulija.

— I ja, reče gđica O'Kalahan. Božić nije pravi Božić ako nema snega.

— Ali siroti gospodin D'Arsi ne voli sneg, s osmehom reče tetka Kejt.

G. D'Arsi izađe iz male odaje sasvim umotan i zakopčan i ispriča im pokajničkim glasom kako se prehladio. Svi su mu davali savete i govorili kako je to velika šteta i ubeđivali ga da dobro čuva grlo u ovako hladnoj noći. Gabrijel je posmatrao svoju ženu, koja nije učestvovala u razgovoru. Stajala je baš ispod prašnjavog fenjera i plamen svetiljke obasjao je njenu gustu riđu kosu koju je pre nekoliko dana gledao dok je sušila kraj kamina. Stajala je u istom položaju kao maločas i činilo se kao da nije svesna razgovora koji se oko nje vodi. Najzad se okrenu ka njima i Gabrijel vide da joj obrazi gore a oči blistaju. Srce mu preplavi talas radosti.

— Gospodine D'Arsi, reče ona, kako se zove pesma koju ste pevali?

— Cura iz Ogrima, odgovori g. D'Arsi, ali već sam je pomalo zaboravio. Zašto? Je li vam poznata?

— Cura iz Ogrima, ponovi ona. Nisam mogla da se setim naziva.

— Jako lepa melodija, reče Meri Džejn. Baš mi je žao što vas večeras ne služi glas.

— Eh, Meri Džejn, reče tetka Kejt, nemoj da dosađuješ gospodinu D’Arsiju. Neću da se on ljuti.

Videvši da su svi spremni da krenu, ona ih otprati do vrata, gde stadoše da se opraštaju:

— Pa, laku noć, tetka Kejt, i hvala na divnoj večeri.

— Laku noć, Gabrijele. Laku noć, Greta!

— Laku noć, tetka Kejt, i mnogo ti hvala Laku noć, tetka Džulija.

— O, laku noć, Greta, nisam te videla.

— Laku noć, gospodine D’Arsi! Laku noć, gospođice O’Kalahan.

— Laku noć, gospođice Morkan.

— Još jednom, laku noć!

— Laku noć, svima. Lepo putujte.

— Laku noć. Zbogom!

Jutro je još bilo mračno. Prigušena žućkasta svetlost pritisla je zgrade i reku; činilo se kao da se nebo spustilo. Na putu lapavica; bele grudvice i ostaci snega ležali su još samo po krovovima, na ogradi keja i ogradama okolnih kuća. Svetiljke su treperile crvenkastom svetlošću u tami a s druge strane reke ka natuštenom nebu preteći se uzdizala Palata pravde.

Koračala je pred njim s g. Bartelom D’Arsijem, stežući pod miškom umotane cipele i rukama pridržavajući suknu da se ne bi ukvasila. Više nije imala onako graciozno držanje ali Gabrielove oči i dalje su sijale od sreće. Krv mu je vrila u venama, misli se neobuzdano rojile, ponosne, radosne, nežne, odvažne.

Tako je lagano i tako uspravno hodala pred njim da ga obuže želja da bešumno pojuri za njom, uhvati je za ramena i kaže joj na uho nešto budalasto i strastveno. Učinila mu se tako krhka da požele da je od nečeg zaštititi a onda ostane nasamo s njom. Časovi njihovog intimnog života zaplamsaše poput zvezda u njegovom sećanju. Njeno pismo boje suncokreta leži pored njegove šolje za čaj, i on ga gladi rukom. Ptice cvrkuću na bršljanu a lelujava senka zavese podrhtava na podu; od sreće tada nije mogao da jede. Ili stoje na peronu prepunom sveta i on joj uvlači voznu kartu u vreli dlan ispod rukavice. Zatim: stoje na hladnoći, gledaju kroz rešetkasti prozor u čoveka kako izrađuje staklene boce u užarenoj peći. Veoma je hladno. Njeno lice, mirisno na hladnom vazduhu, tik je uz njegovo; i ona iznenada dovikuje čoveku kraj peći:

— Je l’ vruća ta vatra, gospodine?

Ali čovek je ne čuje od buke. Utoliko bolje. Mogao bi da odgovori nešto nepristojno.

Talas još nežnije radosti izli se iz njegovog srca i kao vrela bujnca stade da mu struji venama. Časovi njihovog zajedničkog života o kojima niko nije znao niti će ikad znati, zaplamsaše mu u sećanju kao blaga toplina zvezda. Žudeo je da i za nju prizove te trenutke, da je privoli da zaboravi na one dosadne časove njihovog zajedničkog života, i da pamti samo trenutke zanosa. Jer godine nisu, osećao je, zatomile njihova osećanja. Njihova deca, njegovo pisanje, njena briga o kući, sve to ipak nije moglo da ugasi žar u njihovim srcima. U jednom pismu koje joj je tada napisao, rekao je: Zašto mi ove reči deluju tako dosadno i hladno? Da li je to zato što nijedna reč nije dovoljno nežna da bi bila tvoje ime?

I kao neka udaljena muzika, te reči koje je nekad napisao izroniše sad pred njim iz prošlosti. Čeznuo je da ostane sam s njom. Kad ostali odu, kad njih dvoje budu u hotelskoj sobi, tada će biti sami. Tiho će je pozvati:

— Greta!

Verovatno ga neće odmah čuti: svlačiće se. Onda će je nešto u njegovom glasu prenuti. Okrenuće se i pogledaće ga...

Na uglu Vajntavern Strita nađoše kočiju. Dobro mu je došlo kloparanje točkova jer ga je spaslo razgovora. Ona je umorno gledala kroz prozor. Ostali prozboriše reč-dve, pokazujući neku zgradu ili ulicu. Konj je tegobno kasao pod mračnim jutarnjim nebom i teglio za petama rasklimatanu kočiju, i Gabrijel se u mislima ponovo našao u kolima s njom: hitaju da stignu na brod, hitaju u susret svom medenom mesecu.

Dok su kola prelazila O'Konelov most gđica O' Kalahan reče:

— Kažu da ne možeš preći O'Konelov most, a da ne vidiš belog konja.

— Ovoga puta vidim belog čoveka, reče Gabrijel.

— Gde je? upita g. Bartel D'Arsi.

Gabrijel pokaza spomenik⁹³, na kome su se belasale grudvice snega. Onda mu se prisno nakloni i mahnu rukom.

— Laku noć, Den, veselo reče.

Kad se kočija zaustavi pred hohelom, Gabrijel iskoči i uprkos protivljenju g. Bartela D'Arsija, plati kočijašu. Dade mu i šiling napojnice. Čovek se zahvali i reče:

— Srećno vam bilo u Novoj godini, gospodine.

— I tebi, srdačno odgovori Gabrijel.

Silazeći iz kočije, ona se na trenutak osloni o njegovu ruku i zastade na ivici pločnika da se pozdravi s ostalima. Lagano se oslonila, isto onako lagano kao i dok su pre nekoliko časova igrali. Tada se osetio ponosan i srećan, srećan zbog toga što je njegova, ponosan na njenu otmenost i ženstveno držanje.

⁹³ Spomenik Denijelu O'Konelu (1755-1847), vođi liberalnog krila irskog nacionalnog pokreta. — Prev.

Ali sad, nakon naleta tolikih sećanja, prvi dodir njenog tela, skladnog, tajanstvenog i mirisnog, prože ga oštrim bolom požude. Pod plaštom njenog ćutanja on joj pritisnu ruku uza se; i oseti, dok su tako stajali na hotelskom ulazu, da su pobjegli od života i obaveza, pobjegli od porodice i prijatelja i kako s pomamnim i užarenim srcima zajedno, hrle u susret novoj avanturi.

U predvorju je dremao starac u velikoj prekrivenoj naslonjači. On upali sveću u portirnici i krenu ispred njih ka stepeništu. Sledili su ga u tišini, stopala su im tonula u debeli mekani tepih. Pela se za portirom, glave pognute od uspona, s krhkim ramenima povijenim kao pod teretom i suknjom pripijenom uz telo. Dograbio bi je oko struka i čvrsto stegao: ruke su mu drhtale od žudnje za njom i samo nokti zariveni u dlanove obuzdaše taj divlji nagon tela. Portir zastade, jer je sveća kapala. I njih dvoje zastaše za njim. Gabrijel začu zvuk rastopljenog voska kako u tišini pada na poslužavnik, i svoje srce kako udara o rebra. Portir ih povede hodnikom, onda otvori jedna vrata. Zatim spusti klimavu sveću na noćni stočić i upita ih u koliko sati ujutru žele da ih probudi.

— U osam, reče Gabrijel.

Portir pokaza na prekidač za svetlo i promuca nešto kao izvinjenje, ali ga Gabrijel prekide:

— Nije nam potrebna svetlost. Dovoljna nam je ona s ulice, I, budite dobri, dodade on i nokaza na sveću, pa ponesite i tu stvarčicu.

Portir ponovo uze sveću, ali nekako neodlučno, jer ga je ova nova ideja zbunila. Onda promrmlja laku noć i izađe. Gabrijel zaključa za njim.

Sablarna svetlost ulične svetiljke pružala se kao pruga od prozora do vrata. Gabrijel prebaci svoj kaput i šešir preko divana i ode do prozora. Pogleda dole niz ulicu i pokuša da obuzda svoje uzbuđenje. Onda se okrenu i nasloni se na komodu, leđima okrenut svetlosti. Ona je već skinula šešir i ogrtač i etajala pred velikim ogledalom otkopčavajući stezник. Gabrijel je neko vreme ćutao i posmatrao je, a onda reče:

— Greta!

Ona se lagano okrete od ogledala i krenu duž svetlosie pruge k njemu. Lice joj je bilo tako ozbiljno i izmoreno da Gabrijel ne reče ni reč. Ne, još nije pravi trenutak.

— Deluješ umorno, reče on.

— I jesam pomalo.

— Da nisi bolesna ili slaba?

— Samo sam umorna.

Prišla je prozoru i tu stala, zagledavši se napolje. Gabrijel još malo sačeka, a onda, strahujući da će ga stidljivost nadvladati, naglo reče:

— Znaš, Greta!...

— Da?

— Jadni Fredi Maline, reče on brzo.

— Šta je s njim?

— Pa eto, siromah... U stvari, on je poštenjačina, nastavi Gabrijel usiljenim glasom. Vratio mi je zlatnik koji sam mu pozajmio. A ja sam i zaboravio. Šteta što ne izbegava tog Brauna, jer u duši uopšte nije loš. Drhtao je od muke. Zašto je tako odsutna? Nije znao kako da počne. Da li je i ona zbog nečeg uznemirena? Kad bi mu se samo okrenula ili mu sama prišla! Bilo bi grubo uzeti je ovakvu. Ne, prvo mora da u njenim očima zaplamti strast. Goreo je od želje da zagospodari njenim čudnim raspoloženjem.

— Kad si mu pozajmio taj zlatnik? upita ona nakon kraćeg ćutanja.

Gabrijel se jedva uzdrža da ne plane i ne ispuje onog pijanog Malinsa i taj zlatnik. Poželeo je da je zovne iz dubine srca, da je stegne uza se, da je potčini. Ali samo reče:

— O, na Božić, kad je otvorio onu malu prodavnicu božićnih čestitiki u Henri Stritu.

Bio je u takvoj groznici od besa i žudnje da nije čuo kad mu je prišla. Zastala je na trenutak pred njim i čudno ga pogledala. A onda, iznenada se podigavši na prste, nežno ga zagrlila i poljubi.

— Ti si veoma plemenit, Gabrijele, reče.

Zadrhtavši od sreće zbog njenog iznenadnog poljupca i jednostavnosti njenih reči, Gabrijel joj dodirnu kosu i počeo da je lagano miluje. Kosa joj je posle pranja bila meka i sjajna. Srce mu se nadimalo od sreće. Baš kad je i on to poželeo, sama mu je prišla. Možda su im se i misli podudarale. Možda je osetila tu neobuzdanu želju u njemu, a onda se i u njoj probudila strast. Ali sad, pošto mu se tako lako prepustila, mučilo ga je zašto je tako bojažljiv.

Stajao je i držao njenu glavu u rukama. Onda je naglo pomilovao jednom rukom po telu a drugom rukom je žustro privuče sebi i nežno upita:

— Gretice, o čemu razmišljaš?

Nije mu odgovorila niti je odgovorila na stisak njegovih ruku. On je ponovo nežno upita:

— Reci mi šta je, Greta. Mislim da znam, a?

Nije mu odmah odgovorila. Onda, briznuvši u plač, reče:

— O, mislim na onu pesmu, Cura iz Ogrima.

Ona se otrže od njega, polete do kreveta pa prebacivši ruke preko naslona, sakri lice. Gabrijel je na časak stajao kao ukopan, onda pođe ka njoj. Dok je prolazio pored ogledala ugleda samog sebe, u punoj veličini, svoja široka, dobro popunjena prsa, lice koje ga je uvek zbunjivalo kad god bi ga video u ogledalu, i svetlucave naočari u pozlaćenom okviru. Zastao je na nekoliko koraka od nje i onda reče:

— Šta je s tom pesmom? Zašto te je rasplakala?

Ona podiže glavu i kao neko dete obrisala nadlanicom oči. Ljubavnije nego što je nameravao, on joj reče:

— Zašto, Greta?

— Mislim na nekog ko je to davno pevao.

— A ko je to bio, tako davno? smešeći se upita Gabrijel.

— Jedna osoba koju sam poznavala u Golveju dok sam tamo živela kod bake.

S Gabrijelovog lica nestade osmeh. Neki prigušen gnev ponovo poče da se skuplja u njegovoj duši, a u žilama mu se razbukta stara strast.

— Neko u koga si bila zaljubljena? s podsmehom je upita.

— Mladić koga sam poznavala, odgovori ona, zvao se Majkl Fjuri. Ponekad je pevao tu pesmu, Cura iz Ogrima. Bio je tako osećajan.

Gabrijel ne reče ništa. Nije želeo da ona pomisli kako ga zanima taj osećajni mladić.

— Vidim ga kao da je ovde, reče ona posle nekog vremena. One njegove oči, krupne tamne oči! I taj izraz u njima — taj izraz!

— Znači, bila si zaljubijena u njega? reče Gabrijel.

— Šetali smo ponekad zajedno, reče ona, dok sam živela u Golveju.

Jedna misao prođe Gabrijelu kroz glavu.

— Zato si htela da ideš u Golvej s onom Ajvorsovom? upita on hladno.

Ona ga pogleda i u čudu upita:

— Zašto?

Njen pogled ga zbuni. On slegnu ramenima i reče:

— Otkud znam? Možda da ga vidiš.

Ona skrenu pogled i zagleda se u svetlosnu prugu na podu.

— On je mrtav, reče najzad. Umro je u sedamnaestoj godini. Zar nije užasno umreti tako mlad!

— Čime se bavio? upita Gabrijel, još uvek s podsmehom.

— Radio je u gasovodu.

Neuspeh njegove ironije i prizivanje ove osobe iz mrtvih, ovog mladića iz gasovoda, učini da se Gabrijel oseti poniženim. Bio je pun uspomena na njihov zajednički skroviti život, pun nežnosti, radosti i žudnje, a ona ga je u mislima poredila s drugim. Ophrvla ga je sramotna svest o vlastitoj ličnosti. Video je sebe kao

smešnu figuru koja izigrava potrčka svojim tetkama, nervoznog dobronamernog sentimentalistu koji drži govorancije vulgarnim skorojevićima i uznosi vlastitu lakrdijašku strast, jasnog blesavka koga je video u ogledalu. Instinktivno se ukloni sa svetlosti, da ona ne bi primetila stid koji mu se pojavi na licu. Pokušao je da zadrži hladan ispitivački ton ali mu glas, kad je progovorio, postade ponizan i ravnodušan:

— Znači bila si zaljubijena u tog Majkla Fjurija, Greta, reče.

— Lepo mi je bilo s njim, reče ona.

Glas joj je bio tmuran i žalostan. Osetivši kako je uzaludno da je navodi na ono što je namerio, Gabrijel je pomilova po ruci i reče, takođe s tugom:

— Od čega ie umro tako mlad, Greta? Tuberkuloza, zar ne?

— Mislim da je umro zbog mene, odgovori ona.

Neki nejasan užas obuze Gabrijela kad ovo ču i kao da ga je, u trenutku kad se ponadao da će trijumfovati, neko nepojmljivo i osvetoljubivo biće šćepalo, podigavši u svom nedokučivom svetu mračne sile protiv njega. Ali naporom razuma on se otrže od svega toga i nastavi da joj miluje ruku. Nije je više ništa pitao, osećao je da će mu i sama pričati. Ruka joj je bila vrela i vlažna: nije odgovarala na njegov dodir; ali on nastavi da je gladi isto kao šgo je gladio i njeno prvo pismo okog proletnjeg jutra.

— Bila je zima, reče ona, početak zime, kad je trebalo da napustim baku i dođem ovde u zavod⁹⁴. U to vreme on je ležao bolestan u svom stanu u Golveju i nisu ga puštali da izlazi a i obavestili su njegove u Uterardu. Pluća su propala, rekli su, ili tako nešto. Nikad nisam tačno saznala.

Ona začuta na trenutak i uzdahnu.

— Siroti dečko, reče. Mnogo me je voleo i bio je tako nežan. Izlazili smo zajedno u šćetnje, znaš, Gabrijele, onako kako se to na selu radi. Želeo je da uči pevanje ali nije mogao zbog zdravlja. Imao je divan glas. Siroti Majkl Fjuri.

— I... šta je onda bilo? upita Gabrijel.

— Kad je došlo vreme da napustim Golvej i odem u zavod, bilo mu je sve gore i nisu me puštali da ga vidim, pa sam mu napisala pismo da idem u Dablin i da ću se vratiti na leto i da se nadam da će dotad ozdraviti.

Ponovo je na momenat zastala da bi savladala uzbuđenje, a onda nastavi:

— I te noći uoči puta, dok sam se pakovala u bakinoj kući na ostrvu Nans, začuh udarac kamenčića o prozor. Ali prozor je bio zamagljen i nisam ništa mogla da vidim pa sam strćala dole i iskrala se na zadnja vrata u vrt, gde ugledah njega, jadnića, kako tamo stoji i sav se trese od zime.

— Zar mu nisi rekla da se vrati? upita Gabrijel.

⁹⁴ Krajem XIX i početkom XX v. u Irskoj se bilo uobićajilo da se devojke školuju u katolićkim manastirima. — Prev.

— Preklinjala sam ga da odmah ide kući jer će inače umreti ka toj kiši. Rekao je da ne želi da živi. Vidim te oči kao sad, kao sad! Stajao je na kraju ograde, uz jedno drvo.

— I... je li otišao kući? upita Gabrijel.

— Da, otišao je. I samo nedelju dana posle toga — ja sam bila u zavodu — umro je i sahranili su ga u Uterardu, odakle su njegovi. O, taj dan kad sam čula da je umro!

Ona učuta gušeći se od plača a zatim, savladana uzbuđenjem, baci se licem na krevet i zajeca u pokrivač. Gabrijel je još trenutak neodlučno držao njenu ruku, a onda, postidevši se što ometa njen bol, pusti da joj ruka lagano padne, i tiho ode do prozora.

Čvrsto je spavala.

Naslonjen na lakat, Gabrijel je bez ljutnje neko vreme posmatrao njene zamršene uvojke i poluotvorena usta, slušajući njeno duboko disanje. Tako znači, doživela je tu romantičnu ljubav u mladosti: jedan čovek umro je zbog nje. Jedva da ga je sad dirnula pomisao na to kakvu je on, njen muž, bednu ulogu igrao u njenom životu. Posmatrao ju je dok je spavala kao da nikad i nisu živeli kao muž i žena. Njegov ispitivački pogled dugo je prelazio preko njenog lica i kose: pomisao na to kakva mora da je bila onda, u cvetu devojačke lepote, probudi mu u duši neobičnu prijateljsku samilost. Jedva da je i sebi mogao da prizna da joj lice više nije lepo, ali je znao da to više nije ono lice zbog koga je Majkl Fjuri prkasio smrti. Možda mu nije ni ispričala sve. Pogled mu odluta do stolice preko koje su bile prebačene njene stvari. Po podu se pružila vrpca od podsuknje. Jedna čizma stajala je uspravno, samo se sara presavila; druga je ležala na strani. Čudio se provali svojih osećanja od pre jednog sata. Šta ju je izazvalo? Večera kod tetke, njegov budalasti govor, vino i ples, šale i smeh prilikom pozdravljanja u predvoiju, ugodna šetnja po snegu pored reke. Jadna tetka Džulija! I ona će uskoro biti samo sen pored seni Patrika Morkana i njegovog konja. Dok je pevala Udešena za venčanje opazio je u momentu taj oronuli izgled njenog lica. Uskoro će, možda, on opet sedeti u onom istom salonu, ali u crnini, s cilindrom na kolenima. Zastori na prozorima biće navučeni, tetka Kejt sedeće kraj njega, plačući i šmrkćući pričaće mu kako je Džulija izdahнула. On će pokušavati da nađe reči utehe, i naći će samo neke neuverljive i beskorisne. Da, da: to će se uskoro dogoditi.

Naježio se od hladnog vazduha u sobi. Pažljivo se uvukao pod pokrivače i ispružio kraj svoje žene. Svi ćemo, jedan za drugim, postati senke. Bolje je odvažno preći na onaj svet, u zanosu kakve strasti, nego jadno iščileti i usahnuti s godinama. Pade mu na um kako ona koja sad leži pored njega tolike godine čuva u srcu sliku očiju svoga dragana kad joj je rekao da ne želi da živi.

Gabrijelove oči ispuniše se iskrenim suzama. On nikad tako nešto nije osetio prema nekoj ženi ali znao je da to mora biti ljubav. Suze mu još jače navreše na oči i učini mu se da u polumraku vidi neku priliku kako stoji ispod drveta s kog se sliva kiša. Pridružiše joj se i druge prilike. Njegova duša zašla je u područje gde prebiva neizmerna vojska mrtvih. Bio je svestan njihovog čudnog i treperavog postojanja, ali nije mogao da ga shvati. I njegovo sopstveno biće počeo da iščezava u tom sivom nedokučivom svetu: postojani svet koji su ti isti mrtvi nekada gradili i u njemu živeli, rastakao se i iščezavao.

Nekoliko laganih udara o prozorsko okno nagnaše ga da se okrene prozoru. Ponovo je počelo da veje. Pospano je posmatrao pahuljice, srebmaster i tamne, kako ukoso padaju u svetlosti fenjera. Vreme je da se i on uputi ka zapadu. Da, novine su u pravu: sneg pada u čitavoj Irskoj. Pada na svaki delić tmurne centralne ravnice, na ogolela brda, lagano pada i na močvaru Alen, i još dalje, na zapadu, zavejava mračne buntovne talase Šenona. Veje i po svakom deliću pustog crkvenog groblja na brežuljku gde je Majkl Fjuri pokopan. Debeli nanosi leže po nagnutim krstačama i nadgrobnim spomenicima, po šiljcima na maloj kapiji, po

ogolelom trnju. I dok je slušao kako tiho kroz vaseljenu pada sneg, čitavo njegovo biće se rasplinjavalo, i tiho je padao sneg, kao što tiho dođe poslednji čas, na sve što živi i na mrtve.

O DELU

Džojsovo remek-delo Dablinci odbilo je 40. izdavača, slog je tri puta rasturan, a prvi tiraž uništen, jer je po tadašnjim kanonima knjiga vređala javni moral. Ovo je prvi celovit prevod na srpski jezik. Džojsovo remek-delo "Dablinci" čini petnaest priča na granici naturalizma i modernizma, koje opisuju život u Dublinu s početka XX veka. Grad iz kog je rano otišao, ali koji je zauvek ostao mesto radnje njegovih knjiga, Džojs opisuje kao centar paralize, fizičke i duhovne. Revolucionarna za svoje vreme, kako po tematici, tako i po stilu, zbirka je bila odbačena od strane čak četrdeset izdavača. Po poslednjoj, ujedno i najpoznatijoj priči, "Mrtvi", Džon Hjuston je 1987. snimio istoimeni film.

O AUTORU

Džejms Džojs (puno ime: Džejms Alojzijas Džojs; Dablin, 1882-Cirih, 1941), jedan od najznačajnijih pisaca svetske književnosti XX veka.

Džojs je rođen i odrastao u Dablinu, za koga je temeljno vezan u svojim ključnim delima, ali je već 1904. godine zauvek napustio Dablin i Irsku i ostatak života proveo u izabranom izgnanstvu u gradovima Italije, Francuske i Švajcarske.

Knjige pesama: Kamerna muzika (1907) i Pomes Penyeach (1927).

Sabrane pesme Džojs je objavio 1937. godine i tom prilikom je pesmama iz svoje dve knjige pridružio i pesmu Ecce puer.

Knjiga priča: Dablinci (1914).

Drama: Izgnanici (1918).

Romani: Portret umetnika u mladosti (1916), Uliks (1922) i Fineganovo bdenje (1939).

Mada su njegove knjige u vreme kada su prvi put objavljivane po pravilu izazivale otpor javnosti, čak i njeno skandalizovanje i teške optužbe, zbog čega su ove knjige u prvi mah teško nalazile put do izdavača i čitalaca, Džojsovo delo je na temeljan način obeležilo svetsku književnost XX veka.

Prepoznate kao veliko zaveštanje modernosti, knjige Džejmsa Džojsa izvršile su nesvakidašnji uticaj na pisce koji se došli posle njega.